

การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนใน
จังหวัดราชบุรี

BUDDHIST MONKS ROLES DEVELOPMENT FOR THE PEOPLE'S
RIGHT OCCUPATION PROMOTION IN RATCHABURI PROINCE

พระมหาคำพันธ์ รัตนชัยโย (แสนยโยธิน)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐินิพนธ์ิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน
ในจังหวัดราชบุรี

พระมหาคำพันธ์ รณนชโย (แสนยโยธิน)

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๒

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Buddhist Monks Roles Development for the People's Right
Occupation Promotion in Ratchaburi Province

Phramaha Kampan Ranañjayo (Seanyayothin)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2019

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์
เรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

(พระเมธาวิจารย์, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระสุธีวีร์บัณฑิต, ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

พระสุธีวีร์บัณฑิต, ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาคำพันธ์ รัตนชโย)

- ชื่อคุณูปนิพนธ์** : การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน
ในจังหวัดราชบุรี
- ผู้วิจัย** : พระมหาคำพันธ์ วัฒนชัย (แสนโยธิน)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์**
- : พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร., ป.ธ. ๗, พธ.บ. (ศาสนา), ศศ.ม.
(การบริหารองค์กร), กจ.ด. (การจัดการภาครัฐ), DODT. (Organization
Development), Ph.D. (Philosophy)
- : พระมหาสุเมธี สุนนโท, ดร., ป.ธ. ๕, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ),
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑ ธันวาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ๒. ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา และ ๓. ศึกษาการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ผู้มีบทบาทโดดเด่นในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น และนักวิชาการด้านศาสนา ด้วยการเลือกแบบเจาะจงตามลักษณะของการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๕ รูปหรือคน โดยมีใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี พบว่า มีการดำเนินการครอบคลุมการดำเนินงาน ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพได้แก่มีการจัดอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ ๒) ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ได้แก่ มีการวิเคราะห์อาชีพชุมชน ๓) ด้านการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ได้แก่ มีปราชญ์ชุมชนร่วมเป็นวิทยากร ๔) ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือน

เป้าหมาย ได้แก่ มีการเก็บข้อมูลความสนใจในการฝึกอาชีพ ๕) ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ มีการสร้างอาชีพโดยวัดผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและ ๖) ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ ได้แก่ มีการตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพใหม่

๒. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา พบว่า (๑) บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน ตามกรอบการดำเนินงาน พบว่า พระสงฆ์สามารถร่วมเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนโดยรับผิดชอบเกี่ยวกับสาระความรู้ปรัชญา หลักการ และแนวคิดสัมมาอาชีพซึ่งเป็นต้นแบบของการพัฒนามาสู่แนวคิดสัมมาชีพชุมชนพระสงฆ์สามารถร่วมรับผิดชอบโดยฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนคณะสงฆ์สามารถร่วมรับผิดชอบโดยสนับสนุนสถานที่จัดประชุมและเตรียมความพร้อมที่วิทยากรพระสงฆ์สามารถเป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐกับชุมชนศูนย์การเรียนรู้ประจำชุมชนหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด และพระสงฆ์เปิดโอกาสให้คนในชุมชนนำผลผลิตจากการประกอบสัมมาชีพมาจัดจำหน่ายในพื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายและ (๒) บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา พบว่าด้านศีล ได้แก่ การส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพด้วยความสุจริต การส่งเสริมให้ประชาชนงดเว้นอบายมุขเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นด้านสมาธิ ได้แก่ ส่งเสริมการควบคุมสติ การทำจิตใจให้สงบ และมีสมาธิขณะทำงานหรือประกอบอาชีพ และด้านปัญญา ได้แก่ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนภายในวัด และพระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

๓. การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี พบว่า ๑) ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ได้แก่ การจัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ ๒) ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ได้แก่ การตั้งทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพ ๓) ด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์และคัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่มีความพร้อม ๔) ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ได้แก่ การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย ๕) ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ และ ๖) ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ ได้แก่ การติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมและการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธ ทั้งนี้ การดำเนินงานจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของ ๓ ประสาน (บ-ว-ร)

- Dissertation Title** : Buddhist Monks Roles Development for the People's Right Occupation Promotion in Ratchaburi Province
- Researcher** : Phramaha Kampan Ranañjayo (Saenyayothin)
- Degree** : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)
- Dissertation Supervisory Committee**
- : Phra Suthvirabandit, Dr., Pali VII, B.A. (Religions), M.A. (Organization Administration), D.M. (Public Management), DODT. (Organization Development), Ph.D. (Philosophy)
- : Phramaha Sunan Sunando, Dr., Pali V, B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)
- Date of Graduation** : December 1, 2019

Abstract

Objectives of this research were 1. to study the current state of people's right occupation promotion in Ratchaburi Province, 2. to study Buddhist monks' role in the people's right occupation promotion toward Buddhism and 3. to study the Buddhist monks' roles development for the people's right occupation promotion in Ratchaburi Province.

Methodology was the qualitative research collected data from 25 key informants who had prominent roles in the people's right occupation promotion, heads of the government offices who had involved in social development, experts in social development, community leaders, village wise men, local academicians, and religious academicians, purposefully selected for appropriate representatives by in-depth-interviewing with structured in-depth-interview scripts and data were also collected from 10 participants in focus group discussion and data were analyzed by descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. The current state of the promotion of right occupation to people in Ratchaburi Province was found that the framework for implementation covered 6

aspects:: 1) the right occupation leader development; there was a a training courses for right occupation lecturers, 2) the workshop of community right occupation lecturers in provincial level; there was a community career analysis, 3) the preparation for the team of community right occupation lecturers in village level; there was a community wise persons as co-lecturers, 4) the preparation for target households; there was data collection of interested persons who wanted to participate in career training, 5) the creation of community right occupation in village level; there was a career training and measured by both quantitative and qualitative performance, and 6) the establishment and development of an occupation group at the village levels; there was a SMCE (small and micro community enterprise) set up for a new career group.

2. Buddhist monks' roles in the people's right occupation promotion toward Buddhism were that 1. Buddhist monks' roles in the people's right occupation promotion in line with operation framework revealed that Buddhist monks could be co-lecturer for the people's right occupation promotion, responsible for philosophical content, principles, and the right occupation concepts of the right occupation to practice, . Buddhist monks and be responsible as the community spiritual leaders. Buddhist monks can be responsible for providing places for meeting and the team of resource persons. Buddhists monks can be central media connecting state agencies, communities. Many community learning centers were located in the monastery compounds. Buddhist monks allowed community people to bring their products from the right occupation to sell in monastery areas without charge. 2. The Buddhist monks' roles in peoples' right occupation promotion according to Buddhism were found that Sila aspect was to encourage people to make living with honesty, refrain from all vices to reduce unnecessary expenditure. The Samadhi aspect was to promote consciousness control, practice calm the mind and concentrate while working or doing a career. The Panya aspect was to establish a community learning centers within the monasteries compounds And Buddhist monks are good examples of living a sufficient life.

3. The Buddhist monks' role development for the people's right occupation promotion in Ratchaburi Province was found as follows: 1. the right occupation leader

development; there was creation of the right occupation lecturers curriculum for Buddhist administrative monks, 2. the workshop of community right occupation lecturers in provincial level; there was establishment of the right occupation lecturers teams, 3. the preparation for community right occupation lecturers team in village level; there was public relations and selection of households/villages that were ready to participate in the project, 4. the preparation for target households: there was visiting the target household/village area, 5. the creation of community right occupation at the village level; there was training of the community right occupation according to the principles of Buddhism, and 6. the establishment and development of occupation groups; there was concrete evaluation and establishing the Buddhist right occupation groups However, the operation needs to focus on the participation of 3 co-coordinators (B-Baan or house, W-Wat or temple, R -Ratchakarn or government officers)

กิตติกรรมประกาศ

ดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการผู้ควบคุมดุष्ฎินิพนธ์ ได้แก่ พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร. และ พระมหาสุมนันท์ สุนนโท, ดร. ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขจนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ คณะกรรมการตรวจสอบดุष्ฎินิพนธ์ ประกอบด้วย พระเมธาวิณัยรส, รศ.ดร., อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ, พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร. และ พระมหาสุมนันท์ สุนนโท, ดร. ที่กรุณาให้ข้อแนะนำ ปรับปรุง เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร., พระปลัดระพี นพพิสาโร, ผศ.ดร., พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง และ อาจารย์ ดร.สุรียารักษาเมือง ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พร้อมแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

ขอขอบคุณ พระปิฎกโกศล, ดร., พระมหาประกอบ โชติบุญโณ, พระครูวิบูลกิจสุนทร, พระครูพิทักษ์ศิลปาคม, พระครูสังฆรักษ์ทรงพรธรณ ชยทตโต, ผศ.ดร., พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวีโส, นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, นายตรีพล อารมณชีน, นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, นายเผด็จ คงศักดิ์, นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, นายวันชัย ศรียา, นายสมเกียรติ วิริยณิการ, นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นายสมศักดิ์ มณฑา, นายสมหมาย ทับทิม, นางทศมนพร พุทธจันทรา, นางพนิดา เกตุแก้ว, นางพะเยาว์ สายบัว, นางสาวสัมฤทธิ์ รัฐปต์ย์, นางสาวสุรญาณี จันบำรุง, นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, นางสาวจันทรรัตน์ ศรีสังวรรณ, นางสาวนิภา ทองก้อน และนางสาวรักนิกร แสนทวีสุข ที่ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการวิจัยจากการสัมภาษณ์

ขอขอบคุณ พระครูวิสุทธานันทคุณ, ดร., พระครูคุณสารานุกูล, พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปากาโร, พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน, อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว, นายนายธนศร ศรีก๊กเจริญ, นายสง่า รอดเคราะห์ และนางสุธา ทรช่วย ที่ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการวิจัยจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากดุष्ฎินิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวาย เป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณแก่บิดรมารดา ตลอดจนครู อาจารย์ รวมถึงคณะมีอุปการคุณทุกท่าน ผู้ให้กำลังใจ ผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด

พระมหาคำพันธ์ ญาณโชโย

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฎ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๖
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๑๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์	๓๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาชีพ (สัมมาอาชีพะ) ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา	๕๖
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัมมาชีพตามทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่	๙๒
๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๑๐๔
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐๙
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๒๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๑๒๑
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้ทรงคุณวุฒิการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๒๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๒๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๒๙
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๓๐
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๓๑
๔.๑ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี	๑๓๑
๔.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพตามหลักการของพระพุทธศาสนา	๑๘๐
๔.๓ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี	๑๙๘
๔.๔ ต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี	๒๔๓
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๒๔๖
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๒๕๖
๕.๑ สรุป	๒๕๖
๕.๒ อภิปรายผล	๒๖๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๖๕
บรรณานุกรม	๒๖๗
ภาคผนวก	๒๗๖
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือวิจัย	๒๗๗
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์	๒๘๔
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์	๓๑๓
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๓๑๖
ภาคผนวก จ ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์	๓๒๙
ภาคผนวก ฉ ประมวลภาพจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๓๔๓
ประวัติผู้วิจัย	๓๔๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของบทธาท	๑๒
๒.๒ แนวคิดหลักจากการศึกษาประเภทของบทธาท	๑๘
๒.๓ แนวคิดหลักจากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทธาท	๒๖
๒.๔ แนวคิดหลักจากการศึกษาความขัดแย้งทางบทธาท	๒๙
๒.๕ แนวคิดหลักจากการศึกษาทฤษฎีบทธาท	๓๖
๒.๖ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของพระสงฆ์	๔๐
๒.๗ แนวคิดหลักจากการศึกษาที่มาของพระสงฆ์	๕๐
๒.๘ แนวคิดหลักจากการศึกษากิจวัตรของพระสงฆ์	๕๕
๒.๙ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธศาสนา	๕๗
๒.๑๐ แนวคิดหลักจากการศึกษาหลักการสำคัญของสัมมาอาชีวะ	๖๑
๒.๑๑ แนวคิดหลักจากการศึกษาเป้าหมายของสัมมาอาชีวะ	๖๔
๒.๑๒ แนวคิดหลักจากการศึกษาบทธาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาอาชีวะ (สัมมาชีพ) ตามแนวพระพุทธศาสนา	๘๐
๒.๑๓ แนวคิดหลักจากการศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ	๙๐
๒.๑๔ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของสัมมาอาชีพในทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่	๙๓
๒.๑๕ แนวคิดหลักจากการศึกษากระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน	๙๗
๒.๑๖ แนวคิดหลักจากการศึกษาการสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน	๑๐๓
๒.๑๗ แนวคิดหลักจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทธาท	๑๑๑
๒.๑๘ แนวคิดหลักจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์	๑๑๔
๒.๑๙ แนวคิดหลักจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสัมมาชีพ	๑๑๘
๓.๑ จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๒๒
๓.๒ จำนวนผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๒๕
๔.๑ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพ แก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ	๑๓๘
๔.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพ แก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากร สัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด	๑๔๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๓ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่มีวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน	๑๕๕
๔.๔ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย	๑๖๓
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน	๑๗๐
๔.๖ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ	๑๗๘
๔.๗ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านศีล	๑๘๖
๔.๘ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านสมาธิ	๑๙๒
๔.๙ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านปัญญา	๑๙๗
๔.๑๐ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ	๒๐๔
๔.๑๑ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด	๒๑๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
๔.๑๒	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน	๒๑๘
๔.๑๓	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย	๒๒๔
๔.๑๔	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน	๒๓๐
๔.๑๕	สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ	๒๓๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ การวิเคราะห์ระดับจุลภาคและมหภาค	๒๓
๒.๒ ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม	๒๔
๒.๓ กระบวนการระบบสังคม	๓๔
๒.๔ กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย	๙๕
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒๐
๔.๑ องค์กรความรู้จากการวิจัย	๒๔๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คู่มือนี้ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น วิ.มหา. (ไทย) ๑/ ๑๘/๒๓. หมายความว่า ระบุถึง พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๑๘ หน้าที่ ๒๓ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ข. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวารวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.จ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฎิสัมภิตามวรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------------	---------------	---------	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า สัมมาชีพ มีความหมายสอดคล้องกับคำว่า สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพโดยชอบ ได้แก่ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ (Right Livelihood)^๑ ทางพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุถึงซึ่งสันติสุข จากการมีชีวิตในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการทรัพยากรที่จำกัด^๒ ตรงกับคำว่า สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นมิฉฉาชีพทุกรูปแบบ ประกอบตนอยู่ในสัมมาชีพ อะไรคือมิฉฉาชีพ อะไรคือสัมมาชีพ เป็นเรื่องยากที่จะวินิจฉัยชี้ขาด เป็นเรื่องที่น่าถกเถียงทั้งทางโลกและทางธรรมถกเถียงกันมาก แต่ก็ไม่อาจวินิจฉัยเด็ดขาดลงไปได้^๓

ทัศนะของพระพุทธศาสนาปรากฏมีคำว่า สัมมาอาชีวะ ได้แก่ การละเว้นอาชีพที่เรียกว่า มิฉฉาณิชา ๕ ประการ ซึ่งประกอบด้วย การค้าขายศีลตราวุธ การค้าขายสัตว์ การค้าขายเนื้อ การค้าขายของมีนเมา และการค้าขายยาพิษ^๔ หากแต่ การประกอบอาชีพของผู้คนในสังคมซึ่งเดิมทีสามารถแยกแยะได้ว่าดี-ชั่ว ถูก-ผิด เหมือนกับการแยกสีดากับสีขาวออกจากกัน กลายเป็นสิ่งที่ไม่อาจทำได้โดยง่ายอีกต่อไป เนื่องจากอาชีพในยุคปัจจุบัน หลายต่อหลายอาชีพอาจกล่าวได้ว่าเป็นเหมือนกับสีเทาที่จำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาในรายละเอียดด้านต่าง ๆ ให้ดีว่าเป็นหรือไม่เป็น สัมมาอาชีวะ กล่าวอีกอย่างก็คือการวินิจฉัยว่าอาชีพใดเป็นมิฉฉาอาชีวะหรือสัมมาอาชีวะย่อมจะทำได้ยากยิ่งขึ้น

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (นนทบุรี: พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑๕.

^๒อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

^๓วศิน อินทสระ, หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐.

^๔พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๗๒๓.

ดั่งที่ นักวิชาการชาวต่างประเทศได้ตั้งคำถามไว้ว่า “หากบริษัท (Corporation) ต่าง ๆ ใช้การโฆษณาเพื่อกระตุ้นกิเลสตัณหาซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบรรลุธรรมแล้ว ถ้าเช่นนั้นชาวพุทธควรทำงานในบริษัทเหล่านั้นหรือไม่”^๕

แนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศโดยการสร้างสัมมาชีพ ได้มีการนิยามความหมายของสัมมาชีพว่า หมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ สัมมาชีพจึงเป็นทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และศีลธรรมพร้อมกันไปอย่างบูรณาการ สอดคล้องกับที่ พระไตรปิฎก ฎกทัณฑสูตร^๖ ระบุถึง คราวที่พระพุทธองค์ตรัสเล่าถึงครั้งหนึ่งมีพระเจ้าแผ่นดินชื่อพระมหาวชิตราช มีโจรเกิดขึ้นในบ้านเมือง พระองค์จะส่งกองทัพไปปราบ บุโรหิตกราบทูลว่าเมื่อกองทัพไปปราบแล้วกลับมา พวกโจรก็จะกลับมาใหม่ สิ่งที่ต้องทำคือใครมีอาชีพเกษตรกรรม โครกขกรรม ใครมีอาชีพพานิชยกรรม ใครมีอาชีพรับราชการ พระองค์พึงบำรุงเขาให้ทำได้ดี (สมัยนั้นมีอาชีพอยู่ ๓ อาชีพ คือ เกษตรกรรม พานิชยกรรม และรับราชการ) เมื่อบำรุงทั้ง ๓ อาชีพแล้ว บุโรหิตกราบทูลถึงผลที่จะเกิดขึ้นคือบ้านเมืองของพระองค์จะร่มเย็นเป็นสุข โภคทรัพย์จะเกิดขึ้นในท้องพระคลัง (เศรษฐกิจดี) ราษฎรจะไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่ (ไม่มีการลักขโมย) จะยังบุตรให้พื่อนอยู่บนอก (ครอบครัวอบอุ่น) นี่เป็นการบรรยายถึงความร่มเย็นเป็นสุขอย่างเห็นภาพ การสอนเรื่องอบายมุขอย่างเดี่ยวยากที่จะเกิดศีลธรรม สัมมาชีพเป็นศีลธรรม การมีสัมมาชีพ ถ้วนหน้าหรือเต็มพื้นที่ทำให้ไม่เบียดเบียนกัน จึงเป็นปัจจัยให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข^๗

ปัจจุบัน รัฐบาลขับเคลื่อนการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแผนงานยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งตอบสนองนโยบายรัฐบาลเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ ซึ่งเริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชน เพื่อให้กลับไปสร้างทีมและจัดฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน โดยใช้พื้นที่ในบ้าน ปราชญ์ชุมชนหรือศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อมุ่งหมายให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพมีความรู้ และปฏิบัติอาชีพได้จริง จนพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือน และต่อยอดสู่การรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีความเข้มแข็งต่อไป^๘

^๕Christopher W. Gowans, *Philosophy of the Buddha*, (New York: Routledge, 2003), p. 178.

^๖ที.สี. (ไทย) ๙/๓๒๓-๓๕๘/๑๒๕-๑๕๐.

^๗ประเวศ วะสี, *สร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที คิว พี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐-๑๒.

^๘กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, *แนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๙), หน้า ๑.

นโยบายดังกล่าวนี้สอดคล้องกับ มติมหาเถรสมาคม ที่ ๔๙๒/๒๕๖๒ เรื่อง การดำเนินงานโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” (ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี) ประจำปี ๒๕๖๒ โดย “การขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ แบบมีส่วนร่วมและบูรณาการ อปต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ซึ่งเป็นการร่วมมือกันบูรณาการและทำงานเชิงระบบ เพื่อส่งเสริมและสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประชาชน (๑) ศีลธรรมและวัฒนธรรม (๒) สุขภาพอนามัย (๓) สัมมาชีพ (๔) สันติสุข (๕) ศึกษาสงเคราะห์ (๖) สาธารณสงเคราะห์ (๗) กตัญญูกตเวทิตาธรรม และ (๘) สามัคคีธรรม” ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานส่งเสริมสัมมาชีพชุมชนจึงเป็นการทำงานบนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม ทั้ง ๓ ประสาน ดังวลีว่า “บวร” นั่นเอง

ทั้งนี้ พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน โดยส่งเสริมให้คนในชุมชนถึงพร้อมด้วยความหมั่น กล่าวคือ มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพหรือปฏิบัติหน้าที่การงานไม่เกียจคร้าน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบ หาอุบายวิธีสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี^{๑๐} ดังกล่าวนี้ หากพิจารณาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี พบว่า มีพระสงฆ์แกนนำที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน อาทิ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑู) เจ้าอาวาสวัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนึ่งใหญ่”^{๑๑} และพระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”^{๑๒} และอีกท่านหนึ่ง คือ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”^{๑๓} เป็นต้น

^{๑๐}มหาเถรสมาคม, มติมหาเถรสมาคม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://mahathera.onab.go.th> [๑๗ กันยายน ๒๕๖๒].

^{๑๑}พระมหานรากร วรเมธี, “การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๐๐.

^{๑๒}ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๑๐ คนทำพิพิธภัณฑ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.sac.or.th/exhibition/museummakers/prakrupituk.html> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

^{๑๓}ฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ, รายงานผลการดำเนินโครงการจิตอาสาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนตลาดอมยิ้ม จังหวัดราชบุรี (ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์), (ราชบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๖๐), หน้า ๑.

^{๑๔}วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี, วัดโขลงสุวรรณคีรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัดโขลงสุวรรณคีรี> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

สัมมาชีพชุมชน เป็นแนวทางในการสร้างชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน^{๑๔} ซึ่งกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกรมการพัฒนาชุมชน มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ โดยคัดเลือกปราชญ์จากเวทีประชาคมหมู่บ้านละ ๑ คน เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชน, เพื่อให้มีทักษะการถ่ายทอดความรู้ และเพื่อให้มีเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน

๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด โดยมีปราชญ์ชุมชนผู้ผ่านการอบรมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเข้าประชุม พร้อมกับทีมสนับสนุนระดับจังหวัดเข้าร่วมประชุม เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชน โดยให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ดำเนินการจัดประชุมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพและฝึกอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมาย พร้อมจัดตั้งกลุ่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามประเภทอาชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้วิทยากรสัมมาชีพชุมชนมีความชัดเจนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน, เพื่อสามารถวิเคราะห์ความต้องการอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายในหมู่บ้านได้, เพื่อมีข้อมูลวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามกลุ่มประเภทอาชีพ, เพื่อให้มีแผนปฏิบัติการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนและการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และเพื่อให้เกิดเครือข่ายวิทยากรสัมมาชีพชุมชน

๓. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยมีทีมวิทยากรซึ่งประกอบด้วย ครูใหญ่ ๑ คน และครูน้อย ๔ คน ซึ่งครูใหญ่หมายถึงปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมและผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการการทำหน้าที่เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนของหมู่บ้าน และครูน้อยหมายถึงปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกเพิ่มอีก ๔ คน ทั้งนี้ ให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นผู้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และประสานสนับสนุนให้มีการจัดเวทีประชุมเตรียมความพร้อมของทีมสัมมาชีพชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัมมาชีพชุมชน, เพื่อถ่ายทอดเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน, เพื่อแบ่งครัวเรือนรับผิดชอบในสัดส่วน ๑ คน ต่อ ๔ ครัวเรือน, เพื่อทบทวนและจัดทำแผนการฝึกอบรมอาชีพ การส่งเสริมสนับสนุน กำกับและติดตามครัวเรือนสัมมาชีพ, เพื่อวิเคราะห์ความต้องการฝึกอาชีพ และเพื่อจัดเตรียมพื้นที่ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอาชีพ

^{๑๔}กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, สัมมาชีพ สร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐), หน้า ๘.

๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย โดยที่ทีมวิทยากรประสานความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการฝึกอาชีพของครัวเรือน เป้าหมาย ๒๐ ครัวเรือน ตามสัดส่วน วิทยากร ๑ คน ต่อ ๔ ครัวเรือน ทั้งนี้ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพ, เพื่อบันทึกข้อมูลในแบบฟอร์มการติดตาม, เพื่อสอบถามครัวเรือนเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพ หรือความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพ และเพื่อทำข้อตกลงร่วมกันในการฝึกอาชีพและแจ้งวันฝึกอบรม

๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน โดยที่ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเป็นครูฝึกอาชีพ ผู้ถ่ายทอด ผู้ดูแลติดตามการสร้างสัมมาชีพแก่ตัวแทนครัวเรือนจำนวน ๒๐ คน ให้ได้เรียนรู้ และฝึกอาชีพ โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุน ทั้งนี้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้ครัวเรือนสัมมาชีพเกี่ยวกับอาชีพที่ต้องการเรียนรู้, เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพแก่ผู้แทนครัวเรือน, เพื่อจัดให้ผู้แทนครัวเรือนได้ศึกษาดูงาน ณ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือบ้านปราชญ์ชุมชน และเพื่อให้ผู้แทนครัวเรือนได้ปฏิบัติจริงที่บ้านของตน

๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่จากการรวมตัวของผู้แทนครัวเรือนเป้าหมาย ๕ ครัวเรือนขึ้นไปที่ผ่านการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนและประกอบอาชีพเดียวกัน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ โดยมีทีมสนับสนุนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และภาคครัวเรือนร่วมกันหาแนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ^{๑๕}

ปัญหาสำคัญในปัจจุบัน คือ การหลงลืมแนวคิดเริ่มต้นเชิงพุทธของสัมมาชีพ กล่าวคือ การเลี้ยงชีวิตชอบตามหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องใช้ธรรมะที่เกื้อหนุนเพื่อความสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม ได้แก่ ศีล-สมาธิ-ปัญญา หรือ หลักไตรสิกขา^{๑๖} ซึ่งเป็นหลักการที่เกื้อหนุนให้ผู้ประกอบอาชีพสุจริตหรือเลี้ยงชีวิตชอบสามารถประสบความสำเร็จและเจริญก้าวหน้า ดังนั้น ผลที่ได้จากการส่งเสริมสัมมาชีพตามแนวพระพุทธศาสนา โดยการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านกายและวาจา (ศีล) ซึ่งช่วยเสริมสร้างในการพัฒนาคุณภาพจิต (สมาธิ) และความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม (ปัญญา) ทำให้เกิดการพัฒนาระบบกระบวนการพัฒนา เพื่อให้มีชีวิตที่ดั่งงามประณีต ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางจริยธรรม คือ การดำรงชีวิตโดยสัมมาอาชีวะ หรือ “สัมมาชีพ” โดยบูรณาการร่วมกับภารกิจการสร้างสัมมาชีพชุมชนของกระทรวงมหาดไทย ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ จึงเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

^{๑๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑-๗.

^{๑๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๑), หน้า ๒๓๘.

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลทางวิชาการสำหรับการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย สืบไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา เป็นอย่างไร

๑.๒.๓ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาขอบเขตเนื้อหาตามแนวคิดของ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ใน ๖ ด้าน ประกอบด้วย (๑) การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ (๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด (๓) การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน (๔) การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย (๕) การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และ (๖) การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ^{๑๗}

^{๑๗}กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, สัมมาชีพ สร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืน, หน้า ๘.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพตามแนวพระพุทธศาสนา และพุทธธรรมสำหรับการส่งเสริมสัมมาชีพ (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญอันนำไปสู่การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ (๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด (๓) การเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน (๔) การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย (๕) การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และ (๖) การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๑. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์ผู้มีบทบาทโดดเด่นในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน จำนวน ๓ รูป

กลุ่มที่ ๒ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๓ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน จำนวน ๕ คน

กลุ่มที่ ๔ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น จำนวน ๙ คน

กลุ่มที่ ๕ นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน ๓ รูป

ผู้วิจัยคัดเลือกตัวแทนจาก ๕ กลุ่มดังกล่าวข้างต้น จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม รวมทั้งสิ้น จำนวน ๒๕ รูป/คน

๒. ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตผู้ทรงคุณวุฒิการสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน จำนวน ๒ คน

กลุ่มที่ ๒ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน จำนวน ๒ คน

กลุ่มที่ ๓ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น จำนวน ๔ รูป/คน

กลุ่มที่ ๔ นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน ๒ รูป/คน

ผู้วิจัยคัดเลือกตัวแทนจาก ๔ กลุ่มดังกล่าวข้างต้น จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๐ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ จังหวัดราชบุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึงกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นพฤติกรรมของบุคคล ตามที่เกิดขึ้นตามสถานภาพที่เป็นหรือได้รับมอบหมายหน้าที่ ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง บทบาทของ พระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน เท่านั้น

สัมมาชีพ หมายถึง อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

การเสริมสร้างสัมมาชีพ หมายถึง การสร้างสัมมาชีพตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา ใน ๖ ด้าน ประกอบด้วย

๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ได้แก่ การสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนแก่ ผู้นำชุมชน เพื่อให้มีทักษะการถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน

๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ได้แก่ การสนับสนุน การปฏิบัติการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนในระดับจังหวัดเพื่อให้เกิดเครือข่าย วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน

๓. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การเตรียมความพร้อมของทีมสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน เพื่อการสร้างสัมมาชีพชุมชนระดับครัวเรือน

๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สนับสนุน การฝึกอาชีพของครัวเรือนเป้าหมาย และการทำข้อตกลงร่วมกันในการฝึกอาชีพ

๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพแก่ ผู้แทนครัวเรือน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงที่บ้านของตน

๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ ได้แก่ การจัดตั้งขึ้นใหม่จากการรวมตัวของผู้แทนครัวเรือนเป้าหมาย เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ โดยร่วมกันหาแนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุในสังกัดคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี (มหานิกาย) เท่านั้น

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

๑.๖.๒ ได้ทราบบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน ตามหลักการของพระพุทธศาสนา

๑.๖.๓ ได้ทราบการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

๑.๖.๔ นำองค์ความรู้จากการวิจัยเป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยสามารถประมวลสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาชีพ (สัมมาอาชีพ) ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัมมาชีพตามทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่

๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญ ไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า “บทบาท” หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่^๑

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สิริวัฒนาอินเตอร์พรีนซ์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๖๔๘-๖๔๙

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เห็นได้ เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้^๒ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มหรือสังคมเพื่อทำให้ความสัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้^๓ กล่าวคือ บทบาทของบุคคลเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๔

บทบาทเป็นภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่น ๆ ส่วนครูจะต้องมียุทธศาสตร์อื่น ๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็ก ๆ^๕ บทบาทเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อบุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตามระเบียบเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น^๖ เป็นหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและต่างกันไป เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา นิสิต เป็นต้น^๗

บทบาทเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพโดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่าง ๆ ของสถานภาพก็แปลว่าเขาแสดงบทบาท^๘

^๒จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๗.

^๓ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ, **สังคมและวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๗๓.

^๔ปราชญา กล้าผจญ, **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^๕ยนต์ ชุ่มจิต, **ความเป็นครู**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓

^๖สงวนศรี วิรัชชัย, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^๗สนธยา พลศรี, **หลักสังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^๘สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๑.

บทบาทเป็นองค์รวมของบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม นั่นคือ เป็นบรรทัดฐานที่แสดงให้เห็นว่าสังคมคาดหวังให้บุคคลในตำแหน่งนั้น ๆ กระทำหรือไม่กระทำอะไรได้บ้าง โดยที่บรรทัดฐาน คือกฎของพฤติกรรม (Rules Governing Behavior) เป็นที่กำหนดว่าพฤติกรรมอะไรที่สังคมต้องการยอมรับหรือห้ามปรามมิให้ปฏิบัติเมื่ออยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง^๙ ดังอุปมาอุปไมยของ เชกสเปียร์ (Shakespeare) ว่า โลกทั้งใบคือเวทีละคร และผู้ชายและผู้หญิงทั้งหมดเป็นเพียงผู้แสดง (All the World's a Stage and All the Man Women Merely Players) ดังกล่าวนี้อธิบายสมาชิกทุกคนในสังคมเป็นผู้แสดง (Actor) คือ แสดงบทบาทแต่ละบทบาท โดยที่บทบาท หมายถึง ชุดของแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม อาทิ ผู้จัดการ พ่อ แม่ ครูอาจารย์ นักเรียน เป็นต้น^{๑๐}

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของบทบาท ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของบทบาท

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๖, หน้า ๗๑๓)	บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ อีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่
จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (๒๕๔๐, หน้า ๓๗)	บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เห็นได้ เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้

^๙Rodney Stark, **Sociology**, 4thed, (California: Wadsworth Publishing Company, 1992), p. 42.

^{๑๐}Stephen P. Robbins, **Organizational Behavior**, 7thed., (New Jersey: Prentice Hall, 1996), p. 304.

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของบทบาท (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๖, หน้า ๗๑๓)	บทบาท หมายถึง การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ อีกนัยหนึ่งก็คือการแสดงพฤติกรรมตามบทบาท หรือตำแหน่งหน้าที่
ประเสริฐ แยมกลิ่นฟูง และคณะ (๒๕๔๔, หน้า ๗๓)	บทบาทเป็นพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ใน สถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็น บทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มหรือสังคมเพื่อให้คู่ สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ ทั้ง สามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ด้วย
ปราชญา กล้าผจญ (๒๕๔๐, หน้า ๓๔)	บทบาทของบุคคลเป็นสิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้ สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับ มอบหมาย
ยนต์ ชุ่มจิต (๒๕๔๐, หน้า ๓๓)	บทบาทเป็นภาวะที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพ ของแต่ละบุคคล
สงวนศรี วีรัชชัย (๒๕๔๗, หน้า ๒๐)	บทบาทเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง เมื่อ บุคคลดำรงตำแหน่งใดก็ต้องแสดงพฤติกรรมตาม ระบุเป็นบทบาทของตำแหน่งนั้น
สนธยา พลศรี (๒๕๔๕, หน้า ๑๒๕)	บทบาทเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่ อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกัน ได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของบทบาท (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (๒๕๔๓, หน้า ๑๓๑)	บทบาทเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นพลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพ โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิ และทำหน้าที่อื่นเป็นส่วนต่าง ๆ ของสถานภาพก็ แปลว่าเขาแสดงบทบาท
Rodney Stark (1992, p. 42)	บทบาทเป็นองค์รวมของบรรทัดฐานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม นั่นคือ เป็นบรรทัดฐานที่แสดงให้เห็นว่าสังคมคาดหวังให้บุคคลในตำแหน่งนั้น ๆ กระทำ
Stephen P. Robbins (1996, p. 304)	บทบาท หมายถึง ชุดของแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้เป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ๆ ในสังคม

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลตามสถานภาพที่ดำรงอยู่ หรือที่เป็นอยู่ หรือตามที่ได้รับมอบหมายตำแหน่ง หรือเป็นภาระหน้าที่อื่นมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมที่กระทำตามตำแหน่งตามสถานภาพทางสังคมหรือหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งเป็นแนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามสถานะของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น ในขณะที่ วิธีการหมายถึง แบบแผน ระเบียบ เหตุผลระเบียบวิธี ฯลฯ ซึ่งอาจแบ่งองค์ประกอบของวิธี ออกเป็น ๒ อย่าง คือ หลักการ และเทคนิค

๒.๑.๒ ประเภทของบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ประเภทของบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การแสดงบทบาทของบุคคลตามลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา เชื่อมโยงกับสถานภาพที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับ เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในการกำหนดบทบาทของปัจเจกชนหรือกลุ่มชนเพื่อให้สามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่างถูกต้อง โดยนัยนี้ มีการจำแนกประเภทของบทบาทไว้ตั้งแต่ ๒ ถึง ๕ ประเภท ดังนี้

บทบาทอาจจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ตามบุคลิกภาพของบุคคล ได้แก่

๑. บทบาทที่เข้ากันได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของบุคคล หมายถึง บทบาทที่แสดงออกมาแล้วไม่ขัดกับความรู้สึกของตนเอง และไม่ผิดไปจากความหมายของสังคมที่กำหนดว่าเขาควรมีบทบาทอย่างไร

๒. บทบาทที่เข้ากันไม่ได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของบุคคล หมายถึง บทบาท ที่แสดงออกมาแล้วขัดกับความรู้สึกของตนเอง และผิดไปจากความหมายที่สังคมกำหนดว่าเขาควรมีบทบาทอย่างไร^{๑๑}

ในขณะเดียวกัน อาจจำแนกบทบาทเป็น ๒ ประเภท ตามตำแหน่งหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่

๑. บทบาทที่เป็นทางการ (Formal role) เป็นบทบาทที่ได้มีการมอบหมายให้อย่างเป็นทางการ กำหนดไว้แน่นอน มีระเบียบตายตัว เช่น เมื่อปฏิบัติราชการมีตำแหน่งหน้าที่การงาน ประจำ ได้แก่ เสมียน ประจำแผนก หัวหน้าแผนก ผู้อำนวยการกอง เป็นต้น หรือเมื่อทำงานธุรกิจ มีตำแหน่งงานเป็นหัวหน้า ผู้จัดการแผนก ผู้จัดการส่วน ผู้จัดการฝ่าย เป็นต้น ซึ่งแต่ละองค์กร จะต้องมีการกำหนดบทบาทของแต่ละตำแหน่งเอาไว้อย่างชัดเจนที่สุด เพื่อให้แต่ละคนสามารถ ปฏิบัติหน้าที่การงานตามบทบาทต่าง ๆ ที่ตนได้รับอยู่นั้น อย่างถูกต้องเหมาะสม

๒. บทบาทที่ไม่เป็นทางการ (Informal Role) ได้แก่ บทบาทที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งมอบหมายให้แก่บุคคลอย่างเป็นทางการ แต่เป็นบทบาทที่ผู้มีบทบาทอย่างเป็นทางการจะต้องปฏิบัติ เพื่อจะรักษาความศักดิ์สิทธิ์แห่งบทบาทที่ตนครองอยู่นั้นเอาไว้ให้ได้ บทบาทที่ไม่เป็นทางการนี้ แบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

^{๑๑}วินิจ เกตุขำ และคำเพชร ฉัตรสุกสกุล, กระบวนการกลุ่ม, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๖๓.

๒.๑ บทบาทในภารกิจ (Task Role) ซึ่งมุ่งไปที่การดูแลให้กลุ่มปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

๒.๒ บทบาทในการสร้างกลุ่มและธำรงรักษา (Group Building and Maintenance) หมายถึง บทบาท ในการอำนวยความสะดวก และสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกันและกัน ในบรรดากลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานร่วมกัน และสร้างสายใยแห่งสัมพันธ์มิตรต่อกันไว้ให้ผูกพันต่อกันไว้ อย่างเหนียวแน่น มีความห่วงใยเอื้ออาทรแก่กันและกัน

๒.๓ บทบาทของเอกัตบุคคล (Individual Role) เป็นบทบาทส่วนตัวของแต่ละบุคคล ที่เติมเต็มความเป็นตัวของตัวเอง ทำให้ตัวเองมีความสุข มีความพึงพอใจกับชีวิต เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ใช่เรื่องของกลุ่ม บทบาทส่วนตัวนี้ บางทีจะเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนสัมพันธภาพอันดี ระหว่างบุคคลในกลุ่ม ก็อาจจะกลับกลายเป็นสิ่งที่เปื้อนอุปสรรคขัดขวางความผูกพันระหว่างกันและกันไปเสียก็ได้ หากบุคคลนั้นมีลักษณะอุปนิสัยใจคอเป็นไปในทางที่เป็นลบ เห็นแก่ตัว หรืออิจฉาริษยา เป็นต้น^{๑๒}

บทบาทอาจจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท คือ บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) และบทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role)^{๑๓} ดังนี้

๑. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นได้

๒. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

๓. บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role) เป็นบทบาทที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทมีความแตกต่างกันไป^{๑๔}

ขณะเดียวกัน อาจจำแนกบทบาทได้เป็น ๓ ประเภท ตามความคาดหวังของบุคคล ได้แก่

^{๑๒}ปราชญา กล้าผจญ, พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา, หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๑๓}จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, หน้า ๓๗-๓๘.

^{๑๔}สุดา ภิรมย์แก้ว, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑),

๑. บทบาทตามใบสั่ง บทบาทประเภทนี้มุ่งเฟื่องเลี้ยงที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพ ตัวตนและทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวัง

๒. บทบาทตามใจ บทบาทประเภทที่สองมุ่งไปยังจุดที่ว่าความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตรา หรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติ ขณะที่ผ่านตัวตนนี้เอง ตัวตน ก็จะกลั่นกรองพิจารณาเลือกสรร ลดทอน พลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

๓. บทบาทจริง บทบาทประเภทนี้คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลังผ่านขั้นตอน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้ามุ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งตัว ความคาดหวังหรือการตีความความคาดหวังตามสถานภาพนั้น^{๑๕}

โดยทั่วไป บทบาทในลักษณะของกระบวนการขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๔ ประการ ได้แก่

๑. บทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) เป็นบทบาทตามความคาดหวังของผู้อื่นหรือเป็นบทบาทที่องค์กรหรือกลุ่มสังคม คาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ที่บุคคลนั้นครองตำแหน่งอยู่

๒. มโนทัศน์ของบทบาท (Role Conception) คือ การที่บุคคลมองเห็นบทบาทตามการรับรู้ของตนเอง ว่าตนเองจะมีบทบาทหรือพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้การรับรู้บทบาท (Role Perception) และความคาดหวังต่อบทบาทของตนเอง (Role Expectation) ซึ่งทั้งสองมีความสัมพันธ์กัน

๓. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptance) ซึ่งเกิดขึ้นได้เมื่อมีความสอดคล้องกันของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม (บทบาทในอุดมคติ) การรับรู้บทบาทและความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทตนเอง

๔. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้แสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้ และความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับระดับของการยอมรับบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่^{๑๖}

^{๑๕}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๙.

^{๑๖}Pervin A. L., *Personality Theory and Research 1989*, (New York: John Wiley, 1998), p. 146.

อย่างไรก็ตาม อาจจำแนกบทบาทได้มากถึง ๕ ประเภท ดังนี้

๑. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Roles) หมายถึง บทบาทที่ควรจะเป็นไปตามอุดมคติ อุดมการณ์ หรือหลักการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

๒. บทบาทที่เป็นจริง (Actual Roles) หมายถึง ข้อเท็จจริงในด้านกิจกรรมหรือผลงานที่ได้ปฏิบัติจริง

๓. บทบาทที่รับรู้ (Perceived Role) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือภารกิจของตนว่าควรเป็นอย่างไร

๔. บทบาทที่คาดหวัง (Expecting Role) หมายถึง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มุ่งหวังต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งประพฤติปฏิบัติอย่างไร

๕. บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Expected Role) หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งถูกคาดหวังจากอีกฝ่ายหนึ่งว่า ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเป็นไปตามคาดหวัง

อนึ่ง ในการศึกษาเรื่องบทบาทในแต่ละคู่หนึ่ง มีหลักการวิเคราะห์ว่า บทบาทในแต่ละคู่ควรที่จะสอดคล้อง (Role Must be Commensurate) จึงจะมีความสำเร็จสูง หากมีความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) ความล้มเหลวจะเกิดขึ้น^{๑๗}

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของบทบาท ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักจากการศึกษาประเภทของบทบาท

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
วินิจ เกตุขำ และคำเพชร ฉัตรศุภสกุล (๒๕๔๒, หน้า ๖๓)	บทบาทจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ตามบุคลิกภาพของบุคคล คือ บทบาทที่เข้ากันได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของบุคคล และบทบาทที่เข้ากันไม่ได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของบุคคล

^{๑๗}แสวง รัตนมงคลมาศ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดหลักจากการศึกษาประเภทของบทบาท (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ปราชญา กล้าผจญ (๒๕๔๐, หน้า ๑๒๕-๑๒๖)	บทบาทจำแนกเป็น ๒ ประเภท ตามตำแหน่งหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ บทบาทที่เป็นทางการ และบทบาทที่ไม่เป็นทางการ
จำนงค์ อดิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (๒๕๔๐, หน้า ๓๗-๓๘)	บทบาทจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท คือ บทบาทในอุดมคติ บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ และ บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง
สุดา ภิรมย์แก้ว (๒๕๔๑, หน้า ๖๓)	บทบาทจำแนกได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่ บทบาทในอุดมคติ บทบาทที่บุคคลเข้าใจ/รับรู้ และ บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (๒๕๔๓, หน้า ๑๓๙)	บทบาทได้เป็น ๓ ประเภท ตามความคาดหวังของบุคคล ได้แก่ บทบาทตามใบสั่ง บทบาทตามใจ และบทบาทจริง
Pervin A. L. (1998, p. 146)	บทบาทในลักษณะของกระบวนการ ได้แก่ บทบาทที่คาดหวัง มโนทัศน์ของบทบาท การยอมรับ บทบาทของบุคคล และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล
แสวง รัตนมงคลมาศ (๒๕๔๕, หน้า ๒๗)	การศึกษาเรื่องบทบาทในแต่ละคูนั้นมีหลักการวิเคราะห์ว่า บทบาทในแต่ละคู่ควรที่จะสอดคล้อง (Role Must be Commensurate) จึงจะมีความสำเร็จสูง หากมีความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) ความล้มสลายจะเกิดขึ้น

สรุปได้ว่า การจำแนกประเภทของบทบาทเป็นการแบ่งการแสดงบทบาทของบุคคลออกตามลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงออกมา โดยมีความเชื่อมโยงกับสถานภาพที่บุคคลนั้น ๆ ได้รับความนำไปใช้ในการกำหนดบทบาทของปัจเจกชนหรือกลุ่มชนเพื่อให้สามารถดำเนินได้ตามบทบาทอย่างถูกต้องในสังคม และแม้นักวิชาการจะจำแนกหรือแบ่งบทบาทออกเป็นประเภทต่าง ๆ ในจำนวนที่ไม่เท่ากันก็ตาม แต่ล้วนเป็นการแบ่งแยกตามลักษณะหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลต้องปฏิบัติและแสดงออกมาตามที่ได้ถูกกำหนดไว้โดยสถานภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ ความสัมพันธ์ สังคม และกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งบทบาทของบุคคลจะเป็นสิ่งบอกลักษณะของบุคคลนั้น ๆ ได้

๒.๑.๓ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใช้ศึกษาอย่างน่าสนใจและสามารถอธิบายถึงสาเหตุการกระทำหรือการแสดงออกถึงบทบาทได้เป็นอย่างดี โดยเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด (บทบาท) ของมนุษย์ว่า เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- เป้าประสงค์หรือจุดประสงค์ (Goal) เป็นความมุ่งหมายที่จะให้บรรลุในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ผู้กระทำจะมีการกำหนดเป้าประสงค์ไว้ล่วงหน้าก่อนแล้ว

- ความเชื่อ (Belief Orientation) เกิดจากความคิด ความรู้ ที่ผู้กระทำเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการเลือกกระทำทางสังคม

- ค่านิยม (Value Standard)

- นิสัยและธรรมเนียม (Habit and Customs) เป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้วสืบต่อกันด้วยประเพณี หากละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย

- การคาดหวัง (Expectation) เป็นท่าทีของบุคคลอื่นที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติหรือปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ

- ข้อผูกพัน (Commitment) คือสิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่า ถูกผูกพันที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ

- การบังคับ (Force) เป็นตัวที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจกระทำการได้เร็วขึ้น

- โอกาส (Opportunity) เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าการตัดสินใจกระทำใด ๆ โอกาสจะเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ เช่น การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น

- ความสามารถ (Ability) เป็นความสามารถที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการกระทำ

- การสนับสนุน (Support) เป็นสิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น^{๑๘}

ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล คือ ตำแหน่ง สถานภาพทางสังคม ความคาดหวัง บทบาทของบุคคล และความรู้สึกได้รับการยอมรับจากสังคม มีดังนี้

๑. ตำแหน่งสถานภาพทางสังคม

สังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลต่อกันและกันระหว่างบุคคล โดยมีการจัดระเบียบขึ้น ส่วนสถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลในสังคมในกลุ่มที่มีฐานะเป็นสมาชิกทางสังคม ทำให้บุคคลย่อมมีตำแหน่งต่าง ๆ ฉะนั้น ตำแหน่งทางสังคมมีความแตกต่างจากบทบาทที่ว่า ตำแหน่งเป็นการจำแนกมนุษย์ แต่บทบาทเป็นการจำแนกพฤติกรรม และสามารถอธิบายได้ว่า ตำแหน่งทางสังคมจะยังคงอยู่ ไม่ว่าจะจะมีใครครองตำแหน่งนั้นหรือไม่ แต่บทบาทอาจมีอยู่หรือไม่ก็ได้ ตำแหน่งทางสังคมอาจมีสถานภาพสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับอำนาจที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกของตำแหน่ง ด้วยเหตุนี้ ตำแหน่งกับสถานภาพจึงเป็นมโนทัศน์คู่กัน คือ ตำแหน่งทางสังคมจะบ่งบอกถึงสถานภาพทางสังคมด้วย

ตำแหน่งทางสังคมแต่ละอย่างจะมีการคาดหวังจากคนในสังคมที่ให้ผู้ครองนั้นประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐานหรือปทัสถาน หรืออาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคม หรือปทัสถานเป็นกฎเกณฑ์พฤติกรรม หรือค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้เป็นแนวทางให้บุคคลหรือสมาชิกในสังคมยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องกำหนดว่าบุคคลผู้ครองตำแหน่งต่าง ๆ นั้นควรหรือต้องปฏิบัติอย่างไรในแต่ละสถานการณ์ การที่เราปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคมก็เพราะทราบว่าตนเองได้รับการคาดหวังจากบุคคลที่เราติดต่อสัมผัสและจากสังคมส่วนรวมให้ปฏิบัติเช่นนั้น การปฏิบัติดังกล่าว ก็คือ การแสดงบทบาททางสังคม

บรรทัดฐานทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้จากประสบการณ์ด้วยวิธีการอบรมปลูกฝัง บุคคลเกิดจิตสำนึกในการควบคุมตนเอง หรือวิธีการขัดเกลาทางสังคม นั่นเอง บรรทัดฐานทางสังคม อาทิ ธรรมเนียม ได้แก่ แบบแผนปฏิบัติ มารยาทสังคม กฎศีลธรรม ได้แก่ ประเพณี วิธีประชา จารีต ข้อห้ามต่าง ๆ กฎหมาย ได้แก่ บทบัญญัติ ข้อบังคับ เป็นต้น บรรทัดฐานดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากค่านิยมทางสังคมหากคนในสังคมมีค่านิยมอย่างไร จะส่งผลให้เกิดการกำหนดบรรทัดฐานหรือปทัสถานตามตำแหน่งของบุคคลนั้น ซึ่งสามารถให้สอดคล้องกับค่านิยมดังกล่าว นอกจากนี้ ยังบังเกิดผลให้คนในสังคมมีแบบแผนในการปฏิบัติต่อกัน มีการแสดงพฤติกรรมบทบาทของแต่ละคนด้วย

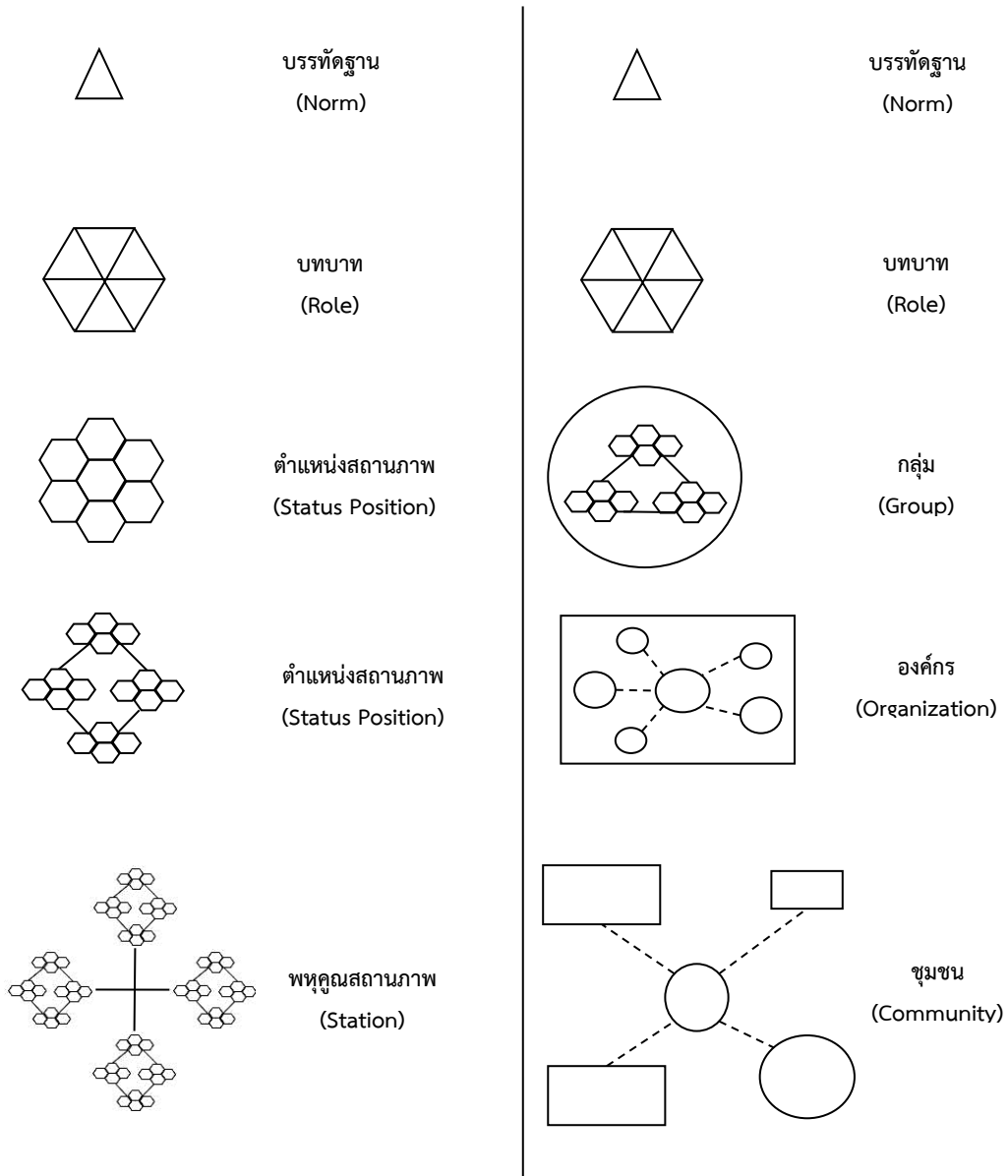
^{๑๘}รีดเดอร์ (Reader) อ่างโน พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โฆสวโร, “บทบาทของพระสงฆ์ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๔.

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาท ตำแหน่งสถานภาพกับบรรทัดฐาน

บทบาทประกอบด้วยบรรทัดฐานต่าง ๆ และเมื่อผนวกบทบาทหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกัน จะเกิดเป็นตำแหน่งสถานภาพขึ้นมา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ตำแหน่งสถานภาพประกอบด้วยบทบาท และบทบาทประกอบด้วยบรรทัดฐาน ทั้งบรรทัดฐานและบทบาทเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการตัดสินใจของพฤติกรรมให้ปรากฏ กล่าวคือ การกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมที่คาดหวังเป็นเพียง บรรทัดฐานและบทบาทตามอุดมคติ แต่ถ้าเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการตัดสินใจของพฤติกรรม เป็นบรรทัดฐาน หรือบทบาทความเป็นจริง การที่บรรทัดฐานและบทบาทเกี่ยวข้องกับการกระทำที่แสดงออกของพฤติกรรมบุคคลนั้น ๆ จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์กับตำแหน่งสถานภาพของบุคคลด้วย เหตุที่การกระทำที่แสดงออกของพฤติกรรมบุคคลย่อมขึ้นกับตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลนั้นครอง อยู่ในตำแหน่งสถานภาพหนึ่งๆ จะประกอบไปด้วยบรรทัดฐานและบทบาทต่าง ๆ ซึ่งบรรทัดฐานและ บทบาทดังกล่าวนี้มักแสดงออกในรูปของสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้ครองตำแหน่งสถานภาพนั่นเอง

บรรทัดฐานมีความสัมพันธ์กับระบบสังคม ในทำนองเดียวกับอะตอมมีความสัมพันธ์กับ ระบบมวลสาร และเซลล์มีความสัมพันธ์กับระบบอินทรีย์ กล่าวคือ บรรทัดฐานเป็นส่วนประกอบของ บทบาท และบทบาทเป็นส่วนประกอบของตำแหน่งสถานภาพ โดยที่บุคคลอาจมีตำแหน่งสถานภาพ หลายอย่างภายในองค์การเชิงซ้อน ที่ประกอบด้วยกลุ่มหลายกลุ่มมารวมกัน ตำแหน่งสถานภาพหลาย อย่างรวมกันเรียกว่า พหุสถานภาพ และอาจมีหลายพหุสถานภาพในชุมชนและสังคม อันประกอบไปด้วย องค์การเชิงซ้อนหลาย ๆ องค์การมารวมกันอีกด้วย พหุสถานภาพหลายอย่างนี้รวมเรียกว่า พหุคุณ สถานภาพ จึงขอเสนอภาพแสดงการวิเคราะห์ระดับจุลภาค ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับระบบพฤติกรรมและระบบสังคมโดยรวม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระดับมหภาค^{๑๔}

^{๑๔}อ้างแล้ว, หน้า ๑๕-๑๖.

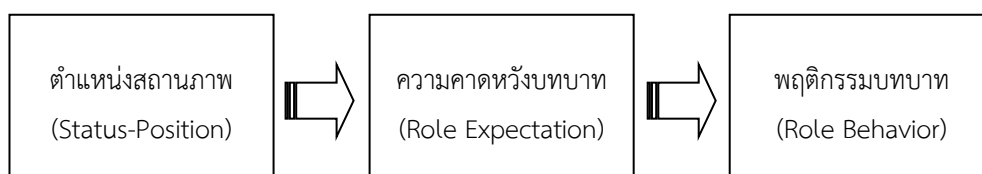
แผนภาพที่ ๒.๑ การวิเคราะห์ระดับจุลภาคและมหภาค^{๒๐}

การวิเคราะห์ในระดับจุลภาคนี้ มุ่งวิเคราะห์เรื่อง บรรทัดฐาน บทบาท และตำแหน่งสถานภาพที่เป็น เอกสถานภาพ พหุสถานภาพ และพหุคูณสถานภาพ สำหรับการวิเคราะห์มหภาคจะมุ่งวิเคราะห์เรื่อง กลุ่ม องค์กร ชุมชน และสังคม

^{๒๐}อ้างอิงแล้ว, หน้า ๑๗.

๓. ความคาดหวังบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งสถานภาพ

เมื่อบุคคลได้เรียนรู้ความคาดหวังจากสังคมเกี่ยวกับบทบาทตำแหน่งสถานภาพที่ครองแล้ว จะส่งผลเกี่ยวข้องกับกระบวนการที่เรียกว่าการสร้างความคิดเห็น หรือทัศนคติ เรียกว่า จิต หมายถึง การทางจิตที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดการปฏิสังสรรค์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม กล่าวได้ว่า จิต เป็นปัจจัยสำคัญทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมบทบาทเข้าด้วยกัน ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิสังสรรค์ในสังคมนั้นเอง การตีความจากประสบการณ์ทางสังคมหรือเกิดจากความสำนึกในตัวตนหรืออัตตา ซึ่งเป็นการสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองนั่นเอง ติดตามด้วยการคาดหวังบทบาท แล้วจึงเกิดการกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การคาดหวังจากสังคมมีผลต่อการคาดหวังของผู้ครองตำแหน่งสถานภาพ มีผลต่อพฤติกรรมบทบาทของบุคคลนั้น จึงขอแสดงภาพประกอบ ๒.๒ ที่แสดงถึงตำแหน่งสถานภาพ เป็นปัจจัยที่กำหนดความคาดหวังบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งสถานภาพ และการคาดหมายดังกล่าว ยังแสดงถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล ผู้ครองตำแหน่งสถานภาพนั้น

แผนภาพที่ ๒.๒ ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม^{๒๑}

ตำแหน่งสถานภาพเป็นปัจจัยที่กำหนดความคาดหวังบทบาทของบุคคลที่ครองตำแหน่งสถานภาพ และการคาดหมายดังกล่าว ยังแสดงถึงปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล ผู้ครองตำแหน่งสถานภาพนั้นด้วย และอาจกล่าวได้ว่า จิต เป็นปัจจัยสำคัญทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมกับพฤติกรรมบทบาทเข้าด้วยกัน ซึ่งเกิดจากปฏิกิริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิสังสรรค์ในสังคมนั้นเอง การตีความจากประสบการณ์ทางสังคมหรือเกิดจากความสำนึกในตัวตนหรืออัตตา ซึ่งเป็นการสร้างภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองนั่นเอง ติดตามด้วยการคาดหวังบทบาท แล้วจึงเกิดการกระทำที่แสดงออกถึงพฤติกรรมบทบาทตามที่สังคมคาดหวัง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การคาดหวังจากสังคมมีผลต่อการคาดหวังของผู้ครองตำแหน่งสถานภาพ มีผลต่อพฤติกรรมบทบาทของบุคคลนั้น

^{๒๑}อ้างแล้ว, หน้า ๑๘.

เมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกำหนดบทบาทของบุคคลมีดังนี้

๑. อายุ เป็นตัวกำหนดบทบาทที่สำคัญ เพราะคนที่มีอายุต่างกันจะมีบทบาทไม่เหมือนกัน เช่น คล้อยตามสังคมที่เปลี่ยนไป พอสรุปได้ ๘ ประการ คือ

๑.๑ ต้องศึกษาหาความรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๒ นำปัญหาสังคมมาสอนให้รู้จักอยู่รอดและไม่เป็นปัญหาสังคม

๑.๓ ต้องฝึกฝนตนเองและผู้อื่นให้สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

๑.๔ ต้องเข้าใจและปลูกฝังค่านิยมในเอกลักษณ์ไทย

๑.๕ ต้องฝึกฝนทักษะในการทำงานและสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน

๑.๖ ต้องปลูกฝังและส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

๑.๗ ต้องฝึกฝนการใช้ความคิดและวิจรณ์ญาณของตนเอง

๑.๘ จัดสิ่งแวดล้อมที่ให้ผลทางการศึกษา

๒. เพศ หญิงและชายจะมีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปตามสังคมกำหนด

๓. อาชีพ คนแต่ละอาชีพจะมีบทบาทแตกต่างกัน พระสงฆ์มีบทบาทหนึ่ง ตำรวจมีบทบาทหนึ่ง พ่อค้ามีบทบาทหนึ่ง

๔. ฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน จะมีบทบาทต่างกัน เช่น คนรวยกับคนจน พ่อค้าที่ร่ำรวยกับชาวนาที่ยากจน หรือสังคมที่แบ่งชั้นวรรณะ เป็นต้น

๕. ตำแหน่งในครอบครัว ในครอบครัวลูกมีบทบาทต่างจากพ่อแม่ พี่จะมีบทบาทต่างจากน้อง เป็นต้น

๖. พิธีการต่าง ๆ ผู้ที่เข้าร่วมพิธีการจะถูกพิธีการนั้น ๆ กำหนดบทบาทของตนเองไว้ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเผาศพ พิธีการทางศาสนา เป็นต้น

๗. บุคลิกภาพแต่ละบุคลิกภาพจะมีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคลมาก โดยบุคคลจะเลือกแสดงบทบาทตรงกับบุคลิกภาพของตนเอง จะไม่แสดงบทบาทที่ขัดกับบุคลิกภาพของตนเองที่ไม่ถนัด

๘. บทบาทภายในกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มจะมีบทบาทแตกต่างกันไป เช่น บทบาทของผู้นำ บทบาทของเลขานุการ บทบาทของประชาสัมพันธ์ หรือบทบาทของสมาชิก เป็นต้น^{๒๒}

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาท ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดหลักจากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาท

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
รีดเดอร์ อ่างใน พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โฆสวโร (๒๕๕๔, หน้า ๑๔)	ตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อการแสดงบทบาท ได้แก่ ๑. เป้าประสงค์หรือจุดประสงค์ ๒. ความเชื่อและค่านิยม ๓. นิสัยและธรรมเนียม ๔. การคาดหวัง ๕. ข้อมูลพัน ๖. การบังคับ ๗. โอกาส ๘. ความสามารถ ๙. การสนับสนุน
วีรพันธ์ พวงเพชร (๒๕๓๙, หน้า ๑๔-๑๕)	ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการกำหนดบทบาทของบุคคล มีดังนี้ ๑. อายุ ๒. เพศ ๓. อาชีพ ๔. ฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน ๕. ตำแหน่งในครอบครัว ๖. พิธีการต่าง ๆ ๗. บุคลิกภาพแต่ละบุคลิกภาพ ๘. บทบาทภายในกลุ่ม

^{๒๒}วีรพันธ์ พวงเพชร, บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙), หน้า ๑๔-๑๕.

สรุปได้ว่า บทบาทของบุคคลย่อมมีความสัมพันธ์กับตำแหน่งสถานภาพที่ตนครองอยู่ และตำแหน่งสถานภาพที่บุคคลครองอยู่นี้ทำให้เกิดความคาดหวังต่อบทบาทจากคนในสังคมนั้นที่ให้ผู้ครองนั้นประพฤติปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เรียกว่า บรรทัดฐานหรือปทัสถาน หรืออาจกล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางสังคม หรือปทัสถานเป็นกฎเกณฑ์พฤติกรรม หรือค่านิยมที่สังคมกำหนดไว้ ซึ่งเกิดจากปฏิกริยาที่บุคคลมีต่อสังคมเมื่อบุคคลมีปฏิสังสรรค์ในสังคม ดังกล่าวนี้อาจมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของบทบาทของบุคคลนั้น อย่างไรก็ตามยังมีเหตุปัจจัยที่เป็นกลุ่มเหตุผลของการกระทำของบุคคลที่แฝงอยู่ในการแสดงบทบาท เช่น จุดประสงค์ของการกระทำ ความเชื่อ ค่านิยม ธรรมเนียม ประเพณี ความต้องการของบุคคล เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวกำหนดทำที่ของบุคคลอื่นมีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตน อันเป็นสิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้รับจากบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม ในแต่ละเหตุผลจะประกอบด้วยกลุ่มเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจเหมือนหรือแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มบุคคลนั้น ๆ ก็เป็นไปได้

๒.๑.๔ ความขัดแย้งทางบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความขัดแย้งทางบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทบาทมีความสำคัญในฐานะเป็นหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๒๓} เมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ก็จะถูกคาดหวังให้แสดงบทบาทต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น บุคคลที่มีบทบาทเป็นพ่อ ในขณะเดียวกันก็มีบทบาทเป็นครูด้วย เป็นต้น คนหนึ่งต้องการให้แสดงอย่างหนึ่ง ในขณะที่คนหนึ่งหวังให้แสดงไปอีกอย่างหนึ่ง ความคาดหวังเหล่านั้นไม่เป็นไปในทางเดียวกัน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

ความขัดแย้งทางบทบาทเกิดขึ้นเมื่อบทบาทของปัจเจกบุคคล ๒ บทบาทจำเป็นต้องมีพฤติกรรมแตกต่างกัน เช่น บทบาทของลูกชายหรือลูกสาวต้องการเข้าร่วมงานของครอบครัว ในขณะที่บทบาทของนักเรียนต้องเข้าเรียนเพื่อสอบปลายภาค บุคคลที่ต้องกระทำหน้าที่สองบทบาทให้สมบูรณ์จึงตกอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้งทางบทบาท^{๒๔} ความขัดแย้งทางบทบาท แยกได้เป็น ๒ ชนิด คือ

^{๒๓}สนธยา พลศรี, **หลักสังคมวิทยา**, หน้า ๑๒๕.

^{๒๔}Richard Cheener and Wallace, **Sociology**, (California: Allyn and Bacon, 1989), p.58.

ชนิดที่ ๑ ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Conflict between Roles) บทบาท ๒ อย่าง หรือมากกว่านั้น อาจจะถูกกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ที่ขัดแย้งกัน เช่น ภรรยาที่เป็นลูกจ้างพบว่าความต้องการของงานมีความขัดแย้งกับหน้าที่ในบ้าน ตำรวจบางครั้งก็ต้องเลือกระหว่างหน้าที่กับจับกุมเพื่อน

ชนิดที่ ๒ ความขัดแย้งในบทบาทเดียว (Conflict within a Single Role) เป็นความขัดแย้งที่เป็นโครงสร้าง (เกิดอยู่ภายใน) เช่น ในหมู่พระภิกษุณิกายคาทอลิก ความขัดแย้งระหว่างการปฏิบัติหน้าที่พรหมจรรย์กับความปรารถนาแต่งงาน เป็นมูลเหตุสำคัญของความตึงเครียดทางบทบาท^{๒๔}

รูปแบบของความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) มีอยู่ ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑. ความขัดแย้งภายในตัวผู้ส่งข่าวหรือผู้ส่งคำสั่ง (Intra-Sender Conflict) เช่น กรณีที่หัวหน้าทีม ต้องทำงานในบทบาทที่เท่าเทียมกันในทีม ในขณะที่เดียวกันก็มีบทบาทเป็นผู้บริหารด้วย ต้องทำหน้าที่สั่งการและบังคับบัญชาด้วยจะมีบทบาทที่เท่าเทียมกัน ในทุกบทบาทคงเป็นไปได้ยาก จึงทำให้เกิดความขัดแย้งภายในตัวเองขึ้น

๒. ความขัดแย้งระหว่างผู้ส่งข่าวหรือผู้ส่งคำสั่ง (Inter-Sender Conflict) เกิดจากคนในกลุ่มมีความขัดแย้งกับคนในกลุ่มอื่น ๆ ที่มีบทบาทเดียวกันทำให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่ม

๓. ความขัดแย้งระหว่างบทบาท (Inter-Role Conflict) เมื่อบทบาทต่างกันทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ต่างกันด้วย แต่เมื่อต้องมาทำงานร่วมกันจะพบว่ามีความขัดแย้งที่เข้ากันไม่ได้ เช่น เมื่อหัวหน้าขอให้ช่วยทำงานล่วงเวลาเพื่อให้งานเสร็จ ในขณะที่เดียวกันก็กังวลกับบทบาทการเป็นแม่บ้านที่ต้องดูแลลูกหลังเลิกงาน ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นระหว่าง เรื่องงานกับบทบาทส่วนตัวที่มีอยู่

๔. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบทบาท (Person-Role Conflict) เกิดขึ้นเมื่อเรามีบทบาทอย่างหนึ่ง แต่ไม่สามารถทำตามบทบาทที่ตนมีได้หรือการที่บุคคลมีความต้องการอย่างหนึ่ง แต่ตามบทบาทที่ถูกกำหนดไว้นั้นทำตามความต้องการของตนเองไม่ได้จะเกิดความขัดแย้งขึ้นได้^{๒๖}

อย่างไรก็ตาม กระบวนการในการลดความตึงเครียดทางบทบาทและการป้องกันตนเอง จากความรู้สึกผิดมีอยู่ด้วยกัน ๓ วิธี คือ

^{๒๔}Paul B Horton and Chester L Hunt, *Sociology*, (Tokyo: Mc Graw-Hill Inc., 1984), p.120.

^{๒๖}Moorhead G., Griffin R.W., *Organizational Behavior: Managing People and Organizations*, (New Delhi: Virenda Kumar Arya AITBS Publishers, 2001), p. 214.

วิธีที่ ๑ การให้ความเป็นเหตุผล (Rationalization) โดยการนำสถานการณ์ที่เป็นปัญหา มาให้คำนิยามใหม่ด้วยศัพท์ที่บุคคลและสังคมยอมรับได้ เช่น หลักคำสอนของคาทอลิกที่เกี่ยวกับ สงครามที่ชอบธรรมกับสงครามที่ไม่ชอบธรรม การให้ความเป็นเหตุเป็นผลจึงเป็นการปกปิดความจริง ปิดกั้นการรับรู้ถึงความขัดแย้งมีอยู่

วิธีที่ ๒ การจัดแยกเป็นสัดส่วน (Compartmentalization) โดยการแยกบทบาทของ บุคคลออกเป็นส่วนๆ เพื่อที่จะสนองตอบความต้องการที่ละบทบาท เช่น ทหารและหน่วยปราบปราม ของนาซีที่โหดร้าย กลายเป็นพ่อที่ใจดีและสามีที่น่ารัก เพราะพวกเขาแยกบทบาทของงานและ บทบาททางครอบครัวออกจากกันอย่างเด็ดขาด

วิธีที่ ๓ การพิจารณาวินิจฉัย (Adjudication) เป็นระเบียบการที่เป็นรูปแบบ เพื่อผลักภาระ การตัดสินใจอันยุ่งยากในความขัดแย้งทางบทบาท ไปให้ฝ่ายที่สาม โดยการขจัดความรับผิดชอบหรือ ความรู้สึกผิดของปัจเจกบุคคลออกไป เช่น สมาคมวิชาชีพที่ได้พัฒนาระเบียบปฏิบัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหา ความขัดแย้งทางบทบาท การตัดสินใจพฤติกรรมตามบทบาทที่เหมาะสมโดยสมาคมวิชาชีพหรือสหภาพ แรงงาน จึงหมายถึงปัจเจกบุคคลได้หลุดพ้นหน้าที่การตัดสินใจด้วยตนเองแล้ว นั้นย่อหมายถึงความว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งทางบทบาท สมาคมจะเป็นผู้ชี้ขาดว่า ต้องแสดงบทบาทใดจึงจะเหมาะสมตามที่ ถูกคาดหวัง

วิธีทั้ง ๓ ดังที่กล่าว สองอย่างแรก เป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้ตัวและไม่ตั้งใจเท่านั้น จึงจะสำเร็จผล แต่อย่างสุดท้ายจำเป็นต้องเป็นไปโดยรู้สึกรู้ตัวและตั้งใจจึงจะสำเร็จผลคือออกจากความขัดแย้งทาง บทบาทได้^{๒๗}

จากการศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งทางบทบาท ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิด หลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดหลักจากการศึกษาความขัดแย้งทางบทบาท

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สนธยา พลศรี (๒๕๔๕, หน้า ๑๒๕)	เมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาทหลายอย่างใน เวลาเดียวกัน ก็จะถูกคาดหวังให้แสดงบทบาท ต่าง ๆ ที่มีอยู่

^{๒๗}Paul B Horton and Chester L Hunt, *Sociology*, pp. 121-122.

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดหลักจากการศึกษาความขัดแย้งทางบทบาท (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
Paul B Horton and Chester L Hunt (1984, p. 120)	ความขัดแย้งทางบทบาท แยกได้เป็น ๒ ชนิด คือ ความขัดแย้งระหว่างบทบาท และความขัดแย้งในบทบาทเดียว
Richard Cheener and Wallace (1989, p. 58)	ความขัดแย้งทางบทบาทเกิดขึ้นเมื่อบทบาทของปัจเจกบุคคล ๒ บทบาทจำเป็นต้องมีพฤติกรรมแตกต่างกัน บุคคลที่กระทำหน้าที่สองบทบาทจึงตกอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้งทางบทบาท
Moorhead G., Griffin R.W. (2001, p. 214)	รูปแบบของความขัดแย้งในบทบาท มี ๔ รูปแบบ ดังนี้ ๑. ความขัดแย้งภายในตัวผู้ส่งข่าว/ผู้ที่ออกคำสั่ง ๒. ความขัดแย้งระหว่างผู้ส่งข่าวหรือผู้ที่ออกคำสั่ง ๓. ความขัดแย้งระหว่างบทบาท ๔. ความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบทบาท
Paul B Horton and Chester L Hunt (1984, p.120)	กระบวนการในการลดความตึงเครียดทางบทบาท และการป้องกันตนเองจากรู้สึกผิดมีอยู่ด้วยกัน ๓ วิธี คือ ๑. การให้ความเป็นเหตุผล ๒. การจัดแยกเป็นสัดส่วน ๓. การพิจารณาวินิจฉัย วิธีทั้ง ๓ ดังที่กล่าว สองอย่างแรก เป็นไปโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวและไม่ตั้งใจเท่านั้น จึงจะสำเร็จผล แต่อย่างสุดท้ายจำเป็นต้องเป็นไปโดยรู้สึกรู้สีกตัวและตั้งใจจึงจะสำเร็จผลคือออกจากความขัดแย้งทางบทบาทได้

สรุปได้ว่า ความขัดแย้งทางบทบาทเป็นความขัดแย้งในการกระทำหรือการแสดงบทบาท ซึ่งเกิดจากการที่บุคคลต้องรับบทบาทหลายในเวลาเดียวกัน และบุคคลนั้นต้องแสดงบทบาทแต่ละอย่างนั้นไม่สอดคล้องกัน เช่น บทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ต้องจับกุมผู้ที่กระทำผิดกฎหมาย แต่ในขณะเดียวกันผู้ที่ทำผิดกฎหมายก็มีฐานะเป็นเพื่อนกันด้วย เป็นต้น และแนวทางในการป้องกันปัญหานี้ คือต้องหลีกเลี่ยงการมีหลายบทบาทในขณะเดียวกัน แต่ก็ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

๒.๑.๕ ทฤษฎีบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ทฤษฎีบทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ

ลักษณะแรก เป็นลักษณะเกี่ยวกับตน (Self – related characteristics) ได้แก่ ลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self - conception) ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่าง ๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ

ลักษณะที่สอง เป็นความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role Playing Skills and Capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่เรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่อาจเกิดได้ด้วยทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้แตกต่างกัน^{๒๘}

ทฤษฎีบทบาทมีลักษณะสำคัญตามตัวแบบ ๕ แบบ ได้แก่

แบบที่ ๑ บทบาทในการทำงาน (Function Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้ว่าด้วยบทบาทหรือพฤติกรรมอันเป็นลักษณะของบุคคลที่มีอำนาจทางสังคมภายในระบบสังคมที่มั่นคง

แบบที่ ๒ บทบาทที่เป็นปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งไปที่บทบาทของผู้กระทำไปแต่ละคน วิวัฒนาการของบทบาทต่าง ๆ โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเข้าใจ และตีความหมายของพฤติกรรมเหล่านั้นเป็นตัวแบบ

แบบที่ ๓ บทบาทของโครงสร้าง (Structural Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งต่อโครงสร้างหรือตำแหน่งทางสังคม

^{๒๘} สัจญา สัจญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, หน้า ๖.

แบบที่ ๔ บทบาทขององค์กร (Organization Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งต่อบทบาทต่าง ๆ ที่มาด้วยกันกับตำแหน่งทางสังคมที่ถือเป็นอันเดียวกันในระบบสังคมที่วางโครงการไว้ก่อน และเป็นระบบที่มุ่งงานและมีการจัดลำดับชั้นไว้เป็นอย่างดี

แบบที่ ๕ บทบาทของความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Role Theory) ทฤษฎีประเภทนี้มุ่งถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทที่คาดหวังและพฤติกรรม^{๒๙}

คำว่า บทบาท (Role) ที่ใช้พูดถึงความคิดทางวิชาการซึ่ง ยอร์จ ซิมเมล (George Semmel) ใช้เป็นคนแรกในปี ค.ศ. ๑๙๒๐ (พ.ศ. ๒๔๖๓) ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๒๑ พาร์ค (Park) และ เบอร์เกส (Burgess) ใช้ในบทความเรื่อง “The Self as the Individual’ Conception of His Role” ต่อมา นักทฤษฎีที่สำคัญของบทบาทได้อธิบายขยายความเรื่องทฤษฎีบทบาทไว้ พอสรุปไว้ ดังนี้

๑. ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton’s Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น บุคลิกของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม^{๓๐}

๒. ทฤษฎีบทบาทของแนเดล (Nadel’s Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลถึงพฤติกรรม ๓ ลักษณะ คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ เช่น เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้ และส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา โดยได้กำหนดเป็นสมการไว้ ดังนี้

$$P = f(a,b,c\dots)$$

เมื่อ P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาทและส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย^{๓๑}

^{๒๙}ประพันธ์ อัมพันธ์ประสิทธิ์, *จิตวิทยาสังคม*, (สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^{๓๐}พิทยา บวรวัฒนา, *รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.๑๙๗๐-ค.ศ.๑๙๘๐)*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

^{๓๑}สงวน สุทธิเลิศอรุณ, *ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๔๓), หน้า ๖๙.

๓. ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเป็นนักเรียนเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น โดยทั่วไปมีลักษณะ ดังนี้

- ในสถานใด ๆ บุคคลจะมีพฤติกรรมที่ให้ผลตอบแทนมากที่สุดและให้ผลร้ายน้อยที่สุด
- บุคคลจะมีพฤติกรรมซ้ำพฤติกรรมในอดีตที่ให้ผลตอบแทนงดงาม
- บุคคลจะมีพฤติกรรมซ้ำกับสถานการณ์ที่คล้ายกับอดีต ซึ่งให้ผลตอบแทนงดงาม
- สิ่งเร้าที่ให้ผลตอบแทนงดงามในอดีต จะก่อให้เกิดพฤติกรรมทำนองเดียวกับอดีตอีก
- พฤติกรรมซ้ำจะเกิดขึ้นต่อไปเรื่อย ๆ ถ้าหากยังได้รับผลตอบแทน
- บุคคลจะไม่พึงพอใจ ถ้าหากพฤติกรรมนั้นเคยได้รับผลตอบแทนในอดีต แต่ไม่ได้รับผลตอบแทนในปัจจุบัน

- บุคคลยิ่งได้รับรางวัลจากพฤติกรรมเฉพาะอย่างใดมากขึ้นเท่าใด พฤติกรรมนั้นก็ลดลงค่าลงเพียงนั้น และมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอื่นเพื่อแสวงหารางวัลอย่างอื่นต่อไป^{๓๖}

๔. ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน โดยความจำเป็นทางบทบาทหน้าที่ มี ๔ ประการ คือ

- การปรับตัว ต้องปรับเข้ากับความเป็นแรงกดดัน (ฉุกฉิน) จากภายนอก ต้องปรับเข้ากับสิ่งแวดล้อมและปรับสิ่งแวดล้อมไปสู่ความจำเป็น
- การบรรลุเป้าหมาย ต้องกำหนดและบรรลุเป้าหมายเบื้องต้น
- การบูรณาการ ต้องสร้างระบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่าง ๆ
- การรักษาแบบแผนไว้ ระบบต้องดำรงไว้ รักษา ฟื้นฟู ทั้งการกระตุ้นปัจเจกชน และแบบแผนทางวัฒนธรรม ที่สร้างและสนับสนุนแรงจูงใจนั้นสิ่งจำเป็นพื้นฐานเหล่านี้ เชื่อมกับระบบอินทรีย์ทางชีวภาพ ระบบบุคลิกภาพ ระบบทางสังคม และระบบทางวัฒนธรรม^{๓๗}

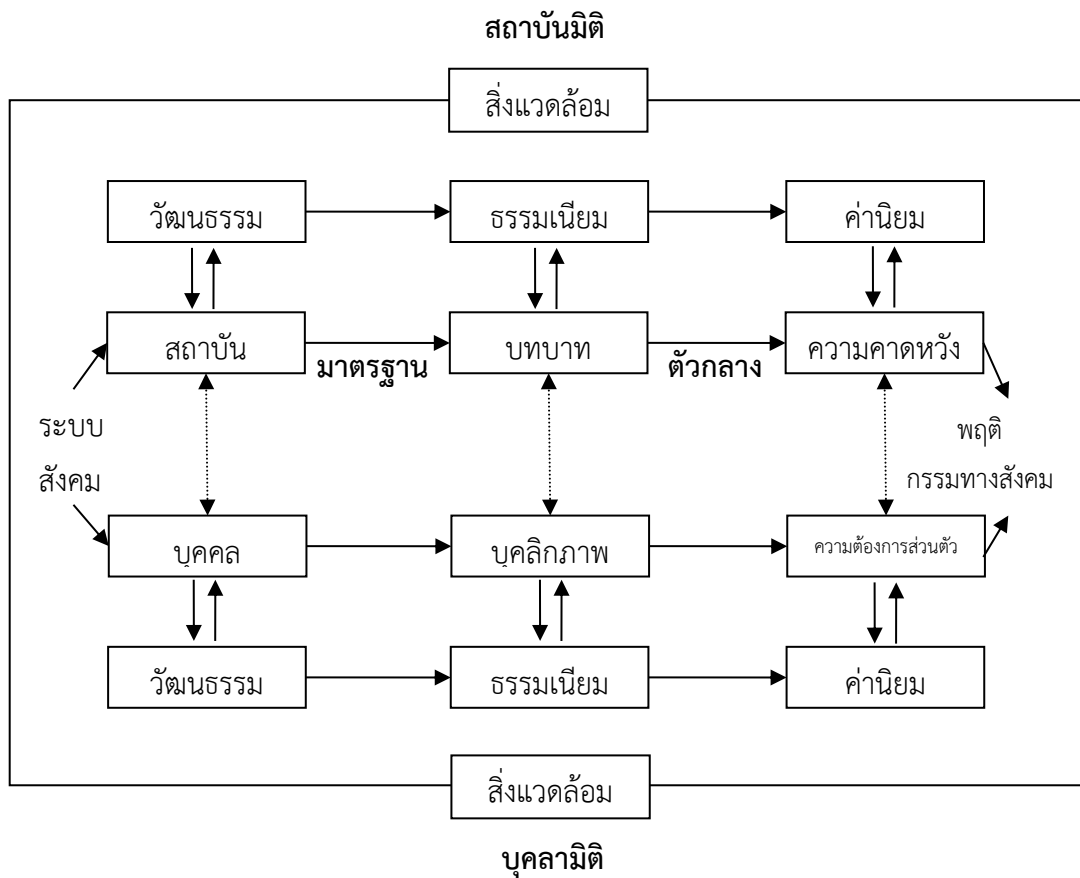
^{๓๖}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

^{๓๗}เชษฐา พวงหัตถ์, “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสถานะสมัยใหม่ของแอนโธนี กิดเดนส์”, **วารสารร่วมพฤษ**, ปีที่ ๒๖ (ตุลาคม ๒๕๕๐-มกราคม ๒๕๕๑): ๘.

๕. ทฤษฎีบทบาทของกูด (Good's Role Theory)

ทฤษฎีนี้ ระบุว่า บทบาท คือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ^{๓๔}

นอกจากทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ที่กล่าวข้างต้น ยังมีทฤษฎีอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทของบุคคล คือ ทฤษฎีกระบวนการระบบสังคม

แผนภาพที่ ๒.๓ กระบวนการระบบสังคม^{๓๕}

^{๓๔}พิทยา บวรวัฒนา, รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา, หน้า ๑๕.

^{๓๕}ทองอินทร์ วงศ์โสธร, ประมวลสารระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา, (นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๘.

จากแผนภาพที่ ๒.๓ แสดงให้เห็นว่า ในระบบสังคมหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วย ๒ ด้าน คือ ด้านสถาบันมิติ (Nomothetic Dimension) และด้านบุคลามิติ (Idiographic Dimension) ดังนี้

๑. ด้านสถาบันมิติ ประกอบด้วย

๑.๑ สถาบัน (Institution) ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์การ ซึ่งจะเป็น กรม กอง โรงเรียน โรงพยาบาล บริษัท ร้านค้า หรือโรงงานต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรม (Culture) ของหน่วยงานหรือองค์การนั้นครอบคลุมอยู่

๑.๒ บทบาทตามหน้าที่ (Role) สถาบันจะกำหนดบทบาท หน้าที่ และตำแหน่งต่าง ๆ ให้บุคคลปฏิบัติ มีกฎและหลักการอย่างเป็นทางการ และมีธรรมเนียม (Ethics) การปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อบทบาทอยู่

๑.๓ ความคาดหวังของสถาบันหรือบุคคลภายนอก (Expectations) เป็นความคาดหวังที่สถาบัน หรือบุคคลภายนอกคาดว่าสถาบันจะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เช่น โรงเรียนมีความคาดหวังที่จะต้องผลิตนักเรียนที่ดีมีคุณภาพ ความคาดหวังมีค่านิยม (Values) ของสังคมครอบคลุมอยู่

๒. ด้านบุคลามิติ ประกอบด้วย

๒.๑ บุคลากรแต่ละคน (Individual) ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันนั้น ๆ เป็นบุคคลในระดับต่าง ๆ เช่น ในโรงเรียนมีผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ คนงาน ภารโรง มีวัฒนธรรมย่อยที่ครอบคลุมต่างไปจากวัฒนธรรมโดยรวม

๒.๒ บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ เจตคติ อารมณ์ และแนวคิด ซึ่งบุคคลที่เข้ามาทำงานในสถาบันนั้นจะมีความแตกต่างกันอยู่และมีธรรมเนียมของแต่ละบุคคลเป็นอิทธิพลครอบงำอยู่

๒.๓ ความต้องการส่วนตัว (Need - dispositions) บุคคลที่มาทำงานสถาบันมีความต้องการที่แตกต่างกันไป บางคนทำงานเพราะต้องการเงินเลี้ยงชีพ บางคนทำงานเพราะความรัก บางคนต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความก้าวหน้า บางคนต้องการการยอมรับ บางคนต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีค่านิยมของตนเองครอบคลุมอยู่^{๓๖}

^{๓๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

จากการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีบทบาท ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้
ดังนี้

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดหลักจากการศึกษาทฤษฎีบทบาท

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (๒๕๔๒, หน้า ๖)	ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ ลักษณะเกี่ยวกับตนและเป็นความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท
ประพันธ์ อัมพันธ์ประสิทธิ์ (๒๕๕๔, หน้า ๘)	ทฤษฎีบทบาทมีลักษณะตามตัวแบบ ๕ แบบ แบบที่ ๑ บทบาทในการทำงาน แบบที่ ๒ บทบาทที่เป็นปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ แบบที่ ๓ บทบาทของโครงสร้าง แบบที่ ๔ บทบาทขององค์การ แบบที่ ๕ บทบาทของความรู้ความเข้าใจ
พิทยา บวรวัฒนา (๒๕๕๕, หน้า ๑๔-๑๕)	ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton's Role Theory) ระบุว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท ส่วนทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) ระบุว่า บทบาทควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (๒๕๔๐, หน้า ๘๗)	ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ระบุว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดหลักจากการศึกษาทฤษฎีบทบาท (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สงวน สุทธิเลิศอรุณ (๒๕๔๓, หน้า ๖๙)	ทฤษฎีบทบาทของแนเดล (Nadel's Role Theory) เป็นตามสมการ คือ $P = f(a,b,c\dots)$ เมื่อ P คือ บทบาท a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและ ขาดมิได้ c คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาทและส่วน ประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย
เชษฐา พวงหัตถ์ (๒๕๕๑, หน้า ๙)	ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory) ระบุว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ใน สังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน
ทองอินทร์ วงศ์โสธร (๒๕๔๔, หน้า ๑๔๘-๑๔๙)	มีทฤษฎีอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดง บทบาทของบุคคล คือ ทฤษฎีกระบวนการระบบ สังคม ซึ่งระบุว่าในระบบสังคมหนึ่ง ๆ ประกอบ ด้วย ๒ ด้าน คือ ด้านสถาบันมิติ และด้านบุคลา มิติ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง และยังมีทฤษฎีอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแสดงบทบาทของบุคคลด้วย เช่น ทฤษฎีกระบวนการระบบสังคม เป็นต้น และทฤษฎีบทบาทที่ได้รับการยอมรับเป็นทฤษฎีของนักสังคมวิทยาหลายท่าน ได้แก่ ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของแนเดล (Nadel's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์ จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับพระสงฆ์ ไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของพระสงฆ์” เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระสงฆ์ จัดเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย ซึ่งได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ในพระรัตนตรัยหมายถึงเฉพาะพระอริยสงฆ์ คือ บุคคลไม่ว่าคฤหัสถ์หรือนักบวช และไม่ ว่ามนุษย์หรือเทวดา ที่ปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุมรรคผล แต่โดยทั่วไปมักเข้าใจว่าพระสงฆ์คือภิกษุหรือ ภิกษุณี คือ มนุษย์ที่ได้ฟังคำสั่งสอนแล้วเกิดความเลื่อมใสจนสละเรือนออกบวชตามพระพุทธเจ้า เพราะต้องการจะได้บรรลุธรรมตามพระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้

คำว่า สงฆ์ หมายถึง ภิกษุ เช่น ของสงฆ์ พิธีสงฆ์ บางทีก็ใช้ควบกับคำว่า พระ หรือภิกษุ เป็นพระสงฆ์ หรือภิกษุสงฆ์^{๓๗} ตามความเข้าใจทั่วไปคือ พระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ คือ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้ ปฏิบัติตามด้วย^{๓๘} พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง บุคคล ๒ ประเภท คือ

๑. อริยสงฆ์ หมายถึง พระอริยบุคคล คือ ผู้ปฏิบัติตนจนได้บรรลุมรรคผลตั้งแต่โสดาบัน ขึ้นไป ซึ่งแบ่งประเภทได้ ๓ ประเภท คือ แบบทั่วไป แบบพิสดาร และแบบตามความหลุดพ้น ดังนี้

๑.๑ แบบทั่วไป พระอริยบุคคล ๔

๑.๑.๑ พระโสดาบัน

๑.๑.๒ พระสกทาคามี หรือพระสกิทาคามี

๑.๑.๓ พระอนาคามี

๑.๑.๔ พระอรหันต์

๑.๒ แบบพิสดาร พระอริยบุคคล ๘

๑.๒.๑ พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค

^{๓๗}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๑๕๕.

^{๓๘}คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๙.

- ๑.๒.๒ พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล
- ๑.๒.๓ พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค
- ๑.๒.๔ พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผล
- ๑.๒.๕ พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค
- ๑.๒.๖ พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผล
- ๑.๒.๗ พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค
- ๑.๒.๘ พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผล

๑.๓ ตามความหลุดพ้น พระอริยบุคคล ๗

- ๑.๓.๑ สัทธานุสारी
- ๑.๓.๒ ฉัมมานุสारी
- ๑.๓.๓ สัทธาวิมุต
- ๑.๓.๔ ทิฏฐิปปัตตะ
- ๑.๓.๕ กายสักขี
- ๑.๓.๖ ปัญญาวิมุต
- ๑.๓.๗ อุภโตภาควิมุต

๒. สมมติสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุสามเณรที่อุปสมบทโดยวิธีที่ถูกต้องตามพระบรมพุทธานุญาตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว อุทิศชีวิตศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย แต่ยังมีได้บรรลุมรรคผลยังเป็นปุถุชนอยู่^{๓๙} คำว่า สงฆ์ หรือ สงฆ ในภาษาบาลี แปลว่า หมู่ เช่นในคำว่า ภิกษุสงฆ์ แปลว่า หมู่ภิกษุ ใช้ในความหมายว่า ภิกษุทั้งปวงก็ได้ พระสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วเลื่อมใส สละเรือนอกบวช ถี้อวัตร ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน

พระสงฆ์จัดเป็นรัตนะหนึ่งในจำนวนรัตนสามหรือพระรัตนตรัย ซึ่งได้แก่พระพุทธรัตน พระธรรมรัตน พระสังฆรัตน พระสงฆ์ ได้แก่ ภิกษุ ในพระพุทธศาสนา สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งสละเรือนอกบวชตามพระพุทธเจ้า หลังจากได้ฟังคำสั่งสอนแล้วเกิดความเลื่อมใส ต้องการจะได้

^{๓๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๑๖.

บรรลุลุทธิตามพระพุทธเจ้าสั่งสอนไว้ ปฏิบัติตามธรรมและวินัยที่กำหนดไว้เฉพาะสำหรับภิกษุ จำนวน ๒๒๗ ข้อ บางครั้งเรียกว่า สงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์ รูปแรกของโลก คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ

พระภิกษุทั่วไปในปัจจุบันเป็นสมมติสงฆ์ คำว่า สมมติ หมายถึง พิธีประกาศแต่งตั้งเป็นทางการต่อหน้าพระสงฆ์จำนวนมากเป็นพยาน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีการบวชหลายประเภทด้วยกัน ตั้งแต่ เอหิภิกขุอุปสัมปทา ติสรณคณูปสัมปทา และญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา โดยที่สมมติสงฆ์นั้น หมายถึงผู้ถือครองเพศบรรพชิตเท่านั้น ส่วนอริยสงฆ์ มิได้จำกัดเพศว่า เป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ แต่หมายถึงผู้ที่มีคุณภาพทางจิตบริสุทธิ์ขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ระดับโสดาบันขึ้นไป จะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ก็ได้^{๔๐}

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของพระสงฆ์ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๖ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของพระสงฆ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๕๖, หน้า ๑,๑๕๕)	สงฆ์ หมายถึง ภิกษุ เช่น ของสงฆ์ พิธีสงฆ์ ใช้ควบกับคำว่าพระหรือภิกษุ เป็นพระสงฆ์หรือภิกษุสงฆ์
คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (๒๕๕๙, หน้า ๑๙)	พระสงฆ์ คือ คนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตาม

^{๔๐}แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๒.

ตารางที่ ๒.๖ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของพระสงฆ์ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
<p>พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๕๓, หน้า ๕๑๖)</p>	<p>พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง บุคคล ๒ ประเภท ได้แก่</p> <p>๑. อริยสงฆ์ คือ พระอริยบุคคล ซึ่งจำแนกได้</p> <p>๑.๑ แบบทั่วไป พระอริยบุคคล ๔ ประกอบไปด้วย พระโสดาบัน พระสกทาคามี หรือพระสกิทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์</p> <p>๑.๒ แบบพิสดาร พระอริยบุคคล ๘ ประกอบไปด้วย พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรค พระผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามี-มรรค พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผล พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผล พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผล</p> <p>๑.๓ ตามความหลุดพ้น พระอริยบุคคล ๗ ซึ่งประกอบไปด้วย สัทธานุสारी ฌมานุสारी สัทธาวิมุต ทิฏฐิปปัตตะ กายสักขี ปัญญาวิมุต และอุกโตภาควิมุต</p> <p>๒. สมมติสงฆ์ คือ พระภิกษุที่มีได้บรรลุมรรคผล</p>
<p>แสง จันทร์งาม (๒๕๕๔, หน้า ๑๓๒)</p>	<p>พระภิกษุทั่วไปในปัจจุบันเป็นสมมติสงฆ์ โดยที่สมมติสงฆ์นั้นหมายเฉพาะผู้ถือครองเพศบรรพชิตเท่านั้น</p>

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ หมายถึง สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นหมู่ชนที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและมุ่งสอนให้บุคคลอื่นได้รู้และปฏิบัติตาม ซึ่งสามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ พระอริยสงฆ์ ได้แก่ พระสงฆ์สาวกผู้ที่ปฏิบัติจนได้บรรลุโลกุตตรธรรมตั้งแต่โสดาบันขึ้นไป และอีกประเภท คือ สมมติสงฆ์ ได้แก่ พระสงฆ์สาวกผู้ยังมิได้บรรลุมรรคผล ยังคงเป็นปุถุชนอยู่

๒.๒.๒ ที่มาของพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของพระสงฆ์” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ในทางพระพุทธศาสนามีการบวชหลายประเภทด้วยกัน ตั้งแต่ เอหิภิกขุอุปสัมปทา ตีสรณคมณูปสัมปทา และญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา ซึ่งเป็นการให้อุปสมบทโดยพระพุทธเจ้า พระสาวก และหมู่สงฆ์ ตามลำดับ ดังนี้

ก. เอหิภิกขุอุปสัมปทา

การอุปสมบทพระสงฆ์สาวกเข้าสู่องค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล หลังจากที่ทรงได้ตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียวในขั้นนั้นยังไม่มีพระสงฆ์เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ต่อมา หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน คราวที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยพระพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๔๑}

พระอัญญาโกณฑัญญะนี้ เป็นบุตรของพราหมณ์มหาศาล ในบ้านพราหมณ์ชื่อว่า โทณวัตถุ ซึ่งไม่ห่างไกลจากกรุงกบิลพัสดุ์ เดิมเรียกชื่อว่า โกณฑัญญะ สาเหตุที่มีคำว่า อัญญา นำหน้าก็เพราะท่านได้บรรลุโสดาปัตติมรรค พระพุทธเจ้าทรงทราบวา โกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม ทรงเปล่งพระอุทานว่า “อณฺดาสิ วต โภ โกณฑญฺโถ อณฺดาสิ วต โภ โกณฑญฺโถ โกณฑัญญะผู้เจริญได้รู้แล้วหนอ”^{๔๒} เพราะอาศัยคำว่า อณฺดาสิ ที่แปลว่า ได้รู้แล้ว คำว่า อัญญา จึงนำหน้าชื่อของท่านตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา และได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายด้านรัตติญญ^{๔๓} พระอัญญาโกณฑัญญะจึงถือเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนาแห่งพระศาสดาพระนามว่าโคดมนี้ และในการการสรรหาและรับพระอัญญาโกณฑัญญะเข้าเป็นสาวกหรือเป็นบุคลากรแรกของคณะสงฆ์นั้น พระพุทธเจ้าทรงกระทำด้วยพระองค์เอง โดยทรงมีกระบวนการในการคัดสรรอย่างยิ่งยวด ดังนี้

^{๔๑}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓.

^{๔๒}บรรจบ บรรณรุจิ, *อสีติมหาสาวก*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕-๑๘.

^{๔๓}รัตติญญ แปลว่า ผู้รู้ราตรี คือ ผู้เก่าแก่ ผ่านคืนวันมามาก รู้กาลยี่ดยาว มีประสบการณ์ทันเรื่องเดิมหรือรู้เหตุการณ์มาตั้งแต่ต้น เช่น พระปัญญาโกณฑัญญะ ผู้เป็นปฐมสาวก ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะในทางรัตติญญ, *ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมศาสนา ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๓๓๙.

หลังจากที่ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณได้ ๗ วัน พระผู้มีพระภาคเสด็จไปในที่สังคตหลัก เร็นอยู่ ได้มีปริวิตกแห่งจิตขึ้นว่า ยังไม่ควรประกาศธรรมที่ได้บรรลุแล้วโดยยาก เพราะธรรมนี้อันสัตว์ผู้มีราคะโทสะครอบงำแล้วไม่ตรัสรู้ได้โดยง่าย เมื่อเป็นเช่นนี้ พระองค์จึงน้อมไปเพื่อความชวนชวายน้อย ไม่น้อมไปเพื่อแสดงธรรม ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหม ทราบพระปริวิตกแห่งจิตของพระผู้มีพระภาค จึงมาปรากฏเข้าเฝ้าทูลขอให้แสดงธรรม พระผู้มีพระภาคทรงรับคำทูลอาราธนาของพรหมและทรงอาศัยความกรุณาในหมู่สัตว์ จึงทรงตรวจดูสัตว์โลกด้วยพุทธจักขุ เมื่อทรงตรวจดูแล้วได้ทรงเห็นสัตว์ทั้งหลายว่ามีสติปัญญาระดับความสามารถที่ต่างต่างกัน กล่าวคือ เหล่าสัตว์ที่มีจุลในดวงตาน้อยก็มี ที่มีกิเลสในดวงตามากก็มี ที่มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี ที่มีอินทรีย์อ่อนก็มี ที่มีอาการดีก็มี ที่มีอาการทรามก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้โดยง่ายก็มี ที่จะสอนให้รู้ได้โดยยากก็มี บางพวกที่ตระหนักในโทษภัยในปรโลกก็มี ทั้งนี้อุปมาเหมือนดังในกอบุช กอบทุม หรือกอบุชทริก^{๔๔}

โดยครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสตอบท้าวสหัมบดีพรหมว่า เราเปิดประตูอมตะแก่ท่านแล้ว สัตว์เหล่าใดจะฟัง จงปล่อยศรัทธามาเถิด ท่านพรหม เพราะเรามีความสำคัญในความลำบากจึงมิได้แสดงธรรมที่ประณีตคล่องแคล่วในหมู่มนุษย์ ครั้นท้าวสหัมบดีพรหมทราบบว่า พระผู้มีพระภาคทรงประทานโอกาสเพื่อจะแสดงธรรมแล้วจึงถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณแล้วอันตรธานไป^{๔๕}

สติปัญญาและระดับความสามารถของสัตว์โลกที่เป็นไปต่าง ๆ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงยกบ่าวเหล่าต่าง ๆ มาเปรียบไว้ ความว่า

บุคคลผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลันแต่พอยกหัวข้อขึ้นแสดงเท่านั้น เรียกว่า อุกมฤติญญู เทียบกับบ่าวพื้นน้ำ แต่พอสัมผัสสระมีเดวันก็จะบาน ณ วันนั้น บุคคลผู้สามารถรู้เข้าใจได้ต่อเมื่อท่านอธิบายความพิสดารออกไป เรียกว่า วิปจิตัญญู เทียบกับบ่าวปริ่มน้ำจักบานต่อวันรุ่งขึ้น บุคคลผู้พอจะหาทางคอยชี้แจงแนะนำใช้วิธีการยกเยื้องให้เข้าใจได้ต่อ ๆ ไป เรียกว่า เนยยะ เทียบกับบ่าวงามใต้พื้นน้ำ จักบานในวันต่อ ๆ ไป บุคคลผู้แก้ปัญหา มีดวงตามืดมิดยังไม่อาจให้บรรลุคุณวิเศษได้ในชาตินี้ เรียกว่า ปทปรมะ เทียบกับบ่าวจมใต้น้ำ จักเป็นภิกษาแห่งปลาและเต่า^{๔๖}

อุปมาดังกล่าวนี้ ประกอบกับที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระกรุณาต่อหมู่สัตว์ พระองค์จึงทรงน้อมพระทัยไปในการที่จะแสดงธรรมโปรด ซึ่งในคราวนั้นทรงนึกถึงผู้ที่ควรจะแสดงธรรมโปรดก่อน เช่น อาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร ทรงเห็นเป็นบัณฑิตฉลาดหลักแหลม

^{๔๔}วิ.ม. (ไทย) ๔/๗/๑๑-๑๕.

^{๔๕}วิ.ม. (ไทย) ๔/๗/๑๑.

^{๔๖}อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๓๓/๒๐๒.

มีปัญหา มีฤดีในตาน้อย ถ้าทั้งสองท่านได้ฟังธรรมนี้ ก็จะพึงรู้ได้ฉับพลัน แต่น่าเสียดายที่ดาบสองท่านนั้นถึงแก่กรรมไปก่อนหน้านั้น ต่อจากนั้นก็ทรงนึกถึงปัญจวัคคีย์ แล้วเสด็จไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ทั้งนี้เพราะเหล่าปัญจวัคคีย์เป็นศิษย์มาก่อน ทรงรู้อุปนิสัยดี ย่อมแสดงธรรมโปรดให้เข้าใจง่ายกว่าผู้อื่น ซึ่งก็สัมฤทธิ์ผลดังนั้น^{๔๗}

ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงมีกระบวนการในการคัดสรรสาวกเข้ามาเป็นบุคลากรแห่งพระพุทธศาสนา และพระพุทธองค์ใช้หลักการนี้เพื่อคัดสรรศาสนาบุคคลด้วยพระองค์เองตลอดระยะเวลา ๔๕ ปี

พระพุทธองค์ทรงมีกิจวัตรประจำวันตามวิสัยของพระพุทธเจ้า หรือพุทธกิจที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเป็นประจำในแต่ละวัน เรียกว่า พุทธกิจ มี ๕ ประการ คือ (๑) ปุพฺพณฺเห ปิณฺทปาทณฺจ เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต (๒) สายณฺเห ธมฺมเทศนํ เวลาเย็นทรงแสดงธรรม (๓) ปิโทเส ภิกฺขุโถวาทํ เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ (๔) อทฺทรมตฺเต เทวปญฺหนํ เที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา และ (๕) ปจฺจุสฺเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่

พุทธกิจ ๔๕ พรรษา ในระหว่างเวลา ๔๕ ปีแห่งการบำเพ็ญพุทธกิจ พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปประทับจำพรรษา ณ สถานที่ต่าง ๆ มีเหตุการณ์สำคัญ ดังนี้

พรรษาที่ ๑ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้กรุงพาราณสี (โปรดพระเบญจวัคคีย์)

พรรษาที่ ๒-๓-๔ พระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ (ระยะประดิษฐานพระศาสนา เริ่มแต่โปรดพระเจ้าพิมพิสาร ได้อัครสาวก ฯลฯ เสด็จนครกบิลพัสดุ์ครั้งแรก ฯลฯ อนาคตบัณฑิตกเศรษฐีเป็นอุบาสก ถวายพระเชตวัน พรรษาที่ ๓ น่าจะประทับที่พระเชตวัน นครสาวัตถี)

พรรษาที่ ๕ ภูฏาคารในป่ามหาวัน นครเวสาลี (โปรดพุทธบิดาปริณิพพานที่กรุงกบิลพัสดุ์ โปรดพระญาติที่วิเวทเรื่องแม่น้ำโรหิณี มหาปชาบดีพนวช เกิดภิกษุณีสงฆ์)

พรรษาที่ ๖ มกุลบรรพต (ภายหลังทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ที่นครสาวัตถี)

พรรษาที่ ๗ ดาวดึงส์เทวโลก (แสดงพระอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดา)

พรรษาที่ ๘ เกสกลาวัน ใกล้เมืองสุภุมาศิริ แคว้นภักคะ (พบนกุลบิดาและนกุลมารดา)

พรรษาที่ ๙ โขสิตาราม เมืองโกสัมพี

^{๔๗}วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒/๑๘-๒๐.

พรรษาที่ ๑๐ ปาต่าบลปารีเลยยกะ ไกล่เมืองโกสั่มพี (คราวที่พระภิกษุชาวเมืองโกสั่มพี ทะเลาะกัน)

พรรษาที่ ๑๑ หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อเอกนาลา

พรรษาที่ ๑๒ เมืองเวรัญชา

พรรษาที่ ๑๓ จาลิยบรรพต

พรรษาที่ ๑๔ พระเชตวัน (พระราหุลอุปสมบทคราวนี้)

พรรษาที่ ๑๕ นิโครธาราม นครกบิลพัสดุ์

พรรษาที่ ๑๖ เมืองอาฬวี (ทรมานอาฬวกยักษ์)

พรรษาที่ ๑๗ พระเวฬุวัน นครราชคฤห์

พรรษาที่ ๑๘-๑๙ จาลิยบรรพต

พรรษาที่ ๒๐ พระเวฬุวัน นครราชคฤห์ โปรตมหาโจรองคูลิมาล

พรรษาที่ ๒๑-๔๔ ประทับสลัไปมา ณ พระเชตวันกับบุพพาราม พระนครสาวัตถี (รวมทั้ง คราวก่อนนี้ด้วย อรรถกถาว่าพระพุทเจ้าประทับที่เชตวันาราม ๑๙ พรรษา ณ บุพพาราม ๖ พรรษา)

พรรษาที่ ๔๕ เวฬุคาม ไกล่นครเวสาลี^{๔๘}

ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา พระพุทเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ เป็นประจำใน แต่ละวัน โดยกิจในปัจฉิมยาม คือ จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถ บรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่ หากทรงพิจารณาเห็นสัตว์ที่ควรจะเสด็จไปโปรด ก็จักทรง เสด็จพระราชดำเนินไปด้วยพระองค์เอง ซึ่งมีในพระไตรปิฎกมีมากมายเกินกว่าจะยกมาได้ทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม พระพุทเจ้าทรงสรรหาโดยการพิจารณาเห็นเวไนยสัตว์ที่เข้ามาในข่ายพระ ญาณแล้วจึงไปโปรดด้วยพระองค์เอง และเมื่อบุคคลผู้ที่ทรงเสด็จไปโปรดนั้นได้ทูลขอบวชเป็นภิกษุ และพระพุทองค์ทรงพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ก็จักทรงประทานการบวชโดยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา และเมื่อพระพุทองค์ทรงประทานการบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทานี้ พระสาวกรูปนั้นจึงนับเป็นศาสน บุคคลแห่งพระพุทศาสนาที่มาจากกรการสรรหาโดยพระพุทเจ้า นั่นเอง

^{๔๘}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๖๘-๒๖๙.

ข. ตีสรณคณูปสัมปทา

ในยุคเริ่มต้นของการประกาศพระพุทธศาสนา การประทานอนุญาติให้บุคคลเข้ามาบวชเป็นภิกษุยังมีไม่มาก การบวชได้รวมศูนย์อยู่ที่พระพุทธเจ้าพระองค์เดียว เรียกว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา”^{๔๙} ต่อมา เมื่อมีภิกษุเพิ่มขึ้นพอสมควรแล้ว พระพุทธเจ้าจึงทรงส่งพระภิกษุชุดแรกจำนวน ๖๐ รูป ออกไปประกาศพระศาสนา แต่เนื่องจากสมาชิกของภิกษุยังมีน้อย พระองค์จึงทรงใช้วิธีให้แต่ละรูปแยกย้ายกันไปทำงานในทิศทางต่าง ๆ ให้ครอบคลุมพื้นที่ให้ได้มากที่สุด^{๕๐}

พระภิกษุที่ถูกส่งไปประกาศพระศาสนาในช่วงแรกนี้ มีหน้าที่ปลุกศรัทธาด้วยการแสดงธรรมโน้มน้าวจิตใจให้คนมาเลื่อมใสในศาสนา แต่ไม่มีอำนาจในการรับผู้ที่เลื่อมใสเข้าสู่สงฆ์หรือบวชให้ เมื่อมีผู้ประสงค์จะบวช พระภิกษุเหล่านั้นจะต้องพากลุ่มชนผู้ประสงค์จะบวชกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อให้ทรงพิจารณาบวชให้

พระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นปัญหาตรงนี้ว่าการรวมศูนย์การบวชไว้กับพระองค์ นอกจากจะสร้างความลำบากให้แก่พระภิกษุผู้ประกาศศาสนาและกุลบุตรผู้ประสงค์จะออกบวชแล้ว ยังเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของพระศาสนาอีกด้วย พระองค์จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกแต่ละรูปที่ออกทำงานประกาศศาสนาสามารถบวชหรือรับสมาชิกใหม่เข้าสู่สงฆ์ได้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการบวชแบบนี้เรียกว่า ตีสรณคณูปสัมปทา^{๕๑}

การบวชโดยวิธีตีสรณคณูปสัมปทาพระสาวกจะเป็นผู้บวชให้กุลบุตรผู้มีความตั้งใจจริง มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมาสงฆ์^{๕๒} ตีสรณคณูปสัมปทา เป็นการบวชด้วยวิธีการขอถึงพระรัตนตรัย ๓ ครั้ง การบวชแบบนี้ เกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ส่งภิกษุที่เป็นพระสาวกไปประกาศศาสนาแล้ว ได้มีกุลบุตรที่ฟังธรรมแล้วเกิดความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอยากบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระสาวกเหล่านั้นต้องพากุลบุตรผู้มุ่งบรรพชาอุปสมบทมารับการบรรพชาอุปสมบทจากพระพุทธเจ้า เพราะในขณะนั้นยังเป็นการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ยังไม่มีการประกาศเปลี่ยนแปลงการบวชเป็นแบบอื่น พระพุทธเจ้าทรงรู้ด้วยพระญาณว่า การที่ภิกษุทั้งหลายนำกุลบุตรมาให้พระองค์บรรพชาอุปสมบทนั้น เป็นการยากลำบาก จึงทรงอนุญาตว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ท่านทั้งหลายนั้นแหละ จงให้บรรพชา จงให้อุปสมบทในที่นั้น ๆ ในชนบทนั้น ๆ เกิด”^{๕๓}

^{๔๙}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๑/๔๐.

^{๕๐}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๕๑}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๓.

^{๕๒}แสวง อุดมศรี, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า ๒๙.

^{๕๓}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒.

ต่อมา กุลบุตรที่มีศรัทธาเลื่อมใสมีประสงค์จะบรรพชาอุปสมบท พระสาวกก็สามารถบวช
ได้เลย การบรรพชาอุปสมบทมีขั้นตอน ดังนี้

ผู้บรรพชาและอุปสมบท ทำการปลงผมและโกนหนวดเคราให้เรียบร้อย

ผู้บรรพชาและอุปสมบทครองผ้ากาสาเยะ ให้ห่มอุตตราสงค์เฉียงบ่าข้างหนึ่ง

ผู้บรรพชาและอุปสมบท กราบเท้าภิกษุทั้งหลายแล้วนั่งกระโหรง แล้วให้ผู้บรรพชาและ
อุปสมบทประนมมือให้กล่าวตาม เธอจงกล่าวอย่างนี้ว่า

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้าเป็นสรณะ)

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ)

สงฆํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ)

ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้าเป็นสรณะ แม่ครั้งที่ ๒)

ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ แม่ครั้งที่ ๒)

ทุติยมฺปิ สงฆํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ แม่ครั้งที่ ๒)

ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระพุทฺธเจ้าเป็นสรณะ แม่ครั้งที่ ๓)

ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นสรณะ แม่ครั้งที่ ๓)

ตติยมฺปิ สงฆํ สรณํ คจฺฉามิ (ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ แม่ครั้งที่ ๓)

เพียงแค่นี้ก็สำเร็จเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา^{๔๔}

เมื่อพระพุทฺธเจ้าทรงอนุญาตการบวชด้วยไตรสรณคมน์แล้ว ได้มีกุลบุตรมาบวชเป็น
จำนวนมากและในจำนวนเหล่านี้ มีกลุ่มภิกษุที่ตั้งใจปฏิบัติตามหลักคำสอน และกลุ่มภิกษุที่ไม่สนใจ
ปฏิบัติตามหลักคำสอน ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือ

สมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายไม่มีพระอุปัชฌาย์ ไม่มีผู้คอยตักเตือนพร่ำสอน นุ่งห่มไม่เรียบร้อย
มีมารยาทไม่สมควร เวลาที่คนทั้งหลายกำลังบริโภค ก็ยืนบาตรเข้าไปบนของบริโภค บนของเคี้ยวบน
ของลิ้ม บนน้ำดื่ม บ้างออกปากขอแกง ขอข้าวสุกมาฉัน ส่งเสียงดังในโรงฉัน คนเหล่านั้นพากันตำหนิ
ประณาม โพนทนาในพฤติกรรมของสมณะเชื้อสายศากยบุตรทั้งหลาย ว่าเหมือนพวกพราหมณ์ใน
สถานที่เลี้ยงพราหมณ์ เมื่อภิกษุทั้งหลายได้ยินคนเหล่านั้นกล่าวตำหนิ ประณาม โพนทนา บรรดา
ภิกษุผู้มักน้อย สันโดษ มีความละอาย มีความระมัดระวังใฝ่การศึกษา จึงนำเรื่องไปกราบทูลพระพุทฺธเจ้า

^{๔๔}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒-๔๓.

คราวนั้น พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย เมื่อทรงทราบ จึงทรงดำริว่า เป็นการกระทำของพวกเขาโมฆะบุรุษ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใสหรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงดำริภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้ว ได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยวยาก บำรุงยาก มักราก ไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยวยาก บำรุงง่าย มักรากน้อย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อากาโรที่นำเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยประการต่าง ๆ ทรงแสดงธรรมมีกถาให้เหมาะสม ให้คล้อยตามกับเรื่องนั้นแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนิทสนมในสัททวิหาริกฉันทบุตร สัททวิหาริก จักเข้าไปตั้งจิตสนิทสนมในอุปัชฌาย์ฉันทบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ อุปัชฌาย์และสัททวิหาริกจักมีความเคารพ ยำเกรงประพตติกลมเกลียวกัน จักถึงความเจริญองงามไพบุลย์ในธรรมวินัยนี้”^{๕๕}

วิธีบวชแบบติสรณคมนูปสัมปทาซึ่งพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระสาวกใช้ก็เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและความเหมาะสมเฉพาะกาล จึงกล่าวได้ว่า วิธีนี้เป็นวิธีการสรรหาศาสนบุคคลโดยพระสาวก นั่นเอง อย่างไรก็ตาม การบวชด้วยถึงไตรสรณะหรือติสรณคมนูปสัมปทาหรือสรณคมนูปสัมปทานี้ เป็นวิธีการที่ทรงอนุญาตให้พระสาวกทำในยุคต้นพุทธกาล เมื่อคณะสงฆ์ยังไม่ใหญ่นัก ต่อมา เมื่อคณะสงฆ์มีขนาดใหญ่จึงทรงอนุญาตวิธีการอุปสมบทโดยสงฆ์คือ ให้ทำเป็นสังฆกรรม ที่เรียกว่า แบบญัตติจตุตถกรรมวาจา ดังนั้น ทรงเลิกวิธีบวชพระแบบติสรณคมนูปสัมปทา แต่ก็ทรงอนุญาตให้ใช้วิธีนี้บวชสามเณร ซึ่งได้ถือปฏิบัติกันมาตราบเท่าทุกวันนี้

ค. ญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา

หลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าส่งพระสาวกทั้ง ๖๐ รูป ออกไปประกาศพระพุทธศาสนา ยังสถานที่ต่าง ๆ โดยทรงประทานพระพุทธโอวาทที่แสดงอุดมการณ์หลักแห่งพระพุทธศาสนา ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”^{๕๖} คราวนั้น ส่งผลให้สถานที่ที่พระอริยสาวกเดินทางไปถึง มีผู้คนมานับถือและอยากจะเข้ามาบวช

คราวหนึ่ง อุปติสสะและโกลิตะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงประทานการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทา ภายหลังท่านทั้งสองก็ได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ พระพุทธองค์ได้ประทานนามของท่านทั้งสองว่า สารีบุตร และโมคคัลลานะ และยังได้ทรงแต่งตั้งให้เป็นอัครสาวก^{๕๗}

^{๕๕}วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๔-๖๕/๘๑-๘๒.

^{๕๖}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๕๗}วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐-๖๒/๗๒-๗๘.

หลังจากที่พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะบวชได้ไม่นาน มีพราหมณ์เฒ่าคนหนึ่งชื่อ ราชะ ประสงค์จะบวชเป็นภิกษุแต่ไม่มีใครรูปใดเป็นอุปัชฌาย์บวชให้ ทำให้ราชพราหมณ์นั้นเกิดความทุกข์ใจ จนชูปผอม พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบความนั้น จึงตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ใครระลึกถึงความดี ของพระราชนพราหมณ์ได้บ้าง พระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราชพราหมณ์ได้ถวาย ศึกษากแก่ข้าพระองค์ ๑ ทัพพี ข้าพระองค์ระลึกถึงความดีข้อนี้ได้พระพุทธเจ้าข้า^{๕๘} พระพุทธเจ้าจึงได้ อนุญาตให้พระสารีบุตรบวชให้ราชะ โดยวิธีญัตติจตุตถกรรม คือ ตั้งญัตติ ๑ ครั้ง และสวดกรรมวาจา ๓ ครั้ง มีภิกษุสงฆ์ร่วมประชุมครบองค์กำหนด ในเขตชุมชนุมเรียกว่าสีมา^{๕๙}

พระสารีบุตรจึงเป็นพระอุปัชฌาย์รูปแรกของการบวชแบบครบองค์สงฆ์ และพระราชนพราหมณ์ เป็นภิกษุรูปแรกที่ได้รับการอุปสมบทด้วยวิธีญัตติจตุตถกรรมนี้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นี่เป็นกระบวนการ สรรหาศาสนบุคคลโดยหมู่สงฆ์เป็นครั้งแรก นั่นเอง ดังกล่าวนี เป็นที่ยืนยันว่า กระบวนการในการ รับศาสนบุคคลเข้าสู่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่บัดนั้นสืบมา พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะ สงฆ์ โดยได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมครบองค์กำหนด ซึ่งเป็นวิธีอุปสมบท ที่สงฆ์เป็นผู้กระทำการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ที่เรียกว่า ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา^{๖๐}

ประการสำคัญ คือ การบวช ต้องถึงพร้อมด้วยความครบถ้วนของสังฆกรรม เรียกว่า สมบัติ ^{๕๖๑} คือ วัตถุสมบัติ ปริศสมบัติ สีมาสมบัติ ญัตติสมบัติ และอนุสาวนาสมบัติ ดังนี้

วัตถุสมบัติ วัตถุถึงพร้อม เช่น ผู้อุปสมบทเป็นชายอายุครบ ๒๐ ปี

ปริศสมบัติ บริษัทคือที่ประชุมถึงพร้อม สงฆ์ครบองค์กำหนด

สีมาสมบัติ เขตชุมชนถึงพร้อม เช่น สีมามีนิมิตถูกต้องตามพระวินัย และประชุมทำในเขต สีมา

กรรมวาจาสมบัติ กรรมวาจาถึงพร้อม สวดประกาศถูกต้องครบถ้วน

ญัตติสมบัติ ญัตติถึงพร้อม คือคำเผด็จสงฆ์ถูกต้อง

อนุสาวนาสมบัติ อนุสาวนาถึงพร้อมคำหาหรือตกลงถูกต้อง

^{๕๘}พระพุทธโฆษาจารย์, พระธมมปทฎกถา (จตุตถ โภาโค), แปลโดย มหามกุฏราชวิทยาลัย, พิมพ์ ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑-๔.

^{๕๙}วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๕๘-๒๕๙/๓๖-๓๙.

^{๖๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๘๙.

^{๖๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙๙.

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้กุลบุตรผู้มีความศรัทธาออกบวชมากยิ่งขึ้น พระสงฆ์เป็นหมู่ใหญ่ขึ้น มีความเป็นปึกแผ่นมากขึ้น การที่จะทรงยึดอำนาจไว้เฉพาะตัวบุคคลคือเฉพาะพระพุทธองค์นั้นไม่ทรงเห็นควร พระพุทธองค์ทรงดำริว่า หากพระพุทธองค์ปรินิพพานไป พระพุทธศาสนาก็จะดำรงอยู่เพียงเท่านั้น แต่ถ้ายกอำนาจให้แก่สงฆ์ โดยให้สงฆ์เป็นใหญ่แล้ว อำนาจก็จะตั้งอยู่ยืนยาวตลอดชั่วอายุของพระพุทธศาสนา^{๖๒} ดังนั้น หลังจากที่ทรงประทานโอวาทปาติโมกข์แล้ว มีการประกาศพระศาสนาเรื่อยมา จนมีพราหมณ์ชราคนหนึ่งชื่อว่า ราชะ มีศรัทธาจะบรรพชาอุปสมบท พระพุทธองค์ประทานการบวชแบบญัตติจตุตถกรรมวาจา มีคณะสงฆ์เป็นใหญ่ โดยให้พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์ ยกเลิกการบวชแบบไตรสรณาคมน์ ทรงมอบให้คณะสงฆ์ดูแลกันเอง นับเป็นพัฒนาการของการบวชภิกษุที่มาถึงจุดสูงสุดของพระพุทธศาสนาและเป็นกระบวนการในการรับศาสนบุคคลเข้าสู่พระพุทธศาสนาโดยหมู่สงฆ์ที่กระทำมาจนถึงปัจจุบัน

การบวชแบบญัตติจตุตถกรรมวาจานี้เป็นวิธีที่ให้คณะสงฆ์เป็นผู้กระทำการ และนับตั้งแต่อุปสมบทให้พราหมณ์สูงอายุชื่อราชะกระทั่งปัจจุบัน ผู้ประสงค์จะบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาก็จะต้องบวชโดยวิธีการดังกล่าว เท่านั้น^{๖๓}

จากการศึกษาเกี่ยวกับที่มาของพระสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดหลักจากการศึกษาที่มาของพระสงฆ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
แสวง อุดมศรี (ม.ป.ป., หน้า ๒๙)	ติสรณคมนูปสัมปทาเป็นการบวชกุลบุตรโดยพระสาวกเป็นผู้บวชให้แก่กุลบุตรผู้มีความตั้งใจจริง มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมาสงฆ์

^{๖๒}คณาจารย์โรงพิมพ์เลียงเชียง, หนังสือเรียนนักธรรมชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชาพุทธประวัติ, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๘.

^{๖๓}พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปนโน), คู่มือพระอุปัชฌาย์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สหทัยพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๙๕.

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดหลักจากการศึกษาที่มาของพระสงฆ์ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
<p>บรรจบ บรรณรุจิ (๒๕๔๕, หน้า ๑๕-๑๘)</p>	<p>พระพุทธเจ้าทรงสรรหาโดยการพิจารณาเห็นเวไนยสัตว์ที่เข้ามาในข่ายพระญาณแล้วจึงไปโปรดด้วยพระองค์เอง และเมื่อบุคคลผู้ที่ทรงเสด็จไปโปรดนั้นได้ทูลขอบวชเป็นภิกษุ และพระองค์ทรงพิจารณาเห็นสมควรก็จักทรงประทานการบวชโดยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ด้วยพระดำรัสว่า เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวไว้ดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด พร้อมกับพระดำรัสนั้นเพศคฤหัสถ์ของผู้นั้นก็อันตรธานไป ผู้นั้นมีศีรษะโล้นไม่ต้องโกน ครองผ้ากาสาวพัตร์ มีบริวารครบ ๘ แต่หากบุคคลนั้นบรรลुเป็นพระอรหันต์ผลแล้วก็จะไม่มีพระดำรัสในส่วนที่ว่า เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด</p>
<p>พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๕๓, หน้า ๒๖๘-๒๖๙)</p>	<p>พระพุทธเจ้าทรงมีกระบวนการในการคัดสรรสาวกเข้ามาในองค์กรพระพุทธศาสนา และพระพุทธองค์ใช้หลักการนี้เพื่อคัดสรรศาสนาคณะด้วยพระองค์เองตลอดระยะเวลา ๔๕ ปีแห่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยทรงกระทำเป็นกิจวัตรประจำวันตามวิสัยของพระพุทธเจ้า คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต ๒. เวลาเย็นทรงแสดงธรรม ๓. เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ ๔. เที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา ๕. จวนสว่างตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรด

ตารางที่ ๒.๗ แนวคิดหลักจากการศึกษาที่มาของพระสงฆ์ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
แสวง อุดมศรี (ม.ป.ป., หน้า ๒๙)	ติสรณคมนูปสัมปทาเป็นการบวชกุลบุตรโดยพระสาวกเป็นผู้บวชให้แก่กุลบุตรผู้มีความตั้งใจจริงมีคุณสมบัติครบถ้วน เข้าเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์
พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน) (๒๕๔๐, หน้า ๙๕)	การบวชแบบญัตติจตุตถกรรมวาจา เป็นวิธีที่ทำให้คณะสงฆ์เป็นผู้กระทำการ ปัจจุบันผู้ที่ประสงค์จะบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาก็จะต้องบวชโดยวิธีการดังกล่าว เท่านั้น

สรุปได้ว่า การอุปสมบทแบบเอหิภิกขุอุปสัมปทาเป็นผลจากการพิจารณาบุคคลผู้ควรแก่การบรรพชาอุปสมบทเป็นศาสนบุคคลโดยพระพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ใช้พระญาณพิจารณาสัตว์ที่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะได้ไปโปรด ส่วนการอุปสมบทแบบติสรณคมนูปสัมปทาเป็นการบวชกุลบุตรโดยพระสาวกเป็นผู้บวชให้แก่กุลบุตรผู้มีความตั้งใจจริง มีคุณสมบัติครบถ้วนเข้ามาเป็นสมาชิกของสังคมสงฆ์ และได้มีการใช้กันในระยะสั้น ๆ ช่วงต้นพุทธกาล ก่อนที่จะทรงอนุญาตให้ใช้วิธีบวชโดยหมู่สงฆ์ในกาลต่อมา และทรงอนุญาตให้นำวิธีนี้ไปใช้ในการบรรพชาเป็นสามเณร เท่านั้น สำหรับการอุปสมบทแบบญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทาเป็นวิธีบวชที่เกิดจากการที่พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ โดยให้ได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมครบองค์กำหนด ซึ่งเป็นวิธีอุปสมบทที่สงฆ์เป็นผู้กระทำอย่างที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

๒.๒.๓ กิจวัตรของพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “กิจวัตรของพระสงฆ์” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

นักบวช หรือภิกษุในพระพุทธศาสนา มีฐานะหนึ่ง คือ ธรรมเสนา ทหารในกองทัพธรรมที่จะต้องต่อสู้กับใจตนเองหรือกิเลสภายในใจตนเอง เพื่อให้สามารถก้าวเดินไปบนเส้นทางของพระพุทธเจ้าภายใต้อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ ตามหลักของโอวาทปาติโมกข์^{๖๔}

^{๖๔}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๙๐/๕๐.

โอวาทปาติโมกข์จัดเป็นคำสอนหลัก เป็นประธาน เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา^{๖๕} โดยลักษณะของพระพุทธศาสนามีความแตกต่างจากศาสนาอื่น ทั้งในด้านการปฏิบัติตน และในด้านของจุดหมายของศาสนา คือนิพพาน ผู้ที่จะเป็นบรรพชิตนั้นต้องไม่เป็นผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่เบียดเบียนใคร เป็นผู้ไม่มีภัยไม่มีเวร เป็นแบบอย่างของการนำสังคมไปสู่สันติ^{๖๖} ตามหลักอวาลิภกรรม ๕ ซึ่งได้แสดงถึงธรรมของภิกษุผู้อยู่ประจำวัดไว้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ถึงพร้อมด้วยอากัปภิกิริยาและวัตรปฏิบัติ คือ มีกิริยามารยาททำให้การแสดงออกทางกายวาจาสำรวมงดงาม และเอาใจใส่ปฏิบัติกิจหน้าที่สม่ำเสมอเรียบร้อย

๒. เป็นพหูสูต คือ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก รู้หลักพระธรรมวินัย มีความรู้ความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง

๓. ประพฤติขัดเกลา ฝึกอบรมตนในไตรสิกขา ชอบความสงบ ยินดีในกัลยาณธรรม

๔. มีกัลยาณพจน์ มีวาจางาม กล่าวกัลยาณพจน์ รู้จักพูด รู้จักเจรจาครัทธาและนำปัญญา

๕. มีปัญญา รู้เข้าใจ รู้พิจารณา เฉลียวฉลาด สามารถแก้ปัญหา ไม่ซึมเซอเบอะบะ

ในแง่คุณธรรม เมื่อมีความผูกพันกันในด้านความเป็นอยู่ พระสงฆ์ย่อมต้องมีหน้าที่ช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ด้วยความเมตตา พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนหน้าที่นี้ตั้งแต่เริ่มประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์แก่ชนหมู่มาก โดยอาศัยความอนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เพื่อความเกื้อกูลและเพื่อความสุขของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”^{๖๗} และสอดคล้องกับพุทธพจน์ ความว่า

ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะแก่พรหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด^{๖๘}

^{๖๕}พระเทพดิลก (ระแบบ จตฺตยาโณ), ศาสนทายาทคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร: พรสิวารพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๓.

^{๖๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), จาริกบุญจาริกธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

^{๖๗}อง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๘/๑๐๔.

^{๖๘}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

โดยอรรถแล้ว กิจ หมายถึง กิจสำคัญหรือจำเป็นต้องทำ ส่วนคำว่า วัตร หมายถึง ควรทำ แต่ท่านจะได้กล่าวถึงกิจวัตรรวม ๆ กันไป โดยไม่แยกว่า อะไรเป็นกิจ อะไรเป็นวัตรให้ชัดเจนออกไป ซึ่งพอจะจำกัดความได้ว่า ส่วนใดที่ต้องทำอย่างเด็ดขาดนั้นเป็นกิจ ส่วนใดที่เป็นแต่ควรทำ เพื่อให้ดีงามยิ่ง ๆ ขึ้นไปนั้นเป็นวัตร^{๖๙} โดยที่ กิจวัตร ๑๐ ประการ คือ

๑. บิณฑบาต หมายถึง การเลี้ยงชีวิตอยู่ด้วยอาหารที่ได้มาโดยสิทธิอันชอบของบรรพชิต
 ๒. การกวาดวัด หมายถึง การมีหลักเกณฑ์หรือมีนิสัยแห่งความสะอาดทั้งภายในภายนอก
 ๓. ปลงอาบัติ การเปิดเผยความผิดความชั่วของตน ให้หมดความเป็นผู้มีความผิดความชั่วติดตัว และตั้งใจสำรวมระวังมากยิ่งขึ้น
 ๔. ทำวัตรสวดมนต์ การทำตนให้สม่ำเสมอในการทำงานโดยเฉพาะในการมีคุณพระรัตนตรัยเป็นเครื่องระลึกประจำใจอยู่ตลอดเวลา และการสาธยายบทธรรมอันพึงเพื่อช่วยความจำ
 ๕. ขวนขวายในปัจฉิมเวกขณ และภาวนา การหมั่นพิจารณาด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญาในธรรมที่จะเป็นเครื่องคุ้มครองตนให้พ้นจากภัยของกิเลส
 ๖. อุปัฏฐากอุปัชฌาย์อาจารย์ การเอาใจใส่ต่ออุปัชฌาย์อาจารย์อันเป็นกำเนิดหรือทางมาแห่งความรู้และการปฏิบัติที่ดำเนินไปได้ราบรื่นในฐานะมีท่านเหล่านั้นเป็นกัลยาณมิตร
 ๗. บริหารสิ่งของและร่างกาย ด้วยการเอาใจใส่ปรับปรุงเครื่องใช้ไม้สอยที่เป็นอุปกรณ์แก่การเป็นอยู่ตลอดจนถึงการปรับปรุงร่างกายให้มีความพร้อมอยู่เสมอ
 ๘. ขวนขวายเรียนธรรมวินัย การพยายามศึกษาเล่าเรียนหลักวิชา ทั้งที่เป็นวิชาโดยตรงและวิชารอบตัว
 ๙. เอาใจใส่ของสงฆ์และกิจของสงฆ์ การเอาใจใส่สมบัติของกลางและภารกิจอันเป็นสิ่งที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน
 ๑๐. การควบคุมตนเองให้อยู่ในภาวะที่ปราศจากมลทินโทษ จนเป็นที่ตั้งแห่งความผาสุกทั้งกายและใจจนกระทั่งเป็นที่เลื่อมใสของผู้พบเห็น เป็นการเผยแพร่พรหมจรรย์ไปในตัว^{๗๐}
- จากการศึกษาเกี่ยวกับกิจวัตรของพระสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

^{๖๙}พุทธทาสภิกขุ, คำสอนผู้บวชพรหมชาเดียว, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๔), หน้า ๓๙.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๙-๑๐๐.

ตารางที่ ๒.๘ แนวคิดหลักจากการศึกษากิจวัตรของพระสงฆ์

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
คัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ (เล่ม ๔ ข้อ ๓๒ หน้า ๔๐)	ภิกษุในพระพุทธศาสนา มีฐานะหนึ่ง คือ ธรรมเสนา ทหารในกองทัพธรรมที่จะต้องต่อสู้กับ ใจตนเองหรือกิเลสภายในใจตนเอง
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (เล่ม ๑๐ ข้อ ๙๐ หน้า ๕๐)	ภิกษุมีหน้าที่ในการแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด
พระเทพดิลก (ระแบบ จตถาโณ) (๒๕๔๓, หน้า ๒๓)	หัวใจของพระพุทธศาสนา คือ โอวาทปาติโมกข์
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๔๗, หน้า ๑๒๑-๑๒๒)	ผู้ที่จะเป็นบรรพชิตนั้นต้องไม่เป็นผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่เบียดเบียนใคร ไม่มีภัยไม่มีเวร เป็นแบบอย่าง ของการนำสังคมไปสู่สันติ
พุทธทาสภิกขุ (๒๕๔๔, หน้า ๙๙-๑๐๐)	พระสงฆ์ปัจจุบันมีกิจวัตร ๑๐ ประการ คือ บิณฑบาต การกวาดวัด ปลงอาบัติ ทำวัตรสวด มนต์ ขวนขวายในปัจฉิมเวกชนม์ อุปัฏฐากอุปัชฌาย์ อาจารย์ บริหารสิ่งของและร่างกาย ขวนขวาย เรียนธรรมวินัย เอาใจใส่ของสงฆ์และกิจของสงฆ์ และควบคุมตนเองในภาวะที่ปราศจากมลทินโทษ

สรุปได้ว่า กิจวัตรของพระสงฆ์หรือภารกิจประจำวันที่พระสงฆ์พึงกระทำ คือ ต้องต่อสู้กับใจตนเองหรือกิเลสภายในใจตนเอง นอกจากนี้ยังต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยประกาศธรรมที่งามในเบื้องต้น ท่ามกลาง และงามในที่สุด ในฐานะทหารในกองทัพธรรม อย่างไรก็ตาม พระสงฆ์ปัจจุบันมีกิจวัตร ๑๐ ประการ คือ บิณฑบาต การกวาดวัด ปลงอาบัติ ทำวัตรสวดมนต์ ขวนขวายในปัจฉิมเวกชนม์ อุปัฏฐากอุปัชฌาย์อาจารย์ บริหารสิ่งของและร่างกาย ขวนขวายเรียนธรรมวินัย เอาใจใส่ของสงฆ์และกิจของสงฆ์ และควบคุมตนเองในภาวะที่ปราศจากมลทินโทษ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาชีพ (สัมมาอาชีพะ) ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสัมมาชีพตามทัศนะของพระพุทธศาสนา จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับสัมมาชีพ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า “สัมมาอาชีพะ” ประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ “สัมมา” และคำว่า “อาชีพะ” โดยคำว่า “สัมมา” หมายถึง โดยชอบ ดี ถูกต้อง ถูกถ้วน สมบูรณ์ จริง แท้ ส่วนคำว่า “อาชีพะ” หมายถึง อาชีพ การเลี้ยงชีพ ความเพียรพยายามในการแสวงหาปัจจัยยังชีพ การทำมาหากิน^{๗๑}

คัมภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏมีคำว่า สัมมาอาชีพะ ซึ่งระบุถึง การละเว้นอาชีพที่เรียกว่า มิจฉาวิชชา ๕ ประการ ซึ่งประกอบด้วย การค้าขายศัสตราวุธ การค้าขายสัตว์ การค้าขายเนื้อ การค้าขายของมีนเมา และการค้าขายยาพิษ^{๗๒}

สัมมาอาชีพะ หมายถึง การเลี้ยงชีพโดยชอบ ได้แก่ เว้นมิฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ (Right Livelihood)^{๗๓} ทางพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุถึงซึ่งความดีสุข จากการมีชีวิตในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการทรัพยากรที่จำกัด^{๗๔} สัมมาอาชีพะที่หมายถึงการเว้นมิฉาชีพทุกรูปแบบ ประกอบตนอยู่ในสัมมาชีพ แต่อะไรคือมิฉาชีพ อะไรคือสัมมาชีพ เป็นเรื่องยากที่จะวินิจฉัยชี้ขาด เป็นเรื่องที่น่ากราษฎ์ทั้งทางโลกและทางธรรมถกเถียงกันมาก แต่ก็ไม่อาจวินิจฉัยเด็ดขาดลงไปได้^{๗๕}

^{๗๑}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๐๖.

^{๗๒}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๗๒๓.

^{๗๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (นนทบุรี: พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑๕.

^{๗๔}อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

^{๗๕}วศิน อินทสระ, หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา, ๒๕๔๔), หน้า ๓๐.

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๙ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธศาสนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๕๓, หน้า ๔๐๖)	อาชีวะ หมายถึง อาชีพ การเลี้ยงชีพ ความเพียรพยายามในการแสวงหาปัจจัยยังชีพ การทำมาหากิน
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๕๕, หน้า ๗๒๓)	สัมมาอาชีวะ ได้แก่ การละเว้นอาชีพที่เรียกว่า มิจฉวนนิชชา ๕ ประการ ซึ่งประกอบด้วย ๑. การค้าขายศัสตราวุธ ๒. การค้าขายสัตว์ ๓. การค้าขายเนื้อ ๔. การค้าขายของมีนเมา ๕. การค้าขายยาพิษ
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๕๓, หน้า ๒๑๕)	สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพโดยชอบ ได้แก่ เว้นมิฉฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ (Right Livelihood)
อภิชัย พันธเสน (๒๕๔๔, หน้า ๒๖)	สัมมาอาชีวะ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุถึงซึ่งศานติสุข จากการมีชีวิตในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการทรัพยากรที่จำกัด
วศิน อินทสระ (๒๕๔๔, หน้า ๓๐)	สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นมิฉฉาชีพทุกรูปแบบ ประกอบตนอยู่ในสัมมาชีพ

สรุปได้ว่า คำว่า สัมมาอาชีวะ ในทัศนะของพระพุทธศาสนา หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ โดยการเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเอง บุคคลอื่น และสังคม ทั้งนี้ ระบุถึงอาชีพการค้าขายที่ผิดหรือไม่ชอบธรรม ที่เรียกว่า มิจฉาวิชชา ๕ ประการ ซึ่งประกอบด้วย การค้าขายคัสตราวุธ การค้าขายสัตว์ การค้าขายเนื้อ การค้าขายของมีนเมา และการค้าขายยาพิษ

๒.๓.๒ หลักการสำคัญของสัมมาอาชีวะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “หลักการสำคัญของสัมมาอาชีวะ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

หลักการสำคัญของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ การเลี้ยงชีพชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ดังนี้

๑. การเลี้ยงชีพชอบทางกาย

หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาวิชชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง ๕ ประการ คือ

๑.๑ สัตตวณิชชา การค้าขายคัสตราอันเป็นเครื่องประหาร เช่น หอกดาบ ปืน ระเบิด เป็นต้น

๑.๒ สัตตวณิชชา การค้าขายมนุษย์ เช่น การค้าขายเด็ก ตลอดจนการใช้แรงงานเด็ก และสตรีอย่างทารุณ เป็นต้น

๑.๓ มังสวณิชชา การค้าขายสัตว์มีชีวิต

๑.๔ มัชชวณิชชา การค้าขายสิ่งมีนเมา

๑.๕ วิสวณิชชา การค้าขายยาพิษ^{๗๖}

มิจฉาวิชชา เป็นการค้าขายไม่ชอบธรรม การค้าขายที่ผิดศีลธรรม หรือ อกรณียวณิชชา คือ การค้าขายที่อุบาสกไม่ควรทำ^{๗๗}

^{๗๖}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*, หน้า ๗๒๓.

^{๗๗}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๓๑๙.

การค้าขายดังกล่าวมานี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบกิจการงานที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้น เป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรมที่ดีงามของสังคม และส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้น หลักการเลี้ยงชีวิตชอบทางกาย จึงต้องงดเว้นจากการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำผิดศีลธรรมดังกล่าว

การเลี้ยงชีพชอบทางกายยังครอบคลุมไปถึงการเว้นจากการเลี้ยงชีวิตด้วยการลักขโมย การทุจริต การคดโกง ทั้งจากโดยอาชีพและสามัญสำนึก แม้ว่าจะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข คนในสังคมอยู่อย่างรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกงจึงเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่น และของสังคม เป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองหมดสิ้น

๒. การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา

การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา ได้แก่ การประกอบกิจการงานที่สุจริตโดยวาจา จัดเป็นกุศลกรรม และเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีพะ โดยยึดหลักการสำคัญ คือ

๒.๑ การไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะ รักษาความสัตย์

๒.๒ การไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ คือ การเว้นจากการใช้คำพูดยุยงให้คนอื่นแตกแยกกัน หรือเข้าใจผิดกัน เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

๒.๓ การไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ

๒.๔ การไม่พูดเพ้อเจ้อเลี้ยงชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยอาศัยวาจาที่ไร้สาระ ไร้แก่นสาร ไม่เป็นธรรมและไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เนื่องจากคำพูดที่เพ้อเจ้อนั้นทำให้ผู้ฟังหลงผิดเข้าใจผิดได้

๒.๕ การไม่ประจบเลี้ยงชีพ คือ เว้นจากการใช้วาจาประจบสอพ้อผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

๒.๖ การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้ยงชีพ คือ วาจนั้นย่อมไม่เป็นไปเพื่อการข่มขู่หรือบังคับขู่เข็ญ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นด้วยความไม่ชอบธรรม^{๗๘}

^{๗๘}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๒๘๔.

๓. การเลี้ยงชีพชอบทางใจ

การเลี้ยงชีพชอบทางใจ ได้แก่ มโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการ คือ

๓.๑ การไม่โลภอยากได้ทรัพย์คนอื่นเลี้ยงชีพ มีสภาพจิตที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้ คือไม่โลภอยากได้ของคนอื่นในทางที่ไม่ชอบไม่ควร คิดเลี้ยงชีพวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม

๓.๒ การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ เป็นการควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยายามปองร้ายผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้มีจิตเมตตา คิดเอื้อเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น อันจะนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย

๓.๓ การไม่คิดเอาเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ คือเว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตักตวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง^{๗๙}

การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจ ดังพุทธพจน์ ความว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลใดใจร้ายแล้ว พูดอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี ทุกข์ย่อมไปตามเขาเพราะเหตุนั้น ถ้าบุคคลใดมีใจผ่องใสแล้ว พูดอยู่ที่ดี ทำอยู่ที่ดี ความสุขย่อมไปตามเขาเพราะเหตุนั้น เหมือนเงาไปตามตัว ฉะนั้น”^{๘๐}

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักการสำคัญของสัมมาอาชีวะ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

^{๗๙}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๘๕/๕๒๓.

^{๘๐}ช.ม. (ไทย) ๔๐/๑๑/๑.

ตารางที่ ๒.๑๐ แนวคิดหลักจากการศึกษาหลักการสำคัญของสัมมาอาชีวะ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๕๕, หน้า ๗๒๓)	หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาวณิชชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๕๓, หน้า ๓๑๙)	การเลี้ยงชีพชอบทางกายครอบคลุมไปถึงการเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยวิธีการลักขโมย การทุจริต การคดโกง ทั้งจากโดยอาชีพและสามัญสำนึก แม้ว่าจะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (เล่ม ๑๑ ข้อ ๓๖๐ หน้า ๒๘๔)	การประกอบกิจการงานที่สุจริตโดยวาจา ได้แก่ ๑. การไม่โกหกหลอกลวง ๒. การไม่พูดส่อเสียด ๓. การไม่พูดคำหยาบ ๔. การไม่พูดเพ้อเจ้อ ๕. การไม่ประจบ ๖. การไม่บังคับขู่เข็ญเลี้ยง
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก (เล่ม ๑๒ ข้อ ๔๘๕ หน้า ๕๒๓)	มโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต ที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน ได้แก่ ๑. การไม่โลภอยากได้ทรัพย์สินคนอื่น ๒. การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่น ๓. การไม่คิดเอารัตเอาเปรียบคนอื่น

สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา เป็นหลักการของมิจฉา วณิชาในพระพุทธศาสนา ที่สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควรมี ๓ ประการ ประกอบด้วย การเลี้ยงชีพชอบทางกาย โดยการเลี้ยงชีพชอบทางกายครอบคลุมไปถึงการเว้นจากการเลี้ยงชีพที่ดีด้วยการลักขโมย การทุจริต การคดโกง ทั้งจากโดยอาชีพและสามัญสำนึก แม้ว่าจะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม ส่วนการเลี้ยงชีพชอบทางวาจา เป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เช่น ไม่โกหกหลอกลวง เป็นต้น ส่วนการเลี้ยงชีพชอบทางใจ เป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เช่น การไม่โลภอยากได้ทรัพย์คนอื่น เป็นต้น หลักการสำคัญทั้ง ๓ นี้ สามารถสงเคราะห์เข้าในศีลสิกขาตามหลักการของหลักไตรสิกขานั้นเอง

๒.๓.๓ เป้าหมายของสัมมาอาชีวะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “เป้าหมายของสัมมาอาชีวะ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

เป้าหมายของสัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพชอบตามทัศนะของพระพุทธศาสนามี ๓ ประการ คือ เป้าหมายด้านอัตตประโยชน์ ด้านปรตตประโยชน์ และด้านอุภยัตตประโยชน์ ดังนี้

๑. เป้าหมายด้านอัตตประโยชน์

พระพุทธศาสนามีหลักการสำหรับการดำเนินชีวิตในโลก คือ สอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุประโยชน์ คือ ความสมบูรณ์ของการดำเนินชีวิต โดยมีจุดหมายด้านอัตตประโยชน์ ๓ ด้านด้วยกัน ประกอบด้วย ประโยชน์ในปัจจุบัน เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้า เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ และประโยชน์สูงสุด เรียกว่า ปรมัตถะ^{๘๑}

ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ แปลว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน หมายถึง ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจการนั้น เป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้า เป็นผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจการ อาจจะเป็นเงิน สิ่งของ ชื่อเสียง เกียรติยศ การยกย่องสรรเสริญ หรือผลประโยชน์อาจเป็นวัตถุหรือผลตอบแทนทางด้านจิตใจก็ได้ อาจเป็นสิ่งที่บุคคลทั่ว ๆ ไปปรารถนา การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมีหลักการและมีแผนการ ซึ่งหลักการและแผนการนี้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน

^{๘๑}ช.จ. (ไทย) ๓๐/๖๗๓/๓๓๓.

สัมปรายิกัตถประโยชน์ แปลว่า ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ในด้านคุณค่าของชีวิต ประโยชน์สำหรับชีวิตด้านในเป็นหลักประกันชีวิตในอนาคตและภพหน้า คือ หาเลี้ยงชีวิตได้ด้วยความ สุจริตธรรม มีความก้าวหน้าเติบโตใหญ่ขึ้นด้วยคุณธรรมของสัมมาชีพจนสามารถสร้างหลักประกันที่ มั่นคงให้กับชีวิตในอนาคตได้ ชื่อว่า สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้า

ปรมัตถประโยชน์ แปลว่า ประโยชน์สูงสุด เป็นสาระที่แท้จริงของชีวิต มีจิตใจที่ปราศจาก การเบียดเบียนอย่างแท้จริงจิตใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยโลภะ โทสะ โมหะ จากการประกอบ อาชีพ

๑.๑ ทิฏฐธัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็น หรือ ประโยชน์ปัจจุบันที่สำคัญ คือ มีสุขภาพ ดี ร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ งามสง่า อายุยืนยาว มีเงินมีงานมีทรัพย์ที่เกิดขึ้นจากการ ประกอบอาชีพที่สุจริต มีสถานภาพดี ทรงยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นที่ยอมรับในสังคม และมีครอบครัวที่ ผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าถือ

๑.๒ สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลยตาเห็น หรือ ประโยชน์เบื้องหน้า ได้แก่ สิ่งที่เป็น คุณค่าของชีวิต ซึ่งทำให้เกิดความสุขล้าลึกภายใน โดยเฉพาะ คือ ความอบอุ่นซาบซึ้งสุขใจด้วยศรัทธา มีหลักใจ ความภูมิใจในชีวิตสะอาดที่ได้ประพุดแต่ความดีงามสุจริต ความอึดใจในชีวิตมีคุณค่าที่ได้ เสียสละบำเพ็ญประโยชน์ ความกล้าก้ามันใจด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหาพาชีวิตให้ดำเนินต่อไป และความโปร่งโล่งมั่นใจว่าได้ทำกรรมดี มีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่

๑.๓ ปรมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การมีปัญญารู้เท่าทันความ เป็นจริง เข้าถึงธรรมชาติของโลกและชีวิตอันทำให้จิตเป็นอิสระโดยเฉพาะ คือ ไม่หวั่นไหวหรือถูก ครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่าง ๆ ไม่ผิตหวังโศกเศร้าบิคับคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่ง ต่าง ๆ ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา และเป็นอยู่และทำการงานด้วยปัญญา ซึ่งมองที่เหตุปัจจัย^{๘๒}

๒. เป้าหมายด้านปรัตถประโยชน์

พระพุทธศาสนานอกจากจะสอนให้ทำประโยชน์แก่ตนเองด้วยการหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง ชอบธรรมจนสามารถสร้างฐานะความเป็นอยู่อย่างไม่ลำบากเดือดร้อนแล้ว ยังมีเป้าหมายการทำ ประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น ด้วยการสอนให้แบ่งปันเกื้อกูลและทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น เป็นแบบอย่างในการ หาเลี้ยงชีพที่ดีแก่ผู้อื่นทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจอีกด้วย ซึ่งเป็นการทำประโยชน์ให้เกิดกับบุคคลอื่น^{๘๓}

^{๘๒}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯนคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๓๑-๓๒.

^{๘๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๔๓๕.

๓. เป้าหมายด้านอุภัยตลประโยชน์

นอกจากการทำประโยชน์ของตนเองให้สมบูรณ์ และช่วยเหลือแบ่งปันเกื้อกูลแก่ผู้อื่นแล้ว พระพุทธศาสนายังสอนให้ทำประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย เช่น การบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่สังคม การแบ่งปันวิชาความรู้เป็นวิทยาทาน การถนุถนอมทรัพย์สินสิ่งของอันเป็นสมบัติสาธารณะ การช่วยตรวจสอบดูแล ช่อมแซม รวมไปถึงแนะนำแนวทางหรือวิธีการในการหาเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้องดีงาม เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นรู้จักคุณค่าของชีวิตและดำเนินชีวิตตามครรลองครองธรรม อย่างน้อยไม่ให้เป็นการทำเลี้ยงชีพอันจะกระทบกระเทือนเสียหายแก่ประโยชน์สุขของส่วนรวม

อุภัยตล ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์ร่วมกันอันเกิดจากสิ่งเป็นของกลาง ในทางวัตถุเช่น ถนนหนทาง ในทางธรรม เช่น ศิลปวิทยา และศีลธรรมดำเนินชีวิตของตนให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขและดีงามร่วมกัน อย่างน้อยไม่ให้เกิดการแสวงหาประโยชน์ตนเป็นไปเพื่อกระทบกระเทือนเสียหายประโยชน์สุขของส่วนรวม ประโยชน์ดังกล่าวนี้ จะเกิดมุ่งแก่บุคคลผู้เลี้ยงชีพที่ต้องชอบธรรม โดยเฉพาะและสามารถจะเอื้อประโยชน์แผ่ไปยังบุคคลอื่นได้อีกเป็นจำนวนมากมาย เมื่อแต่ละคนปฏิบัติอยู่ในจริยธรรมด้วยกัน สังคมส่วนรวมก็จะได้รับประโยชน์จากที่แต่ละคนประพฤติจริยธรรมนั้น โดยแท้ ดังที่ คัมภีร์ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ แสดงประโยชน์ต่าง ๆ ข้างต้น ความว่า “...ประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น หรือประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ประโยชน์ในภพปัจจุบัน หรือประโยชน์ในภพหน้า ประโยชน์ต้น หรือประโยชน์ลึก...ประโยชน์ที่ผ่องแผ้ว หรือประโยชน์อย่างยิ่ง”^{๘๔}

จากการศึกษาเกี่ยวกับเป้าหมายของสัมมาอาชีวะ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๑ แนวคิดหลักจากการศึกษาเป้าหมายของสัมมาอาชีวะ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ (เล่ม ๓๐ ข้อ ๖๗๓ หน้า ๓๓๓)	พระพุทธศาสนามุ่งให้มนุษย์ดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุประโยชน์ ๓ ประกอบด้วย ประโยชน์ในปัจจุบัน เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้า เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ และประโยชน์สูงสุด เรียกว่า ปรมัตถะ

^{๘๔}ช.จ. (ไทย) ๓๐/๙๑/๓๒๙.

ตารางที่ ๒.๑๑ แนวคิดหลักจากการศึกษาเป้าหมายของสัมมาอาชีวะ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๔๑, หน้า ๓๑-๓๒)	<p>ทิฐฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบันที่สำคัญ หรือ จุดหมายชั้นตาเห็น คือ มีสุขภาพดี มีทรัพย์ มีสถานภาพดี และมีครอบครัวที่ผาสุก</p> <p>สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า หรือจุดหมายชั้นเลยตาเห็น คือ ความอบอุ่นซาบซึ้งใจด้วยศรัทธา ความภูมิใจในชีวิตสะอาด ความอิมใจในชีวิตมีคุณค่า ความแก้แค้นใจด้วยมีปัญญา ความโปร่งโล่งมั่นใจว่าได้ทำกรรมดี</p> <p>ปรมัตถะ ประโยชน์อย่างยิ่ง หรือ จุดหมายสูงสุด คือ ไม่หวั่นไหวหรือถูกครอบงำ ไม่ผิดหวัง โศกเศร้าปีบคั้นจิต ปลอดภัย สงบ ผ่องใส และ เป็นอยู่และทำการงานด้วยปัญญา</p>
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๕๓, หน้า ๔๓๕)	<p>พระพุทธศาสนาสอนให้ทำประโยชน์แก่ตนเอง โดยหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้องชอบธรรม และยังสอนให้แบ่งปันเกื้อกูลและทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นด้วย</p>

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามุ่งให้มนุษย์ดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุประโยชน์ ๓ ประกอบด้วย ประโยชน์ในปัจจุบัน เรียกว่า ทิฐฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้า เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ และ ประโยชน์สูงสุด เรียกว่า ปรมัตถะ โดยที่การหาเลี้ยงชีวิตชอบหรือหลักสัมมาอาชีวะตามหลักของพระพุทธศาสนาต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงกับความเป็นจริงในการดำเนินชีวิต เพราะนอกจากจะสร้างฐานะขึ้นมาด้วยการประพฤติสุจริตมีความผาสุกในการดำรงชีพแล้ว ก็ยังแบ่งปันเกื้อกูลบุคคลอื่น ให้ได้รับความสุขตามไปด้วย เป็นการทำประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่ายได้อย่างสมบูรณ์

๒.๓.๔ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาอาชีวะ (สัมมาชีพ) ตามแนวพระพุทธศาสนา

การส่งเสริมสัมมาชีพตามแนวพระพุทธศาสนา โดยการพัฒนาในด้านพฤติกรรมทางด้านกายและวาจา (ศีล) ซึ่งช่วยเสริมสร้างในการพัฒนาคุณภาพจิต (สมาธิ) และความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม (ปัญญา) ทำให้เกิดการพัฒนาระบบกระบวนการพัฒนา ตามหลัก “ไตรสิกขา” ดังพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ ๙ ที่พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ ความว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามหลักวิชาการ นำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ หลักการนี้ คือ เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด”^{๘๕} ประกอบด้วย

ก. ศีล (อธิศีลสิกขา)

อธิศีลสิกขา (สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง ดังคำอธิบายในคุหฺนุฏฐกสูตรตนิเทศ คัมภีร์มหานิทเทส ว่า อธิศีลสิกขาเป็นอย่างไร คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศีล สำรวมด้วยความสังวรในพระปาติโมกข์ สมบูรณ์ด้วยอาการและโคจรเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมทานศึกษาในสิกขาบททั้งหลายอยู่คือ สีลขันธ์เล็ก สีลขันธ์ใหญ่ ศีลเป็นที่พึ่ง เป็นเบื้องต้น เป็นความประพฤติ เป็นความสำรวม เป็นความระวัง เป็นหัวหน้า เป็นประธานเพื่อความถึงพร้อมแห่งธรรมที่เป็นกุศล นี้ชื่อว่า อธิศีลสิกขา^{๘๖}

โดยการฝึกอบรมศีลนั้น มุ่งเน้นที่การสำรวมเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ในการกระทำเป็นเกราะกั้นกิเลสทั้งหลายที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อน และการเบียดเบียน ดังที่แสดงในมาติกากถาคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “เนกขัมมะ ชื่อว่า สีลวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่า กั้นกามฉันทะ... ความสำรวม ชื่อว่า อธิศีลสิกขา... อพยาบาท ชื่อว่า สีลวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่า กั้นพยาบาท... อรหัตตมรรค ชื่อว่า สีลวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่า กั้นกิเลสทั้งปวง”^{๘๗}

^{๘๕}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **สังฆธรรมแห่งแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓๓.

^{๘๖}บุญ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๘.

^{๘๗}บุญ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๐/๖๐๖.

ศีลขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ ได้แก่ ศีล ๕ มีสาระมุ่งไปเพื่อการไม่เบียดเบียน ซึ่งเป็นขั้นเริ่มต้นของการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกื้อกูลศีล ต่อจากนั้นจะเป็นการเน้นการเกื้อกูลสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ส่วนตัว และการฝึกหัดขัดเกลา (กิเลส) ตนเอง การรักษาศีลมีเป้าหมายหลัก ๒ ประการ คือ ขัดเกลากิเลสพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข และเพื่อเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้อื่นและต่อสังคม^{๘๘}

ศีล เป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะมีก่อน เพราะศีลเป็นเบื้องต้นแห่งความดีงาม เป็นที่พึ่งเบื้องต้นเป็นมารดาแห่งกัลยาณธรรมและเป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรมทั้งปวง คำว่า ศีล แปลว่า ปกติ สิ่งใดเป็นปกติ สิ่งนั้นย่อมไม่มีโทษ อย่างบ้านเมืองสงบเป็นปกติ หมายความว่า ปราศจากภัยจากภายในและภายนอก คนมีความปกติภายในตน คือไม่มีภัยเบียดเบียน มีอาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยเป็นปกติ คนที่อยู่ร่วมกันไม่เบียดเบียนก่อทุกข์แก่กัน คือ ไม่ฆ่ากัน ไม่ทำร้ายกัน ไม่ลักฉ้อ แอ้งชิงกัน ไม่ลักลอบทำชู้กัน ไม่ขี้ปดหลอกหลวงกัน ไม่ขี้เมาก่อความรำคาญทะเลาะวิวาทกัน ในครอบครัวนั้นก็อยู่เป็นปกติ ไม่มีใครเดือดร้อนลำบากทุกข์ยาก คำว่า ปกตินี้ จึงหมายถึงความเรียบร้อยภายในตัวบุคคลแต่ละคน และทั้งหมดที่อยู่ร่วมกัน ปกตินี้มาจากภาษาบาลี คือ ศีล^{๘๙}

นอกจากนี้ การฝึกอบรมศีลนั้นมุ่งเน้นที่การสำรวมเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ในการกระทำ เป็นเกราะกั้นกิเลสทั้งหลายที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อน และการเบียดเบียน ดังที่แสดงในมาติกา กถาคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า “เนกขัมมะ ชื่อว่า สิววิสุทธิตี เพราะมีความหมายว่า กั้นกามฉันทะ... ความสำรวม ชื่อว่า อธิศีลสิกขา...อพยาบาล ชื่อว่า สิววิสุทธิตี เพราะมีความหมายว่า กั้นพยาบาล... อรหัตตมรรค ชื่อว่า สิววิสุทธิตี เพราะมีความหมายว่า กั้นกิเลสทั้งปวง”^{๙๐}

ศีลมีขอบเขตเฉพาะทางกายและวาจาที่ปรากฏภายนอก คือ ถ้าภายนอกเรียบร้อยตามวินัย แม้ใจจะเสียไปบ้างก็ไม่นับว่าเสียในส่วนศีล^{๙๑} ซึ่งแบ่งออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ ๔ หมวด^{๙๒} คือ

^{๘๘}พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี), **เบญจศีลเบญจธรรม: อุดมชีวิตของมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๑), หน้า ๔๒-๔๓.

^{๘๙}สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถร), **ธรรมคดี**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๖.

^{๙๐}ช.ม. (ไทย) ๓๑/๔๐/๖๐๖.

^{๙๑}พุทธศาสนิกฯ (เจียม อินทปณโย), **เรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: จักรานุกูลการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๕๙.

^{๙๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเผยแผรพระพุทธศาสนา กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๕.

๑. การรักษาวินัยแม่บทของชุมชน เมื่อคนอยู่ร่วมกัน หรือทำงานทำกิจการร่วมกัน เป็นชุมชน เป็นหน่วยงาน เป็นองค์กร ตลอดจนเป็นประเทศชาติ จะต้องมีการกำหนดกติกาตลอดจน กฎหมาย เพื่อจัดระเบียบระบบให้เกิดความเรียบร้อย ความประสานสอดคล้อง ความเกื้อหนุนต่อกัน ความร่วมรับผิดชอบและสามัคคี ที่จะเอื้อโอกาส หรือเป็นหลักประกันให้ชีวิตความเป็นอยู่ และกิจการต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยดี สมตามวัตถุประสงค์แห่งชีวิตหรือกิจการของชุมชนนั้น เช่น โรงเรียนก็ต้องมี กฎกติกาที่เป็นวินัยแม่บทของตนเช่นเดียวกัน สำหรับสังคมคฤหัสถ์หรือสังคมแห่งมนุษยชาติทั้งหมด ก็คือ สील ๕

๒. การรู้จักใช้อินทรีย์ เรารับรู้สิ่งแวดล้อมโดยผ่านทางอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถ้ารับรู้ใช้หูตาไม่เป็น เช่น ดูไม่เป็น ฟังไม่เป็น แทนที่จะได้ประโยชน์ก็จะเกิดโทษ เช่น เกิดความลุ่มหลง มัวเมา ถูกหลอกหลวงและเสื่อมเสียสุขภาพ เป็นต้น ตลอดจนนำไปสู่การใช้มือและสมองเพื่อการแย่งชิง หรือทำลาย จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการใช้ อินทรีย์ให้ดูฟัง เป็นต้นอย่างมีสติ เมื่อดูเป็น ฟังเป็น เช่น ดูทีวีเป็น ฟังวิทยุเป็น รู้จักใช้ตาหูแสวงหาความรู้เป็นต้น ก็จะได้ปัญญา ได้คุณภาพชีวิต และนำไปสู่ การใช้มือและสมองเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันและทำการสร้างสรรค์ หลักปฏิบัติที่สำคัญ คือ

๒.๑ รู้จักพิจารณาเลือกเฟ้นสิ่งที่จะดู จะฟัง เป็นต้น แยกแยะได้อย่างรู้เท่าทันว่าสิ่งใด รายการใดดีงามหรือไม่ เป็นคุณประโยชน์หรือเป็นโทษเป็นภัย แล้วหลีกเลี่ยงสิ่งชั่วร้ายเป็นโทษภัย และรับดูรับฟังสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์

๒.๒ ดู ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ ควบคุมตนเองได้ รู้จักประมาณ รู้พอดี ไม่ปล่อยตัวให้ลุ่ม หลงมัวเมาตกเป็นทาสของสิ่งที่ดูที่ฟังเป็นต้นนั้น อันจะทำให้สิ้นเปลืองเงินทอง สูญเสียเวลา เสียสุขภาพ เสียการงาน เสียการเล่าเรียน เป็นต้น

๒.๓ ไม่เห็นแก่ความสนุกสนานบันเทิง ไม่ติดอยู่แค่ความชอบใจไม่ชอบใจ แต่รู้จักดู รู้จักฟังให้ได้คุณค่าที่ดีงามเป็นประโยชน์สูงขึ้นไปกว่านั้น โดยเฉพาะที่สำคัญคือ ต้องให้ได้ปัญญา และ คติที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและสังคม

๓. การหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ การทำมาหาเลี้ยงชีพเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิต ของมนุษย์ ถ้ามีผู้หาเลี้ยงชีพโดยวิธีทุจริต เป็นมิจฉาชีพ นอกจากชีวิตของคนนั้นเองจะชั่วร้ายเสื่อมเสีย แล้ว ก็จะก่อความเดือดร้อนแก่สังคมอย่างมาก จึงต้องย้ำเน้นกันอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนาสัมมาชีพ และส่งเสริมให้ประชาชนฝึกฝนตนให้สามารถประกอบสัมมาชีพ คือ หาเลี้ยงชีพโดยทางสุจริต ไม่ผิด กฎหมาย สัมมาชีพยังมีลักษณะที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๓.๑ เป็นอาชีพการงานที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อเวรภัย สร้างความเสียหายแก่สังคม

๓.๒ เป็นอาชีพการงานที่ช่วยแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมทางใดทางหนึ่ง

๓.๓ เป็นอาชีพการงานที่ช่วยให้ผู้ทำได้พัฒนาชีวิตของตนให้งอกงามยิ่งขึ้น ทั้งด้านพฤติกรรมด้านจิตใจ และด้านปัญญา

๓.๔ เป็นอาชีพการงานที่ไม่ทำลายคุณค่าของชีวิต และไม่เสื่อมเสีย คุณภาพชีวิต แต่ทำให้ชีวิตของตนมีคุณค่าน่าภาคภูมิใจ

๓.๕ เป็นอาชีพการงานที่ทำให้ได้ปัจจัยเลี้ยงชีวิตมาด้วยเรี่ยวแรงกำลังกาย สติปัญญา ความเพียรพยายาม ความสามารถและฝีมือของตน และทำให้ได้ฝึกฝนพัฒนาความเชี่ยวชาญจัดเจน หรือฝึกปรือฝีมือในทางสร้างสรรค์ยิ่งขึ้นไป

๔. การเสพบริโภคปัจจัยโดยใช้ปัญญา พฤติกรรมของมนุษย์ในที่สุดก็มาลงที่การกิน ใช้เสพบริโภค ถ้ามนุษย์ไม่พัฒนาพฤติกรรมในการเสพบริโภค ก็จะก่อปัญหาอย่างมากทั้งแก่ชีวิต แก่สังคม และแก่โลก จึงต้องพัฒนาพฤติกรรมในการกิน ใช้ เสพ บริโภค ให้เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากปัญญาที่รู้ เข้าใจ และปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของปัจจัย ๔ ตลอดจนเทคโนโลยีนั้น ๆ เริ่มแต่รับประทาน อาหารเพื่อบำรุงเลี้ยงร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี ไม่ใช่กินเพียงเพื่อเอร็ดอร่อย อวดโก้แสดงฐานะ หรือตื่นตามค่านิยมฟู่ฟ่า ให้เป็นการกินด้วยปัญญาที่ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภค หรือกินพอดี ที่เรียกว่า โภชนะเมตตัญญูตา ศีลหมวดนี้มีหลักในการปฏิบัติดังนี้

๔.๑ บริโภคด้วยความรู้ตระหนกว่าการมี-ใช้-บริโภคสิ่งเหล่านั้นมิใช่เป็น จุดหมายของชีวิตแต่มันเป็นปัจจัย เครื่องช่วยเกื้อหนุนให้เรา สามารถพัฒนาชีวิตและทำการสร้างสรรค์ประโยชน์ สุขที่สูงยิ่งขึ้นไป

๔.๒ บริโภคด้วยความรู้เท่าทันต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภค ใช้สอยสิ่งนั้นๆ เช่นการสวมรองเท้ามีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยปกป้องเท้า มิให้เป็นอันตรายจากสิ่งกระทบกระทั่งและเชื้อโรค เป็นต้น และเพื่อช่วยให้เดินวิ่งได้สะดวกรวดเร็ว ทนนาน เป็นต้น มิใช่สวมใส่เพื่ออวดโก้แสดงฐานะ กันตามค่านิยมที่เลื่อนลอย

๔.๓ บริโภคโดยพิจารณาจัดสรรควบคุมให้ได้ปริมาณ ประเภทและคุณสมบัติของสิ่งที่บริโภคตรงพอดีกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ของการบริโภคสิ่งนั้น เช่น บริโภคอาหารในปริมาณและประเภท ซึ่งพอดีกับความต้องการของร่างกายที่จะช่วยให้มีสุขภาพดี

๔.๔ สามารถละเว้นหรือเลิกเสพบริโภคสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต เช่นสิ่งที่ทำลายสุขภาพ เป็นต้น โดยไม่เห็นแก่การเสพรส หรือ ความโก้หรูหรา เป็นต้น

ศิลปะในระดับปฏิบัติแบ่งศิลปะเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับทั่วไป ได้แก่ ระดับธรรมหรือระดับที่ยังเป็นธรรม คือ เป็นข้อแนะนำสั่งสอนหรือหลักความประพฤติที่แสดงและบัญญัติไปตามกฎธรรมตาแห่งความดีความชั่ว ที่เรียกว่ากฎแห่งกรรม ผู้ทำดีทำชั่วหรือรักษาศีลละเมิดศีล ย่อมได้รับผลดีผลชั่วเองตามธรรมตาของเหตุปัจจัยหรือตามกฎแห่งกรรมนั้น ระดับเฉพาะ ได้แก่ ระดับวินัยหรือระดับที่เป็นวินัย คือ เป็นแบบแผนข้อบังคับที่บัญญัติคือวางหรือกำหนดขึ้นไว้ เป็นทำนองประมวลกฎหมาย สำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่ชนหรือชุมชนหนึ่ง โดยสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหมู่คณะหรือชุมชนนั้นโดยเฉพาะ ผู้ละเมิดบทบัญญัติแห่งศีลประเภทวินัยนี้มีความผิดตามอาญาของหมู่ชนเข้ามาอีกชั้นหนึ่ง เพิ่มจากอกุศลเจตนาที่จะได้รับผลตามกฎแห่งกรรมของธรรมชาติ^{๙๓}

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ศิลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลมีอาณิสส ๕ ประการ^{๙๔} คือ (๑) บุคคลผู้มีศีล ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก (๒) กิตติศัพท์อันดีงามของบุคคลผู้มีศีล ย่อมขจรไป (๓) บุคคลผู้มีศีลจะเข้าไปยังบริษัทโดยยอมแกล้วกล้าไม่เก้อเขิน (๔) บุคคลผู้มีศีลย่อมไม่หลงลืมสติในเวลาตาย และ (๕) บุคคลผู้มีศีลหลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงแสดงอาณิสสไว้ในที่หลายแห่งว่า ผู้หวังความรักใคร่ความสรรเสริญจากบัณฑิตทั้งหลาย ควรทำศีลให้สมบูรณ์ เพราะศีลเป็นที่พึ่งของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ในพระพุทธศาสนา บุคคลแม้จะงมงายด้วยเครื่องประดับอันมีค่า ก็ยังไม่งามเท่าบุคคลผู้มีศีลประดับกายใจ ผู้มีศีลย่อมดีเตียนตนเองไม่ได้ ผู้รู้ทั้งหลายใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ เมื่อพิจารณาถึงความประพฤติของตนย่อมเกิดความปีติยินดีปลื้มใจทุกเมื่อ ศีลจึงเป็นรากฐานแห่งคุณความดีทั้งหลายและกำจัดความชั่วทั้งปวง กล่าวโดยสรุป อาณิสสของการประพฤติเบญจศีล ประมวลได้ดังนี้ (๑) เป็นที่ขอบใจของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย (๒) เป็นผู้ไม่ทำชีวิตให้เดือดร้อนเสียหาย (๓) เป็นสมาชิกที่ดีในสังคมและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น (๔) เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม (๕) เป็นผู้มีความแกล้วกล้าในสังคม (๖) เป็นที่เคารพ ยกย่องและนับถือของสังคม (๗) เป็นผู้นำที่ดีในสังคม (๘) เป็นผู้ไม่หลงลืมสติจนถึงวาระสุดท้าย (ไม่หลงเวลาตาย) (๙) เป็นต้นเหตุให้บรรลุคุณธรรมวิเศษ มีพระโสดาบัน เป็นต้น (๑๐) เป็นผู้ควรแก่การนับถือบูชา หลังจากสิ้นชีวิตไปแล้ว และ (๑๑) เป็นผู้นอนเป็นสุขไม่ฝันร้าย^{๙๕}

^{๙๓}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓๑-๔๓๒.

^{๙๔}ที.สี. (ไทย) ๑๐/๑๕๐/๙๔-๙๕.

^{๙๕}พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี), **เบญจศีลเบญจธรรม: อุดมชีวิตของมนุษย์**, หน้า ๔๕.

การพัฒนาาระบบของศีลเป็นการพัฒนาในขั้นศีล ได้แก่ การเว้นชั่ว ประพฤติดี ปฏิบัติเพื่อความปกติสงบเรียบร้อยไม่ทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน ข้อปฏิบัติเหล่านี้เรียกว่า ศีลสิกขา แปลว่า สิ่งที่เราควรศึกษาอบรม เป็นขั้นศีล^{๙๖} เพราะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือพฤติกรรมในระดับหยาบ ๆ ได้ แต่กระนั้น การพัฒนาศีลหรือการตั้งใจที่จะพยายามรักษาศีลนั้นจะต้องมีความตั้งใจเชื่อในองค์คุณของศีลว่าสามารถจะส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

ข. สมาธิ (อธิจิตตสิกขา)

อธิจิตตสิกขา (สิกขาคือจิตอันยัง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่นสมาธิอย่างสูงการสังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายดังคำอธิบาย ในคุทัฏฐกสูตรตนิเทศ คัมภีร์มหานิทเทศ ว่า อธิจิตตสิกขา เป็นอย่างไร คือ ฝึกในธรรมวินัยนี้ สังัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายบรรลุปฐมฌานที่มีวิตก วิจารณ์ และสุข อันเกิดจากวิเวกอยู่ เพราะวิตกวิจารณ์สงบระงับไปแล้ว บรรลุดิฌยาน มีความผ่องใสในภายใน มีภาวะที่จิตเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีแต่ปีติและสุขที่เกิดจากสมาธิอยู่เพราะปีติจางคลายไป มีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย บรรลุดิฌยานที่พระอรหิยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุขเพราะละสุขและทุกข์ได้แล้ว เพราะโสมนัสและโทมนัสดับไปก่อนแล้ว บรรลุดุจตุตถฌานที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาอยู่นี้ ชื่อว่า อธิจิตตสิกขา^{๙๗} การฝึกอบรมจิตนั้น มุ่งเน้นที่ความตั้งมั่นแห่งจิต การทำให้สงบแน่วแน่เพื่อให้จิตบริสุทธิ์ ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นกลาง ปราศจากอคติ ดังที่แสดงในมาติกากถา คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคว่า ชื่อว่า จิตตวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่า ไม่ฟุ้งซ่าน ความไม่ฟุ้งซ่าน ชื่อว่า อธิจิตตสิกขา^{๙๘}

ความหมายของคำว่า สมาธิ คือ ความมีใจตั้งมั่น ความตั้งมั่นแห่งจิต การทำให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน การมีจิตกำหนดแน่วแน้อยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ^{๙๙} สมาธิ เป็นความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจแน่วแน่ เพื่อเพ่งเล็งในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยพิจารณาอย่างเคร่งเครียด เพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสิ่งนั้น^{๑๐๐} การตั้งมั่นนี้เป็นความตั้งมั่นแห่ง ความที่จิตมั่นคงไม่หวั่นไหว เสมือนเสาเรือนที่ปักลง

^{๙๖}บุญมี แทนแก้ว, *จริยศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๘.

^{๙๗}ฐ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๙.

^{๙๘}ฐ.ป (ไทย) ๓๐/๔๑/๖๐๖-๖๐๗.

^{๙๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๔๔๖.

^{๑๐๐}ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๕*, หน้า ๘๐๐.

เป็นอธิจิตตสิกขาที่ดีหรือสมาธิที่ดี เป็นภาวะของอารมณ์ที่มีองค์ฌานปรากฏ มีความสงบภายใน ปราศจากนิวรณ์ ทั้ง ๕

เรื่องราวของสมาธิจึงเป็นการพัฒนาจิตในส่วนการกำจัดกิเลสอย่างกลาง เพื่อให้เห็นถึงวิธีการปฏิบัติสมาธิอย่างถูกต้องจึงกล่าวแนวความคิดการพัฒนาสมาธิตามแนวพระพุทธไว้ ๓ หลัก คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ทั้ง ๓ หลัก กล่าวถึงการพัฒนาตนหรือฝึกฝนตนเองให้มีความตั้งมั่นอย่างดีไม่หวั่นไหวต่อสิ่งใดเป็นจิตที่มีภาวะความสงบเกิดขึ้น ปราศจากกิเลสรบกวน ไม่ฟุ้งซ่านรำคาญ ปราศจากอคติ มีใจเป็นกลางและเป็นอารมณ์ที่ไม่ก่อให้เกิดอกุศลธรรมใด ๆ

ดังนั้น แนวคิดการบริหารการพัฒนาสมาธิตามแนวพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่กล่าวถึงภาวะของจิตที่มีความบริสุทธิ์ สะอาด สงบ มีความมั่นคงในอารมณ์อย่างที่สุดดีและรายละเอียดประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสมาธิจะได้ศึกษาต่อไปว่าชาวพุทธจะนำหลักสมาธิมาบริหารการพัฒนาตนเองได้อย่างไร และทำอย่างไรจึงจะสามารถเข้าถึงภาวะของจิตที่ความสงบได้อย่างแท้จริงจึงจะเรียกว่าการพัฒนาสมาธิตามแนวพระพุทธศาสนา

การฝึกสมาธิเป็นกิจกรรมการพัฒนาตนเองที่มนุษย์ทุกคนสามารถจะเข้าถึงเพื่อยกระดับศักยภาพ สมรรถนะ และความสามารถรอบด้านซึ่งไม่ใช่มีเฉพาะสมาธิในพระพุทธศาสนาเท่านั้นแม้ศาสนาอื่น ๆ ก็มีสมาธิด้วยเช่นกัน กรณีศาสนาพราหมณ์ มีการปฏิบัติสมาธิถึงขั้นสมาบัติ ๘ ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับการฝึกสมาธิด้วยเช่นกัน

พระพุทธศาสนาได้อธิบายลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิไว้ ดังนี้

๑. มีลักษณะแข็งแรง มีพลังมาก คือ การที่จิตมีพลังกำลัง แข็งแรง ก็ด้วยอาศัยการฝึกสมาธิจนเป็นผลทำให้เกิดการคงที่ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มากระทบ เปรียบเหมือนน้ำที่มีกระแสหรือไหลไปทางเดียวเดี่ยวย่อมจะมีพลังกว่าน้ำที่มีหลายกระแสหรือไหลแบบกระจาย

๒. มีความราบเรียบ สงบลึกซึ้ง คือ ความที่จิตมีความเสมอภาค และดุลยภาพทางอารมณ์ มีภาวะความสงบเปรียบเหมือนกับแม่น้ำที่ไม่มีคลื่น ไม่มีสิ่งใดมากระทำให้เกิดการกระเพื่อม

๓. มีความใส กระจ่างชัด มองอะไรเห็นได้โดยง่าย คือ ความที่จิตมีอารมณ์นิ่ง ซึ่งสามารถที่จะเพ่งจิตไปที่สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้โดยชัดเจน เหมือนน้ำที่มีความใส ไม่ขุ่นและไม่มีความขุ่นสามารถที่จะมองตัวปลาในน้ำได้อย่างชัดเจน หรือเหมือนกระจกที่เราสามารถมองเห็นตัวเราได้อย่างชัดเจน

๔. มีความนุ่มนวลควรแก่งานหรือเหมาะแก่การใช้งาน คือ ไม่กระด้าง ไม่กระวนกระวาย ไม่ขุ่นมัว ไม่สับสน ไม่เร่าร้อน^{๑๐๕} ซึ่งความเหมาะสมในการยกข้อธรรมต่าง ๆ ขึ้นพิจารณาให้เห็นสภาพความเป็นจริงหรือเหมาะสมที่จะเป็นบาทฐานของวิปัสสนา

๕. มีความชุ่มชื่นใจ หรืออิมใจ คือ สภาวะของจิตที่เต็มไปด้วยความปิติ ซาบซ่านระเริง อารมณ์และเสวยอารมณ์ของความสุข เกิดจากการที่เราสามารถที่จะดับนิวรณ์ทั้ง ๕ ได้ เหมือนสรวงน้ำที่ไม่พร่องไปด้วยน้ำมีน้ำเต็มเปี่ยม ไม่ล้น ไม่ขาด

๖. มีความพร้อมแห่งจิต คือ ลักษณะของจิตที่มีความคงที่ ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มากระทบ หรือเมื่ออารมณ์ภายนอกมากระทบสภาพของจิต สามารถที่จะจัดการกับอารมณ์เหล่านั้นได้ เป็นการเตรียมพร้อมในการรับรู้ธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะธรรมเหล่านั้นจะเป็นกุศลธรรมหรืออกุศลธรรม^{๑๐๖}

การเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดการกระตุ้นคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนามนุษย์ให้มีความรอบคอบ มีจิตตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งที่มากระทบจากภายนอกซึ่งอาจจะทำให้จิตมีความเศร้าหมอง ขุ่นมัว และเดือดร้อนใจได้ ที่สำคัญการฝึกสมาธิมีผล คือ การมีสติในการทำงาน การดำเนินชีวิต การขบคิดปัญหาต่าง ๆ และเกิดการกระทำอะไรที่ไม่มีความผิดพลาดได้โดยง่าย

ค. ปัญญา (อธิปัญญาสิกขา)

อธิปัญญาสิกขา (สิกขาคือปัญญาอันยิ่ง) หมายถึง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง การรู้ชัดตามความเป็นจริงในอริยสัจ ๔ เป็นลำดับไป จนทำให้แจ้งทั้งเจโตวิมุติ และปัญญาวิมุติ สามารถทำลายอาสวะกิเลสให้หมดไป ดังคำอธิบายในคหฬุฎฐกสูตรนิกายคัมภีร์มหา นิกายเทศ ว่า อธิปัญญาสิกขา เป็นอย่างไร คือภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มียปัญญา ประกอบด้วยปัญญา อันประเสริฐยิ่งถึงความเกิดและความดับ เพิกถอนกิเลสให้บรรลุลถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบเธอรู้ตามความเป็นจริงว่า “นี่ทุกข์” ... “นี่ทุกข์สมุทัย (เหตุเกิดทุกข์)” ... “นี่ทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์)” ... “นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติเครื่องดำเนินไปสู่ความดับทุกข์)” เธอรู้ตามความเป็นจริงว่า “เหล่านี้อาสวะ” ... “นี้อาสวะสมุทัย” ... “นี้อาสวะนิโรธ” ... “นี้อาสวะนิโรธคามินีปฏิปทา” นี้ ชื่อว่า อธิปัญญาสิกขา^{๑๐๗} โดยการฝึกอบรมปัญญานั้น มุ่งเน้นที่การรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงเพื่อให้เกิดความเห็นที่

^{๑๐๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๘๓๐.

^{๑๐๖} พุทธศาสนิกศึกษา (เจื้อม อินทปญโญ), สมาธิและวิปัสสนาตามธรรมชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓-๑๕.

^{๑๐๗} ชุม.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐/๔๙.

บริสุทธิ์ จึงจะสามารถทำลายกิเลสได้ ดังแสดงในมาติกาภา คัมภีร์ปฏิสัมพันธ์ธรรมกว่า ชื่อว่าทฤษฎีวิสุทธิ เพราะมีความหมายว่าเห็น... ความเห็นชื่อว่าอภิปญญาสิกขา^{๑๐๘}

ปัญญา ความรู้ทั่วหรือความรู้ชัด คือ “รู้ทั่วถึงความเป็นจริง หรือตรงตามความเป็นจริง เช่น รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว รู้ถูกรู้ผิด รู้ควรไม่ควร รู้คุณรู้โทษ รู้ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ รู้เท่าทันสังขาร รุ่งองค์ประกอบ รู้เหตุปัจจัย รู้ที่ไปที่มา รู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย รู้ตามความเป็นจริง รู้ถ่องแท้ เข้าใจถ่องแท้ รู้เข้าใจสภาวะธรรมต่าง ๆ รู้คิด รู้พิจารณา รู้วินิจฉัย รู้ที่จะจัดแจงจัดการหรือ ดำเนินการอย่างไร ๆ”^{๑๐๙} นอกจากนี้ ปัญญา แปลว่า “ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจ ชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ ในเหตุผล ดี ชั่ว คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และ รู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามเป็นจริง”^{๑๑๐}

ในอภิธรรมัตถสังคหฎีกา ชื่อ อภิธรรมัตถวิภาวิณี ว่า “ธรรมชาติที่ชื่อว่า ปัญญา ด้วยอรรถว่า ย่อมรู้โดยประการ คือ รู้ชัดด้วยอำนาจอนิจจลักษณะเป็นต้น”^{๑๑๑} และในมิลินทปัญหา ได้แสดงความหมายของปัญญาไว้ว่าปัญญามีลักษณะตัดให้ขาดและมีลักษณะส่องให้สว่าง ดังนี้ คือ ปัญญามีลักษณะตัดให้ขาด เหมือนขวานาเกี่ยวข้าว ความว่า

เขาจับกำข้าวด้วยมือข้างซ้ายเข้าไว้ จับเคียวด้วยมือข้างขวาแล้วก็ตัดกำข้าวขึ้นด้วยเคียว ข้อนั้นมีอุปมาฉันใด พระผู้บำเพ็ญความเพียร คุมใจไว้ด้วยมโนสิการแล้วตัดกิเลสเสียด้วยปัญญา ข้อนี้ก็ มีอุปมาฉันนั้น และปัญญามีลักษณะส่องให้สว่าง คือ ปัญญาเมื่อเกิดขึ้นย่อมกำจัดความมืดคืออวิชชา ทำความสว่างคืออวิชชาให้เกิด ส่องแสงคือญาณ ทำอริยสังขารทั้งหลายให้ปรากฏ แต่นั้น พระโยคาวจร (คือพระผู้ปฏิบัติสมณะและวิปัสสนา) ย่อมเห็นด้วยปัญญาอันชอบว่า สิ่งนี้ไม่เที่ยง สิ่งนี้เป็นทุกข์ สิ่งนี้ ไม่ใช่ตัวตน^{๑๑๒}

ที่ชื่อว่า ปัญญา เพราะอรรถว่า รู้ทั่ว อันความรู้ทั่วนี้ คือ รู้โดยประการต่าง ๆ วิเศษกว่า อากาโรที่รู้จักและอาการที่รู้แจ้ง” และเมื่อกล่าวถึงแหล่งกำเนิดแห่งปัญญาในพุทธปรัชญาแล้ว ก็มี แหล่งกำเนิดใหญ่ ๆ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในสังคีตสูตรมี ๓ ประการ คือ (๑) สุตตามยปัญญา ปัญญาสำเร็จ

^{๑๐๘}ศุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๑/๖๐๖-๖๐๗.

^{๑๐๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๒๒.

^{๑๑๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๖๔.

^{๑๑๑}มหาหมากุฎราชวิทยาลัย, อภิธรรมัตถสังคหบาติและอภิธรรมัตถวิภาวิณีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมากุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๙๕.

^{๑๑๒}มหาหมากุฎราชวิทยาลัย, มิลินทปัญหาฉบับแปลในมหาหมากุฎราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมากุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๑-๔๒.

ด้วยการฟัง (๒) จินตามยปัญญา ปัญญาสำเร็จด้วยการคิด และ (๓) ภาวนามยปัญญา ปัญญาสำเร็จด้วยการอบรม^{๑๑๓}

แหล่งกำเนิดแห่งปัญญาทั้ง ๓ นี้ เป็นแหล่งการพัฒนาเพิ่มพูนปัญญาที่สมบูรณ์ที่สุด โดยเป็นไปตามลำดับขั้น ลึกซึ้งยิ่งขึ้น มีทั้งการรับความรู้จากภายนอก และการพัฒนาขึ้นจากภายใน ดังนี้

๑. สุตตามยปัญญา หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการสดับตรับฟัง และรวมไปถึงการศึกษาเล่าเรียน การถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจากผู้อื่น การได้ยินได้ฟังและการได้เห็นจากสื่อต่าง ๆ มีหนังสือหรือตำราเรียน และตำราทางวิชาการต่าง ๆ สิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ ข่าวสารข้อมูลทั้งหลายเป็นต้น ในพระอภิธรรมปิฎกได้กล่าวถึงความหมายแห่งสุตมยปัญญาไว้ คือ บุคคลได้ความรู้ หรือปัญญาในการจัดการงานและศิลปวิชาต่าง ๆ จากการฟังมาจากบุคคลอื่น ความว่า ในการทำงานทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี ในศิลปะทั้งหลายที่ต้องน้อม นำไปด้วยปัญญาก็ดี ในวิชาทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี บุคคลได้ฟังจากผู้อื่นแล้ว จึงได้กัมมัตสสกาญาณ หรือ ได้สัจจानุโลมิกญาณว่า รูปไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ว่าเวทนาไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ว่าสัญญาไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ว่าวิญญานไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ได้อนุโลมิกญาณ ขันติญาณ ทิฏฐิญาณ รุจิญาณ มุตติญาณ เปกขญาณ รัมมนิชฌานขันติญาณ อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะอย่างนั้น นี้เรียกว่า สุตมยปัญญา^{๑๑๔} การฟังนี้ทำให้เกิดปัญญา โดยต้องตั้งใจฟังด้วยความเคารพด้วยดี ฟังด้วยใจ จึงจะได้ปัญญา ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ฟังด้วยดี ย่อมได้ปัญญา”^{๑๑๕} และเพราะว่า “การฟังด้วยความตั้งใจและการสอบถามเป็นอาหารของปัญญา”^{๑๑๖} คือ ทำให้เกิดปัญญาได้ อนึ่งการฟังด้วยดีนี้เป็นเหตุให้การฟังเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป คือทำให้ได้ความรู้ เกิดสติปัญญาเพิ่มพูน เจริญด้วยปัญญายิ่ง ๆ ขึ้นไป ทำให้บุคคลรู้สิ่งเป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ แล้วรู้จักเลือกสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ อันนำมาซึ่งความสุข สมดังภาษิตที่ว่า “การฟังดีเป็นเหตุให้การฟังเจริญ การฟังเป็นเหตุให้เจริญปัญญา บุคคลจะรู้ประโยชน์ก็เพราะปัญญา ประโยชน์ที่บุคคลรู้แล้ว ย่อมนำสุขมาให้”^{๑๑๗} ดังกล่าวนี แสดงให้เห็นว่า สุตมยปัญญา เป็นปัญญาที่ได้จากการฟัง สอบถาม ศึกษา เล่าเรียนจากบุคคล จากตำราและสื่อต่าง ๆ เป็นต้น

๒. จินตามยปัญญา หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการคิด การพิจารณา การค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ ใคร่ครวญหาเหตุผลตามความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ จนรู้ที่มาที่ไปของสิ่งทั้งหลายว่า สิ่งนี้มี

^{๑๑๓}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑.

^{๑๑๔}อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๐๔/๔๓๘.

^{๑๑๕}สั.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕/๓๑๕-๓๑๖.

^{๑๑๖}อ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๗๓/๑๔๖.

^{๑๑๗}สุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๒๖๘/๒๙๐.

เหตุปัจจัยอย่างนี้ แล้วทำให้เกิดผลอย่างนี้ ซึ่งเป็นการคิดด้วยตนเอง อีกอย่างหนึ่ง ความรู้ชนิดนี้อาจจัดเป็นความรู้โดยอ้อม เพราะก่อนจะคิดจะต้องได้เห็นได้ฟัง หรือ ได้อ่านมาก่อนการได้เห็น การได้ฟัง หรือ ได้อ่านนั่นเองเป็นสื่อกลาง จึงเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นโดยอ้อม ส่วนในพระอภิธรรมปิฎก ได้แสดงความหมายของจินตามยปัญญาไว้ คือ บุคคลได้ความรู้หรือปัญญา ในการจัดการงานและศิลปะวิชาต่าง ๆ จากการคิดพิจารณาด้วยตนเอง ความว่า ในการงานทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี ในศิลปะทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี ในวิชาทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี บุคคลมิได้ฟังจากผู้อื่น ย่อมได้กัมมัตสสกาญาณหรือ ย่อมได้สัจจานุโลมิกญาณ ว่ารูปไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ว่าเวทนาไม่เที่ยงดังนี้บ้างว่า สัญญาไม่เที่ยงดังนี้ บ้างว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ว่าวิญญาณไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ย่อมได้อนุโลมิกญาณ ชันติญาณ ทิฏฐิญาณ รุจิญาณ มุตติญาณ เปกขญาณ อัมมนิชฌานชันติญาณ อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะอย่างนั้น นี้เรียกว่า จินตามยปัญญา^{๑๑๘} ดังกล่าวนี้นี้ แสดงให้เห็นว่า ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการคิดพิจารณาและค้นคว้า เป็นจินตามยปัญญา

๓. ภาวนามยปัญญา หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากการฝึกวิปัสสนาภาวนาเป็นประสบการณ์ตรง ทั้งที่เป็นประสบการณ์ตรงขั้นธรรมดาและขั้นพิเศษ ในการฝึกฝนให้เกิดความรู้บางอย่างเพียงแต่ ฟังหรืออ่าน แล้วนำมาขบคิดก็เกิดขึ้นได้ การฝึกฝนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้คนเราเกิดความรู้ ความชำนาญที่แท้จริง วิชาการต่าง ๆ เมื่อเรียนรู้แล้วต้องนำมาปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความรู้เพิ่มเติมขึ้นมาและต้องฝึกฝนอบรมในเรื่องนั้น ๆ อยู่เสมอเพื่อให้เกิดความชำนาญ ปัญญาที่เกิดจากการเข้าสมาบัติ คือ รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ และนิโรธสมาบัติ กล่าวว่าเป็นภาวนามยปัญญา แม้ในคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎกก็กล่าวไว้ว่า “ปัญญาของผู้เข้าสมาบัติแม้ทั้งหมด เรียกว่า ภาวนามยปัญญา”^{๑๑๙}

ปัญญานี้จะเกิดขึ้นได้ต้องฝึกฝนอบรมด้วยธรรม ๒ อย่าง คือสมถะและวิปัสสนา จึงเกิดขึ้นและกำจัดอวิชชาได้ พระพุทธเจ้าตรัสแก่หมู่ภิกษุ ความว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างเป็นไปในส่วนแห่งวิชา ธรรม ๒ อย่างเป็น ไฉน คือ สมถะ ๑ วิปัสสนา ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สมถะที่ภิกษุเจริญแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมอบรมจิต จิตที่อบรมแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละระาคะได้ วิปัสสนาที่อบรมแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมอบรมปัญญา ปัญญาที่อบรมแล้ว ย่อมเสวยประโยชน์อะไร ย่อมละอวิชชาได้^{๑๒๐}

^{๑๑๘} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๐๔/๔๓๘.

^{๑๑๙} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๐๔/๔๓๘.

^{๑๒๐} อ.จ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๒๗๕/๗๗-๗๘.

ปัญญาที่มีการบรรลุสัจจะเป็นลักษณะ มีการค้นคว้าเป็นกิจ (หมายถึงมีหน้าที่ในการค้นคว้า) มีความไม่หลงเป็นปัจจุปัญฐาน มีสัจจะ ๔ เป็นปทัฏฐานและมีอริยสัจ ๔ เป็นปทัฏฐาน อีกอย่างหนึ่ง ความเข้าใจแจ่มแจ้งเป็นลักษณะของปัญญา การรู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริงเป็นกิจ (หน้าที่) การกำจัดความมืดคืออวิชชาเป็นปัจจุปัญฐาน กล่าวคือ ปัญญามีลักษณะแห่งการรู้ การเห็น การรู้แจ้ง แห่งตลอดตามที่เป็นอย่างจริง แห่งแสงสว่างที่กำจัดความมืดแห่งความสามารถตัดปัญหาหรือดับทุกข์

ปัญญามีลักษณะแห่งการส่องแสง คือ ปัญญาที่มีการส่องแสงเป็นลักษณะนั้นเหมือนกับ บุคคลผู้จุดประทีปโคมไฟ หรือเปิดไฟฟ้าส่องแสงในเวลากลางคืน ในบ้านที่มีฝา ๔ ด้าน หรือในที่มืด ต่าง ๆ ความมืดก็ย่อมหายไป แสงสว่างก็ปรากฏขึ้นแทน ฉะนั้น ปัญญาที่มีการส่องสว่าง ฉะนั้น เพราะว่า “ไม่มีแสงสว่างใดเสมอด้วยแสงสว่างของปัญญาและปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก”^{๑๒๑}

ปัญญามีลักษณะตัดขาดหรือกำจัดอวิชชาคือความไม่รู้ซึ่งเปรียบเหมือนความมืดให้หมด ลีนไป และทำวิชาที่เปรียบเหมือนแสงสว่างให้เกิดขึ้นแทนแล้วส่องแสงคือญาณ ทำให้เกิดญาณ คือ ความรู้ขึ้น ทำอริยสัจให้ปรากฏชัดแจ้งแก่บุคคลผู้ปฏิบัติ บุคคลนั้นก็เกิดปัญญาเห็นแจ้งในธรรมทั้งหลายว่า “สิ่งนี้ไม่เที่ยง สิ่งนี้เป็นทุกข์ สิ่งนี้มีใช่ตัวตน” ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมานี้ ปัญญาจึงมี ลักษณะส่องแสงให้สว่างอย่างนี้

ปัญญามีลักษณะแห่งการรู้ทั่ว หมายถึง ปัญญาเมื่อเกิดขึ้น ก็ย่อมรู้ทั่วธรรมทั้งหลาย ที่เป็นกุศลและอกุศล ที่ควรเสพและไม่ควรเสพ ที่เลวและประณีต ที่ดำและขาว ที่เข้ากันได้และเข้ากันไม่ได้

ปัญญามีลักษณะแห่งการรู้ทั่วว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมัย นี้ทุกข์นิโรธ นี้ทุกข์นิโรธคามินี ปฏิปทา...” เหมือนกับแพทย์ผู้ฉลาดรู้จักยาเป็นต้นที่เป็นที่สบายและไม่สบายแก่ผู้ป่วยฉะนั้น อีกประการหนึ่ง ปัญญาที่มีการแทงตลอดสภาวะเป็นลักษณะหรือการแทงตลอดไม่ผิดพลาดเป็นลักษณะ เหมือนการแทงของลูกศรที่นายขมังธนูผู้ฉลาดยิงออกไป ฉะนั้น และมีการส่องให้เห็นอารมณ์เป็นรส ดุจประทีป (โคมไฟ) มีความไม่หลงเป็นปัจจุปัญฐาน ดุจผู้ชี้ทางแก่บุคคลไปมา ฉะนั้น

ปัญญามีลักษณะแห่งการรู้ตามความเป็นจริง หมายถึง ปัญญา รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งความเกิด ความดับ คุณและโทษ และอุบายเป็นเครื่องออกไปแห่งผัสสายตนะทั้ง ๖ เหล่านั้น และรู้ชัดเหตุเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุบายเครื่องสลัดออกแห่งอุปาทานชั้น ๕ ตามความเป็นจริงและ บุคคลผู้ได้ปัญญาที่รู้ตามเป็นจริงในอุปาทานชั้นนี้ได้ชื่อว่าเป็นสมณะพราหมณ์ ดังพุทธพจน์ความว่า

^{๑๒๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๘/๖๑.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่ภิกษุ รู้เหตุเกิด ความดับ คุณ โทษ และอุปาย เครื่องสลัดออกแห่งอุปาทานชั้น ๕ เหล่านี้ ตามความเป็นจริง จึงเป็นผู้หลุดพ้นแล้วเพราะไม่ถือนั่น ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ภิกษุผู้เป็นอรหันตชีณาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ได้ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว มีประโยชน์ของตนอันบรรลุแล้ว โดยลำดับมีกิเลสเครื่องประกอบไว้ในภพสิ้นไปรอบแล้ว หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้โดยชอบ^{๑๒๒}

ลักษณะของปัญญาในบุคคลผู้มีปัญญา หรือลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของบุคคลผู้บรรลุปัญญาสูงสุด คือ มองเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริง มีสติมั่นคง รับรู้อารมณ์ทางอายตนะด้วยจิตใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยใจไปตามอารมณ์ที่ชอบและไม่ชอบ รู้เห็นสภาวะอารมณ์นั้น ๆ ตามความเป็นจริงตลอดสาย ไม่ยึดติดจนขุ่นมัว ไม่ถูกชักจูงให้เขวออกไป จนเสียธรรมชาติความบริสุทธิ์ทางจิตใจ ซึ่งก็ต่างจากบุคคลธรรมดาทั่วไป มักถูกอารมณ์ต่าง ๆ ทั้งที่ชอบใจและไม่ชอบใจที่เกิดขึ้นเกาะเกี่ยวผูกพันไว้ ทำให้ติดพันอยู่กับอารมณ์นั้น ๆ รั้งไป จนจิตใจขุ่นมัว เศร้าหมอง เสียความผ่องใสขาดความอิสระได้ ๆ และลักษณะทางปัญญา ของบุคคลผู้บรรลุสัจธรรมแล้วไม่ต้องเชื่อใคร ไม่อาศัยศรัทธา เพราะรู้เห็นธรรมนั้น ๆ แจ่มแจ้งด้วยตนเองแล้ว รู้เห็นเองแล้ว ไม่ต้องอาศัยความรู้จากคนอื่นอีก ไม่ว่าจะเป็นสมณะพราหมณ์ เทวดา หรือพรหม ในเรื่องต่าง ๆ ที่ตนได้บรรลุแล้ว คือ ไตรลักษณ์ ปฏิจจนูปบาท อริยสัจ เป็นต้น ซึ่งเป็นการรู้แจ้งเห็นจริงได้ทุกอย่างสูงสุด คือ นิพพานด้วยตนเอง จึงเป็นบุรุษสูงสุด เรียกว่า อุดมบุรุษ เหมือนพระพุทธพจน์ว่า “นรชนใด เป็นผู้ไม่เชื่อต่อใคร ๆ รู้ว่านิพพาน อันปัจฉิมอะไร ๆ ทำไม่ได้ ตัดที่ต่อ กำจัดโอกาส คลายความหวังเสียแล้ว นรชนนั้นแล ชื่อว่า เป็นอุดมบุรุษ ดังนี้”^{๑๒๓}

ปฏิสัมพันธ์ ๔ (มีอรรถปฏิสัมพันธ์เป็นต้น) ตามหลักเหตุผล เป็นปทัฏฐานของปัญญา^{๑๒๔} ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาตามหลักปัญญา คือ การทำให้เกิดปัญญาได้ด้วยการฟังด้วยดีเป็นเหตุให้การฟังเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปทำให้ได้ความรู้ เกิดสติปัญญาเพิ่มพูน เจริญด้วยปัญญายิ่ง ๆ ขึ้นไป ทำให้บุคคลรู้สิ่งเป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ แล้วรู้จักเลือกสร้างสิ่งที่เป็ประโยชน์ อันนำมาซึ่งความสุขความเจริญแก่บุคคลผู้มีปัญญา

จากการศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาอาชีวะ (สัมมาชีพ) ตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

^{๑๒๒} ส.ข. (ไทย) ๑๗/๒๙๗/๑๙๖.

^{๑๒๓} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๔๐๗/๒๘๑-๒๘๓.

^{๑๒๔} พระอุปัชฌาย์, วิมุตติธรรม, แปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑๐.

ตารางที่ ๒.๑๒ แนวคิดหลักจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาอาชีวะ (สัมมาชีพ) ตามแนวพระพุทธศาสนา

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๖, หน้า ๒๓๓)	ในหลวงรัชกาลที่ ๙ แสดงให้เห็นความสำคัญในการเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจของคนในชาติให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ หลักการนี้ คือ เงื่อนไขที่สำคัญที่สุด
พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี) (๒๕๕๑, หน้า ๔๒-๔๓)	การรักษาศีลมีเป้าหมายหลัก ๒ ประการ คือ ชัดเกลากิเลสพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข และเพื่อเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้อื่นและต่อสังคม
สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (๒๕๕๖, หน้า ๖.)	ศีลเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจะมีก่อน เพราะศีลเป็นเบื้องต้นแห่งความดีงาม เป็นที่พึ่งเบื้องต้น เป็นมารดาแห่งกัลยาณธรรมและเป็นบ่อเกิดแห่งกุศลธรรมทั้งปวง
พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสสี) (๒๕๕๑, หน้า ๔๕)	ศีลเป็นรากฐานแห่งคุณความดีทั้งหลายและกำจัดความชั่วทั้งปวง
พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จตวันโณ) (๒๕๕๙, หน้า ๔๔)	สมาธิ คือ ความตั้งมั่นแห่ง ความที่จิตมั่นคงไม่หวั่นไหว

ตารางที่ ๒.๑๒ แนวคิดหลักจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาอาชีวะ (สัมมาชีพ) ตามแนวพระพุทธศาสนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
<p>พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (๒๕๔๙, หน้า ๕๕, ๑๖๘, ๔๓๑, ๔๔๖)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศิลเป็นแบบแผนข้อบังคับที่บัญญัติคือวางหรือกำหนดขึ้นไว้ เป็นทำนองประมวลกฎหมายสำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่ชนหรือชุมชนหนึ่ง - การรักษาศีลแบ่งเป็น ๔ หมวดใหญ่ คือ <ul style="list-style-type: none"> หมวดที่ ๑ การรักษาวินัยแม่บทของชุมชน หมวดที่ ๒ การรู้จักใช้อิทธิย หมวดที่ ๓ การหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ หมวดที่ ๔ การเสพบริโภคปัจจัยโดยใช้ปัญญา - สมถิเป็นความมีใจตั้งมั่น ความตั้งมั่นแห่งจิต การทำให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน การมีจิตกำหนดแน่วแน่อยู่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ - ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว ปรินชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ ในเหตุผลดี ชั่ว คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์
<p>พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ) (๒๕๔๙, หน้า ๑๓-๑๕)</p>	<p>สมถิ คือ ลักษณะของจิตที่มีความคงที่ ไม่มีความหวั่นไหวต่ออารมณ์ที่มากระทบ หรือเมื่ออารมณ์ภายนอกมากระทบสภาพของจิต สามารถที่จะจัดการกับอารมณ์เหล่านั้นได้</p>

ตารางที่ ๒.๑๒ แนวคิดหลักจากการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาอาชีวะ (สัมมาชีพ) ตามแนวพระพุทธศาสนา (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (๒๕๔๓, หน้า ๔๑-๔๒)	ปัญญาเป็นความรู้ชัดด้วยอำนาจนิจลักษณะ เห็นชัดว่าสิ่งนี้ไม่เที่ยง สิ่งนี้เป็นทุกข์ สิ่งนี้ไม่ใช่ตัวตน
พระอุปัชฌาย์ (๒๕๔๘, หน้า ๒๑๐)	ลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของบุคคลผู้บรรลุปัญญาสูงสุด คือ มองเห็นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริง มีสติมั่นคง รับรู้อารมณ์ทางอายตนะด้วยจิตใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยใจไปตามอารมณ์ที่ชอบและไม่ชอบ รู้เห็นสภาวะอารมณ์นั้น ๆ ตามความเป็นจริงตลอดสาย ไม่ยึดติดจนขุ่นมัว ไม่ถูกชักจูงให้เขวออกไป จนเสียธรรมชาติความบริสุทธิ์ทางจิตใจ

สรุปได้ว่า การส่งเสริมสัมมาชีพตามแนวพระพุทธศาสนา โดยการพัฒนาในด้านพฤติกรรมตามหลักไตรสิกขา หรือสิกขา ๓ คือ การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา ๓ อย่าง ซึ่งประกอบด้วย ศีล หรืออธิศีลสิกขา ความปกติกายและวาจา เป็นกฎที่ควบคุมกายวาจาให้อยู่ในระเบียบ คือ ความปกติ ไม่แสดงอาการผิดปกติกคือทุจริต, สมาธิ หรืออธิจิตตสิกขา การฝึกอบรมจิตให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น คือมีความสุขสงบ ผ่องใส ตั้งมั่นในอารมณ์เดียว คือ ความสงบ และปัญญา หรือ อธิปัญญาสิกขา ความฉลาด รอบรู้ คือ รู้เหตุและผล ซึ่งในทางปฏิบัติ อธิปัญญาสิกขา หรือปัญญานี้หมายถึง กระบวนการฝึกจิตจนเกิดความรู้แจ้ง สามารถทำลายกิเลสอาสวะได้

๒.๓.๕ หลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “หลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การเลี้ยงชีวิตชอบตามหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม ทั้งในด้านการแสวงหาการครอบครอง และการใช้จ่ายบนพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรมในทางที่จะก่อเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ดังนี้

๑. อริยทรัพย์ ๗ ประการ

อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐเป็นของติดตัว อยู่ภายในจิตใจ ดีกว่าทรัพย์ภายนอก เช่น เงินทอง เป็นต้น เพราะโจรหรือใคร ๆ แย่งชิงไปไม่ได้ และทำให้เป็นคนประเสริฐได้อย่างแท้จริง ประกอบด้วย

๑.๑ ศรัทธา คือ ความเชื่อ เชื่อว่าการเลี้ยงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามหลักพระพุทธศาสนาย่อมพบกับความเจริญ สามารถสร้างฐานะความเป็นอยู่ได้อย่างมั่นคงไม่ตกต่ำ

๑.๒ ศีล คือ ข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนทั่วไป คือ ศีล ๕ สำหรับบรรพชิตก็คือ ศีล ๒๒๗ ข้อ ซึ่งศีลเป็นบาทฐานของการสำรวมระวังในการประกอบอาชีพทั้งปวง

๑.๓ หิริ คือ ความละอายใจต่อทุจริต มีลักษณะเป็นความละอายที่จะเกิดขึ้นในใจเป็นความละอายเกลียดชังต่อบาปทุจริตด้วยความจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลัง เปรียบดังคนหนุ่มสาวรักความสวยงาม รังเกียจความสกปรกโสโครก

๑.๔ โอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวภายในใจต่อความทุจริต เมื่อมีความสะดุ้งกลัวต่อบาปทุจริตและผลก็จะไม่กล้าทำผิด ด้วยกายวาจาและใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งนี้ ต้องมีกัมมัฏสกตปัญญา คือ ความรู้เรื่องกรรมและผลของกรรม รู้ว่าทำกรรมดีได้รับผลดี ทำกรรมชั่วได้รับผลชั่วแล้วเกิดความหวาดหวั่น ครั้นคร้ามขยาดกลัวต่อผลของกรรมชั่ว จนไม่กล้าที่จะแตะต้องข้องเกี่ยวกับอาชีพทุจริต เหมือนคนที่รักตัวกลัวอสรพิษ

๑.๕ สุตะ คือ การได้เรียนรู้สอบถามประสบการณ์จากผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินจากสาขาอาชีพต่าง ๆ เพื่อเป็นกำลังใจในการหาเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง มีบทเรียนชีวิตเพื่อเป็นแนวทางกระตุ้นเตือนให้ระมัดระวังไม่หลงประกอบอาชีพในทางที่ผิด

๑.๖ จาคะ คือ การสละปันสิ่งของที่เป็นของตนให้แก่คนที่ควรให้ เป็นผู้ยินดีในการให้ รู้จักแบ่งปันแก่ผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก

๑.๗ ปัญญา คือ รอบรู้ถึงคุณและโทษจากการเลี้ยงชีวิต ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต รู้จักแสวงหาอย่างถูกต้อง และใช้จ่ายอย่างประหยัด ตลอดจนมีแนวทางในการพัฒนาจิตใจของตนเอง ให้เกิดความสุขสงบได้ตลอดเวลา^{๑๒๕}

๒. สัปปริสธรรม ๗

พระพุทธศาสนามีทัศนะเกี่ยวกับการแสวงหาในรูปการทำงานไว้มากมาย ดังแสดงออกมาในรูปของพุทธภาษิตต่าง ๆ เช่น บุคคลผู้ทำการเหมาะสม ไม่ทอดธุระ ขยันหมั่นเพียร ย่อมหาทรัพย์ได้^{๑๒๖} พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การแสวงหาหรือการทำงานเป็นอย่างมาก โดยสอนให้ผู้ที่ขวนขวายทั้งหลายไม่ว่าหญิงหรือชายต้องมีคุณธรรมคือความขยันหมั่นเพียร ดูแลเอาใจใส่ในกิจการงานของตนอย่างสม่ำเสมอไม่ทอดทิ้ง สอนให้ลงมือกระทำด้วยความพยายามของตน ไม่สนับสนุนแต่เพียงการคิดโดยปราศจากการลงมือกระทำ นอกจากนี้ ยังได้ให้น้ำหนักไปที่ความไม่ประมาทในการประกอบการผลิตหรือการทำงานต่าง ๆ และสอนเน้นให้รู้จักการดำเนินชีวิต รู้จักการใช้จ่ายและรักษาทรัพย์ที่ได้มา รู้จักการเลี้ยงชีวิตแต่พอเหมาะพอดีกับตนเอง ดังนั้นธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี มี ๗ ประการ คือ

๒.๑ ฉัมมัณฺญุตตา ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการรู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมตา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น รู้ว่าอาชีพที่ตนประกอบนั้นมีคุณหรือมีโทษอย่างไร ให้คุณในด้านไหนบ้าง เมื่อดำเนินตามอาชีพนั้นแล้วส่งผลกระทบต่อชีวิตและสังคมอย่างไร หากเป็นโทษก็พึงละการหาเลี้ยงชีพด้านนั้น แต่หากเป็นคุณเป็นอาชีพที่สุจริต ไม่เป็นอาชีพที่เบียดเบียนใคร ๆ เมื่อประกอบอาชีพนั้นแล้วไม่เกิดทุกข์ภัยแก่ตนและบุคคลอื่นภายหลัง นี่แสดงว่ารู้จักเหตุและผลหรือรู้จักธรรมนั่นเอง

๒.๒ อตฺถัญญุตตา ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการประกอบอาชีพนั้น

๒.๓ อตฺตัญญุตตา ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๒.๔ มตฺตัญญุตตา ความรู้ประมาณ คือ ความพอดี ไม่โลภจนเกินควร หากมีทรัพย์อันเกิดจากอาชีพ ก็รู้จักใช้จ่ายแต่พอเพียง เสียสละแบ่งปันและเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

^{๑๒๕}พระพุทธมหามุนีปกรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๓๕.

^{๑๒๖}ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๓.

๒.๕ กาลัญญตา ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๒.๖ ปริสัญญตา ความรู้จักบริษัท คือ รู้ว่าอาชีพที่ตนทำนั้นถูกต้องตามหลักจริยธรรมของชุมชน รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจริยาอย่างไร จะต้องพูดอย่างไร ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างไร เป็นต้น

๒.๗ ปุคคลัญญตา หรือ ปุคคลปโรปริญญตา ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้ และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น^{๑๒๗}

๓. สังคหวัตถุ ๔

ผู้ที่หาเลี้ยงชีพที่สุจริตธรรม ย่อมต้องมีจิตใจอ่อนโยน รู้จักเสียสละ โอบอ้อมอารี มีเมตริจิตและเป็นมิตรต่อทุกคน กล่าวคือ ช่วยเหลือเกื้อกูลญาติพี่น้องเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนงานสังคมต่าง ๆ รู้จักแบ่งปันวัตถุสิ่งของ พุดจาสุภาพเรียบร้อย บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย อย่างนี้เชื่อว่าเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เป็นอุบาสกที่ดีในพระพุทธศาสนา โดยพึงถือประพฤติธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ๔ ประการ ประกอบด้วย

๓.๑ ทาน การให้ คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ แม้ว่าการเลี้ยงชีพจะยังไม่ประสบผลสำเร็จทั้งหมดก็ตาม การเสียสละทานตลอดถึงการให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนตนเองและบุคคลอื่นให้เลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ก็จัดเป็นการให้ทานอย่างหนึ่งเช่นกัน

๓.๒ ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ ไม่เลี้ยงชีพด้วยการกล่าวคำเท็จ หรือหาเลี้ยงชีพด้วยความไม่จริง แต่หาเลี้ยงชีพด้วยการใช้วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำที่แสดงประโยชน์ ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๓.๓ อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมสังคมในทางจริยธรรม

๓.๔ สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๑๒๘}

^{๑๒๗} อ.จ.สตตก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๑๔.

^{๑๒๘} อ.จ.ตตก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๒๒.

๔. พรหมวิหารธรรม ๔

ผู้ที่ตั้งมั่นในการเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้องชอบธรรม ย่อมตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรม จึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตหมดจด และปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันโดยชอบ ๔ ประการ ประกอบด้วย

๔.๑ เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข การเลี้ยงชีวิตด้วยสุจริตธรรมนอกจากจะเป็นสัมมาชีพแล้ว ยังเป็นอาชีพที่ทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นด้วย

๔.๒ กรุณา ความสงสาร การเลี้ยงชีวิตที่ปราศจากโทษ ไม่ประกอบอาชีพที่ทำลายตนเองและบุคคลอื่นให้เดือดร้อน ในขณะที่เดียวกันก็เลี้ยงชีวิตด้วยความกรุณาไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น

๔.๓ มุทิตา มีความยินดีเมื่อบิรวารหรือบุคคลที่รู้จักประสบผลสำเร็จกับอาชีพการงาน มีจิตใจผ่องใสเบิกบาน เมื่อทราบว่าอาชีพเหล่านั้นถูกต้องชอบธรรม

๔.๔ อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๑๒๙}

๕. ฆราวาสธรรม ๔

ฆราวาสธรรม เป็นธรรมสำหรับฆราวาส ผู้ครองเรือน เป็นหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ สามารถพัฒนาตนจากการเลี้ยงชีพธรรมดาให้เจริญก้าวหน้าในสังคมและสามารถเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ นอกจากนั้นยังสามารถเป็นผู้นำชุมชนและให้คำแนะนำแก่คนอื่น ทั้งนี้เพราะตนเป็นผู้ตั้งอยู่ในหลักสุจริตธรรม

๕.๑ สัจจะ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง

๕.๒ ทมะ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ดัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๕.๓ ขันติ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าทีการทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

^{๑๒๙}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๒.

๕.๔ จาคะ ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว^{๑๓๐}

๖. เว้นอคติ ๔

การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะประพฤติไม่เป็นธรรม ไม่เที่ยงตรงนั้น ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวเหตุไว้ ๔ อย่าง ด้วยกัน ดังนี้คือความที่ปรากฏในปฐมมอคคิสูตรแห่งคัมภีร์อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ว่า “บุคคลใดละเมิดความชอบธรรมเพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ ยศของบุคคลนั้นย่อมเสื่อม ดุจดวงจันทร์ข้างแรม บุคคลใดไม่ละเมิดความชอบธรรม เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยากติ ยศของบุคคลนั้นย่อมบริบูรณ์ ดุจดวงจันทร์ข้างขึ้น”^{๑๓๑}

การไม่มีอคติ ย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพการงาน โดยเฉพาะคือการจัดสรรผลผลิตหรือการจัดสรรปัจจัยการผลิตระหว่างกัน ให้แต่ละคนได้เข้าถึงปัจจัยการผลิตอย่างเท่าเทียมกัน และในขณะเดียวกัน การดำรงตนอยู่ในอคติก็ย่อมเป็นเหตุนำมาซึ่งความเสื่อม ความไม่เจริญในอาชีพการงานอีกด้วย โดยที่การไม่วางตนอยู่ในอคติธรรม คือ ไม่ลำเอียงเพราะเหตุต่าง ๆ ทั้งสี่ประการ คือ

๖.๑ ฉันทาคติ ได้แก่ ถึงความลำเอียงเพราะความรักใคร่กัน

๖.๒ โทสาคติ ได้แก่ ถึงความลำเอียงเพราะความขัดเคืองกัน

๖.๓ โมหาคติ ได้แก่ ถึงความลำเอียงเพราะความหลง

๖.๔ ภยากติ ได้แก่ ถึงความลำเอียงเพราะความกลัว^{๑๓๒}

๗ ปาปนิกรรม

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมของนักแสวงหาที่ดีซึ่งเรียกว่าปาปนิกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ประกอบการค้าขาย หากหวังที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพการการค้าขายแล้ว ต้องยึดหลักธรรม ๓ ประการ ดังปรากฏหลักฐานในทุติยปาปนิกสูตร อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ว่า “พ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพบูลย์ใน โภคทรัพย์ คือ มีตาดี มีธุรกิจดี และเพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย”^{๑๓๓} หลักปาปนิกรรมทั้ง ๓ ประการ ข้างต้น อธิบายได้ว่า

^{๑๓๐} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๔๕ /๓๑๖.

^{๑๓๑} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๗-๑๘/๒๙-๓๐.

^{๑๓๒} อ.จตุกก (ไทย) ๒๑/๑๗/๒๓.

^{๑๓๓} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓.

๗.๑ จักขุมา คือ มีตาดี หรือมีวิสัยทัศน์ที่ดี ยาวไกล ได้แก่ มีความรู้จักสินค้าเป็นอย่างดี สามารถดูของเป็น และคำนวณราคา กะทุนแก้งกำไรได้อย่างแม่นยำ

๗.๒ วิจูโร คือ มีความชัดเจนในธุรกิจ สามารถรู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหว ความต้องการของตลาด สามารถจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้าเป็นอย่างดี

๗.๓ นิสสยสัมปันโน หมายถึง มีความพร้อมเรื่องเงินทุนและปัจจัยการผลิต เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของนักลงทุนต่าง ๆ มีความสามารถในการประสานงานเพื่อหาทุนมาดำเนินธุรกิจการค้าขาย ได้โดยง่าย^{๑๓๔}

ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการแสวงหาโภคทรัพย์ด้วยการประกอบอาชีพที่สุจริต ตามหลักการทั้งสามข้อข้างต้นนั้นแล้ว ยังมีหลักปฏิบัติสำหรับอาชีพการงานของตนที่ควรใส่ใจอีกด้วย ดังความที่ปรากฏในปฐมปาปณิกสูตร คัมภีร์อังคุตตรนิกาย ติกนิบาตรว่า พ่อค้าประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ อาจได้โภคทรัพย์ที่ยังไม่ได้ หรือทำโภคทรัพย์ที่ได้แล้วให้เพิ่มพูนมากขึ้น คือ เวลาเช้า ตั้งใจจัดแจงงานดี เวลาเที่ยงตั้งใจจัดแจงงานดี และเวลาเย็นตั้งใจจัดแจงงานดี

ประการหนึ่งที่ ๑ ตื่นแต่เช้าเอาใจใส่ในกิจการงานของตน กล่าวคือ ไม่เป็นคนนอนตื่นสาย ไม่เห็นแก่การนอนมากเกินไปจนเป็นเหตุให้อาชีพการงานเสียหาย

ประการหนึ่งที่ ๒ เวลากลางวันเอื้อเฟื้อสนใจในกิจการงานของตน กล่าวคือ ต้องหมั่นดูแลเอาใจใส่กิจการงานของตน ไม่ทิ้งธุระหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่

ประการหนึ่งที่ ๓ เวลาเย็น ตรวจตรากิจการงานของตน กล่าวคือ เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจในแต่ละวันแล้ว ต้องคอยตรวจตราดูแลความเรียบร้อย เพื่อให้รู้ว่าสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไข ถูกต้องมีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร เพื่อจะได้จัดการอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

การแสวงหาด้วยการลงทุนประกอบอาชีพ หรือทำธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ย่อมมีผลเป็น ๓ อย่าง คือ ขาดทุน เท่าทุน และได้กำไร ดังในวนนิชชสูตรแห่งคัมภีร์อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ความว่า “พ่อค้าที่พูดอย่างใด ไม่ทำอย่างที่พูด เป็นเหตุให้ขาดทุน พ่อค้าที่พูดว่าจะให้สิ่งใดแต่ให้สิ่งที่ต่างจากที่พูดไว้ เป็นเหตุให้ไม่ได้กำไร พ่อค้าที่พูดอย่างใดทำอย่างนั้น เป็นเหตุให้ได้กำไรตามที่หวังไว้ ส่วนพ่อค้าที่พูดอย่างใด ทำยิ่งกว่าที่พูดไว้ เป็นเหตุให้ได้กำไรยิ่งกว่าที่หวังไว้”^{๑๓๕}

^{๑๓๔} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๑๙/๑๖๒.

^{๑๓๕} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๑/๑๙/๑๖๔.

๘. สันโดษ ๓

ความสันโดษ หมายถึงรวมถึงความพอดี พอเพียง พอใจ ในสิ่งที่ตนได้ในสิ่งที่ตนมีความสันโดษจัดเป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งสำหรับวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นยุคที่มีความสะดวกสบายพร้อมด้วยวัตถุสิ่งของมากมายเป็นเหตุให้เกิดความโลภความไม่สันโดษได้โดยง่าย คัมภีร์พระไตรปิฎกระบุว่า “ความยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้ นำสุขมาให้”^{๑๓๖}

คำว่า สันโดษ แปลว่า ความยินดี ความพอใจ หมายถึง ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียรโดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามที่ตนมีตามที่ตนได้หรือความรู้จักข้อมรู้จักพอ พระพุทธศาสนาได้แบ่งสันโดษออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๘.๑ ยถาลภสันโดษ หมายถึง ความยินดีตามที่ได้ ความยินดีตามที่พึงได้ คือตนได้สิ่งใดมา หรือเพียรพยายามหาสิ่งใดได้มา เมื่อเป็นสิ่งที่ตนพึงได้ ควรได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ติดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนได้โดยถูกต้องชอบธรรม ไม่เพ่งเล็งปรารถนาอยากได้ของคนอื่น ไม่ริษยาคนอื่น

๘.๒ ยถาลภสันโดษ หมายถึง ความยินดีตามกำลัง คือ ความยินดีแต่พอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลังที่ตนมี หรือได้สิ่งใดอันไม่เหมาะสมเป็นอันตรายต่อกำลังร่างกายสุขภาพมา เช่น ได้อาหารที่แสดงต่อโรคของตนหรือเกินกำลังการบริโภคใช้สอยก็ไม่หวงแหนเสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน แต่ยอมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตนแต่เพียงที่พอแก่กำลังการบริโภคใช้สอยของตน

๘.๓ ยถาสารูปสันโดษ หมายถึง ความยินดีตามสมควร คือ ความยินดีตามที่เหมาะสมกับตนอันสมควรแก่ภาวะฐานะ และแนวทางชีวิตและจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจหรือการทำงานของตน

ความสันโดษ คือ ความพอดีหรือความเหมาะสมนั่นเอง ซึ่งในการพิจารณาหาความพอดีอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ต้องพิจารณาให้ครบถ้วนทั้งเหตุผล ปัจจัยและเงื่อนไขต่าง ๆ จึงจะหาจุดที่พอดีหรือเหมาะสมได้ ดังพุทธพจน์ความว่า “สิ่งใดควรพอใจสิ่งนั้น ความโลภเกินไปเป็นความชั่วร้าย”^{๑๓๗}

จากการศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

^{๑๓๖}สุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๓๑/๑๓๖.

^{๑๓๗}สุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๖๕/๑๔๗.

ตารางที่ ๒.๑๓ แนวคิดหลักจากการศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (๒๕๕๓, หน้า ๔๓๕)	อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐเป็นของติดตัว อยู่ในจิตใจ มี ๗ ประการ คือ ๑. ศรัทธา ความเชื่อ ๒. ศีล ข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม ๓. หิริ ความละอายใจต่อทุจริต ๔. โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อความทุจริต ๕. สุตตะ การได้เรียนรู้สอบถาม ๖. จาคะ การเสียสละแบ่งปัน ๗. ปัญญา รอบรู้ถึงคุณและโทษจากการเลี้ยงชีวิต
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต (เล่ม ๒๓ ข้อ ๖๕ หน้า ๑๑๔)	สัปปริสธรรม ธรรมของสัตบุรุษ หรือคุณสมบัติ ของคนดี ๗ ประการ คือ ความรู้จักธรรม ความรู้ จักอรรถ ความรู้จักตน ความรู้ประมาณ ความรู้ จักกาล ความรู้จักบริษัท และความรู้จักบุคคล
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (เล่ม ๒๑ ข้อ ๓๒ หน้า ๒๒)	สังคหัตถุ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและ ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี มี ๔ ประการ คือ ๑. ทาน การให้ ๒. ปิยวาจา ไม่กล่าวคำเท็จ ๓. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ ๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอต้นเสมอปลาย
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค (เล่ม ๑๑ ข้อ ๒๒๘ หน้า ๒๓๒)	พรหมวิหารธรรม ธรรมของผู้ใหญ่ หรือหลัก ปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันโดยชอบ มี ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

ตารางที่ ๒.๑๓ แนวคิดหลักจากการศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมสัมมาอาชีวะ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (เล่ม ๑๕ ข้อ ๘๔๕ หน้า ๓๑๖)	ฆราวาสธรรม หรือธรรมผู้ครองเรือน ๔ ประการ คือ ความจริง การข่มใจ ความอดทน ความเสียสละ
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (เล่ม ๒๑ ข้อ ๑๗ หน้า ๒๓)	เว้นอคติ หรือเว้นประพตติไม่เป็นธรรม หรือไม่ เที่ยงตรง มี ๔ ประการ คือ ความลำเอียงเพราะ ความรักใคร่กัน ความลำเอียงเพราะความขัดเคือง กัน ความลำเอียงเพราะความหลง และความ ลำเอียงเพราะความกลัว
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกกนิบาต (เล่ม ๒๐ ข้อ ๑๙ หน้า ๑๖๒)	ปาปณิกกรรม ธรรมะนักแสวงหาที่ดี ๓ ประการ ๑. จักขุมา คือ มีตาดี หรือมีวิสัยทัศน์ที่ดี ๒. วิรูโร คือ มีความชัดเจนในธุรกิจ ๓. นิสสยสัมปันโน หมายถึง มีความพร้อมเรื่อง เงินทุนและปัจจัยการผลิต
คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท (เล่ม ๒๕ ข้อ ๓๖๕ หน้า ๑๔๗)	สันโดษ ความยินดี ความพอใจ มี ๓ ประการ คือ ๑. ยถาลาภสันโดษ ความยินดีตามที่ได้ ๒. ยถาพลสันโดษ ความยินดีตามกำลัง ๓. ยถาสารูปสันโดษ ความยินดีตามสมควร

สรุปได้ว่า การเลี้ยงชีวิตชอบตามหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสมทั้งในด้านการแสวงหาการครอบครอง และการใช้จ่ายบนพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรมในทางที่จะก่อเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านกาย วาจา และจิตใจของบุคคลให้ดีขึ้น คือ เป็นแนวทางในการหาเลี้ยงชีพให้รู้จักการคิดอย่างมีเหตุผลอันจะส่งผลมาถึงการประพตติทางกาย วาจา ให้มีความประพตติและปฏิบัติที่ดีงามเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนต่อการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องดีงามและมีความสุข หลักธรรมดังกล่าวนี้ ได้แก่ อริยทรัพย์ สปัปฺริสธรรม สังคหวัตถุ พรหมวิหารธรรม ฆราวาสธรรม อคติ ปาปณิกกรรม และสันโดษ เป็นต้น

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัมมาชีพตามทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัมมาชีพตามทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่ จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับสัมมาชีพตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๔.๑ ความหมายของสัมมาอาชีพในทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของสัมมาอาชีพในทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

อาชีพการงาน ไม่เพียงเป็นสิ่งที่ต้องทำเพื่อความอยู่รอด แต่ยังเกี่ยวโยงถึงทั้งเรื่องของ เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และศีลธรรม เข้ามาหลอมรวมไว้ด้วยกัน เพราะการเรียนรู้ที่เอื้อไปสู่อาชีพสุจริตจะโน้มนำให้เกิดความรู้สึกมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และความอยากตั้งอยู่ในความดี ไม่ต้องการเสี่ยงทำเรื่องที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ ระบบการศึกษาจึงมีหน้าที่ในการมุ่งให้เกิดการสร้างสัมมาชีพขึ้นทุกพื้นที่ โดยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม สามารถบริหารจัดการให้เกิดรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ ค้นพบและได้ใช้ศักยภาพในตนเองอย่างเต็มที่^{๑๓๘}

การดำเนินการของชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ต้องมีความสอดคล้องกับ วิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน เรียกว่า สัมมาชีพชุมชน^{๑๓๙}

แนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศโดยการสร้างสัมมาชีพ มีการนิยามความหมายของสัมมาชีพว่า หมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ สัมมาชีพจึงเป็นทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม^{๑๔๐}

^{๑๓๘}จุฬารัตน์ มาเสถียรวงศ์, **สร้างสัมมาชีพเพื่อสังคมทั้งมวล**, (กรุงเทพมหานคร: สหมิตร พรินต์ติ้ง จำกัด, มปป.), หน้า ๓.

^{๑๓๙}สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, **การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพด้วยระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน (มมช.)**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพีทีเอสเพรส จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๘.

^{๑๔๐}ประเวศ วะสี, **สร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที คิว พี จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐-๑๒.

สัมมาชีพชุมชนเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน^{๑๔๑}

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของสัมมาอาชีพในทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๔ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของสัมมาอาชีพในทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์ (มปป., หน้า ๓)	สัมมาชีพเกี่ยวโยงถึงทั้งเรื่องของเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และศีลธรรมเข้ามาหลอมรวมไว้ด้วยกัน การเรียนรู้ที่เอื้อไปสู่อาชีพสุจริตจะนำมาให้เกิดความรู้สึกรักมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และความอยากตั้งอยู่ในความดี ไม่ต้องการเสียงทำเรื่องที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น
สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (๒๕๕๙, หน้า ๘)	สัมมาชีพ คือ การดำเนินการของชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ มีรายได้มากกว่ารายจ่าย ลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน
ประเวศ วะสี (๒๕๕๒, หน้า ๑๐-๑๒)	สัมมาชีพ หมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ สัมมาชีพจึงเป็นทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม

^{๑๔๑}กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, สัมมาชีพ สร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐), หน้า ๘.

ตารางที่ ๒.๑๔ แนวคิดหลักจากการศึกษาความหมายของสัมมาอาชีวะในทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่ (ต่อ)

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (๒๕๕๙, หน้า ๘)	สัมมาชีพชุมชนเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม และมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชน เพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน

สรุปได้ว่า คำว่า สัมมาอาชีวะ ในทัศนะของศาสตร์สมัยใหม่ หมายถึง อาชีพที่มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และเป็นอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน ด้วยเหตุนี้ ระบบการศึกษาจึงมีหน้าที่ในการมุ่งให้เกิดการสร้างสัมมาชีพขึ้นทุกพื้นที่ โดยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้พร้อมที่จะออกไปประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม

๒.๔.๒ กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

สัมมาชีพชุมชนเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน^{๑๔๒} ซึ่งกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกรมการพัฒนาชุมชน มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

^{๑๔๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

แผนภาพที่ ๒.๔ กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนโดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย^{๑๔๓}

๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ โดยคัดเลือกปราชญ์จากเวทีประชาคมหมู่บ้านละ ๑ คน เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชน, เพื่อให้มีทักษะการถ่ายทอดความรู้ และเพื่อให้มีเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน

๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด โดยมีปราชญ์ชุมชนผู้ผ่านการอบรมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเข้าประชุม พร้อมกับทีมสนับสนุนระดับจังหวัดเข้าร่วมประชุม เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชน โดยให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ดำเนินการจัดประชุมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพและฝึกออาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมาย พร้อมจัดตั้งกลุ่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามประเภทอาชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้วิทยากรสัมมาชีพชุมชนมีความชัดเจนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน, เพื่อสามารถวิเคราะห์ความต้องการอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายในหมู่บ้านได้, เพื่อมีข้อมูลวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามกลุ่มประเภทอาชีพ, เพื่อให้มีแผนปฏิบัติการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชน

^{๑๔๓}กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.cdd.go.th/web> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

๓. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยที่ทีมวิทยากรซึ่งประกอบด้วย ครูใหญ่ ๑ คน และครูน้อย ๔ คน ซึ่งครูใหญ่หมายถึงปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมและผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการการทำหน้าที่เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนของหมู่บ้าน และครูน้อยหมายถึงปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกเพิ่มอีก ๔ คน ทั้งนี้ ให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และประสานสนับสนุนให้มีการจัดเวทีประชุมเตรียมความพร้อมของทีมสัมมาชีพชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัมมาชีพชุมชน, เพื่อถ่ายทอดเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน, เพื่อแบ่งครัวเรือนรับผิดชอบในสัดส่วน ๑ คน ต่อ ๔ ครัวเรือน, เพื่อทบทวนและจัดทำแผนการฝึกอบรมอาชีพ การส่งเสริมสนับสนุน กำกับและติดตามครัวเรือนสัมมาชีพ, เพื่อวิเคราะห์ความต้องการฝึกอาชีพ และเพื่อจัดเตรียมพื้นที่ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอาชีพ

๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย โดยที่ทีมวิทยากรประสานความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในการฝึกอาชีพของครัวเรือน เป้าหมาย ๒๐ ครัวเรือน ตามสัดส่วน วิทยากร ๑ คน ต่อ ๔ ครัวเรือน ทั้งนี้ เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนแก่ครัวเรือน, เพื่อบันทึกข้อมูลในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือน, เพื่อสอบถามครัวเรือนเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพหรือความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพ และเพื่อทำข้อตกลงร่วมกันในการฝึกอาชีพและแจ้งวันฝึกอบรม

๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน โดยที่ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเป็นครูฝึกอาชีพ ผู้ถ่ายทอด ผู้ดูแลติดตามการสร้างสัมมาชีพแก่ตัวแทนครัวเรือนจำนวน ๒๐ คน ให้ได้เรียนรู้และฝึกอาชีพ โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุน ทั้งนี้ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้ครัวเรือนสัมมาชีพเกี่ยวกับอาชีพที่ต้องการเรียนรู้, เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพแก่ผู้แทนครัวเรือน, เพื่อจัดให้ผู้แทนครัวเรือนได้ศึกษาดูงาน ณ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือบ้านปราชญ์ชุมชน และเพื่อให้ผู้แทนครัวเรือนได้ปฏิบัติจริงที่บ้านของตน

๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่จากการรวมตัวของผู้แทนครัวเรือนเป้าหมายตั้งแต่ ๕ ครัวเรือนขึ้นไปผ่านการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ โดยมีทีมสนับสนุน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และภาคครัวเรือนร่วมกันหาแนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ^{๑๔๔}

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

^{๑๔๔}กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, สัมมาชีพ สร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืน, หน้า ๑-๗.

ตารางที่ ๒.๑๕ แนวคิดหลักจากการศึกษากระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (๒๕๕๙, หน้า ๘)	แนวคิดสัมมาชีพชุมชนสอดคล้องกับกระบวนการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย [ออนไลน์, ๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].	กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกรมการพัฒนาชุมชนมีลำดับขั้นตอนก่อน-หลัง รวม ๖ ขั้นตอน
กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (๒๕๖๐, หน้า ๑-๗)	<p>กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน มีดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ เพื่อให้มีเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน ๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด มุ่งหมายให้เกิดเครือข่าย ๓. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน เพื่อจัดเตรียมพื้นที่ฝึกอบรมศึกษาดูงาน และวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอาชีพ ๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย เพื่อทำข้อตกลงร่วมกันในการฝึกอาชีพ ๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้แทนครัวเรือนได้ปฏิบัติจริง ๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ เพื่อให้ภาคครัวเรือนร่วมกันจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

สรุปได้ว่า กระบวนการการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกรมการพัฒนาชุมชน มีขั้นตอนตามลำดับ ๖ ขั้นตอน คือ การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

๒.๔.๓ การสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “การสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแผนงานยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็งของรัฐบาล ตอบสนองนโยบายรัฐบาลเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ^{๑๔๕} โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานจำนวน ๒๓,๕๘๙ หมู่บ้าน จากพื้นที่หมู่บ้านเป้าหมายยุทธศาสตร์ที่ ๑

กรมพัฒนาชุมชน ได้กำหนดให้องค์กรสำคัญ ๔ องค์กรทั้งในระดับประเทศ จังหวัด และอำเภอ ทำหน้าที่เป็นทีมสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน ได้แก่

๑. คณะกรรมการบริหารสำนักงานกลางศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนหรือคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับจังหวัด (ศอช.จ)

๒. ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับอำเภอ (ศอช.อ.)

๓. ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.)

๔. สมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทยหรือคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด (กพสจ.) / คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ (กพสอ.) / คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบล (กพสต.) สมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทยหรือคณะกรรมการชมรมอาสาพัฒนาชุมชนระดับจังหวัด/อำเภอ และสมาคมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหรือคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัด/อำเภอหรือผู้แทนคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

การสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังกล่าวนี้นี้ ดำเนินการโครงการสนับสนุน จำนวน ๓ โครงการ^{๑๔๖} ดังนี้

๑. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับประเทศ

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับประเทศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้นำเครือข่ายองค์กรชุมชนระดับประเทศมีความรู้ ความเข้าใจการดำเนินงานสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมสัมมาชีพชุมชนได้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

^{๑๔๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^{๑๔๖}กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, แนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๙), หน้า ๒๔.

๑.๑ ครั้งที่ ๑ ประชุมเชิงปฏิบัติการเตรียมทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจการร่วมเป็นทีมสนับสนุน ตามภารกิจที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

คณะกรรมการบริหารสำนักงานกลางศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน ทำหน้าที่บูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล เชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อสนับสนุนครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนและกลุ่มอาชีพ

คณะกรรมการสมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอาชีพของครัวเรือนสัมมาชีพชุมชน และคัดเลือกครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนตัวอย่าง

คณะกรรมการสมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทย ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของทีมหาวิทยาลัยสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน และการยกระดับครัวเรือนยากจนตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน

คณะกรรมการสมาคมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนครัวเรือนสัมมาชีพชุมชน และครัวเรือนยากจนให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน

๑.๒ ติดตามสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนในพื้นที่ โดยผู้แทนทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับประเทศ และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ ครั้งที่ ๒ ประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการบริหารสำนักงานกลางศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน

๑.๔ ครั้งที่ ๓ ประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการสมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทย

๑.๕ ครั้งที่ ๔ ประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการสมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย

กลุ่มเป้าหมาย

ประชุมฯ ครั้งที่ ๑ สมาพันธ์องค์การพัฒนาชุมชน ๖ องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการมูลนิธิร่วมเกล้าเยาวชนในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร คณะกรรมการบริหารสำนักงานกลางศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน คณะกรรมการสมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย คณะกรรมการสมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทย และคณะกรรมการสมาคมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการสมาคมผู้นำอาชีพก้าวหน้าพัฒนาชุมชน (สิงห์ทอง) และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๐๐ คน

ประชุมฯ ครั้งที่ ๒ กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสำนักงานกลางศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๓๐ คน

ประชุมฯ ครั้งที่ ๓ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ คณะกรรมการสมาคมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไทย และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๓๐ คน

ประชุมฯ ครั้งที่ ๔ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ คณะกรรมการสมาคมผู้นำสตรีพัฒนาชุมชนไทย และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๔๐ คน

๒. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนระดับจังหวัด

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนระดับจังหวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนระดับจังหวัด สามารถเป็นกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนระดับจังหวัดได้ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

๒.๑ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด จัดประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชน ระดับจังหวัด (๔ องค์กร) จำนวน ๕๐ คน ระยะเวลา ๑ วัน เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจการดำเนินงานสมาชิกชุมชน ในเรื่องการยกระดับครัวเรือนยากจน การบูรณาการแผนชุมชน และการเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินงานสมาชิกชุมชนระดับอำเภอ

๒.๒ กำหนดภารกิจองค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนระดับจังหวัดตามความเหมาะสม โดยเน้นการสนับสนุน ดังนี้

คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด (กสพจ.) สนับสนุนการพัฒนาอาชีพของครัวเรือนสมาชิกชุมชน และเป็นแกนหลักในการคัดเลือกครัวเรือนสมาชิกชุมชนตัวอย่าง

คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับจังหวัด (ศอช.จ.) สนับสนุนการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล และการเชื่อมโยงแผนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนครัวเรือนสมาชิกชุมชนและกลุ่มอาชีพ

คณะกรรมการชมรมอาสาพัฒนาชุมชนระดับจังหวัด สนับสนุนการดำเนินงานของทีมวิทยากรสมาชิกชุมชนระดับหมู่บ้าน และการยกระดับครัวเรือนยากจนตามแนวทางสมาชิกชุมชน

คณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัด หรือผู้แทนคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สนับสนุนครัวเรือนสมาชิกชุมชน และครัวเรือนยากจนให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน

๒.๓ จัดทำแผนปฏิบัติการขององค์กร ที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสมาชิกชุมชนในพื้นที่ตามความเหมาะสมของแต่ละจังหวัด

๒.๔ องค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนฯ ระดับจังหวัด ๔ องค์กร จัดประชุมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่คณะกรรมการฯ เพื่อกำหนดแนวทางและแผนปฏิบัติการสนับสนุนสัมมาชีพชุมชนขององค์กร

๒.๕ องค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ๔ องค์กร ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ

๒.๖ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ร่วมกับองค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้อง พิจารณาคัดเลือกครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนตัวอย่าง จังหวัดละ ๑ ครัวเรือน

๒.๗ ส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบอาชีพของครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนตัวอย่าง จังหวัดละ ๑ ครัวเรือน

๒.๘ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด จัดส่งข้อมูลครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนตัวอย่างของจังหวัดให้สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ซึ่งเป็นที่ตั้งของคณะกรรมการพัฒนาสตรีภาค (กพสภ.) และให้ กพสภ. จัดส่งข้อมูลครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนตัวอย่างให้ กพสภ. เพื่อคัดเลือกเป็นครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนตัวอย่างระดับภาคๆ ละ ๓ ครัวเรือน เพื่อเข้ารับโล่รางวัลในส่วนกลาง

กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๗๖ รุ่นๆ ละ ๕๐ คน โดย ๑ รุ่น ประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัด (กพสจ.) จำนวน ๑๒ คน คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับจังหวัด (ศอช.จ.) จำนวน ๑๔ คน คณะกรรมการชมรมอาสาพัฒนาชุมชนระดับจังหวัด จำนวน ๑๒ คน คณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับจังหวัด หรือผู้แทนคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน ๑๒ คน

๓. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการที่สนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการที่สนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ สามารถเป็นกลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอได้ ดังนี้

๓.๑ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการองค์กร ๔ องค์กร ที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ จำนวน ๕๐ คน ระยะเวลา ๑ วัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานสัมมาชีพชุมชน ในเรื่องการยกระดับครัวเรือนยากจน การบูรณาการแผนชุมชน และการเข้าถึงแหล่งทุน รวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินงาน สัมมาชีพชุมชนระดับตำบล และหมู่บ้าน/ชุมชน

๓.๒ กำหนดภารกิจองค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอตามความเหมาะสม โดยเน้นการสนับสนุน ดังนี้

คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ (กสพอ.) สนับสนุนการพัฒนาอาชีพของครัวเรือนสัมมาชีพชุมชน และเป็นแกนหลักในการคัดเลือกครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนตัวอย่าง

คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับอำเภอ (ศอช.อ.) สนับสนุนการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล และการเชื่อมโยงแผนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนครัวเรือนสัมมาชีพชุมชน และกลุ่มอาชีพ

คณะกรรมการชมรมอาสาพัฒนาชุมชนระดับอำเภอ สนับสนุนการดำเนินงานของทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน และการยกระดับครัวเรือนยากจนตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน

คณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ หรือผู้แทนกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สนับสนุนครัวเรือนยากจนให้เข้าถึงแหล่งทุนชุมชน

๓.๓ จัดทำแผนปฏิบัติการขององค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนในระดับตำบล และหมู่บ้าน/ชุมชน ในเรื่องการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล การสนับสนุนครัวเรือนสัมมาชีพชุมชน การเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน และการยกระดับครัวเรือนยากจน

๓.๔ องค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ

กลุ่มเป้าหมาย จำนวน ๘๗๘ รุ่นๆ ละ ๕๐ คน โดย ๑ รุ่น ประกอบด้วย คณะกรรมการพัฒนาสตรีอำเภอ (กสพอ.) จำนวน ๑๒ คน คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับอำเภอ (ศอช.อ.) จำนวน ๑๔ คน คณะกรรมการชมรมอาสาพัฒนาชุมชนระดับอำเภอ จำนวน ๑๒ คน และคณะกรรมการเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตระดับอำเภอ หรือผู้แทนกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน ๑๒ คน^{๑๔๗}

จากการศึกษาเกี่ยวกับการสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

^{๑๔๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔-๓๐.

ตารางที่ ๒.๑๖ แนวคิดหลักจากการศึกษาการสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน

นักวิชาการหรือแหล่งข้อมูล	แนวคิดหลัก
<p>กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (๒๕๖๐, หน้า ๘)</p>	<p>การสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแผนงานยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็งของรัฐบาล ตอบสนองนโยบายรัฐบาล เรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ</p>
<p>กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (๒๕๕๙, หน้า ๒๔-๓๐)</p>	<p>เป้าหมายยุทธศาสตร์ที่ ๑ กรมการพัฒนาชุมชน ได้กำหนดโครงการสนับสนุน ๓ โครงการ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับประเทศ โดยดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับประเทศ วัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้นำเครือข่ายองค์กรชุมชนระดับประเทศ มีความรู้ ความเข้าใจการดำเนินงานสัมมาชีพชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด โดยดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรที่เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ๓. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ โดยดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ

สรุปได้ว่า การสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแผนงานยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็งของรัฐบาล ซึ่งตอบสนองนโยบาย รัฐบาลเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ ดำเนินโครงการ สนับสนุน ๓ โครงการ ได้แก่ โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการที่สนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ระดับประเทศ โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการที่สนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด และโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการที่สนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนระดับอำเภอ

๒.๕ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางด้านตะวันตกที่มีภูมิประเทศหลากหลาย มีเนื้อ ที่ทั้งสิ้นประมาณ ๕,๑๙๖ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น ๑๐ อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมือง ราชบุรี อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอปากท่อ อำเภอจอมบึง อำเภอบางแพ อำเภอวัด พราง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอบ้านคา จากตำนานและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ราชบุรีเป็นหัวเมืองที่เจริญรุ่งเรืองมากแห่งหนึ่งของแคว้นสุวรรณภูมิ ที่สมัยนั้น เรียกกันว่าทวารวดี และราชบุรียังเป็นแหล่งพบปะของพ่อค้าวาณิชแต่ครั้งโบราณ ทั้งยังเป็นเมืองหน้า ด่านที่ติดต่อกับพม่า ดังนั้น ราชบุรีจึงเป็นดินแดนที่หลากหลายชาติพันธุ์และกลุ่มชนที่สุดแห่งหนึ่ง^{๑๔๘}

สัมมาชีพชุมชนของจังหวัดราชบุรี โดยโครงสร้างการดำเนินงานมีผู้ใหญ่บ้านผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คอยบริหารงานดูแลและเป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐและชาวบ้าน และมีคณะกรรมการหมู่บ้านในการช่วยขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ ที่มีเข้ามาในชุมชน ดังนี้

๑. มีสถานที่ดำเนินการโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ของหมู่บ้านเป็นที่ทำการประชุมและเป็น แหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ และมีการใช้อาคารหอประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นสถานที่ประชุม ดำเนินการในกรณีที่ต้องการใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยหรือการออกงานจัดแสดงสินค้า

๒. มีตัวแทนของหมู่บ้าน เป็นผู้รับผิดชอบในการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ระบบสารสนเทศ และปรับข้อมูลหมู่บ้าน ข้อมูลระบบสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน พร้อมเผยแพร่ข้อมูลที่ทันสมัย รวมถึง การดูแลระบบเพจเฟซบุ๊ก ไลน์กลุ่มของหมู่บ้าน และเข้าร่วมอบรมการใช้โปรแกรม CIA วิเคราะห์ข้อมูล ชุมชน

๓. มีจัดประชุมโดยมีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัย คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก เครื่องเสียง ไมโครโฟน โทรศัพทเคลื่อนที่พร้อมอินเทอร์เน็ต (ของส่วนตัวของชาวบ้าน)

^{๑๔๘}วิกิพีเดียพจนานุกรมเสรี, จังหวัดราชบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดราชบุรี> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

๔. จัดตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน รวมทั้งมีผู้รับผิดชอบดำเนินการและให้ความรู้การใช้ข้อมูลสารสนเทศของหมู่บ้าน^{๑๔๔}

คณะกรรมการดำเนินงานขับเคลื่อนได้มีการดำเนินงานตามแผนงานบูรณาการ จนเกิดประสบความสำเร็จในหลายโครงการ ดังนี้

๑. โครงการบ้านพอเพียง ที่ได้รับงบประมาณมาจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จังหวัดราชบุรี ใช้ปลูกสร้างบ้านเรือน ซ่อมแซมปรับปรุงบ้านเรือน ให้กับผู้ยากไร้

๒. โครงการหมู่บ้านสัมมาชีพ ที่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานพัฒนาชุมชน สร้างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นต้นแบบของผู้ที่ประสบความสำเร็จในเรื่องของการทำเกษตรพอเพียงได้เป็นอย่างดี

๓. โครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรม ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลที่ผ่านสำนักงานพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพทั้งที่มีอยู่เดิมและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การซื้อวัตถุดิบ

๔. โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนตามนโยบายของรัฐบาล โดยได้ทำการปรับปรุงถนนให้สวยงามและสะดวกต่อการสัญจรในเส้นทางท่องเที่ยว^{๑๕๐}

สำหรับ คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี แบ่งออกเป็นเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอ จำนวน ๑๐ อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอโพธาราม อำเภอบ้านโป่ง อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอปากท่อ อำเภอบางแพ อำเภอวัดเพลง และอำเภอบ้านคา^{๑๕๑} ทั้งนี้ พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน โดยส่งเสริมให้คนในชุมชนถึงพร้อมด้วยความมั่นคง กล่าวคือ มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพหรือปฏิบัติหน้าที่ การงาน ไม่เกียจคร้าน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบหาอุบายวิธีสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี^{๑๕๒}

^{๑๔๔}สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, หมู่บ้านสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (ราชบุรี: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๕๖๑), หน้า ๕-๑๑. (เอกสารอัดสำเนา).

^{๑๕๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๑๕๑}วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี, เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

^{๑๕๒}พระมหานรกร วรเมธี, “การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๐๐.

พระสงฆ์แกนนำที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน มีจำนวนมาก อาทิเช่น

๑. พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”^{๑๕๓}

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ได้ชื่อว่าเป็นผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่” ตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๒๐ เป็นต้นมา องค์ภคภาครัฐและเอกชน เริ่มรู้จักหนังใหญ่วัดขนอน จากการที่สถาบันการศึกษาและองค์ภคภาครัฐ เริ่มเข้ามาทำวิจัยและเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก นอกจากนี้ ยังได้รับเชิญไปแสดงออกตามงานต่าง ๆ และด้วยที่วัดขนอนเริ่มมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับองค์ภคภายนอกมากขึ้น จึงนำไปสู่การอนุรักษ์อย่างเป็นทางการภายใต้ “โครงการจัดทำหนังใหญ่ชุดใหม่ของวัดขนอน ตามพระราชดำริในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน ให้ความสำคัญกับความสืบเนื่องในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม จึงวางแผนและพยายามสร้างทายาทหรือสร้างระบบการบริหารจัดการเพื่อให้หนังใหญ่วัดขนอนก้าวเดินอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง ทั้งชักชวนเยาวชนในท้องถิ่นให้มาฝึกเชิดหนังใหญ่ การสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนที่มีแววได้ร่ำเรียนวิชาศิลปะเพื่อนำมาใช้กับงานอนุรักษ์ตัวหนังใหญ่ เพื่อสานต่องานอนุรักษ์หนังใหญ่ในปัจจุบัน

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน เป็นผู้ดำเนินงานอนุรักษ์ให้ลงหลักปักฐานอย่างมั่นคง กิจกรรมการเผยแพร่ดำเนินการไปพร้อมกันก็ได้รับการต่อยอด และค่อย ๆ ขยายวงเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มและองค์กรทางวัฒนธรรมต่าง ๆ กว้างขึ้น โดยจัดให้มีกิจกรรมการจัดงานเทศกาลหนังใหญ่วัดขนอนเป็นตัวเชื่อมร้อย งานจัดทุกปีช่วงหยุดสงกรานต์ เริ่มครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๔๙ และทำมาต่อเนื่องถึงปัจจุบัน ประการสำคัญคือ เป็นผู้ประสานงานและนำเครือข่ายศิลปินและสื่อพื้นบ้านแขนงต่าง ๆ มาร่วมด้วย

ปัจจุบัน หนังใหญ่วัดขนอน ได้รับรางวัลจากยูเนสโก (UNESCO) ในฐานะการแสดงที่ควรค่าแก่การสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป และชุมชนวัดขนอนยังได้รับการยกย่องให้เป็น ๑ ใน ๖ ชุมชนดีเด่นของโลกที่มีผลงานในการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมเชิงนามธรรม

^{๑๕๓}ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๑๐ คนทำพิพิธภัณฑ์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.sac.or.th/exhibition/museummakers/prakrupituk.html> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

๒. พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุภทวาราส อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”^{๑๕๔}

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เป็นเจ้าอาวาสที่สิ่งโดดเด่นของวัดวาปีสุภทวาราส คือ เป็นผู้นำของวัดที่ขานรับนโยบายของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ในด้านต่าง ๆ อาทิ โครงการลานวัฒนธรรม ลานวิถีไทย หมู่บ้านรักษาศิล ๕ ต้นแบบ และชุมชนคุณธรรมต้นแบบ เมื่อมีการจัดกิจกรรมงานบุญ ประเพณี หรือกิจกรรมสำคัญ ชาวบ้านจะร่วมคิด ร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรม นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ๘ ชาติพันธุ์

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เป็นผู้นำในการก่อตั้ง ตลาดย้อนยุค ๘ ชาติพันธุ์ หรือ “ตลาดอ้อมยิ้ม” ตลาดวิถีไทยย้อนยุคจอมบึง เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนคุณธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมของ บวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน) ได้ยึดมั่นในศาสนา ดำรงตนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและวิถีวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในท้องถิ่น เป็นการก่อเกิดรายได้ ให้ชุมชนจากการจำหน่ายสินค้าให้แก่นักท่องเที่ยวทุกวันเสาร์และอาทิตย์ โดยได้เปิดมาตั้งแต่วันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๘ มีจุดเด่นที่การเน้นวัฒนธรรม มีการแต่งตัวของแต่ละคนที่จะนุ่งผ้าซิ่นของ ๘ ชาติพันธุ์ สินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ถุงกระดาษ ฯลฯ และเน้นเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเน้นเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวนี้ หมายถึง ในหมู่บ้านใครมีอะไรสามารถนำมาขายได้ แต่จะไม่ซื้อสินค้าที่อื่นนำมาขายที่นี่ จึงเป็นวิถีชีวิตชาวบ้านที่จะมีรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้อยู่ได้อย่างพอมีพอกินหรือพอเพียง

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เป็นผู้ก่อตั้งฐานเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ให้ผู้สนใจได้ศึกษา เช่น ฐานการแต่งกายแต่ละชาติพันธุ์ เช่น ชาวมอญ ชาวไทยวน ชาวไทยกะเหรี่ยง และอีกหลายชาติพันธุ์ ได้เรียนรู้การเล่นสม้ยโบราณ ฐานเรียนรู้การทำบุญ ฐานการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน โดยจะมีเจ้าหน้าที่คอยนำพันธุ์ไม้ที่หาได้ในท้องถิ่นมาแนะนำให้ทราบ และยังมีผักปลอดสารพิษในท้องถิ่นที่หาเก็บรับประทานได้ และฐานการศึกษาการทอผ้า เป็นต้น

กล่าวได้ว่า “ตลาดอ้อมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุคจอมบึง จังหวัดราชบุรี” เกิดขึ้นได้จากความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนและวัดวาปีสุภทวาราส นำโดย พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุภทวาราส ซึ่งจัดสรรพื้นที่ส่วนกลางให้เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมทั้ง ๘ ชาติพันธุ์ จนกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งพาตัวเองได้ด้วยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

^{๑๕๔}ฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ, รายงานผลการดำเนินโครงการจิตอาสาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนตลาดอ้อมยิ้ม จังหวัดราชบุรี (ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์), (ราชบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๖๐), หน้า ๑.

๓. พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”^{๑๕๕}

พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี เป็นผู้ริเริ่มและเป็นผู้นำในการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน โดยร่วมมือกับประชาชนชาวคูบัว และองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี

ปัจจุบัน ภายในวัดโขลงสุวรรณคีรี เป็นที่ตั้งของ จิปาถะภัณฑ์สถาน ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยวน จัดตั้งโดย พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี ร่วมกับ อาจารย์อุดม สมพร ภายในรวบรวมสิ่งของ เครื่องใช้ โบราณวัตถุ และจัดแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของไทยวน รวมถึง ผ้าจกอันงดงาม เลื่องชื่อ นับว่า จิปาถะภัณฑ์สถาน บ้านคูบัว เป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับไทยวนที่สมบูรณ์ที่สุดในภาคตะวันตก

สรุปได้ว่า เขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี แบ่งออกเป็นเขตการปกครองคณะสงฆ์ระดับอำเภอ จำนวน ๑๐ อำเภอ ซึ่งในพื้นที่ดังกล่าวนี้ มีพระสงฆ์ระดับแกนนำที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี โดยโครงสร้างการดำเนินงานมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล คอยบริหารงานดูแลและเป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐและชาวบ้าน และมีคณะกรรมการหมู่บ้านในการช่วยขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ ที่มีเข้ามาในชุมชน การนี้ พระสงฆ์มีบทบาทในการร่วมขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน โดยส่งเสริมให้คนในชุมชนถึงความพร้อม กล้าทำคือ มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพหรือปฏิบัติหน้าที่การงาน ไม่เกียจคร้าน ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจสอบหาอุปสรรควิธีสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี ทั้งนี้ พระสงฆ์แกนนำที่มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนจังหวัดราชบุรี มีหลากหลาย อาทิเช่น พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรมวัดขนอนหนึ่งใหญ่ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรมตลาดอมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค และพระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรมผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ เป็นต้น

^{๑๕๕}วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี, วัดโขลงสุวรรณคีรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัดโขลงสุวรรณคีรี> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนของงานวิจัยในประเทศ จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญของแนวคิดของนักวิจัยไว้ ดังนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “บทบาท” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระมหาประยูร ธีรวโส และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์, สัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด และโครงการเมือง สหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทของพระสงฆ์กับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการปลูกจิตสำนึก ระดับค่อนข้างมาก (๒) บทบาทของพระสงฆ์กับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการให้การเรียนรู้ ระดับค่อนข้างมาก (๓) ภาพรวมบทบาทของพระสงฆ์กับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการส่งเสริมคุณธรรม ระดับค่อนข้างมาก และ (๔) ภาพรวมบทบาทของพระสงฆ์กับเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการให้คำปรึกษา ระดับค่อนข้างมาก^{๑๕๖}

พระมหาโยธิน ฉานิสโร, พูล พัฒนาใหม่ และสุดฤทัย จันทรวงษ์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทเครือข่ายพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ป่วยเอดส์และผู้ที่ได้รับผลกระทบ: กรณีศึกษาพระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา” จากผลการวิจัยพบว่า การทำงานของพระสงฆ์ มีลักษณะการทำงานและการสร้างเครือข่ายในรูปแบบเครือข่ายทางสังคม โดยพระสงฆ์เองได้อาศัยความเป็นบุคคลที่เป็น ที่รู้จักของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในสังคม เป็นตัวประสานความร่วมมือ และการเข้าถึงจิตใจของชาวบ้าน ด้วยลักษณะการทำงานที่เสียสละ โดยเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง จึงเป็นที่ยอมรับของผู้ป่วยและผู้ที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนเป็นที่ไว้วางใจขององค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ได้อาศัยตัวพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่าย เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ป่วยและผู้ได้รับผลกระทบ โดยอาศัยตัวพระสงฆ์เป็นตัวประสานทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และพลังประชาชน จึงเกิดเป็นเครือข่ายของการช่วยเหลือ^{๑๕๗}

^{๑๕๖}พระมหาประยูร ธีรวโส และคณะ, “บทบาทของพระสงฆ์กับเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์, สัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด และโครงการเมือง สหกรณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

^{๑๕๗}พระมหาโยธิน ฉานิสโร, พูล พัฒนาใหม่ และสุดฤทัย จันทรวงษ์, “บทบาทเครือข่ายพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ป่วยเอดส์และผู้ที่ได้รับผลกระทบ: กรณีศึกษาพระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗๒-๗๓.

พระครูสิริรัตนานุวัตร และพระไพโรเวศน์ จิตตทนต์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการบริการวิชาการแก่สังคมของอาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงมีค่าเฉลี่ย ๒.๙๐ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกแต่ละบทบาทแล้วจะเห็นว่า บทบาทการบริการวิชาการด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทการบริการวิชาการด้านแนะแนวอาชีพ มีค่าเฉลี่ย ๒.๗๘ อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทการบริการวิชาการจัดกิจกรรมทางศาสนาเชิงวิชาการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๑ อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทการบริการวิชาการด้านการแนะนำตามเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ย ๒.๗๑ อยู่ในระดับปานกลาง บทบาทที่สังคมคาดหวังโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๓ แสดงให้เห็นว่าสังคมคาดหวังมากกว่าที่จะเห็นการปฏิบัติจริงเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน มีดังนี้ บทบาทการบริการวิชาการด้านการสร้างแหล่งเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๐ อยู่ในระดับมาก บทบาทการบริการวิชาการด้านอาชีพ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๒ อยู่ในระดับมาก บทบาทการบริการวิชาการจัดกิจกรรมทางศาสนาเชิงวิชาการ มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๒ อยู่ในระดับมาก บทบาทการบริการวิชาการด้านการแนะนำตามเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ อยู่ในระดับมาก^{๑๕๘}

เสาวนีย์ ไชยกุล และจงจิตร แสงทอง ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) บทบาทพระสังฆาธิการในจังหวัดพะเยา ในด้านการบริหารจัดการศึกษาศาสนศึกษา เป็นบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เช่น เป็นเจ้าสำนักเรียน เป็นผู้จัดการ เป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นต้น ซึ่งบทบาทในด้านนี้จะมุ่งเน้นด้านการบริหารจัดการศึกษา เช่น การบริหารงานบุคคล บริหารงบประมาณ และบริหารด้านวิชาการ เป็นต้น (๒) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาศาสนศึกษา มีการส่งเสริมและสนับสนุนในลักษณะเด่นในด้าน การจัดตั้งกองทุนการศึกษา การมอบทุนหรือรางวัลสำหรับพระภิกษุสามเณรในกรณีที่สามารถสอบได้ การส่งเสริมให้มีการสำเร็จการศึกษาในทุกระดับชั้น การจัดหางบประมาณ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน และมีการจัดอบรมสัมมนา (๓) บทบาทในฐานะเจ้าอาวาสต่อการจัดการศึกษาศาสนศึกษา มีบทบาทในสองสถานะ คือ เป็นทั้งบทบาทผู้บริหาร และบทบาทของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายในวัดที่ตั้งสำนักเรียนหรือสถานที่เรียนในระดับต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีบทบาททั้ง

^{๑๕๘}พระครูสิริรัตนานุวัตร และพระไพโรเวศน์ จิตตทนต์, “บทบาทการบริการวิชาการแก่สังคมของอาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๐.

ในด้านการบริหารจัดการศึกษา และ (๔) บทบาทด้านการส่งเสริมและสนับสนุนต่อการพัฒนาสาสนศึกษา มีบทบาทที่สอดคล้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาสาสนศึกษา^{๑๕๙}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “บทบาท” ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๗ แนวคิดหลักจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระมหาประยูร ธีรวโส และคณะ (๒๕๕๐, หน้า ๑๔๗-๑๔๘)	บทบาทของพระสงฆ์กับเศรษฐกิจพอเพียง คือ บทบาทในด้านการปลูกจิตสำนึก ด้านการให้การเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมคุณธรรม และ ด้านการให้คำปรึกษา
พระมหาโยธิน จานิสโร, พูล พัฒนาใหม่ และสุดฤทัย จันทรวงษ์ (๒๕๕๐, หน้า ๗๒-๗๓)	การทำงานของพระสงฆ์มีลักษณะการทำงานและการสร้างเครือข่ายในรูปแบบเครือข่ายทางสังคม โดยพระสงฆ์เองได้อาศัยความเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นพี่เลี้ยงที่คอยช่วยเหลือของคนในสังคม เป็นตัวประสานความร่วมมือ
พระครูสิริรัตนานวัตร และพระไพโรเวศน์ จิตตทนโต (๒๕๕๑, หน้า ๗๐)	บทบาท มี ๒ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ บทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวัง
เสาวนีย์ ไชยกุล และจงจิตร แสงทอง (๒๕๕๔, หน้า ๗๐)	บทบาทพระสงฆ์ฆาธิการในจังหวัดพะเยาในด้านการบริหารจัดการศึกษาสาสนศึกษา เป็นบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เช่น เป็นเจ้าสำนักเรียน เป็นผู้จัดการ เป็นผู้อำนวยการ เป็นต้น

^{๑๕๙}เสาวนีย์ ไชยกุล และจงจิตร แสงทอง, “บทบาทพระสงฆ์ฆาธิการที่มีต่อการพัฒนาสาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๗๐.

สรุปได้ว่า บทบาทมีลักษณะของการกระทำของบุคคลตามสถานภาพที่ดำรงอยู่ หรือที่เป็นอยู่ หรือตามที่ได้รับมอบหมายตำแหน่ง หรือเป็นภาระหน้าที่อันมีความสัมพันธ์ควบคู่กับตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติตามสถานภาพที่กำหนดขึ้นและยังสอดคล้องกับพฤติกรรมที่กระทำ ทั้งนี้ จึงได้รับความคาดหวังจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “พระสงฆ์” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

พระมหานรากร วรเมธี ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบตามหลักพุทธธรรม คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น (๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา (๓) กัลยาณมิตตตา ถึงพร้อมด้วยความมีมิตรที่ดี และ (๔) สมชีวิตา การใช้ชีวิตที่เหมาะสม หมายถึง การรู้จักใช้ชีวิตที่เหมาะสมที่ควร ในแต่ละด้านมีการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว บนพื้นฐานองค์ประกอบหลัก ๔ ด้าน คือ (๑) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (๒) การพัฒนาด้านสังคม (๓) การพัฒนาด้านจิตใจ และ (๔) การพัฒนาด้านวัฒนธรรม^{๑๖๐}

พระมหาประพันธ์ สิริปญโญ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อมโยงของกระบวนการของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีบทบาทพระสงฆ์ในกระบวนการส่งเสริมกลุ่มใน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นแนะนำเตรียมการ ขั้นก่อตั้งกลุ่ม และขั้นดำเนินกิจกรรม ในบทบาทส่งเสริมกลุ่ม ๔ บทบาท คือ บทบาทการปลูกจิตสำนึก บทบาทการให้การเรียนรู้ บทบาทการส่งเสริมคุณธรรม และ บทบาทให้คำปรึกษา ตลอดถึงการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับหลักการพัฒนาเข้าด้วยกัน โดยใช้เทคนิคในการประยุกต์หลักธรรม คือ เทคนิคปลูกเกล้าคุณธรรม เทคนิคลองผิดลองถูก เทคนิคการตรวจสอบซึ่งกันและกัน และเทคนิคอ้างอิง การประยุกต์หลักธรรมจะสอดแทรกอยู่ใน

^{๑๖๐}พระมหานรากร วรเมธี, “การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๒๐๗.

กิจกรรมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์คือ กิจกรรมการออม กิจกรรมให้กู้เงิน กิจกรรมปันผลกำไร และ กิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์(สวัสดิการ) ซึ่งมีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน^{๑๖๑}

ว่าที่ ร.ต.ชัยยุทธ ชีโนกุล ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณร ในจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผลการวิจัยพบว่า การสรรหาชาวพุทธมาบวชต้องเน้นคนในพื้นที่ที่จะเข้าใจ ในวัฒนธรรมท้องถิ่นมาก และปรับตัวอยู่ได้ เพียงแต่ผู้บริหารคณะสงฆ์ต้องมีนโยบายและมาตรการให้ พระอุปัชฌาย์ทุกจังหวัดชายแดนภาคใต้บวชให้ปีละครั้ง แล้วยังมีมาตรการสนับสนุนโดยให้ชาวพุทธ ทุกคนมาบวชเรียนพร้อมกับข้าราชการภาคฤดูร้อนเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ทั้งนี้ สภาพแวดล้อมภายนอก ของสังคมสมาชิกชาวพุทธในจังหวัดชายแดนใต้ถึงจะมีความเข้มแข็ง แต่มีจำนวนไม่มาก บ้างอยู่ใน ระบบการศึกษาภาคบังคับที่เข้าถึงง่ายกว่า เมื่อสภาพเศรษฐกิจปีบรัดต้องอาศัยสมาชิกวัยทำงาน ช่วยกันสร้างฐานะ ประกอบกับขาดความปลอดภัยในการดำรงชีพจึงกลายเป็นอุปสรรคในการอุปสมบท เมื่อมองจุดอ่อนภายในพบว่าความสามารถในการลาอุปสมบทมีจำกัด นอกจากนั้นมีผู้อุปถัมภ์ทาง การเงินไม่มาก งบจากรัฐบาลมีน้อย และขาดยานพาหนะในการเดินทาง อย่างไรก็ตาม นโยบายและ วัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่ชัดเจน ขาดการประชาสัมพันธ์และประสานงาน ทำให้ไม่ทราบผู้รับผิดชอบว่าควรเป็นพระภิกษุหรือ ฆราวาส^{๑๖๒}

ชาญชัย ฮวดศร ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ในชุมชนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมในชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ (๑) ความรู้ความสามารถของพระสงฆ์การเสียสละ ความขยันหมั่นเพียรและความสามารถในการเข้าถึงสังคม (๒) การมีหลักธรรม ๔ ประการ คือ อุฏฐาน สัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยัน ลูกชิ้นทำงาน อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา กลัณณมิตา คบเพื่อนดี สมชีวิตา เลี่ยงชีพตามสมควรแก่อัตภาพ (๓) พระสงฆ์ต้องมีความสามัคคีความร่วมมือกัน อย่างจริงจัง (๔) พระสงฆ์ต้องให้โอกาสกับพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) สถาบันทาง สังคมต่าง ๆ ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง (๖) มีนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน สามารถ

^{๑๖๑}พระมหาประพันธ์ สิริปณฺโณ, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มี ผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖๗.

^{๑๖๒}ว่าที่ ร.ต.ชัยยุทธ ชีโนกุล, “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดน ภาคใต้”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๐.

ปฏิบัติได้จริง (๗) รัฐบาลต้องสนับสนุนทั้งงบประมาณและนโยบาย (๘) มีการพัฒนาคุณภาพของพระสงฆ์ที่จะเป็นวิทยากรในการเผยแผ่ ให้มีความเข้มแข็งและให้การสนับสนุนบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนอย่างเต็มที่^{๑๖๓}

พระมหาพรหม ธรรมหาโส ได้วิจัยเรื่อง “แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองในศรีลังกา พม่า และกัมพูชา ประกอบไปด้วยบทบาทที่น่าสนใจหลายประการ ได้แก่ (๑) บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา (๒) บทบาทในการชี้แนะชี้นำ (๓) บทบาทในการประท้วงเพื่อเรียกร้องจากรัฐ (๔) บทบาทในการใช้สิทธิการเลือกตั้ง (๕) บทบาทในการคุ้มครองประเทศและศาสนา (๕) บทบาทในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (๖) บทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมกิจการภาครัฐ (๗) บทบาทในการสนับสนุนพรรคการเมือง และ (๘) บทบาทในการเป็นนักการเมือง^{๑๖๔}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “พระสงฆ์” ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๘ แนวคิดหลักจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระมหานรากร วรเมธี (๒๕๕๘, หน้า ๒๐๗)	พระสงฆ์มีบทบาทบนพื้นฐานองค์ประกอบหลัก ๔ ด้าน คือ (๑) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (๒) การพัฒนาด้านสังคม (๓) การพัฒนาด้านจิตใจ และ (๔) การพัฒนาด้านวัฒนธรรม
พระมหาประพันธ์ สิริปัญญา (๒๕๕๖, หน้า ๒๖๗)	เทคนิคในการประยุกต์หลักธรรม คือ เทคนิคปลูก เล้าคุณธรรม เทคนิคลองผิดลองถูก เทคนิคการตรวจสอบซึ่งกันและกัน และเทคนิคอ้างอิง

^{๑๖๓}ชาญชัย ฮวดศร, “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

^{๑๖๔}พระมหาพรหม ธรรมหาโส, “แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์พุทธศาสนศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๘๒.

ตารางที่ ๒.๑๘ แนวคิดหลักจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ว่าที่ ร.ต.ชัยยุทธ ชีโนกุล (๒๕๕๖, หน้า ๑๗๐)	การสรรหาชาวพุทธมาบวชต้องเน้นคนในพื้นที่จะ เข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นมากและปรับตัวอยู่ได้ โดยที่คณะสงฆ์ต้องมีมาตรการสนับสนุนโดยให้ ชาวพุทธทุกคนมาบวชเรียนพร้อมกับข้าราชการ ภาคฤดูร้อนเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี
ชาญชัย ฮวดศร (๒๕๔๙, หน้า ๑๖๔-๑๖๕)	คุณสมบัติของพระสงฆ์ผู้ทำงานเพื่อสังคม คือ ความรู้ความสามารถของพระสงฆ์ การเสียสละ ความขยันหมั่นเพียร และความสามารถในการ เข้าถึงสังคม
พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (๒๕๕๗, หน้า ๒๘๒)	แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์ในสองทศวรรษหน้ายัง ย่ำจุดยืนของพระพุทธศาสนา โดยให้พระสงฆ์มี บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา และมีบทบาทในการ ชี้แนะชี้นำ

สรุปได้ว่า ปัจจุบัน พระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญบนพื้นฐานองค์ประกอบหลัก คือ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านจิตใจ และการพัฒนาด้านวัฒนธรรม โดยได้ทำงานเพื่อสังคม มีการเสียสละ มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการเข้าถึงสังคม และเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นมาก พร้อมปรับตัวอยู่ได้ อย่างไรก็ตาม แม้สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา แต่บทบาทสำคัญของพระสงฆ์ที่ยังคงย่ำจุดยืนของพระพุทธศาสนา คือ บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา และบทบาทในการชี้แนะและชี้นำสังคม

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน

พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมโครงการตลาดประชารัฐเพื่อประชาชนในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า สมควรให้พระสงฆ์มีการเข้าอบรมหลักสูตรต่าง ๆ โดยควรมีการให้การศึกษาแก่พระสงฆ์เกี่ยวกับโครงการตลาดประชารัฐเพื่อให้ทราบหลักเกณฑ์และกลไกในการเข้าร่วมโครงการตลาดประชารัฐอย่างเป็น

ระบบ และควรมีการพัฒนาบทบาทที่ตรงกับเป้าประสงค์ โดยการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์และปรับใช้เป็นประโยชน์ต่อตลาดที่ตนเองดูแลรับผิดชอบ^{๑๖๔}

พระจิตศิลป์ เหมรสี ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการสินค้าชุมชนวิถีพุทธในจังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะท้องถิ่นในเมืองหรือในชนบทจะมีบุคลากรที่มีความรู้ และประสบการณ์ที่สั่งสมกันต่อ ๆ มา สามารถช่วยแก้ปัญหาหรือเสนอแนะสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสมกว่าได้ในหลายเรื่อง ดังนั้น การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น องค์กรคนอื่น จะช่วยให้การทำงานสำเร็จได้ โดยง่าย ทั้งนี้ องค์กรความรู้ในท้องถิ่นนั้น เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงที่สืบทอดกันมา ผ่านการรับรู้และเข้าใจถึงวิสัยทัศน์และเป้าหมายของกลุ่มสินค้าชุมชน^{๑๖๕}

พระราชนทร์ วิสารโร และพระมหานรากร วรเมธี ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพรัตนมุนี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ปัญหาความยากจน ความลำบาก อัดขัดขัดสน ขาดแคลน ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ยังมีอยู่ในชุมชนจังหวัดอุดรธานี ชุมชนส่วนมากยังอาศัยการพึ่งพาตนเองด้วยเกษตรกรรมและรับจ้าง และ (๒) พระสงฆ์ที่มีบทบาทในฐานะนักปราชญ์ชาวบ้านได้บูรณาการพุทธธรรมที่หลากหลายมาปรับใช้ร่วมกับการทำงานเกษตรกรรมแนวพุทธในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนปฏิบัติตามและประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจน คือ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีเสริมสร้างความรักสามัคคีของชุมชน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างบทบาทปราชญ์สงฆ์ผู้นำชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน^{๑๖๖}

บุรกรณ บริบูรณ์ และนายวิบูลย์ แมนสถิตย์ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กลมเกลียวตนเองในระดับเข้มแข็งแล้วเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชน ผลจากการผูกพันและทำงานเพื่อสังคมเห็น ทำให้ตนเองเห็นความเชื่อมโยงของสรรพ

^{๑๖๔}พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส), “การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมโครงการตลาดประชารัฐเพื่อประชาชนในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๕๓.

^{๑๖๕}พระจิตศิลป์ เหมรสี, “การจัดการสินค้าชุมชนวิถีพุทธในจังหวัดกาญจนบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๖๐.

^{๑๖๖}พระราชนทร์ วิสารโร และพระมหานรากร วรเมธี, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพรัตนมุนี”, *รายงานการวิจัย*, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๐.

สิ่งและนำมาสู่การกล่อมเกลாதนเองต่อไป ในเวลาเดียวกัน พระสงฆ์ที่ทำงานเพื่อสังคมจะมีระดับความเข้มในคุณสมบัติแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้เป็นชีวิตที่จะอธิบายการทำงานของพระสงฆ์เพื่อสังคมได้อย่างดี^{๑๖๘}

พรปวีณ์ หวานชม, สมชาย วงศ์เกษม และสุทัศน์ แก้วคำ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการเรียนรู้ชุมชนเพื่อประกอบสัมมาชีพองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหล็ก อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีการจัดการเรียนรู้ คือ (๑) การวางแผนเขียนโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ (๒) การปฏิบัติกิจกรรมโดยการอบรมความรู้ด้านสัมมาอาชีพตรงกับความต้องการของประชาชน (๓) ผลการสังเกตผู้เข้าร่วมการอบรมความรู้มีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง และให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนด มีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการเรียนรู้ชุมชน ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการสร้างความรู้ใหม่เพื่อประกอบอาชีพเสริมในครัวเรือนแก้ปัญหาการว่างงาน และ (๔) การสะท้อนผลการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติ^{๑๖๙}

ศุภมาส เหล็นเรื่อง และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ศึกษากรณีอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะจากการศึกษา พบว่า (๑) การศึกษาดูงานเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการได้มากขึ้น ซึ่งหากมีความรู้ความเข้าใจที่ดีแล้วผู้เข้าร่วมโครงการก็จะสามารถประยุกต์ใช้กับกิจกรรมสัมมาชีพที่ครัวเรือนดำเนินการอยู่ได้ (๒) ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนา กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสนับสนุนให้มีการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชน (๓) ภาครัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโครงการควรเป็นหน่วยงานหลักในการติดต่อประสาน งานสร้างเครือข่ายการพัฒนาสัมมาชีพชุมชน กับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดกระบวนการส่งเสริมภาคประชาชนอย่างบูรณาการ และ (๔) ภาครัฐควรจัดตลาดเพื่อรองรับสินค้าและบริการจากประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสัมมาชีพชุมชน^{๑๗๐}

^{๑๖๘}บุรกรรณ์ บริบูรณ์ และนายวิบูลย์ แมนสถิตย์, “รูปแบบการนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗๗.

^{๑๖๙}พรปวีณ์ หวานชม สมชาย วงศ์เกษม สุทัศน์ แก้วคำ, “การบริหารจัดการการเรียนรู้ชุมชนเพื่อประกอบสัมมาชีพ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหล็ก อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม”, วารสารข้อพระยอม, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๒๐๙-๒๒๒.

^{๑๗๐}ศุภมาส เหล็นเรื่อง และคณะ, “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ศึกษากรณีอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานการวิจัย, (สถาบันดำรงราชานุภาพ: กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๑๐.

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดหลักสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑๙ แนวคิดหลักจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสัมมาชีพ

นักวิจัย	ผลการวิจัย
พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส) (๒๕๖๐, หน้า ๒๕๓)	ควรมีการให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ที่เกี่ยวกับโครงการตลาดประชารัฐเพื่อให้ทราบหลักเกณฑ์และกลไกในการเข้าร่วมโครงการตลาดประชารัฐอย่างเป็นระบบ
พระจิตศิลป์ เหมรสี (๒๕๖๐, หน้า ๒๖๐)	องค์ความรู้ในท้องถิ่นนั้น เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงที่สืบทอดกันมา ผ่านการรับรู้และเข้าใจถึงวิสัยทัศน์และเป้าหมายของกลุ่มสินค้าชุมชน
พระราเชนทร์ วิสารโร และพระมหานรกร วรเมธี (๒๕๕๖, หน้า ๑๕๐)	พระสงฆ์ที่มีบทบาทในฐานะนักปราชญ์ชาวบ้านได้บูรณาการพุทธธรรมที่หลากหลายมาปรับใช้ร่วมกันกับการทำเกษตรกรรมแนวพุทธในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนปฏิบัติตามและประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจน
บูรกรณ์ บริบูรณ์ และนายวิบูลย์ แมนสถิตย์ (๒๕๕๔, หน้า ๑๗๗)	ผลจากการผูกพันและทำงานเพื่อสังคม ทำให้พระสงฆ์เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและนำมาสู่การกล่อมเกลادنเองต่อไป
พรปวีณ์ หวานขม, สมชาย วงศ์เกษม และสุทัศน์ แก้วคำ (๒๕๕๘, หน้า ๒๐๙-๒๒๒)	ผู้เข้าร่วมการอบรมควรมีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง และให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด เพราะต้องการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการสร้างความรู้ใหม่เพื่อประกอบอาชีพเสริมในครัวเรือนแก้ปัญหาค่าว่างงาน

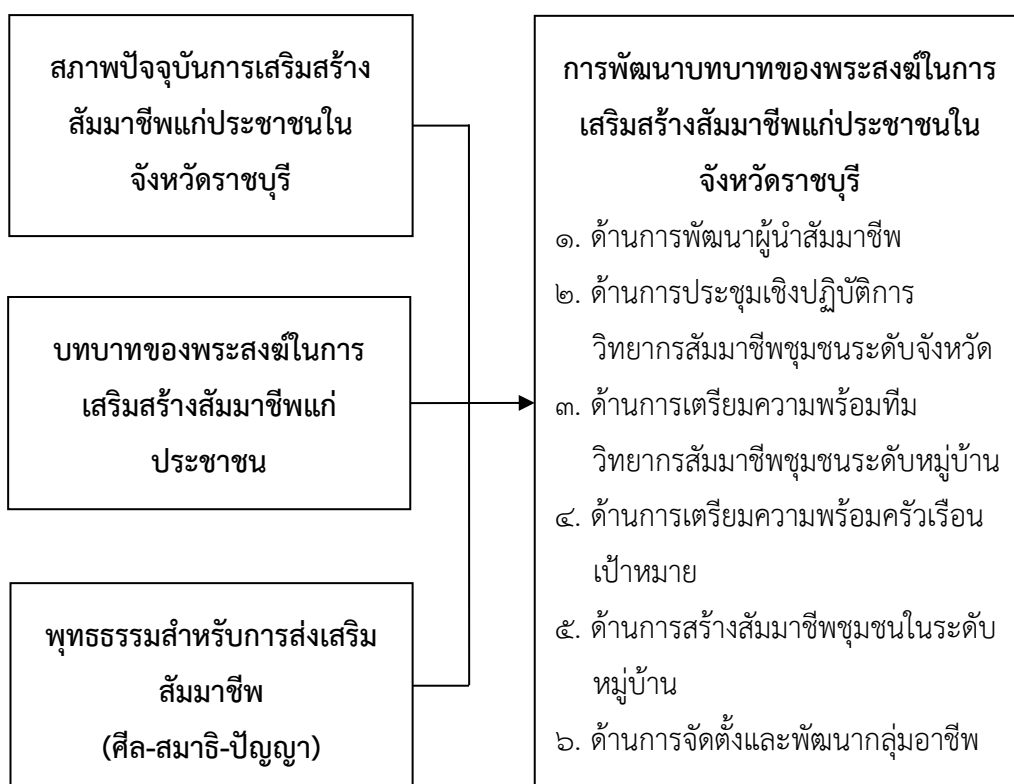
ตารางที่ ๒.๑๕ แนวคิดหลักจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสัมมาชีพ (ต่อ)

นักวิจัย	ผลการวิจัย
ศุภมาส เหล็นเรือง และคณะ (๒๕๖๐, หน้า ๑๑๐)	การศึกษาดูงานเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการได้มากขึ้นจึงส่งผลให้โครงการสัมมาชีพชุมชนส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมทางด้านอาชีพแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อนำไปประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า สัมมาชีพชุมชนเป็นแนวทางในการสร้างชุมชนที่มีการประกอบอาชีพโดยชอบ ซึ่งมีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ต้องมีความสอดคล้องกับวิถีของชุมชนเพื่อความมุ่งหมายในการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุถึงซึ่งสันติสุข จากการมีชีวิตในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการทรัพยากรที่จำกัด

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพตามแนวพระพุทธศาสนา และพุทธธรรมสำหรับการส่งเสริมสัมมาชีพ (ศีล-สมาธิ-ปัญญา) ซึ่งเป็นฐานคิดสำคัญอันนำไปสู่การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ (๑) การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ (๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด (๓) การเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน (๔) การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย (๕) การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และ (๖) การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ^{๑๗๑} ดังแสดงให้แผนภาพที่ ๒.๕

แผนภาพที่ ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๗๑}กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, สัมมาชีพ สร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืน, หน้า ๘.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” นี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์ผู้มีบทบาทโดดเด่นในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน

กลุ่มที่ ๒ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

กลุ่มที่ ๓ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

กลุ่มที่ ๔ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น

กลุ่มที่ ๕ นักวิชาการด้านศาสนา

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน ๒๕ รูปหรือคน โดยมีสัดส่วนดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่	กลุ่ม	จำนวน (รูปหรือคน)
๑.	พระสงฆ์ผู้มีบทบาทโดดเด่นในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน	๓
๒.	หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	๕
๓.	ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๕
๔.	ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น	๙
๕.	นักวิชาการด้านศาสนา	๓
รวม		๒๕

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน ๒๕ รูป/คน มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์ผู้มีบทบาทโดดเด่นในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน จำนวน ๓ รูป ได้แก่

๑. พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”

๒. พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

๓. พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพัฒนากรรม
“ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

**กลุ่มที่ ๒ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน จำนวน ๕ คน
ได้แก่**

๑. นางสาวนิภา ทองก้อน หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนา
ชุมชนจังหวัดราชบุรี

๒. นางทศมนพร พุทธจันทร์ หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนา
ชุมชนจังหวัดราชบุรี

๓. นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงาน
พัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี

๔. นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๕. นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรรณ พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

กลุ่มที่ ๓ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน จำนวน ๕ คน ได้แก่

๑. นางพนิดา เกตุแก้ว นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

๒. นางสุรญาณี จันบำรุง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

๓. นายสมศักดิ์ เพชรทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

๔. นายเผด็จ คงศักดิ์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

๕. นางสัมฤทธิ์ รัษฎ์ปต์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

**กลุ่มที่ ๔ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น จำนวน ๙ คน
ได้แก่**

๑. นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม
“วัดขนอนหนังใหญ่”

๒. นายสมเกียรติ วิริยมณีการ ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพ
ศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”

๓. นายฉลาด ถาวรนกุลพงศ์ ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม
“วัดขนอนหนังใหญ่”

๔. นายสมหมาย ทับทิม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดความ/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพ
พาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

๕. นางพะเยาว์ สายบัว ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอม
ยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

๖. นายวันชัย ศรียา ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-
ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

๗. นายตรีพล อารมณ์ชื่น กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม
“ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

๘. นายสมศักดิ์ มณฑา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพ
หัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

๙. นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก
คูบัว เมืองโบราณ”

กลุ่มที่ ๕ นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน ๓ รูป ได้แก่

๑. พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต) รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี

๒. พระมหาประกอบ โชติปัญโญ เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

๓. พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๓.๒.๒ ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการ
เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง
(Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน ๑๐ รูปหรือคน
โดยมีสัดส่วนดังแสดงในตารางที่ ๓.๒

ตารางที่ ๓.๒ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ที่	กลุ่ม	จำนวน (รูปหรือคน)
๑.	หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน	๒
๒.	ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	๒
๓.	ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น	๔
๔.	นักวิชาการด้านศาสนา	๒
รวม		๑๐

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน ๑๐ รูปหรือคน มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน จำนวน ๒ คน ได้แก่

๑. นายนายธนิศร ศรีก๊กเจริญ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี
๒. นายสง่า รอดเคราะห์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย ตำบลจอมบึงอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

กลุ่มที่ ๒ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน จำนวน ๒ คน ได้แก่

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

กลุ่มที่ ๓ ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น จำนวน ๔ รูป/คน ได้แก่

๑. พระครูวิสุทธธานันทคุณ, ดร. (สุรศักดิ์ วุสุทธาจาโร) เจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
๒. พระครูคุณสารานุกูล (ประพัช คุณสาโร) รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
๓. พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปภากรโร รองเจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส/ผู้จัดการตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค

๔. นางสุธา ทรวงศ์ ปรากฏชื่อในนามส่งเสริมสัมมาชีพพหุภาคี “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

กลุ่มที่ ๔ นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน ๒ รูป/คน ได้แก่

๑. พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ดร.ประเสริฐ ธิลาว เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” นี้ มีรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

๓.๓.๑ ประเภทของเครื่องมือ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไว้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น

๒. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล โดยผู้ศึกษาจะใช้กับผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

๓.๓.๒ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” นี้ มีการสร้างเครื่องมือโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๒. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่
 ศึกษาศาสตร์นิพนธ์

๓. สร้างเครื่องมือ และนำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ศึกษาศาสตร์นิพนธ์และ
 ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๔. ปรับปรุงแก้ไข

๕. นำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนใน
 จังหวัดราชบุรี” นี้ มีการตรวจสอบเครื่องมือโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ศึกษาวิทยานิพนธ์

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity)^๑ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและ
 กรรมการที่ศึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความ
 ถูกต้องเหมาะสมในภาพรวมด้านเนื้อหา ภาษา และความครอบคลุม แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้
 เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

อาจารย์คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ.ดร.

อาจารย์คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

อาจารย์คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ

อาจารย์คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๑ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร:
 ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๐.

ดร.สุรียา รักษาเมือง

อาจารย์คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๓.๔ ลักษณะของเครื่องมือ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” นี้ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ประเด็นคำถามที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อนำไปสู่การสนทนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถามร่วมกัน โดยมีข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ รวม ๑๕ ข้อ ดังนี้

ข้อที่ ๑ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ มีสภาพเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๒ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด มีสภาพเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๓ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน มีสภาพเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๔ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย มีสภาพเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๕ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีสภาพเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๖ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ มีสภาพเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๗ ท่านเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านศีล เป็นอย่างไร

ข้อที่ ๘ ท่านเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านสมาธิ เป็นอย่างไร

ข้อที่ ๙ ท่านเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านปัญญา เป็นอย่างไร

ข้อที่ ๑๐ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ควรเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๑๑ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ควรเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๑๒ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ควรเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๑๓ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ควรเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๑๔ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ควรเป็นอย่างไร

ข้อที่ ๑๕ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ ควรเป็นอย่างไร

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการดังนี้

๓.๔.๑ ข้อมูลขั้นต้น

ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ คัมภีร์พระไตรปิฎก และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามที่กำหนดไว้

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ทั้งที่เป็นทางการโดยใช้ประเด็นคำถามที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อนำไปสู่การสนทนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางการสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถามร่วมกัน ซึ่งผู้สัมภาษณ์จะไม่ทำหน้าที่เพียงอ่านคำถาม อธิบายความหมายของคำถาม

แล้วบันทึกคำตอบเท่านั้น แต่จะร่วมสนทนาให้ได้เรื่องราวมากขึ้นไปตามการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลหลัก และครอบคลุมในประเด็นการวิจัย

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มขนาดกลาง โดยอภิปรายโต้ตอบแสดงความเห็น/เล่าเรื่องประสบการณ์ ตามประเด็นที่ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดขึ้นมาอย่างเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลหลั่งไหล (Flow) ออกมาจากการปฏิสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างสมาชิกในกลุ่มด้วยกันเองและระหว่างกลุ่มสมาชิกกลุ่มกับผู้ดำเนินการสนทนา

ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ทำการติดต่อในเบื้องต้นทั้งทางโทรศัพท์และด้วยตนเองเพื่อแนะนำตัวผู้วิจัย ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย และขอความอนุเคราะห์บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่อการวิจัยครั้งนี้ เมื่อได้รับการตอบรับแล้วผู้วิจัยจะได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๒ ข้อมูลชั้นรอง

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความ บริการค้นหาข้อมูลภายใต้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ ดังนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

๓. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยภาคสนาม (Field Research) จากประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ผู้มีบทบาทโดดเด่นในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น และนักวิชาการด้านศาสนา โดยคัดเลือกตัวแทนจากประชากร ดังกล่าวข้างต้น ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๕ รูปหรือคน โดยแบ่งออกเป็น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๕ รูปหรือคน และผู้ทรงคุณวุฒิการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ รูปหรือคน โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

๔.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพตามหลักการของพระพุทธศาสนา

๔.๓ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

๔.๔ ต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๕ รูปหรือคน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑.๑ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ พบว่า

๑. เมื่อกล่าวถึงผู้นำกับการดำเนินการของภาครัฐ ต้องพิจารณาถึงผู้นำของภาครัฐ ซึ่งต้องมีประสิทธิภาพ มีองค์ความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน จึงจะสามารถถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างผู้นำสัมมาชีพได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ ผู้ที่มากด้วยประสบการณ์ในการดำเนินงาน มีหลักธรรมในไตรสิกขานั้นเอง เพราะถ้าผู้นำมีประสบการณ์ในการประกอบสัมมาชีพจะได้ใช้ประสบการณ์ที่ตนเคยประสบเจอมานำมาพัฒนาและถ่ายทอดแก่ผู้ที่สนใจในหลักสัมมาชีพและนำไปเผยแพร่ได้ถูกหลักและถูกต้อง^๑

๒. ปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐสามารถจัดอบรมและฝึกอบรมผู้นำสัมมาชีพชุมชนได้อย่างดี มีความพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพแก่ผู้ที่สนใจในหลักสัมมาชีพและนำไปขยายได้ถูกหลัก สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการจัดในรูปแบบของการประชุมสัมมนา หรือการฝึกอบรม^๒

๓. กรมพัฒนาชุมชนได้พัฒนาผู้นำสัมมาชีพตามหลักสูตรการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชน ซึ่งช่วงแรก ๆ ได้รับความร่วมมือจากแนวร่วมของหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เช่น มีวัฒนธรรมจังหวัดมาช่วยในเดือนแรก^๓

๔. มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้แนวคิดชาวบ้านสอนชาวบ้าน ที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ เพื่อให้สามารถกลับไปสร้างทีมและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอบรมในหมู่บ้านเป้าหมายได้ ซึ่งการดำเนินงานในขั้นตอนนี้ เป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปีของพัฒนาชุมชนที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ^๔

^๑สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑู) เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาดิษขยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๓สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๔สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๕. กรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาตั้งแต่ปีงบประมาณก่อน ๆ โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้ เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข ตามนโยบายการบริหาร ราชการแผ่นดินของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งขั้นตอนแรก เป็นการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ^๕

๖. โครงการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างผู้นำสัมมาชีพให้สามารถถ่ายทอด ความรู้ด้านอาชีพ โดยตระหนักถึงความสำคัญบนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการวิเคราะห์อาชีพเพื่อเชื่อมโยงการตลาดของชุมชนได้ เพื่อให้ผู้ที่เข้าอบรมมีทักษะและ ศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ในฐานะเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายและ ตัวชี้วัดการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยเบื้องต้นได้คัดเลือกปราชญ์จากเวทีประชาคมหมู่บ้านละหนึ่งคน เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ^๖

๗. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ เป็นหลักสูตรผู้นำ เพราะถ้าผู้นำสัมมาชีพมีประสบการณ์ในการ ให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบสัมมาชีพ โดยประสบการณ์ที่ตนเคยประสบ นำมาถ่ายทอดแก่ผู้ที่สนใจ หลักสัมมาชีพชุมชนก็จะได้รับการเผยแพร่อย่างถูกต้องตรงกับหลักการที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนดไว้^๗

๘. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้าน ซึ่งเป้าหมายของ ปีงบประมาณที่ผ่านมา คือหมู่บ้านละหนึ่งคน ระยะเวลา รุ่น ๆ ละห้าวัน ไตรมาสแรก คือ ตุลาคม ถึง ธันวาคม ส่วนในปีงบประมาณนี้ ยังคงอยู่ระหว่างดำเนินการ แต่ก็ยังคงยึดหลักการวิธีการดำเนินงาน โครงการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ โดยดำเนินการในรูปแบบการจัดฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ^๘

๙. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ดำเนินการโดยคัดเลือกปราชญ์จากเวทีประชาคมหมู่บ้านละ หนึ่งคน เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพ ชุมชน มีทักษะการถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน ประกอบด้วย ๓ หมวดวิชา ได้แก่ หมวดแรก ปรัชญา หลักการ และแนวคิดสู่สัมมาชีพชุมชน หมวดสองเป็นองค์ความรู้ สู่การสร้างสัมมาชีพ และอีกหมวดหนึ่งคือทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้สัมมาชีพ^๙

^๕สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์ธา, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนา ชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๖สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวิสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนา ชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๘สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวร, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๙สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๐. ในส่วนของด้านการพัฒนาผู้นำสมาชิก โดยการดำเนินงานของภาครัฐนั้น พึงให้หน่วยงานของภาครัฐเป็นแกนนำในการประกอบอาชีพที่สุจริตตามจรรยาบรรณข้าราชการ เพื่อที่จะเป็นแม่พิมพ์ตัวอย่างและจะได้ทราบถึงผลดีและผลเสีย ในส่วนของสมาชิก เมื่อทราบถึงผลดีและผลเสียและจะได้นำมาแนะนำ พัฒนาแก่ประชาชนผู้นำสมาชิก และจะได้รับผลที่ดีในการประกอบสมาชิก^{๑๐}

๑๑. วิทยากรสมาชิกชุมชนที่เป็นเป้าหมายหลัก เน้นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีความชำนาญในการประกอบอาชีพ ประสบความสำเร็จในการดำเนินอาชีพจนเป็นที่ยอมรับ มีความพร้อมในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สาธารณะ มีจิตอาสา หรือการสร้างเครือข่าย และคำนึงถึงความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายในการเป็นแกนหลักส่งเสริมการสร้างสมาชิกชุมชนให้เกิดได้จริง หลักสูตรวิทยากรผู้นำสมาชิกที่จัดอบรมปราชญ์ชาวบ้านหมู่บ้านละคน เป็นการพิจารณาคัดเลือกมาจากกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับฐานข้อมูลแบบสำรวจข้อมูลปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพตามที่กำหนดไว้ เพื่อเตรียมเป็นวิทยากรสมาชิกชุมชน^{๑๑}

๑๒. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนแต่ละแห่งมีการประสานกับจังหวัด ส่งกลุ่มเป้าหมายเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรวิทยากรผู้นำสมาชิก รุ่นละสี่วันตามแผนการฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาแต่ละแห่ง^{๑๒}

๑๓. วิทยากรสมาชิกชุมชนหรือทีมปราชญ์ชุมชนที่ได้รับจากการฝึกอบรมตามหลักสูตรวิทยากรผู้นำสมาชิกหมู่บ้านละสี่คน ได้รับการเตรียมความพร้อมในการเป็นทีมวิทยากรสมาชิกชุมชน ได้รับการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดและเทคนิคการนำเสนอ เป็นทีมวิทยากรสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ^{๑๓}

๑๔. ในส่วนของปราชญ์ชาวบ้านตำบลสร้อยฟ้าที่ได้เข้ารับการอบรมพัฒนาผู้นำสมาชิก นั้น ร้อยละเก้าสิบของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สามารถเป็นวิทยากรสมาชิก และมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพได้เป็นอย่างดี^{๑๔}

^{๑๐}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันทบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นางสัมฤทธิ์ ทรัพย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔}สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสมาชิกศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๕. ผู้นำสมาชิกจากเวทีประชาคมหมู่บ้านของตำบลสร้อยฟ้าได้ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพื่อสร้างการเรียนรู้การสร้างสมาชิกชุมชนร่วมกับปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านอีกสี่คนที่ได้รับการคัดเลือกจากเวทีประชาคมหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นว่า การอบรมผู้นำสมาชิกของพัฒนาชุมชน ประสบผลสำเร็จด้วยดี^{๑๕}

๑๖. ปราชญ์ชุมชนสร้อยฟ้าได้เข้ารับการอบรมวิทยากรผู้นำสมาชิกพระตำหนักตามกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ได้ดำเนินงานโดยได้คัดเลือกปราชญ์จากเวทีประชาคมหมู่บ้านละคน ให้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสมาชิกในระดับจังหวัด เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องสมาชิกชุมชน ให้มีทักษะการถ่ายทอดความรู้ และเพื่อให้มีเทคนิคในการเป็นวิทยากรสมาชิกชุมชน^{๑๖}

๑๗. ผู้นำสมาชิกมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีแนวคิดที่ดีให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงก่อนแล้ว จึงลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ พร้อมแรงจูงใจความสำเร็จด้วย^{๑๗}

๑๘. บ้านตลาดควาย มีองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรวมพลังระหว่างผู้นำกลุ่มหมู่บ้าน เพื่อทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง ประสานการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ^{๑๘}

๑๙. ด้านการพัฒนาผู้นำสมาชิกโดยการดำเนินการของภาครัฐ ภาครัฐด้วยกันสนับสนุนกันในวงแคบ แต่ที่มหาวิทยาลัยของกรมพัฒนาชุมชน ถือว่ามีทักษะและประสบการณ์ในการจัดอบรมในระดับที่พึงพอใจได้^{๑๙}

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสมาชิกศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสมาชิกศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสมาชิกพาณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสมาชิกพาณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสมาชิกพาณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๐. รัฐกำหนดกิจกรรมและโครงการภายใต้กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีงบประมาณ ตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีกิจกรรมหรือโครงการที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน แบ่งเป็นสี่โครงการหลัก โดยโครงการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพเป็นโครงการระยะแรกของการดำเนินการตามแผน^{๒๐}

๒๑. ตอนที่จัดส่งปราชญ์ชุมชนเข้าไปเข้ารับการอบรมการเป็นผู้นำสัมมาชีพ ทางตำบลได้ประสานงาน และเชิญให้ผู้เข้าประชุมให้อยู่ร่วมกระบวนการโดยตลอด เพื่อให้วิทยากรของกระบวนการนี้ได้ทราบข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อปรับกระบวนการ และวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับธรรมชาติของอาชีพในชุมชน^{๒๑}

๒๒. ผลการดำเนินงานการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ เฉพาะในส่วนของชุมชนคูบัว ถือว่า บรรลุเป้าหมายร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะมีปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับการคัดเลือก เข้าร่วมการอบรมโดยพร้อมเพรียงกันที่จังหวัด^{๒๒}

๒๓. ภาครัฐกำหนดเป้าหมายในเชิงปริมาณ คือ หนึ่งหมู่บ้าน หนึ่งปราชญ์ แต่ในทางปฏิบัตินั้น อาจเพิ่มเติมในส่วนของคุณภาพหรือการพัฒนาทักษะของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งในที่นี่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของความเป็นผู้นำ สามารถนำสมาชิกไปในทิศทางที่ถูกต้องตรงกับนโยบายของรัฐบาล^{๒๓}

๒๔. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ เป็นนโยบายของรัฐบาลในการนำพาคนประเทศให้ดำเนินรอยตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง เป็นการพัฒนาศักยภาพการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหมู่บ้าน ที่กรมการพัฒนาชุมชน ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้จังหวัดอำเภอ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่เป้าหมายตามที่กำหนดไว้^{๒๔}

^{๒๐}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณฺ์ชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓}สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔}สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๕. โดยหลักการนั้น กรมการพัฒนาชุมชน ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ในหลวง รัชกาลที่ ๙ พระราชทานไว้ในโอกาสต่าง ๆ มาเป็นหลักในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน ตั้งแต่ ปี ๒๕๔๙ เป็นต้นมา ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจหลักของกรมการพัฒนาชุมชน คือ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านกระบวนการ พัฒนาผู้นำชุมชนและส่งเสริมการบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นสำคัญ โดยสอดคล้องและเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน ผลการดำเนินงานถือว่าบรรลุตัวชี้วัด ซึ่งดังกล่าวนี้ แม้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ เข้าร่วมการอบรม แต่ก็รับทราบข้อมูลจากรายงานการประชุมของพัฒนาชุมชนจังหวัด^{๒๕}

สรุปได้ว่า บริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ มีเนื้อความดังนี้คือ การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ เป็นการดำเนินการนโยบายของรัฐบาลในการนำพาคนประเทศให้ดำเนินรอยตามแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เป็นการพัฒนาศักยภาพการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยสอดคล้องและเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ทั้งนี้ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนแต่ละแห่งมีการประสานกับจังหวัด จัดส่งกลุ่มเป้าหมายเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตร วิทยากรผู้นำสัมมาชีพตามที่กรมการพัฒนาชุมชนได้ส่งเสริมให้จังหวัด อำเภอ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่เป้าหมายตามที่กำหนดไว้

โครงการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพเป็นโครงการระยะแรกของการดำเนินการตามแผนการดำเนินงานของภาครัฐนั้น เริ่มต้นที่การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ผู้นำสัมมาชีพ คือ ประชาชนชาวบ้านที่มาก ด้วยประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ มีความเสียสละและพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพแก่ผู้ ที่สนใจในหลักสัมมาชีพและนำไปขยายผลได้ถูกหลัก

การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพนั้น ดำเนินการในรูปแบบการจัดฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ ตามหลักสูตรการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพของกรมการพัฒนาชุมชนที่ได้รับความร่วมมือจากแนวร่วมของหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ จัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบ ของการประชุมสัมมนา หรือการฝึกอบรม ซึ่งเริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับประชาชนชุมชนด้านอาชีพ เพื่อให้สามารถกลับไปสร้างทีมและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือน ที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้านเป้าหมายได้ โดยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ ให้ประชาชนได้รับการพัฒนา อาชีพและมีรายได้ เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข

^{๒๕}สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ขยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

วิทยากรสัมมาชีพชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการอบรมผู้นำสัมมาชีพชุมชน เน้นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีความชำนาญในการประกอบอาชีพ ประสบความสำเร็จในการดำเนินอาชีพ จนเป็นที่ยอมรับ มีความพร้อมในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สาธารณะ มีจิตอาสา หรือการสร้างเครือข่าย และคำนึงถึงความพร้อมของกลุ่มเป้าหมายในการเป็นแกนหลักส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้เกิดได้จริง พร้อมแรงจูงใจความสำเร็จด้วย

การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ เป็นขั้นตอนแรก ของการพัฒนาชุมชนสัมมาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมายและตัวชี้วัดการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ที่เข้าอบรมมีทักษะและศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้ในฐานะเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน แม้ว่าเบื้องต้นได้คัดเลือกปราชญ์จากเวทีประชาคมหมู่บ้านละ ๑ คน เข้ารับการฝึกอบรมพร้อมกันที่จังหวัด แต่ในทางปฏิบัตินั้น อาจเพิ่มเติมในส่วนของคุณภาพหรือการพัฒนาทักษะของผู้เข้ารับการอบรม

หลักสูตรการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพของกรมการพัฒนาชุมชน มี ๓ หมวดวิชา ได้แก่ ปรัชญา หลักการ และแนวคิดสู่สัมมาชีพชุมชน องค์ความรู้สู่การสร้างสัมมาชีพ และทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สัมมาชีพ เมื่อปราชญ์ชาวบ้านได้ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้แล้วจะมีฐานะเป็นวิทยากรผู้นำสัมมาชีพชุมชน ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เพื่อสร้างการเรียนรู้การสร้างสัมมาชีพชุมชนร่วมกันกับปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้าน

วิทยากรของกระบวนการนี้จะได้ทราบข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อปรับกระบวนการและวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับธรรมชาติของอาชีพในชุมชน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชน ให้มีทักษะการถ่ายทอดความรู้ และเพื่อให้มีเทคนิคในการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนได้

ตารางที่ ๔.๑ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและตัวชี้วัดการดำเนินงานที่ชัดเจน	๖	๕, ๖, ๑๓, ๑๖, ๒๐, ๒๔
๒	ดำเนินงานด้วยความพร้อม มีทักษะและประสบการณ์	๔	๑, ๒, ๗, ๑๑

ตารางที่ ๔.๑ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้าง
 สัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ (ต่อ)

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๓	มีหน่วยงานภาครัฐอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงาน พัฒนาชุมชนเข้ามาสนับสนุน	๔	๓, ๑๘, ๑๙, ๒๑
๔	จัดอบรมผู้นำสัมมาชีพในรูปแบบการจัดฝึกอบรม หลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ	๔	๘, ๙, ๑๑, ๑๒
๕	มีผลการดำเนินงานเป็นรูปธรรมทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ	๔	๑๕, ๑๕, ๒๒, ๒๕
๖	มีการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้โดย เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ	๒	๔, ๒๓
๗	ดำเนินการตามจรรยาบรรณข้าราชการเพื่อเป็น ต้นแบบการประกอบสัมมาชีพ	๑	๑๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน
 ในจังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ พบว่า มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและตัวชี้วัดการ
 ดำเนินงานที่ชัดเจน ดำเนินงานด้วยความพร้อม มีทักษะ และประสบการณ์ มีหน่วยงานภาครัฐอื่นที่มี
 ส่วนเกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชุมชนเข้ามาสนับสนุน จัดอบรมผู้นำสัมมาชีพในรูปแบบการจัดฝึกอบรม
 หลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ มีผลการดำเนินงานเป็นรูปธรรมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และ
 มีการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้โดยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
 แห่งชาติ

๔.๑.๒ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด พบว่า

๑. ในการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดโดยการดำเนินงานของภาครัฐ คือ ปฏิบัติในการเตรียมสถานที่อำนวยความสะดวก เช่นว่า การค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพ เพื่อมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติหลักธรรมเชิงประยุกต์ แก่ผู้ที่สนใจที่จะเข้ามาปฏิบัติสัมมาชีพ^{๒๖}

๒. หากพิจารณาด้านประชุมเชิงปฏิบัติของวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด เมื่อมีการประชุมเชิงปฏิบัติต้องมีวิทยากรที่มีความสามารถรอบด้าน หากไม่สามารถหาบุคคลที่มีความสามารถครบทั้งหมดในคนคนเดียวได้ ต้องใช้เป็นรูปแบบของทีมีวิทยากร แต่ปัจจุบันนี้ยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักการของสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้อธิบายการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดเริ่มแรก^{๒๗}

๓. ระดับจังหวัด มีคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัด ที่ให้ความสำคัญกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ ภาครัฐได้กำหนดกลไกในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด^{๒๘}

๔. ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดหรือการดำเนินงานของภาครัฐ คือ ปฏิบัติอำนวยความสะดวกในเชิงพื้นที่โดยมีหลักคิดในการบูรณาการงานที่ตอบสนองนโยบายในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาลโดยเชื่อมโยงงานของกรมพัฒนาชุมชน^{๒๙}

^{๒๖}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์-กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙}สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๕. ในการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด โดยการดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด คือ การเตรียมสถานที่อำนวยความสะดวกต่อการค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพื่อมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติหลักธรรมเชิงประยุกต์แก่ผู้เข้าประชุม^{๓๐}

๖. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด เป็นปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพเพื่อฝึกอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมาย พร้อมจัดตั้งกลุ่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามประเภทอาชีพในชุมชนเป้าหมาย^{๓๑}

๗. ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ผลการดำเนินงานสามารถสร้างความชัดเจนในสัมมาชีพชุมชน สามารถวิเคราะห์ความต้องการอาชีพครัวเรือนเป้าหมายในหมู่บ้านได้ในเบื้องต้น^{๓๒}

๘. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด มีการวิเคราะห์อาชีพเพราะต้องเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และดำเนินการโดยผู้ที่มีความรู้ เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพนั้น ๆ เพื่อให้นำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างแท้จริง และมีผู้แทนจากหน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน ที่มีความรู้และมีบทบาทภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุน การประกอบอาชีพของชุมชนร่วมให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์อาชีพด้วย^{๓๓}

๙. การดำเนินการจัดประชุมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัดนี้ มุ่งหมายให้วิทยากรสัมมาชีพชุมชนมีความชัดเจนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน สามารถวิเคราะห์ความต้องการอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายในหมู่บ้านได้ มีข้อมูลสัมมาชีพชุมชนตามกลุ่มประเภทอาชีพ เพื่อให้มีแผนปฏิบัติการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชน และการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และสร้างเครือข่ายวิทยากรสัมมาชีพชุมชน ทั้งนี้ การจัดประชุมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัด มีผลผลิตเป็นแผนปฏิบัติการทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด^{๓๔}

^{๓๐}สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์ธา, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑}สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒}สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓}สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔}สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๐. การประชุมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสำนัก มีวิทยากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสมาชิกเป็นอย่างดี อธิบายการปฏิบัติหลักการ ประกอบสัมมาชีพแก่ประชาชนได้ หลังจากที่ปราชญ์ชุมชนหมู่บ้านละหนึ่งคน ได้ผ่านการฝึกอบรม หลักสูตร วิทยากรผู้นำสัมมาชีพ ตามโครงการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพแล้ว อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงขาดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งยอมรับว่า สำนัก ยังขาดบุคลากรประเภทนี้อยู่^{๓๕}

๑๑. วิทยากรสัมมาชีพชุมชนจะสามารถสืบค้นครัวเรือนที่มีความต้องการและสนใจฝึกอาชีพเพื่อประกอบเป็นอาชีพที่สามารถสร้างให้เกิดรายได้ให้ครอบครัว ต้องมีการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน เพราะต้องนำข้อมูลรายได้เฉลี่ยไปใช้ในการดำเนินงาน เพื่อเป็นฐานในการวัดผลตามตัวชี้วัดของงบประมาณ^{๓๖}

๑๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด จัดขึ้นเพื่อให้ปราชญ์ชุมชนผู้ผ่านการอบรมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนได้เข้าประชุมพร้อมกับทีมสนับสนุนระดับจังหวัด เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามแผนงานที่จัดทำขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลในเชิงพื้นที่^{๓๗}

๑๓. ทางหน่วยงานได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ซึ่งเป็นการประชุมร่วมด้านวิชาการการพัฒนาชุมชน เช่น การดำเนินงานสารสนเทศ ต้นแบบ และฝึกวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยโปรแกรม CIA เว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลกลางด้วย^{๓๘}

๑๔. ด้านนี้ ปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมผู้นำสัมมาชีพ จะเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา โดยการสร้างสัมมาชีพชุมชน ในระดับบุคคลหรือครัวเรือน มุ่งหวังให้มีการลดการพึ่งพา ละความฟุ่มเฟือย เลิกอบายมุข เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนผู้ที่มีความชัดเจนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน^{๓๙}

^{๓๕}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๘}สัมภาษณ์ นางสาวสุภาวดี ทรัพย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๙}สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๕. การประชุมเชิงปฏิบัติการระดับจังหวัดนี้ มีการวิเคราะห์อาชีพที่ครัวเรือนเป้าหมายต้องการ เพื่อพิจารณาสถานการณ์อาชีพที่ครัวเรือนเป้าหมายต้องการฝึกอบรม เชื่อมโยงกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องและโอกาสของการประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง^{๔๐}

๑๖. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดจะเชิญปราชญ์ชุมชนที่จะร่วมเป็นทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชน คือ ผู้ฝึกปฏิบัติการทำหน้าที่เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน และทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลอาชีพที่ครัวเรือนเป้าหมายมีความต้องการและสนใจฝึกอบรมอาชีพ จากแบบสำรวจผู้ที่มีความสมัครใจและต้องการฝึกอาชีพ ที่ได้สำรวจไว้แล้ว โดยพิจารณาโอกาสประสบความสำเร็จเป็นสำคัญ^{๔๑}

๑๗. ระดับจังหวัด ใช้หลักการตลาดประกอบกับทิศทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของจังหวัดและอำเภอ โดยคำนึงถึงสอดคล้องกับความรู้ของปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียงในอำเภอเดียวกัน ศักยภาพชุมชน ทุนชุมชน ความสามารถในการสร้างรายได้ การเชื่อมโยงกับตลาด การมีแหล่งเรียนรู้ที่สะดวกต่อการเรียนรู้ ที่สำคัญที่จังหวัดมุ่งเน้น คือ ต้องเป็นอาชีพที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^{๔๒}

๑๘. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดนี้ นอกจากมีปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเข้าประชุมแล้ว ยังมีการประสานทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนในพื้นที่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ และหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนส่งเสริม เข้าร่วมประชุมด้วย เพื่อขยายผลและต่อยอดการสร้างสัมมาชีพชุมชนในหมู่บ้านเพื่อไปสู่ความยั่งยืน^{๔๓}

^{๔๐}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๑}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรนุกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๒}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดความ/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๓}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๙. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรระดับจังหวัด เน้นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือสร้างเครือข่าย โดยการส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม มีเป้าประสงค์ให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาร่วมกันของทุกฝ่าย ทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้าร่วม^{๔๔}

๒๐. ระดับจังหวัดทำหน้าที่เป็นแกนนำหลักในการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามแผนของระดับจังหวัด ซึ่งให้ทุกชุมชนยึดตามแผนนี้^{๔๕}

๒๑. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด เป็นงานที่สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดดำเนินการจัดประชุมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพและฝึกอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมาย พร้อมจัดตั้งกลุ่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามประเภทอาชีพ^{๔๖}

๒๒. จากการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการระดับจังหวัด เห็นได้ชัดเจนว่า สัมมาชีพ ต้องเป็นอาชีพที่ชาวบ้านเขาต้องการทำ อยากทำ ประกอบการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง ที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับประชาชนชุมชนด้านอาชีพ จากนั้นกลับไปสร้างทีมและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้านเป้าหมาย^{๔๗}

๒๓. ดูจากจุดมุ่งหมายของการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด เห็นได้ชัดเจนว่า รัฐบาลให้ความสำคัญกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ แต่สิ่งที่อาจมองข้ามไป คือ หลักการของสัมมาอาชีพะ ดังได้ระบุไว้ในพระไตรปิฎก ฎกทัณฑสูตร และในปัจจุบันชาวพุทธล้วนสนใจอยากเห็นความร่มเย็นเป็นสุข ประเด็นนี้ต้องทำความเข้าใจว่าการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของความร่มเย็นเป็นสุข^{๔๘}

^{๔๔}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ราษฎรชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาดิษยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๕}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๖}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๗}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ราษฎรชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๘}สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๔. เป้าหมายเป็นการพัฒนาอย่างบูรณาการ เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ลงรายละเอียดในระดับชุมชน ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล อาศัยกระบวนการพัฒนาอย่างบูรณาการด้วยวิถีทางประชาธิปไตย^{๔๙}

๒๕. การดำเนินงานนี้ บูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยยึดแนวคิดพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่สิ่งที่ยังขาดและควรปรับปรุงการดำเนินงานโดยเร่งด่วน คือ การมีส่วนร่วมขององค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนา อาศัยความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยตรงที่พระพุทธศาสนามีหลักสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของหลักสัมมาชีพเต็มพื้นที่ของรัฐบาล และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงก็สอดคล้องกับหลักการของมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางของการดำเนินชีวิตที่อาศัยปัญหาเป็นเครื่องมือ^{๕๐}

สรุปได้ว่า บริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด มีเนื้อความดังนี้คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดนี้ สืบเนื่องจากการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพที่ให้ความสำคัญกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ กระบวนการแรกเป็นการค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพชุมชน เพื่อมาเป็นวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านเพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา

การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดนี้ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจะทำการเตรียมสถานที่สำหรับการประชุมเชิงปฏิบัติการ คอยอำนวยความสะดวกต่อการค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพื่อมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติหลักธรรมเชิงประยุกต์แก่ผู้เข้าประชุมให้มีความพร้อมในการลงพื้นที่ฝึกอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมาย พร้อมจัดตั้งกลุ่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามประเภทอาชีพในชุมชนเป้าหมาย ซึ่งเป็นผลมาจากการวิเคราะห์ความต้องการด้านอาชีพในพื้นที่ต่าง ๆ ด้วย

การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด เป็นรูปแบบของการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นแผนปฏิบัติการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชน การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และสร้างเครือข่ายวิทยากรสัมมาชีพชุมชนให้สามารถสืบค้นความต้องการและสนใจฝึกอาชีพสร้างให้เกิดรายได้ให้ครอบครัว สามารถเข้าถึงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานจปฐ. ที่จัดทำขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลในเชิงพื้นที่

^{๔๙}สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๐}สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมผู้นำสัมมาชีพในขั้นตอนแรกจะได้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด เพื่อมีส่วนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา โดยการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับ ครัวเรือน มุ่งหวังให้มีการลดการพึ่งพา ละความฟุ่มเฟือย เลิกอบายมุข โดยเชื่อมโยงกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องและโอกาสของการประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ ขั้นตอนนี้เป็น การดำเนินการจัดประชุมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมของทีมวิทยากรสัมมาชีพ

ผู้ฝึกปฏิบัติการทำหน้าที่เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนและทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลอาชีพที่ครัวเรือนเป้าหมายมีความต้องการและสนใจฝึกอบรมอาชีพจากแบบสำรวจผู้ที่มีความสนใจและต้องการฝึกอาชีพที่ได้สำรวจไว้แล้ว โดยคำนึงถึงความสามารถในการสร้างรายได้ การเชื่อมโยงกับตลาด การมีแหล่งเรียนรู้ที่สะดวกต่อการเรียนรู้ และสอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันนี้ยังขาดมีวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักการของ สัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา ขาดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสภาพ วิถีชีวิตของคนในชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมขององค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนา ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยตรงเพราะพระพุทธศาสนามีหลักสัมมาอาชีพะ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐาน ของหลักสัมมาชีพเต็มพื้นที่ของรัฐบาล และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงก็สอดคล้องกับหลักการของ มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง

ตารางที่ ๔.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้าง สัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากร สัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	มีการค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพื่อให้ วิทยากรสัมมาชีพชุมชนมีความชัดเจนในการสร้าง สัมมาชีพชุมชน	๙	๑, ๕, ๖, ๗, ๑๑, ๑๔, ๑๕, ๒๑, ๒๒
๒	มีผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชนเข้า ร่วมวิเคราะห์อาชีพของแต่ละชุมชนเพื่อความสำเร็จ ในเชิงคุณภาพของการสร้างสัมมาชีพชุมชน	๕	๘, ๑๓, ๑๘, ๑๙, ๒๐

ตารางที่ ๔.๒ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด (ต่อ)

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๓	ยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสัมมาอาชีพะตามหลักการของพระพุทธศาสนา	๔	๒, ๑๐, ๒๓, ๒๕
๔	มีการมุ่งเป้าการดำเนินงานเชิงพื้นที่โดยสอดคล้องกันตั้งแต่จังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน และครัวเรือน	๓	๔, ๑๖, ๒๔
๕	มีผลผลิตเป็นแผนปฏิบัติการที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด	๓	๙, ๑๒, ๑๗
๖	มีทีมสนับสนุนการดำเนินงานระดับจังหวัดการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทย	๑	๓

จากตารางที่ ๔.๒ แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด พบว่า มีการค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพื่อให้วิทยากรสัมมาชีพชุมชนมีความชัดเจนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน มีผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชนเข้าร่วมวิเคราะห์อาชีพของแต่ละชุมชนเพื่อความสำเร็จในเชิงคุณภาพของการสร้างสัมมาชีพชุมชน ยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสัมมาอาชีพะตามหลักการของพระพุทธศาสนา มีการมุ่งเป้าการดำเนินงานในเชิงพื้นที่โดยสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน และครัวเรือน มีผลผลิตเป็นแผนปฏิบัติการที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด และมีทีมสนับสนุนการดำเนินงานระดับจังหวัดการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทย

๔.๑.๓ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน พบว่า

๑. การเตรียมความพร้อมด้านที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน ทางภาครัฐได้จัดเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติงานสัมมาชีพ โดยสรรหาผู้มีรู้ถึงผลดีและผลเสียในการดำเนินงานมาเป็นที่มหาวิทยาลัยพระดับหมู่บ้าน โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมาเป็นเจ้าภาพหลัก^{๕๑}

๒. การเตรียมความพร้อมด้านที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้านมีที่มหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติสัมมาชีพที่มีคุณภาพเพื่อให้ความรู้ในหลักสมัชชาอื่นนำไปสู่การเสริมสร้างสัมมาชีพพระดับครัวเรือนอยู่แล้ว แต่ยังคงขาดบุคลากรขององค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคลากรของพระพุทธศาสนา เช่น พระสงฆ์ผู้นำชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักสัมมาอาชีพะในทางพระพุทธศาสนา^{๕๒}

๓. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ประสานสนับสนุนให้มีการจัดเวทีประชุมเตรียมความพร้อมของทีมนักสัมมาชีพชุมชน ประชุมกันอยู่เป็นประจำ แต่ในส่วนของผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงมีบทบาทเป็นเพียงผู้เข้าร่วมประชุม ในสัดส่วนบุคคลภายนอก ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรมผ้าตีนจกคูบัวและเมืองโบราณมาโดยตลอด และมีองค์ความรู้ทางศาสนาที่สามารถยึดโยงจิตให้ของชุมชนภาคครัวเรือนให้ร่วมมือกันเพื่อชุมชนได้เป็นอย่างดี^{๕๓}

๔. การเตรียมความพร้อมด้านที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดก็จะร่วมกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ จัดหาเตรียมความพร้อมให้ที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน เพื่อถ่ายทอดเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้ทอดทิ้ง^{๕๔}

^{๕๑}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธม), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๒}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์-กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๓}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวีโส, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๔}สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๕. พัฒนาชุมชนอำเภอให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานให้มีการประชุมเตรียมความพร้อมของทีมหาวิทยาลัยพระดัมหม์บ้าน โดยมีทีมหาวิทยาลัย คือ ครูใหญ่หนึ่งคนและครูน้อยอีกสี่คน ซึ่งครูใหญ่ ได้แก่ ปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมและผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำหน้าที่เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนของหมู่บ้าน ซึ่งได้ผ่านการอบรมในระดับจังหวัดแล้ว และครูน้อย ได้แก่ ปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกเพิ่มอีกสี่คน รวมเป็นห้าคน^{๕๕}

๖. ทีมหาวิทยาลัยสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และร่วมดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ซึ่งบุคลากรระดับหมู่บ้านนี้ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านของชุมชน นั้นเอง^{๕๖}

๗. การเตรียมความพร้อมทีมหาวิทยาลัยสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านนี้ จะมีทีพัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นทีสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน และมีหน่วยงานภาคีที่ร่วมกิจกรรม ร่วมให้คำปรึกษาแนะนำด้วย ทั้งในส่วนของพัฒนาชุมชนจังหวัด ก็จะลงมาช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามแผนแม่บทระดับจังหวัดด้วย^{๕๗}

๘. การเตรียมความพร้อมทีมหาวิทยาลัยสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน คือ การสร้างทีมหาวิทยาลัยสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านให้มีความพร้อมและสามารถจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นการดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมทีมหาวิทยาลัยสัมมาชีพชุมชนในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยให้มีทีสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนในพื้นที่ และหน่วยงานภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วย^{๕๘}

๙. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจะเป็นผู้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานให้มีการประชุมเตรียมความพร้อมของทีมหาวิทยาลัยพระดัมหม์บ้าน โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ความเป็นมา ความสำคัญ กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในขั้นตอนนี้ ได้เพิ่มปราชญ์ชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นหมู่บ้านละห้าคน^{๕๙}

^{๕๕}สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๖}สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๗}สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๘}สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๙}สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๐. ในขั้นตอนนี้ มีการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพชุมชน ข้อมูลแสดงทิศทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของระดับจังหวัด อำเภอ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ความสมัครใจและต้องการฝึกอาชีพของหมู่บ้านเป้าหมายด้วย และมีการแบ่งครัวเรือนรับผิดชอบในสัดส่วนหนึ่งคนต่อสี่ครัวเรือน หมายถึง ประชาชนชุมชนหนึ่งท่าน รับผิดชอบครัวเรือนรวมสี่ครัวเรือน ดังนั้น ประชาชนชุมชนที่มีทั้งหมดชุมชนละห้าท่าน จึงครอบคลุมครัวเรือนทั้งสี่ครัวเรือนตามที่กำหนดไว้ และมีการร่วมกันทบทวนและจัดทำแผนการฝึกอบรมอาชีพ การส่งเสริมสนับสนุน กำกับและติดตามครัวเรือนสมาชิก การจัดเตรียมพื้นที่ฝึกอบรม ศึกษาดูงานและวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอาชีพของแต่ละชุมชนด้วย^{๖๐}

๑๑. การเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสมาชิกพระดับหมู่บ้านนี้ เป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องเลยก็ว่าได้ เพราะการส่งเสริมสมาชิกต้องเริ่มจากหมู่บ้าน อาจจะเป็นหมู่บ้านตัวอย่างของการประกอบสมาชิก โดยต้องมีการเตรียมความพร้อมวิทยากรผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจ ของการประกอบสมาชิก เพื่อจะได้อธิบายให้ประชาชนในหมู่บ้านรับทราบและเข้าใจในการประกอบสมาชิกเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นการเตรียมความพร้อมของวิทยากรนี้เป็นส่วนสำคัญยิ่งประการหนึ่งก่อนลงภาคปฏิบัติการในพื้นที่^{๖๑}

๑๒. การเตรียมความพร้อม จะเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชนหรือแกนนำหมู่บ้านเข้าร่วมประชุม เพิ่มเติมจากการประชุมในระดับจังหวัด แต่ต้องมาในสัดส่วนของประชาชนชุมชน และต้องได้รับการฝึกอบรม เปิดรับความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมที่มีต่อวิถีชีวิต และฝึกทักษะการเป็นผู้นำให้เหมาะสม ด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยกระบวนการกลุ่ม สามารถไปเสริมสร้างพลังการเคลื่อนไหวของชุมชน เป็นการสร้างภาวะผู้นำ^{๖๒}

๑๓. ในปัจจุบันภาครัฐก็ได้เตรียมความพร้อมให้กับชุมชนระดับหมู่บ้านแล้ว แต่ยังคงขาดบุคลากรที่สามารถเป็นผู้นำชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งในขั้นตอนนี้ ต้องการผู้นำการกระทำ หรือผู้นำที่เสียสละอย่างแท้จริง ในส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า ควรเป็นพระสงฆ์ที่ชาวบ้านในหมู่บ้านนับถือ ศรัทธา หรือในเบื้องต้นอาจเป็นหลวงพ่ोज้าอาวาสของวัดในหมู่บ้านนั้น^{๖๓}

^{๖๐}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๒}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๓}สัมภาษณ์ นางสมฤทธิ รัตปัติย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๔. การเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพระดัมหม์บ้าน เป็นกระบวนการสร้างแกนนำหมู่บ้าน มีเป้าหมายให้เกิดผู้นำการพัฒนาอยู่ในชุมชน และสามารถนำการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน สร้างความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปสู่สิ่งที่ชุมชนต้องการหรือเป้าหมายที่รัฐกำหนดไว้ เรียนรู้และวิธีการจัดเก็บข้อมูล และการวัดความสำเร็จร่วมกันด้วย^{๖๔}

๑๕. ในขั้นตอนนี้ ตำบลสร้อยฟ้า ได้เพิ่มที่มหาวิทยาลัยซึ่งประกอบด้วย ครูใหญ่หนึ่งคน คือ ประชาชนชุมชนที่ผ่านการอบรมและผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ และครูน้อยสี่คน ซึ่งเป็นประชาชนชุมชนมาช่วยทำหน้าที่เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนของหมู่บ้าน รวมกันเป็นห้าคน^{๖๕}

๑๖. ระยะเวลาที่มีการทบทวนแผนชุมชน ซึ่งเครื่องมือของการขับเคลื่อนการพัฒนาที่จัดทำขึ้นบนพื้นฐานข้อมูลชุมชน จากที่สภาผู้นำชุมชนทำแผนชุมชนเสนอมา ซึ่งเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา เป็นต้น^{๖๖}

๑๗. การเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพระดัมหม์บ้าน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นผู้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานให้มีการประชุมเตรียมความพร้อมของที่มหาวิทยาลัยพระดัมหม์บ้าน^{๖๗}

๑๘. การเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพระดัมหม์บ้านนั้น เมื่อพิจารณาจากผลการประชุมเชิงปฏิบัติการปฏิบัติกร จำเป็นต้องเพิ่มศักยภาพให้มากขึ้นทั้งด้านการให้ความรู้และการบริการที่ดี แต่ยังไม่ครบทุกฝ่าย เช่น ขาดการเชิญผู้นำทางศาสนาในพื้นที่เข้ามาร่วม^{๖๘}

^{๖๔}สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๕}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๖}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรนุกุลพงศ์, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๗}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดความ/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๘}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๙. ขั้นตอนนี้ ชุมชนตลาดควายได้จัดส่งวิทยากรผู้นำสัมมาชีพและแกนนำสัมมาชีพรวม ๕ คนที่ผ่านการคัดเลือกจากประชาคมหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการส่งเสริม ติดตาม สนับสนุน และกำกับครัวเรือนยี่สิบครอบครัว ที่ได้แบ่งสัดส่วนการรับผิดชอบหนึ่งคนต่อสี่ ครัวเรือนสามารถพัฒนาและสร้างอาชีพได้ด้วยการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปประกอบอาชีพ โดยให้มีรายได้เพิ่มหรือให้รายจ่ายลดลง^{๖๙}

๒๐. การเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านจะมีการทบทวนแผนปฏิบัติการติดตามสนับสนุนการประกอบอาชีพของครัวเรือนสัมมาชีพชุมชน เพื่อต้องการขับเคลื่อนการสร้างสัมมาชีพชุมชนสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เกิดผลเป็นรูปธรรม^{๗๐}

๒๑. ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนในแต่ละหมู่บ้านและทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนในพื้นที่ได้ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการสำหรับติดตามและสนับสนุนการประกอบอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายที่ผ่านการอบรมอาชีพ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง สร้างรายได้ให้ครัวเรือนได้จริง ขั้นตอนนี้ ปราชญ์และแกนนำที่เข้าร่วมประชุมเตรียมความพร้อมจะต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมาย และเรียนรู้วิธีการจัดเก็บข้อมูล ตลอดจนถึงวิธีวัดความสำเร็จจากการดำเนินงาน^{๗๑}

๒๒. การเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชน หลังจากปราชญ์ชุมชนหมู่บ้านละคน ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพในระดับจังหวัดแล้ว ก็ขยายผลโดยเพิ่มจำนวนปราชญ์ชุมชนอีกหมู่บ้านละสี่คน^{๗๒}

๒๓. ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านโดยการดำเนินงานของภาครัฐ คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ซึ่งมีบทบาทในการเตรียมสถานที่อำนวยความสะดวก เช่น

^{๖๙}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๐}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณฺ์ชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๒}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพิ่มเติม เพื่อมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในระดับหมู่บ้าน แต่ที่ควรเพิ่มเติมคือ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา^{๗๓}

๒๔. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพหุชุมชนระดับหมู่บ้าน ยังไม่เปิดโอกาสให้องค์กรคณะสงฆ์เข้าร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ แต่เน้นการสร้างเครือข่ายปฏิบัติการในเชิงพื้นที่เสียก่อน ซึ่งเสียโอกาสเป็นอย่างมาก เพราะหลักการของสัมมาชีพชุมชน มีพื้นฐานจากหลักการและแนวคิดของสัมมาอาชีพหรือการประกอบอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม ทำด้วยความสุจริต และถูกต้องตามหลักศีลธรรม สัมมาอาชีพะมีหลักการอยู่ว่าไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่จะเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นรวมถึงประเทศชาติบ้านเมืองด้วย การที่มีการแบ่งอาชีพต่าง ๆ เช่น อาชีพรับราชการ เป็นครู เป็นทหาร เป็นตำรวจหรืออาชีพค้าขาย เป็นพ่อค้า แม่ค้า อาชีพเกษตรกรรม เป็นเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา อะไรก็ตามที่เป็นการทำมาหากิน ถือว่าเป็นอาชีพทั้งนั้น ฉะนั้น สัมมาชีพชุมชนจึงยึดแนวทางปฏิบัติจากความหมายของสัมมาอาชีพะข้างต้น และปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัยว่า การทำมาหากินโดยไม่ได้เอากำไรสูงสุดเป็นตัวตั้งหรือเป็นเป้าหมายสุดท้าย และต้องคำนึงถึงความ เป็นธรรมทางสังคม ความสุขของตน และคนทำงาน รวมถึงประโยชน์ของผู้บริโภคและผู้รับบริการหลัก โดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและไม่มุ่งไปกระตุ้นตัณหา อันเป็นเหตุแห่งทุกข์^{๗๔}

๒๕. การเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพหุชุมชนระดับหมู่บ้าน มีการสรรหาทีมวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านรวมทั้งสิ้นหมู่บ้านละห้าคน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นประสานให้มีการจัดเวทีประชุมเตรียมความพร้อมของทีมนักสัมมาชีพชุมชน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัมมาชีพชุมชน ถ่ายทอดเทคนิคการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชน ตลอดจนแบ่งสัดส่วนครัวเรือนรับผิดชอบ และมีการทบทวนและจัดทำแผนการฝึกอบรมอาชีพ และวิเคราะห์ความต้องการการฝึกอาชีพด้วย^{๗๕}

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า บริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน มีเนื้อความดังนี้คือ การเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้านนี้ สืบเนื่องจากที่มี การจัดเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติงานสัมมาชีพโดยได้สรรหาผู้มีรู้ถึงผลดีและผลเสียในการ ดำเนินงานมาเป็นวิทยาลัยการสัมมาชีพระดับหมู่บ้านแล้ว ขั้นตอนนี้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจะ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ พร้อมทำหน้าที่ประสานให้มีการจัดเวทีประชุมเตรียมความพร้อมของทีม สัมมาชีพชุมชน โดยที่วิทยาลัยการสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้านจะประกอบด้วย ครูใหญ่ ๑ คน และครู น้อย ๔ คน ซึ่งครูใหญ่ ได้แก่ ปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมและผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการการทำ หน้าที่เป็นวิทยาลัยการสัมมาชีพชุมชนของหมู่บ้าน ซึ่งได้ผ่านการอบรมในระดับจังหวัดแล้ว และครูน้อย ได้แก่ ปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านที่ได้รับคัดเลือกเพิ่มอีก ๔ คน รวมเป็น ๕ คน ร่วมดำเนินกิจกรรม ส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน การเตรียมความพร้อมที่วิทยาลัยการสัมมาชีพพุมชน ระดับหมู่บ้านนี้ จะมีทีมพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ร่วมกับ หน่วยงานภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การเตรียมความพร้อมที่วิทยาลัยการสัมมาชีพพุมชนระดับ หมู่บ้าน มีการแบ่งครัวเรือนรับผิดชอบในสัดส่วน ๑ คน ต่อ ๔ ครัวเรือน หมายถึง ปราชญ์ชุมชน ๑ ท่าน รับผิดชอบครัวเรือน ๔ ครัวเรือน ที่วิทยาลัยการสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้านนี้มีหน้าที่ในการกำกับ และติดตามครัวเรือนสัมมาชีพ การจัดเตรียมพื้นที่ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และวัสดุอุปกรณ์ในการฝึก อาชีพของแต่ละชุมชนด้วย การเตรียมความพร้อมของทีมวิทยากรนี้เป็นส่วนสำคัญยิ่งประการหนึ่ง ก่อนลงภาคปฏิบัติการในพื้นที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยกระบวนการกลุ่ม สามารถ เสริมสร้างพลังการเคลื่อนไหวของชุมชน นำการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทของ ชุมชน สร้างความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปสู่สิ่งที่ชุมชนต้องการได้ต่อเนื่องและเกิดผลเป็นรูปธรรม บริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยาลัยการสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้านนี้ เน้นการสร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นความ เป็นมา ความสำคัญ และวิธีการสร้างสัมมาชีพชุมชน อย่างไรก็ตาม การเตรียมความพร้อมของทีม วิทยากรนี้ แม้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์พร้อมทั้งทำหน้าที่ ประสานงานให้มีการประชุมเตรียมความพร้อมของทีมวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน และมีการ เพิ่มเติมปราชญ์ชุมชนเข้ามาเป็นวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านโดยสัดส่วนนอกเหนือจากที่เข้ารับการ อบรมในระดับจังหวัด เพื่อเตรียมความพร้อมที่วิทยาลัยการสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้าน และทบทวน แผนชุมชนก่อนลงภาคปฏิบัติการ แต่ยังมีขาดบุคลากรขององค์กรทางศาสนา เช่น วิทยากรฝ่ายสงฆ์ ที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสัมมาอาชีพะที่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ตามแนวคิด สัมมาชีพชุมชน กล่าวคือ ยังไม่เปิดโอกาสให้องค์กรคณะสงฆ์เข้าร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ แต่เน้น การสร้างเครือข่ายปฏิบัติการในเชิงพื้นที่เสียก่อน ซึ่งเสียโอกาสเป็นอย่างมาก เพราะหลักการของ สัมมาชีพชุมชน มีพื้นฐานจากหลักการและแนวคิดของสัมมาอาชีพะในทางพระพุทธศาสนา

ตารางที่ ๔.๓ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้าง
 สัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยราชบุรี
 สัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	ยังขาดวิทยากรฝ่ายสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถใน ศาสตร์ของสัมมาอาชีพที่บูรณาการกับศาสตร์ สมัยใหม่ตามแนวคิดสัมมาชีพชุมชน	๖	๒, ๓, ๑๓, ๑๘, ๒๒, ๒๓
๒	มีการเพิ่มเติมปราชญ์ชุมชนเข้ามาเป็นวิทยากร สัมมาชีพระดับหมู่บ้านโดยสัดส่วนนอกเหนือจากที่ เข้ารับการอบรมในระดับจังหวัด	๖	๕, ๖, ๑๒, ๑๕, ๑๙, ๒๒
๓	เน้นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้าง สัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงในประเด็นความเป็นมา ความสำคัญ และ วิธีการสร้างสัมมาชีพชุมชน	๔	๙, ๑๐, ๑๑, ๑๔
๔	การเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยราชบุรีชุมชน ระดับหมู่บ้านมีการทบทวนแผนชุมชนก่อนลง ภาคปฏิบัติ	๔	๑๖, ๒๐, ๒๑, ๒๕
๕	สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานให้มีการ ประชุมเตรียมความพร้อมของที่มหาวิทยาลัยราชบุรี ระดับหมู่บ้าน	๓	๘, ๗, ๑๗

ตารางที่ ๔.๓ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้าง
 สัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมที่มวิทยากร
 สัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน (ต่อ)

ที่	ประเด็น	จำนวน รูป/คน	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๖	ที่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นคนใน ชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบ ของคนในชุมชนเป็นอย่างดี	๑	๑
๗	มีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดร่วมสนับสนุนการ ดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในการ ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนใน ระดับหมู่บ้านด้วย	๑	๔

จากตารางที่ ๔.๓ แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน
 ในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมที่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พบว่า ยังขาด
 วิทยากรฝ่ายส่งเสริมที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสัมมาอาชีพะที่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
 ตามแนวคิดสัมมาชีพชุมชน มีการเพิ่มเติมปราชญ์ชุมชนเข้ามาเป็นวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านโดย
 สัดส่วนนอกเหนือจากที่เข้ารับการอบรมในระดับจังหวัด เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
 กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นความเป็นมา
 ความสำคัญ และวิธีการสร้างสัมมาชีพชุมชน การเตรียมความพร้อมที่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับ
 หมู่บ้านมีการทบทวนแผนชุมชนก่อนลงภาคปฏิบัติการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การ
 สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานให้มีการประชุมเตรียมความพร้อมของทีม
 วิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นคนในชุมชนที่มีความรู้
 ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบของคนในชุมชนเป็นอย่างดี และมีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดร่วม
 สนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการสร้าง
 สัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านด้วย

๔.๑.๔ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า

๑. ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมายมีการลงพื้นที่ของทีมหาวิทยาลัยระดับหมู่บ้าน มาให้ความรู้หลักสัมมาชีพ และสอบถามความสนใจในการประกอบสัมมาชีพ และทำการอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายในปัจจุบัน และความสนใจในการทำอาชีพอื่นในอนาคตด้วย^{๗๖}

๒. รัฐต้องการจัดเวทีประชาคมหมู่บ้านเพื่อแจ้งแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านแจ้งผลคัดเลือกครอบครัวพัฒนา มาเป็นต้นแบบ และร่วมเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ซึ่งในระยะเริ่มต้นเป็นครัวเรือนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ กระจายไปตามคุ้มต่างๆภายในหมู่บ้าน เมื่อพัฒนาเป็นครัวเรือนต้นแบบได้แล้ว ก็จะได้ขยายผลสู่ครัวเรือนอื่น ในบริเวณใกล้เคียงกันได้ทั่วทั้งหมู่บ้าน^{๗๗}

๓. การดำเนินงานในขั้นตอนนี้เริ่มให้ครัวเรือนมีส่วนร่วม โดยเป็นการมีส่วนร่วมในเบื้องต้น คือ มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลกับปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมจากจังหวัด หรือผ่านหลักสูตรการพัฒนาแล้ว โดยมีการทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาชุมชน^{๗๘}

๔. ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมายเป็นภารกิจในการเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนแก่ครัวเรือน รวมถึงการกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพโดยวิทยากรหลักที่ทำหน้าที่สอนอาชีพ และหากมีกรณีทีมหาวิทยาลัยพหุศึกษาชุมชนในหมู่บ้านไม่มีความรู้ในเรื่องที่ครัวเรือนเป้าหมายต้องการฝึกอาชีพจริง ๆ ให้พิจารณาคัดเลือกจากทีมหาวิทยาลัยพหุศึกษาชุมชนระดับหมู่บ้านจากหมู่บ้านอื่น หรือประสานขอรับการสนับสนุนจากวิทยากรสัมมาชีพชุมชนที่อำเภอหรือจังหวัด ซึ่งได้มีการจัดทำฐานข้อมูลไว้แล้ว^{๗๙}

^{๗๖}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๗}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพหุศึกษา-กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๘}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๙}สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๕. การดำเนินงานในขั้นตอนนี้คือทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านจะเตรียมการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้านเป้าหมาย โดยต้องสอนอาชีพที่เขาต้องการอยากทำประกอบการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางประกอบอาชีพ^{๘๐}

๖. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป็นการลงพื้นที่และสื่อสารกับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพ ซึ่งได้แก่ ในหมู่บ้านตามยุทธศาสตร์ที่หนึ่งจำนวนหมู่บ้านละยี่สิบครัวเรือนที่แสดงความประสงค์ต้องการเข้ารับการฝึกอาชีพตามแบบสำรวจความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชน^{๘๑}

๗. ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมายนั้น ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านจะลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพทั้งยี่สิบ ครัวเรือน โดยแบ่งตามสัดส่วนของทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน หนึ่งคนต่อสี่ครัวเรือน ตามที่กำหนดสัดส่วนกันไว้ตั้งแต่กระบวนการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน^{๘๒}

๘. ขั้นตอนนี้ มุ่งหมายให้ครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถฝึกอาชีพได้บรรลุผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จากการให้ความรู้โดยวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน เกี่ยวกับความรู้เรื่องสัมมาชีพชุมชน ความสำคัญของการสร้างสัมมาชีพชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชน ความสำคัญของการสร้างสัมมาชีพชุมชน และกระบวนการหรือวิธีการในการสร้างสัมมาชีพชุมชน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย^{๘๓}

๙. ครัวเรือนเป้าหมายจะทำข้อตกลงร่วมกันกับทีมวิทยากรชุมชนระดับหมู่บ้าน โดยต้องกรอกข้อมูลในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนมาแสดงผลการปฏิบัติงานในเชิงพื้นที่^{๘๔}

๑๐. ภาครัฐมีการทบทวนความต้องการของครัวเรือนเป้าหมายว่ายังคงมีความสนใจหรือต้องการฝึกอาชีพ หรือเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือไม่ ซึ่งกรณีที่ไม่ต้องการฝึกอาชีพ ก็จะทำให้ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านหาครัวเรือนอื่นทดแทน หรือต้องการเปลี่ยนอาชีพให้เปลี่ยนอาชีพตามคำแนะนำของทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านได้^{๘๕}

^{๘๐}สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์ธา, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๑}สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๒}สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๓}สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๔}สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๕}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๑. ขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมายนี้ที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้านจะประสานกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เพื่อกลับมาเตรียมวัสดุสนับสนุนการฝึกอาชีพก่อนเริ่มการอบรมโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านด้วย^{๘๖}

๑๒. ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน จะมุ่งเน้นการให้ข้อมูลอาชีพที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์มาแล้ว จึงต้องมีการทบทวนความต้องการของครัวเรือนเป้าหมายว่ายังคงมีความสนใจหรือต้องการฝึกอาชีพ หรือเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือไม่^{๘๗}

๑๓. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในเบื้องต้นกับครัวเรือนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ โดยทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพทั้งยี่สิบครัวเรือน โดยการสนับสนุนของฝ่ายปกครองในพื้นที่^{๘๘}

๑๔. การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถดำเนินงานตามแผน ด้วยระบบการบริหารจัดการชุมชน การเคลื่อนไหวกิจกรรมในครั้งแรกเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะหากเกิดความเห็นที่ขัดแย้งกัน การดำเนินงานในขั้นตอนต่อไป ซึ่งเป็นขั้นตอนของการฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชน ก็จะมีอุปสรรคอย่างมาก ในขั้นตอนนี้ กำหนด ผู้ช่วยกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จะร่วมลงพื้นที่ด้วยเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย^{๘๙}

๑๕. กิจกรรมนี้เป็นจุดเชื่อมต่อกับกระบวนการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน^{๙๐}

๑๖. ในส่วนของชุมชนวัดখনอนนั้น คนวัยทำงานของระดับครัวเรือนจะเข้าทำงานในโรงงานเป็นส่วนใหญ่ มีที่ดินก็ปล่อยรกร้างว่างเปล่า จำนวนครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพมีไม่มากเหมือนชุมชนอื่น แต่ก็มีครัวเรือนสมัครเข้าร่วมโครงการครบ^{๙๑}

^{๘๖}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๗}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๘}สัมภาษณ์ นางสาวสมฤทธิ รัชูปัตย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๙}สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำหนดตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๐}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ, ผู้ช่วยกำหนดตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๑}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรนุกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๗. ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน จะมุ่งให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพแก่ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ โดยมุ่งส่งเสริมอาชีพตามที่ครัวเรือนต้องการ ดังนั้น ในขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมายจะมีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพของครัวเรือนอีกครั้ง เพื่อทราบความต้องการว่ามีการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพจากเดิมที่แจ้งในแบบสำรวจหรือไม่^{๑๒}

๑๘. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน หรือทีมปฏิบัติการแก่นในระดับพื้นที่ จะลงพื้นที่ในระดับครัวเรือน เฉพาะครัวเรือนที่สมัครเข้าร่วมโครงการในระยะแรก เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนแก่ครัวเรือน และสร้างทัศนคติที่ดีเป็นสำคัญในอันดับแรก^{๑๓}

๑๙. ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนหมู่บ้าน จะเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมายโดยเริ่มต้นจากการออกเยี่ยมเยียนครัวเรือน เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการละลายพฤติกรรม เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันด้วยความเป็นกันเอง^{๑๔}

๒๐. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน จะสอบถามครัวเรือนเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพหรือความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพ และเพื่อทำข้อตกลงร่วมกันในการฝึกอาชีพและแจ้งวันฝึกอบรม^{๑๕}

๒๑. ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านได้ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการอาชีพจากแบบความต้องการฝึกอาชีพของคนในชุมชนที่ได้สำรวจไว้แล้ว และจะสอบถามผู้นำชุมชนเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อมูลด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชน นอกเหนือจากครัวเรือนที่สมัครไว้เพิ่มเติมอีกด้วย^{๑๖}

^{๑๒}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณฺ์ชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๒. ประชาชนชุมชนจะทำหน้าที่เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ลงพื้นที่สำรวจ และจัดกลุ่มอาชีพอีกครั้ง แล้วจะวิเคราะห์ให้เชื่อมโยงกับความต้องการ และบันทึกข้อมูลในแบบฟอร์ม การติดตามครัวเรือน แล้วจึงนำข้อมูลนั้นมาเป็นข้อมูลสำคัญในการจัดเตรียมวัสดุสนับสนุนการฝึก อาชีพในระดับหมู่บ้าน^{๙๗}

๒๓. ขั้นตอนนี้เป็นทำให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนแก่ครัวเรือน ซึ่งเป็นไปใน ทิศทางสร้างความรู้สึที่ดีต่อกัน และสำรวจข้อมูลเป็นครั้งสุดท้ายก่อนลงมือปฏิบัติการสร้างสัมมาชีพ ให้กับชุมชน แต่ก็ยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ โดยสืบเนื่องจากกระบวนการในขั้นตอนที่ ผ่านมา^{๙๘}

๒๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย มุ่งการจัดทำฐานข้อมูลของทีมหาวิทยาลัย สัมมาชีพชุมชนตามแบบฟอร์มที่กรม กำหนด เพื่อการนำไปสู่การเตรียมความพร้อมครั้งสุดท้ายก่อน การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านในภาคปฏิบัติ การดำเนินงานระยะนี้ ก็ยังไม่ปรากฏว่าภาค คณะสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมดำเนินงาน^{๙๙}

๒๕. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ดำเนินการโดยทีมหาวิทยาลัยชุมชน ระดับหมู่บ้าน เพื่อสอบถามครัวเรือนเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพหรือความต้องการเปลี่ยนแปลง อาชีพ ก่อนที่จะกลับมาประสานความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเพื่อจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์สนับสนุนการฝึกอาชีพของครัวเรือน หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอาชีพที่ต้องการรับการ อบรม ก็จะเกิดการทำข้อตกลงร่วมกันในการฝึกอาชีพพร้อมแจ้งวันฝึกอบรมได้ทันที อย่างไรก็ตาม การ ดำเนินงานในขั้นตอนนี้ ยังไม่มีการเชิญองค์กรคณะสงฆ์หรือวัดในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วม ซึ่งอาจเป็นเพราะ ขั้นตอนนี้เป็นเพียงการสำรวจความต้องการครั้งสุดท้ายก่อนปฏิบัติการจริง ยังไม่มีการดำเนินงาน ในทางปฏิบัติ^{๑๐๐}

^{๙๗}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๘}สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๙}สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า บริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย มีเนื้อความดังนี้คือ การเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้านนี้ มีการลงพื้นที่ของที่วิทยากรระดับหมู่บ้าน สอบถามความสนใจในการประกอบสัมมาชีพ และการทำอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายในปัจจุบัน รวมถึงความสนใจในการทำอาชีพอื่นในอนาคต ดังนั้น ขั้นตอนนี้ ครัวเรือนจะได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลกับปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมจากจังหวัดหรือผ่านหลักสูตรการพัฒนาแล้ว

ที่วิทยากรสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้านจะเตรียมการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพ โดยกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพ กำหนดวิทยากรหลักที่ทำหน้าที่สอนอาชีพ และหากมีกรณีของที่วิทยากรสัมมาชีพพุมชนในหมู่บ้านไม่มีความรู้ในเรื่องที่ครัวเรือนเป้าหมายต้องการฝึกอาชีพจริง ๆ จะมีการพิจารณาคัดเลือกจากที่วิทยากรสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้านจากหมู่บ้านอื่นหรือประสานขอรับการสนับสนุนจากวิทยากรสัมมาชีพพุมชนที่อำเภอหรือจังหวัด

ที่วิทยากรสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้านจะลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพทั้ง ๒๐ ครัวเรือน เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีร่วมกัน โดยมีฝ่ายปกครองในพื้นที่คอยให้การสนับสนุน การลงพื้นที่จะแบ่งตามสัดส่วนของที่วิทยากรสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้าน ๑ คน ต่อ ๔ ครัวเรือน ตามที่กำหนดสัดส่วนกันไว้ตั้งแต่กระบวนการของการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้านที่ผ่านมา

ครัวเรือนต้องกรอกข้อมูลในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือนสัมมาชีพพุมชน หรือแจ้งความต้องการเปลี่ยนอาชีพตามคำแนะนำของที่วิทยากรสัมมาชีพพุมชนระดับหมู่บ้านได้ ที่วิทยากรสัมมาชีพจะได้กลับมาเตรียมวัสดุสนับสนุนการฝึกอาชีพได้ถูกต้องก่อนเริ่มการอบรมโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพพุมชนในระดับหมู่บ้านต่อไป อย่างไรก็ตาม ยังคงขาดการมีส่วนร่วมจากองค์กรคณะสงฆ์หรือวัดในพื้นที่เข้ามามีส่วน

ตารางที่ ๔.๔ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพของครัวเรือนหรือความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพดั้งเดิม	๙	๒,๓,๖,๑๐, ๑๒,๑๗, ๑๙, ๒๐,๒๑
๒	มีการลงพื้นที่ของทีมนิเทศระดับหมู่บ้านเพื่อเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย	๕	๑, ๕, ๗, ๙, ๑๖
๓	เน้นการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนในเบื้องต้นกับครัวเรือนโดยวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน	๓	๓, ๘, ๑๘
๔	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งตัวแทนร่วมลงพื้นที่เยี่ยมเยือนครัวเรือนเป้าหมายด้วย	๓	๑๓, ๑๔, ๑๕
๕	การลงพื้นที่ของทีมนิเทศระดับหมู่บ้านยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์	๓	๒๓,๒๔,๒๕
๖	ภายหลังการลงพื้นที่ที่มีการกลับมาเตรียมวัสดุสนับสนุนการฝึกอาชีพก่อนเริ่มการอบรมแก่ครัวเรือน	๒	๑๑, ๒๒

จากตารางที่ ๔.๔ แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพของครัวเรือนหรือความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพดั้งเดิม มีการลงพื้นที่ของทีมีวิทยากรระดับหมู่บ้านเพื่อเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย เน้นการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนในเบื้องต้นกับครัวเรือนโดยวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งตัวแทนร่วมลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนเป้าหมายด้วย การลงพื้นที่ของทีมีวิทยากรระดับหมู่บ้านยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ และภายหลังการลงพื้นที่ที่มีการกลับมาเตรียมวัสดุสนับสนุนการฝึกอาชีพก่อนเริ่มการอบรมแก่ครัวเรือน

๔.๑.๕ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน พบว่า

๑. การสร้างสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านโดยการดำเนินงานของภาครัฐนั้น ถ้าจะกล่าวถึงการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านที่ผ่านมาก มีการอาราธนาผู้ให้สัมภาษณ์ไปเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ในการเปิดพิธี แต่ก็ได้มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา มีเพียงการให้ศีล-รับศีล และโอวาท ตามระเบียบศาสนพิธีการของชาวพุทธ เท่านั้น^{๑๑}

๒. ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านนี้ ทีมีวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน จำนวน ๕ คน ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนรายหมู่บ้านตามแผนปฏิบัติการที่กำหนด โดยมีทีมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอ และภาคีการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วม ซึ่งในส่วนขององค์กรพระพุทธศาสนา อาจยังมีบทบาทน้อย เพราะในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาฝึกอาชีพซึ่งพระสงฆ์ไม่สันหัด เพราะด้วยตัวของพระสงฆ์เองนั้น ก็ได้ประกอบอาชีพหาเลี้ยงตน เพียงอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพ เท่านั้น^{๑๒}

^{๑๑}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูม), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๓. รัฐทำ วัดก็ช่วย ไม่ทอดทิ้ง นี่เป็นนโยบายของวัดโฆลงสุวรรณคีรี ดังนั้น เมื่อมีการฝึกอบรมสร้างอาชีพในหมู่บ้าน ทางวัดก็เข้าร่วมในฐานะผู้สนับสนุน ดังเช่นทุก ๆ กิจกรรมของภาครัฐที่ผ่านมา^{๑๐๓}

๔. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องอาชีพที่ครัวเรือนทั้งยี่สิบครัวเรือนของหมู่บ้านนั้นต้องการเรียนรู้ ประกอบด้วยความรู้ทางวิชาการ ทฤษฎีและภาคปฏิบัติคือการสาธิตอาชีพในเบื้องต้นด้วย^{๑๐๔}

๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เป็นการดำเนินการจัดฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนรายหมู่บ้านตามแผนปฏิบัติการที่กำหนด โดยจะดำเนินงานเป็นระยะเวลาหลายวัน เพื่อให้ครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพมีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติอาชีพได้อย่างถูกต้อง^{๑๐๕}

๖. วิทยากรสัมมาชีพชุมชนผู้เป็นเจ้าของอาชีพ ดำเนินการร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน จะบรรยายให้ข้อมูล ชี้ให้เห็นภาพความสำคัญของการทำอาชีพว่าให้ประโยชน์อย่างไร เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ แล้วจึงอธิบายให้ข้อมูลการประกอบอาชีพอย่างละเอียดในทุกขั้นตอนของการประกอบอาชีพนั้น^{๑๐๖}

๗. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เน้นการทำงานภาคปฏิบัติ เช่น การสร้างสัมมาชีพการปลูกมะนาว ก็จะมีสาระความรู้ที่ครัวเรือนต้องเรียนรู้ คือ การเลือกพันธุ์มะนาว ความรู้เรื่องดิน ที่เหมาะสมกับมะนาว ขั้นตอนการปลูก การดูแลรักษา การทำปุ๋ยที่เหมาะสมกับมะนาว การตอนกิ่งมะนาว^{๑๐๗}

^{๑๐๓}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวีโส, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๔}สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๕}สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทจันทรา, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๖}สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสทนวิสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๗}สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๘. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านนี้ นอกจากจะมีการให้ความรู้ภาคทฤษฎีควบคู่กับการลงมือปฏิบัติแล้ว ยังมีการศึกษาดูงานเพิ่มพูนความรู้ เพื่อให้ครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพมีความรู้ความเข้าใจ และมีแรงจูงใจต่อการปฏิบัติอาชีพภายในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นด้วย^{๑๐๘}

๙. ในภาควิชาการของการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เป็นเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตและการพัฒนาการประกอบอาชีพที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย^{๑๐๙}

๑๐. การดำเนินงานของวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับครัวเรือนผู้เป็นเจ้าของอาชีพ เห็นได้ชัดเจนว่า มีบริบทเฉพาะในการส่งเสริมอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายตามที่มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพของครัวเรือนหรือความต้องการจากการสำรวจ^{๑๑๐}

๑๑. ภายหลังจากดำเนินการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านเสร็จสิ้นแล้ว ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน และทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนในพื้นที่ จะร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการติดตาม สนับสนุน การประกอบอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายที่ผ่านการอบรมอาชีพ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง สร้างรายได้ให้ครัวเรือนได้จริง โดยกำหนดเป้าหมายสัดส่วนหนึ่งต่อห้าหรือหกคนหรือต่อครัวเรือน^{๑๑๑}

๑๒. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านนี้ ผู้แทนครัวเรือนเป้าหมายที่ฝึกอาชีพจะได้เดินทางไปศึกษาดูงานเพิ่มพูนความรู้และสร้างแรงจูงใจด้านอาชีพ ณ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหรือศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือบ้านปราชญ์ชุมชนที่กำหนด ทั้งนี้ เปิดโอกาสให้เพียงครัวเรือนละคน^{๑๑๒}

๑๓. ความไม่พร้อมด้านเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของครัวเรือนที่เป็นปัญหาสำคัญสู่ความสำเร็จในการประกอบสัมมาชีพ ในระดับหมู่บ้านก็มีบ้างแต่ไม่เด่นชัด เพราะความไม่สมบูรณ์ในด้านองค์ประกอบ ตัวอย่างเช่น เงินทุน บุคคลในครอบครัว วัสดุอุปกรณ์ สถานที่^{๑๑๓}

^{๑๐๘}สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ์, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๙}สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๐}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันทบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๒}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๓}สัมภาษณ์ นางสาวสมฤทัย รัชปัติย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๔. การอบรมภายใต้โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านของชุมชนสร้อยฟ้า มีการให้ความรู้ภาควิชาการหรือทฤษฎี เทคนิค วิธีการ และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพที่ต้องการฝึกอบรม^{๑๑๔}

๑๕. มีการจัดศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และเพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการกลับไปพัฒนาอาชีพตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ณ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหรือบ้านปราชญ์ชุมชนที่ประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ หรือศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้มแข็งในพื้นที่ด้วย^{๑๑๕}

๑๖. ชุมชนหนึ่งใหญ่วัดขนอน ถือว่ามีทุนทางสังคมสูงมาก เพราะหนึ่งใหญ่วัดขนอนมีการอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปะการขีดหนังโดยจัดทำเป็นการเรียนรู้เสริมทักษะ โดยเป็นวิชาเลือกเสรีของโรงเรียนวัดขนอน ที่ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรมาแล้วประมาณกว่า ๖ ปีแล้ว^{๑๑๖}

๑๗. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านยึดหลักปรัชญาด้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายน้อยลง โดยไม่เดือดร้อนด้านเศรษฐกิจ โดยใช้เรือกสวนไร่นาตนเป็นแหล่งประกอบอาชีพ^{๑๑๗}

๑๘. การสร้างสัมมาชีพชุมชนมีการฝึกปฏิบัติภายในครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพ โดยผู้แทนครัวเรือนเป้าหมายที่ฝึกอาชีพจะดำเนินการฝึกปฏิบัติอาชีพที่บ้านของตนเอง โดยมีทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านให้การสนับสนุนในการฝึกปฏิบัติการ^{๑๑๘}

^{๑๑๔}สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนึ่งใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๕}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนึ่งใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๖}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนึ่งใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๗}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควม/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๘}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๙. ขั้นตอนนี้ มีการฝึกปฏิบัติภายในครัวเรือนเป้าหมาย โดยวัสดุประกอบอาชีพจริงนั้น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจะให้การสนับสนุนให้ครัวเรือนสมาชิกชุมชนเป้าหมายเพื่อใช้ในการฝึกเท่านั้น ส่วนภายหลังจากนั้น เมื่อประกอบอาชีพจำเป็นต้องจัดซื้อจัดหาด้วยตนเอง^{๑๑๙}

๒๐. ภายหลังจากที่ครัวเรือนสามารถนำความรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมไปประกอบอาชีพให้ก่อเกิดเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้หรือลดรายจ่ายได้อย่างต่อเนื่องแล้ว ต้องมีการรายงานผลการติดตามในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือนสมาชิกชุมชนที่กำหนดไว้ให้รวบรวมเป็นหลักฐาน เพื่อรองรับการติดตามโดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอ และทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสมาชิกพระระดับจังหวัด^{๑๒๐}

๒๑. ในส่วนของชุมชนคูปว่ ลักษณะอาชีพที่แต่ละครัวเรือนเข้ารับการอบรม มีทั้งอาชีพหลัก อาชีพเสริม และอาชีพใหม่ เช่น การปลูกผักออแกนิกส์ ปศุสัตว์ แปรรูปผลผลิต เป็นต้น แต่ก็ยึดหลักการให้วิทยากรสมาชิกชุมชนในระดับหมู่บ้านจะต้องเป็นเจ้าของอาชีพหรือประกอบอาชีพนั้นเพื่อการเลี้ยงชีพ ซึ่งอาชีพบางอาชีพจำเป็นต้องใช้วิทยากรที่เป็นปราชญ์จากชุมชนอื่น^{๑๒๑}

๒๒. การส่งเสริมการสร้างสมาชิกชุมชนในระดับหมู่บ้าน ดำเนินการหลังจากได้เตรียมความพร้อมที่วิทยากรสมาชิกชุมชนระดับหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว โดยจะมีการให้ความรู้ทางวิชาการในทฤษฎี และมีการสาธิตอาชีพในเบื้องต้นเป็นภาคปฏิบัติควบคู่กันไป^{๑๒๒}

๒๓. ตอนนี้เป็นการเรียนรู้และฝึกอาชีพ โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้ครัวเรือนสมาชิกเกี่ยวกับอาชีพที่ต้องการเรียนรู้ แต่ก็ยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ โดยสืบเนื่องจากกระบวนการในขั้นตอนที่ผ่านมา นั่นเอง^{๑๒๓}

^{๑๑๙}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสมาชิกพณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๐}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชื่น, กำนันตำบลคูปว่/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสมาชิกพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูปว่ เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูปว่/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสมาชิกพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูปว่ เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๒}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสมาชิกพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูปว่ เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๓}สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๔. ขั้นตอนของการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านนี้ ยังไม่มีการให้องค์กรทางศาสนาเข้ามีส่วนร่วมในภาคทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักการของสัมมาชีพที่มีพื้นฐานมาจากหลักคิดทางพระพุทธศาสนา เรื่อง สัมมาอาชีพะ^{๑๒๔}

๒๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน โดยมีทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนจะเป็นครูฝึกอาชีพแก่ตัวแทนครัวเรือนให้ได้เรียนรู้และฝึกอาชีพทั้งในภาควิชาการและภาคปฏิบัติการ และยังมีการจัดสรรงบประมาณให้ผู้แทนครัวเรือนได้ไปศึกษาดูงานเศรษฐกิจพอเพียง ณ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนต่าง ๆ หรือปราชญ์ชุมชนที่ประสบความสำเร็จ^{๑๒๕}

สรุปได้ว่า บริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีเนื้อความดังนี้คือ การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านนี้ เป็นการลงพื้นที่ปฏิบัติการฝึกอาชีพ ตามที่มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพของครัวเรือนหรือความต้องการจากการสำรวจแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้ครัวเรือนเป้าหมายที่เข้าฝึกอาชีพมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้ครัวเรือนได้จริง รายจ่ายน้อยลง ไม่เดือดร้อนด้านเศรษฐกิจ การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องอาชีพที่ครัวเรือนของหมู่บ้านนั้น ๆ ต้องการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยภาคความรู้ทางวิชาการหรือภาคทฤษฎี ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และภาคปฏิบัติการซึ่งเป็นการลงมือตามวิธีการฝึกอาชีพทั้งอาชีพหลัก อาชีพเสริม และอาชีพใหม่ มีการสาธิตอาชีพในเบื้องต้นนอกจากนี้ ยังมีการศึกษาดูงานเพิ่มพูนความรู้ ณ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหรือศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือบ้านปราชญ์ชุมชนที่กำหนดโดยทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน จำนวน ๕ คน ได้ดำเนินการจัดฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนรายหมู่บ้านตามแผนปฏิบัติการที่กำหนด โดยมีทีมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอ และภาคีการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินงาน ติดตาม สนับสนุนการประกอบอาชีพของครัวเรือนเป้าหมาย กล่าวคือ บริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านนี้ มีการให้ความรู้ทางวิชาการในทฤษฎีและมีการสาธิตอาชีพในเบื้องต้นเป็นภาคปฏิบัติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตและการพัฒนาการประกอบอาชีพที่สมดุลตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวิทยากรสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านจำเป็นต้องเป็นเจ้าของอาชีพหรือประกอบอาชีพนั้นเพื่อการเลี้ยงชีพเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เน้นการฝึกปฏิบัติภายในครัวเรือนเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอาชีพโดยมีทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับ

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

หมู่บ้านให้การสนับสนุน และมีการศึกษาเพิ่มพูนความรู้จากการศึกษาดูงานตัวอย่างการประกอบสัมมาชีพ ณ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนต่าง ๆ หรือปราชญ์ชุมชนที่ประสบความสำเร็จทั้งภายใน หรือภายนอกชุมชนด้วย เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการจึงมีการวัดผลการดำเนินงานสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนที่กำหนดไว้ พร้อมรวบรวมเป็นหลักฐานเพื่อรองรับการติดตามโดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอ และทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพระดับจังหวัด อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญคือความไม่พร้อมด้านเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของครัวเรือนที่เป็นปัญหาสำคัญสู่ความสำเร็จในการประกอบสัมมาชีพ และยังคงขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ ยังไม่มีการให้องค์กรคณะสงฆ์หรือตัวแทนเข้ามีส่วนร่วมในภาคทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลักการของสัมมาชีพที่มีพื้นฐานมาจากหลักคิดทางพระพุทธศาสนา มีเพียงการเปิดโอกาสให้องค์กรคณะสงฆ์เข้าร่วมในส่วนของงานเปิดงานตามระเบียบพิธีการของชาวพุทธ เท่านั้น

ตารางที่ ๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	มีการให้ความรู้ทางวิชาการในทฤษฎีและมีการสาธิตอาชีพในเบื้องต้นเป็นภาคปฏิบัติ	๖	๔, ๕, ๗, ๑๔, ๒๒, ๒๕
๒	มีการเปิดโอกาสให้องค์กรคณะสงฆ์เข้าร่วมในส่วนของงานเปิดงานตามระเบียบพิธีการของชาวพุทธ	๕	๑, ๒, ๓, ๒๓, ๒๔
๓	วิทยากรสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านจะเป็นเจ้าของอาชีพหรือประกอบอาชีพนั้นเพื่อการเลี้ยงชีพ	๔	๓, ๑๐, ๑๖, ๒๑
๔	มีการศึกษาเพิ่มพูนความรู้จากการศึกษาดูงานตัวอย่างการประกอบสัมมาชีพภายนอกชุมชน	๓	๘, ๑๒, ๑๕

ตารางที่ ๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน (ต่อ)

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๕	มีจุดมุ่งหมายในการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตและการพัฒนาการประกอบอาชีพที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	๒	๙, ๑๗
๖	การฝึกปฏิบัติภายในครัวเรือนเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอาชีพโดยมีทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านให้การสนับสนุน	๒	๑๘, ๑๙
๗	มีการวัดผลการดำเนินงานสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมรายงานตามลำดับไปถึงจังหวัด		
๘	ความพร้อมด้านเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของครัวเรือนที่เป็นปัญหาสำคัญสู่ความสำเร็จในการประกอบสัมมาชีพ	๑	๑๓
๙	มีรูปแบบของรายงานผลการติดตามในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือนสัมมาชีพ	๑	๒๐

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีการให้ความรู้ทางวิชาการในทฤษฎี และมีการสาธิตอาชีพในเบื้องต้นเป็นภาคปฏิบัติ มีการเปิดโอกาสให้องค์กรคณะสงฆ์จัดส่งตัวแทนเพื่อประกอบพิธีกรรมและให้โอวาทตามระเบียบพิธีการของชาวพุทธ วิทยากรสัมมาชีพชุมชนในระดับ

หมู่บ้านจะเป็นเจ้าของอาชีพหรือประกอบอาชีพนั้นเพื่อการเลี้ยงชีพ มีการศึกษาเพิ่มพูนความรู้จาก การศึกษาดูงานตัวอย่างการประกอบสัมมาชีพภายนอกชุมชน มีจุดมุ่งหมายในการกระตุ้นให้เกิดความ ตระหนักในการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตและการพัฒนาการประกอบอาชีพที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มีการฝึกปฏิบัติภายในครัวเรือนเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอาชีพโดยมีที่มหาวิทยาลัย สัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านให้การสนับสนุน มีการวัดผลการดำเนินงานสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับ หมู่บ้านทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมรายงานตามลำดับไปถึงจังหวัด ความไม่พร้อมด้าน เงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของครัวเรือนที่เป็นปัญหาสำคัญสู่ความสำเร็จในการ ประกอบสัมมาชีพ และมีรูปแบบของรายงานผลการติดตามในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือน สัมมาชีพ

๔.๑.๖ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและ พัฒนากลุ่มอาชีพ พบว่า

๑. มีการจัดตั้งเป็นงานกิจกรรมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยการนำเอาผลิตภัณฑ์ ของแต่ละหมู่บ้าน นำมาเปิดจำหน่าย เพื่อการพัฒนาการกลุ่มอาชีพให้เกิดการสร้างรายได้ในมูลค่าที่ เพิ่มขึ้น^{๑๒๖}
๒. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพมีการขอตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนใช้รูปแบบของประชาคม โดยระดมทีมงานที่อาจมาจาก สมาชิกศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล^{๑๒๗}
๓. มีกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องของบรรจุภัณฑ์ของสินค้า^{๑๒๘}

^{๑๒๖}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุจิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพ ศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๗}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพ พาณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๘}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔. สำนักงานพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครัวเรือนสัมมาชีพที่ผ่านการพัฒนามีการรวมกลุ่มจัดตั้งและพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้^{๑๒๙}

๕. ครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตามยุทธศาสตร์หนึ่ง ที่เลือกอาชีพเดียวกันหรือประเภทอาชีพเดียวกันและที่ผ่านการฝึกปฏิบัติอาชีพในระดับหมู่บ้าน จะนำผลจากการฝึกปฏิบัติอาชีพไปประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง^{๑๓๐}

๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพเป็นการดำเนินงานโดยพิจารณาบนพื้นฐานจากกลุ่มอาชีพที่มีโอกาสที่จะสำเร็จได้สามารถสร้างรายได้จริง และมีความเชื่อมโยงกับการตลาดตามข้อมูลและแผนของจังหวัด^{๑๓๑}

๗. ขั้นตอนนี้ เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับภาคครัวเรือนร่วมกันตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน เมื่อผู้แทนครัวเรือนเป้าหมายที่ฝึกอาชีพได้มีความรู้ความเข้าใจ ก็จะสามารถดำเนินตามกระบวนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนได้^{๑๓๒}

๘. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพระดับอำเภอและกลุ่มเป้าหมายร่วมกันค้นหาแนวทางการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน โดยใช้หลักการ ๔ก ประกอบด้วย มีกรรมกร มีกติกา มีกองทุน และมีกิจกรรมที่สร้างรายได้ได้อย่างแท้จริง^{๑๓๓}

๙. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ เป็นกระบวนการดำเนินงานโดยเชื่อมโยงกับตลาดการสร้างผลผลิต และการสร้างผลิตภัณฑ์เข้าสู่ระบบ OTOP^{๑๓๔}

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ์, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๐. มีกิจกรรมหรือโครงการที่รองรับ คือ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งรองรับการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน อันตั้งอยู่ในหลักของสัมมาชีพ คือ สร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม^{๑๓๕}

๑๑. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพเป็นขั้นตอนที่มีการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน โดยมีครัวเรือนในหมู่บ้าน ซึ่งผ่านการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ที่มีการประกอบอาชีพเดียวกันหรือประเภทอาชีพเดียวกันมาร่วมกันกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ^{๑๓๖}

๑๒. ขั้นตอนของการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพนี้มีการขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพโดยกลุ่มแม่บ้านของชุมชนโดยนำผลผลิตเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้^{๑๓๗}

๑๓. โดยส่วนใหญ่ สัมมาชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอาชีพของคนจังหวัดราชบุรี ที่พัฒนาขึ้นตามระดับความสามารถ โดยเน้นการพัฒนาอาชีพที่ทำอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นได้ เพราะได้รับการอบรม สังคมประสบการณ์จากการไปดูงาน แล้วนำมาปฏิบัติอย่างถูกวิธี^{๑๓๘}

๑๔. ทางราชการสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน พร้อมแบ่งภารกิจหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ และติดตาม โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นแม่งานใหญ่ ร่วมกับทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพ^{๑๓๙}

๑๕. ในชุมชนสร้อยฟ้าก็จะมีที่ตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน โดยครัวเรือนสัมมาชีพที่ผ่านการพัฒนาแล้ว มารวมกลุ่มจัดตั้งขึ้นและพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพสร้างรายได้^{๑๔๐}

๑๖. กิจกรรมการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน ดำเนินการหลังจากโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมนี้จะเป็นจุด

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันทบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นางสาวฤทธิ์ รัชต์ปต์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นายสุทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมนตรี, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เชื่อมต่อกระบวนการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านที่ยกระดับ และต่อยอดสู่การเป็นกลุ่มอาชีพ โดยมีโครงการ OTOP รองรับการจัดจำหน่ายสินค้า^{๑๔๑}

๑๗. เมื่อลงมือกระทำแล้ว การพัฒนาผลิตภัณฑ์เดินสวนทางกับสภาพเศรษฐกิจ คือผลิตสินค้ามาดี แต่กำลังการซื้อสินค้ายังคงมีจำกัด เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังประสบกับสภาพปัญหาทางการเงิน จึงมีเฉพาะกลุ่มอาชีพบางอาชีพเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง^{๑๔๒}

๑๘. มีการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนที่จัดตั้งขึ้น โดยมีแบบฟอร์มที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนดไว้ เพื่อนำไปใช้ในการต่อยอดการพัฒนาทั้งในพื้นที่ของชุมชนเองและเป็นต้นแบบสำหรับพื้นที่อื่นได้อีกด้วย^{๑๔๓}

๑๙. ด้านการจัดตั้งและพัฒนาหมู่บ้านอาชีพนี้ มีการนำหลักการจัดการความรู้แบบง่าย เพื่อนำองค์ความรู้ของชุมชนไปจัดสถานการณ์ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายโอนความรู้ ใช้ฐานเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน^{๑๔๔}

๒๐. เมื่อดำเนินการตามกรอบการเรียนรู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านและทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพในพื้นที่ มีหน้าที่ ติดตาม สนับสนุน และส่งเสริมให้ครัวเรือนเป้าหมาย สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประกอบอาชีพ เกิดเป็นอาชีพ และมีรายได้หรือลดรายจ่ายได้อย่างต่อเนื่อง และมีการประเมินผลตามแบบฟอร์มที่กรมฯ กำหนดไว้^{๑๔๕}

^{๑๔๑}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ประชาชนบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอน หนึ่งใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๒}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดความ/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๓}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ประชาชนบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๔}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ประชาชนบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๕}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๑. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ อาศัยความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพนั้น เมื่อได้รับเพิ่มเติมจึงสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตและการบริหารจัดการ หรือจะเป็นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริมด้านการตลาดและการจัดหาแหล่งทุนสนับสนุน^{๑๔๖}

๒๒. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สนับสนุน ส่งเสริมให้ครัวเรือนเป้าหมายที่ผ่านการฝึกอบรมที่ประกอบอาชีพเดียวกันหรือประเภทเดียวกันและประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่องได้มีการรวมกลุ่ม และสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพ พร้อมเข้าสู่ระบบการลงทะเบียน OTOP แม้จะเป็นอาชีพดั้งเดิมก็ตาม^{๑๔๗}

๒๓. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพนี้ เป็นการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนจากกลุ่มครัวเรือนที่มีการประกอบอาชีพเดียวกัน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ แต่ก็ยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ โดยสืบเนื่องจากกระบวนการในขั้นตอนที่ผ่านมา นั้นเอง^{๑๔๘}

๒๔. ผู้ผ่านการฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชน มีฐานะเป็นผู้ประกอบการชุมชน มีบทบาทร่วมกันในการขับเคลื่อนปัจจัยด้านการจัดการความรู้ ในการดำเนินการ คือ ไม่ว่าจะปลายทางของการพัฒนาผู้ประกอบการชุมชน จะพัฒนาไปสู่วิสาหกิจเพื่อสังคม หรือกิจการแบบธุรกิจเพื่อสังคม หรือไม่ก็ตาม แต่ก็ได้รับการสนับสนุนการจัดการความรู้ในการดำเนินการ คือ การถอดสกัดความรู้เด่นที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการ มีหน่วยงานภาครัฐที่พร้อมสนับสนุนการจัดการความรู้ก็คือ สำนักงานพัฒนาชุมชน^{๑๔๙}

๒๕. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพนี้ ยังคงเห็นว่า มีการหลงลืมแนวคิดเริ่มต้นเชิงพุทธของสัมมาชีพ หรือการเลี้ยงชีวิตชอบตามหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจำเป็นต้องใน

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ พระปฏิภนโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ธรรมะที่เกื้อหนุนเพื่อความสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ หลักไตรสิกขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญญา ที่มีความจำเป็นอย่างมากในสังคมระบบทุนนิยมนี้^{๑๕๐}

สรุปได้ว่า บริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ มีเนื้อความดังนี้คือ การจัดตั้ง และพัฒนากลุ่มอาชีพนี้ มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ OTOP รองรับอยู่ โดยมีการนำ ผลิตภัณฑ์ของแต่ละหมู่บ้านมาจัดจำหน่ายเพื่อการพัฒนาการกลุ่มอาชีพให้เกิดการสร้างรายได้ใน มูลค่าที่เพิ่มขึ้น และการพัฒนากลุ่มอาชีพนี้ มีการขอตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน ทั้งในส่วนของกลุ่มอาชีพ ตั้งเดิมของพื้นที่ และกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องของบรรจุภัณฑ์ของสินค้า การจัดตั้งกลุ่มอาชีพนี้ ดำเนินงานโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนซึ่งได้จัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตาม แนวทางสัมมาชีพชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครัวเรือนสัมมาชีพที่ผ่านการ พัฒนามีการรวมกลุ่มจัดตั้งและพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ โดยเชื่อมโยงกับการตลาดตาม ข้อมูลและแผนของจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจึงมีภารกิจหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ และติดตาม ร่วมกับทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพ ทั้งนี้ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพนี้ ครัวเรือน สัมมาชีพชุมชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เลือกอาชีพเดียวกันหรือประเภทอาชีพเดียวกัน และ ผ่านการฝึกปฏิบัติอาชีพในระดับหมู่บ้านแล้ว โดยมีการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนากลุ่ม อาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนตามหลักการของการมีกรรมกร มีกตিকা มีกองทุน และมีกิจกรรมที่ สร้างรายได้ โดยการนำหลักการจัดการความรู้แบบง่าย ๆ เพื่อนำองค์ความรู้ของชุมชนไปจัด สถานการณ์ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายโอนความรู้ ใช้ฐานเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ แต่ก็มี เฉพาะบางกลุ่มอาชีพเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง กล่าวคือ สภาพปัจจุบันของการ เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพนั้น พบว่า มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์รองรับการจัดจำหน่ายสินค้าเป็นจุดเชื่อมต่อการส่งเสริม การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านที่ยกระดับและต่อยอดสู่การเป็นกลุ่มอาชีพ การจัดตั้งและ พัฒนากลุ่มอาชีพนี้มีเฉพาะกลุ่มอาชีพบางอาชีพเท่านั้นที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง โดยส่วนใหญ่เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนพื้นถิ่นจังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นอาชีพที่ครัวเรือนหรือชุมชนมีความชำนาญ เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แม้จะมีการขอตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนจากกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่พัฒนาเป็นกลุ่ม อาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ แต่ก็เป็นจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนอื่น ทั้งนี้ ในกระบวนการนี้ มีการ ขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพโดยกลุ่มแม่บ้านของชุมชน ดังนั้น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับ ภาคครัวเรือนมีบทบาทเพิ่มขึ้นในขณะที่วิทยากรสัมมาชีพลดบทบาทเป็นผู้สนับสนุน อีกทั้ง มีการ

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

จัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งกลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนเชื่อมโยงกับการตลาดตามข้อมูลและแผนของจังหวัด มีการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพแบบฟอร์มที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนดไว้ และที่สำคัญ คือ มีการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพดำเนินการบนพื้นฐานหลักการ ๔ ก (กรรมการ/กติกา/กองทุน/กิจกรรม) โดยในทางปฏิบัติ กลุ่มจะเป็นการรวมตัวกันมากกว่า ๑๐ คน โดยกลุ่มที่ประสบความสำเร็จจะมีองค์ประกอบหลักในการพิจารณาซึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินงาน หรือมีการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักกลุ่มสมาชิก คณะกรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุน โดยมีสิ่งบ่งชี้ความเข้มแข็งของกลุ่มหลายประการ อาทิเช่น สมาชิกมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีแผนการดำเนินงาน มีเครือข่ายในการทำงาน มีกรรมการที่มีภาวะผู้นำสูง มีธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงพบว่ามีอุปสรรคสำคัญจากสภาพเศรษฐกิจส่งผลการพัฒนาอาชีพที่เน้นการขายผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ การพัฒนาไปสู่วิสาหกิจเพื่อสังคมหรือกิจการแบบธุรกิจเพื่อสังคมนี้ แม้จะมีหน่วยงานภาครัฐที่พร้อมสนับสนุนการจัดการความรู้ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน แต่ก็ยังอาจหลงลืมแนวคิดเริ่มต้นเชิงพุทธของสัมมาชีพหรือการเลี้ยงชีวิตชอบตามหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจำเป็นต้องใช้ธรรมะที่เกื้อหนุนเพื่อความสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และวัดหรือภาคคณะสงฆ์ในพื้นที่

ตารางที่ ๔.๖ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์รองรับการจัดจำหน่ายสินค้า	๖	๑, ๔, ๕, ๙, ๑๐, ๑๖
๒	การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพโดยส่วนใหญ่เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนพื้นถิ่นจังหวัดราชบุรี	๕	๖, ๑๓, ๑๙, ๒๑, ๒๒

ตารางที่ ๔.๖ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้าง
 สัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ (ต่อ)

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๔	มีการขอตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนจากกลุ่มอาชีพที่จัดตั้ง ขึ้นใหม่พัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้	๒	๒, ๓
๕	มีการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งกลุ่มอาชีพตาม แนวทางสัมมาชีพชุมชนเชื่อมโยงกับการตลาดตาม ข้อมูลและแผนของจังหวัด	๒	๑๑, ๑๔
๖	มีการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพแบบฟอร์มที่กรม พัฒนาชุมชนกำหนดไว้	๒	๑๘, ๒๐
๗	ขาดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และวัด หรือภาค คณะสงฆ์ในพื้นที่	๒	๒๓, ๒๕
๘	การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพดำเนินการบน พื้นฐานหลักการ ๔ ก (กรรมการ/กติกา/กองทุน/ กิจกรรม)	๑	๘
๙	มีการขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพโดยกลุ่มแม่บ้าน ของชุมชน	๑	๑๒
๑๐	อุปสรรคจากสภาพเศรษฐกิจส่งผลการการพัฒนา กลุ่มอาชีพที่เน้นการขายผลิตภัณฑ์	๑	๑๗

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน ในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ พบว่า มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์รองรับ การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพโดยส่วนใหญ่เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนพื้นถิ่นจังหวัดราชบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับภาคครัวเรือนมีบทบาทเพิ่มขึ้นในขณะที่วิทยากรสัมมาชีพลดบทบาทเป็นผู้สนับสนุน มีการขอตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนจากกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้นใหม่พัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ มีการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งกลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน เชื่อมโยงกับการตลาดตามข้อมูลและแผนของจังหวัด มีการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพแบบฟอร์มที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนดไว้ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ ดำเนินการบนพื้นฐานหลักการ ๔ ก (กรรมกร/กตिका/กองทุน/กิจกรรม) มีการขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพโดยกลุ่มแม่บ้านของชุมชน และมีอุปสรรคจากสภาพเศรษฐกิจส่งผลการพัฒนา กลุ่มอาชีพที่เน้นการขายผลิตภัณฑ์

๔.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา

ผลการวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน ตามหลักการของพระพุทธศาสนา เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๕ รูป/คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๑ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านศีล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านศีล พบว่า

๑. ปัจจุบัน คณะสงฆ์มีการรณรงค์ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในทุกชุมชน ส่งเสริมให้ประกอบอาชีพสุจริต ไม่หากินในทางไม่สุจริต สอดคล้องกับที่ภาครัฐรณรงค์การส่งเสริมการขับเคลื่อนการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ระบบเครือญาติให้สำนึกไม่โกง ไม่ลักขโมยกันในบ้าน หรือเรียกว่า ให้เริ่มต้นจากครอบครัว ศีลทางศาสนาก็เท่ากับระเบียบ

วินัยทางโลก ฉะนั้น ถ้าประกอบอาชีพสุจริต ก็ไม่ต้องกลัวผลกระทบชั่วที่ทำไป และไม่ต้องห่วงเกรงการ
รับผิดชอบกฎหมาย^{๑๕๑}

๒. ในส่วนของตลาดอ้อมยืม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค ทางราชการก็จะมีค่าธรรมเนียมให้ติดป้าย
ราคา และขายให้ตรงกับฉลากราคาที่ตั้งไว้ โดยในการกำหนดราคานั้นก็จะมีราคาตลาดหรือราคา
กลางเป็นตัวกำหนดอยู่แล้ว ตรงกับหลักเบญจศีลของพระพุทธศาสนาที่สอนให้ซื่อสัตย์ ไม่หลอกหลวง
รวมไปถึงงดเว้นการดื่มสุราและของมีนเมา ก็เป็นการสร้างวินัยในตนเองเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น
โดยเฉพาะในยุคที่สภาพเศรษฐกิจไม่ค่อยดี การเพิ่มรายได้ทำได้ยาก ฉะนั้น ต้องพยายามลดรายจ่ายที่
ไม่จำเป็นในครอบครัว เช่น ค่าเหล้า ค่าบุหรี่ย^{๑๕๒}

๓. พื้นที่ชุมชนคุบัวเป็นหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ภาคคณะสงฆ์ธรรมรงค์ให้ประชาชนรักษาศีล ๕
ซึ่งช่วยส่งเสริมสัมมาชีพได้โดยตรง เพราะในการประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การค้าขาย
ต้องยึดถือความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง เอารัดเอาเปรียบกัน เช่น มีความซื่อสัตย์โดยการขายสินค้าจากป้าย
ราคา หรือใช้กิโลที่ได้มาตรฐานเต็มกิโล^{๑๕๓}

๔. ชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดราชบุรี เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชน
ชาวพุทธ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ชาวบ้านที่อาศัย
อยู่มีหลายเชื้อชาติ คือ ไทย ลาว จีน เป็นต้น ซึ่งจากสภาพของชุมชนชาวพุทธนี้ ประชาชนจึงได้รับ
การปลูกฝังอบรมจากพระสงฆ์ โดยให้ยึดมั่นในศีลเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้ไม่
เบียดเบียนกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ^{๑๕๔}

๕. พระสงฆ์สอนให้ชุมชนยึดมั่นในศีล ไม่ทุจริต ไม่คดโกง เป็นแนวทางในการประกอบ
อาชีพตามกฎหมาย และสอดคล้องกับหลักการของสัมมาชีพคือประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง
และผู้อื่น^{๑๕๕}

^{๑๕๑}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพ
ศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๒}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพ
พานิชยกรรม “ตลาดอ้อมยืม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๓}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดคลองสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม
“ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๔}สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนา
ชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๕}สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนา
ชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๖. พระสงฆ์ส่งเสริมให้ประชาชนประกอบสัมมาอาชีวะเป็นปกติ ก่อนที่ภาครัฐจะขับเคลื่อนโครงการสัมมาชีพชุมชน ในส่วนของหลักการของสัมมาชีพที่พัฒนาชุมชนแนะนำ ก็ประกอบด้วยพื้นฐานและวิธีการประกอบอาชีพต่าง ๆ ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่ทุจริตคดโกงด้วย^{๑๕๖}

๗. ศีล ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติไม่ทุจริตคดโกง สอดคล้องกับหลักการของเศรษฐกิจชุมชนที่มุ่งจำหน่ายสินค้าตามราคาตลาดตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือนความจริง^{๑๕๗}

๘. พระสงฆ์สอนให้คนในชุมชนละเว้นการลักขโมย ประกอบอาชีพสุจริต นี่ก็เป็นการส่งเสริมสัมมาชีพ คือ อาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น^{๑๕๘}

๙. ทางวัดไม่ได้ใช้การบังคับ แต่เป็นการชี้ให้เห็นโทษ เห็นประโยชน์ ให้ประชาชนเชื่อถือและนำไปปฏิบัติเองโดยไม่ต้องใช้การบังคับ ให้เขาเชื่อด้วยใจตามความเป็นจริง สัมมาชีพเป็นประโยชน์ ส่วนมิฉฉาชีพผิดกฎหมาย^{๑๕๙}

๑๐. พระสงฆ์ได้เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของศีล โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพสุจริต เว้นการเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกง ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่น และของสังคม เป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง^{๑๖๐}

๑๑. ถ้าเราจะพิจารณาตามความหมายของคำว่า สัมมาชีพ จะหมายถึง อาชีพที่ไม่เบียดเบียน มีรายได้มากกว่ารายจ่าย เห็นได้ว่า พระสงฆ์ส่งเสริมสัมมาชีพโดยการเทศน์บอกให้ญาติโยมให้หลีกเลี่ยงการเสียทรัพย์สินเงินทองไปกับสุรา เหล้า บุหรี่ และอบายมุข หรือหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายทรัพย์สินไปกับสิ่งที่ไม่จำเป็น^{๑๖๑}

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๒. พระสงฆ์ได้เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ด้านศีล โดยสอนให้ทำกรงานหรือประกอบอาชีพการงานที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อเวรภัย หรือสร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสัมมาชีพ^{๑๖๒}

๑๓. สัมมาชีพชุมชน เป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ โดยการสร้างอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ให้มีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ ที่กล่าวมานี้ ตรงกับที่ พระสงฆ์เทศน์สอนให้ประชาชนมีศีล มีความสุจริต ประกอบอาชีพสุจริต เรื่องนี้ พระสงฆ์ท่านถือปฏิบัติมานานแล้ว^{๑๖๓}

๑๔. ด้านการรักษาศีลที่พระสงฆ์เชิญชวนให้ญาติโยมกระทำอยู่ สอดคล้องกับหลักการของสัมมาชีพชุมชน เพราะศีลมีข้อห้ามเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ อย่างเช่น การไม่ดื่มสุรา^{๑๖๔}

๑๕. พระสงฆ์รณรงค์ให้คนในชุมชนรักษาศีล มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ มีตัวแทนภาคคณะสงฆ์ และตัวแทนภาครัฐเข้ามาดูงาน รณรงค์ให้คนในชุมชนนำสินค้าไปจัดแสดง^{๑๖๕}

๑๖. พระสงฆ์สอนให้ทำมาหากินด้วยความสุจริต ก็ตรงกับที่ รัฐบาลเค้าส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนให้มีรายได้มากกว่ารายจ่าย^{๑๖๖}

๑๗. การส่งเสริมสัมมาชีพนี้ใช้จะมีแต่ราชการที่ทำแต่ฝ่ายเดียวไม่ เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ก็รณรงค์ให้ประชาชนปลูกพืชเกษตรต่าง ๆ แล้วนำมาจำหน่าย ในพื้นที่ของตลาดอ้อมยิ้มด้วย^{๑๖๗}

๑๘. พระสงฆ์สอนให้ประกอบอาชีพที่สุจริต^{๑๖๘}

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ นางสมฤทธิ รัชต์ปต์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๙. ถือเป็นเรื่องเดียวกัน ถ้าหากสัมมาชีพ คือ อาชีพสุจริต เช่นนั้น พระสงฆ์ที่ส่งเสริมสัมมาชีพมานานแล้ว เพราะปลูกฝังให้ประกอบอาชีพสุจริต^{๑๖๙}

๒๐. ชุมชนคูบัวมีรายได้จากผ้าตีนจกและการท่องเที่ยว พระสงฆ์มุ่งสอนให้ถือศีลถือความสุจริต ภาครัฐทุกหน่วยงานก็รณรงค์ให้ติดป้ายราคาสินค้า และจำหน่ายในราคาตามจริงตามกลไกตลาด แสดงว่า ศีลที่ส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน^{๑๗๐}

๒๑. ศีลที่พระสงฆ์สั่งสอนประชาชน ก็มุ่งให้ประกอบอาชีพสุจริต ไม่คดโกง เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น^{๑๗๑}

๒๒. พระสงฆ์ส่งเสริมให้ชาวบ้านประกอบสัมมาอาชีพ^{๑๗๒}

๒๓. สัมมาชีพระดับพื้นฐาน เป็นสัมมาอาชีพะในระดับโลกิยะ ส่วนสัมมาชีพระดับสูง คือ สัมมาอาชีพะในระดับโลกุตระ พระสงฆ์ส่งเสริมให้ประชาชนยึดมั่นใน ศีล ๕ มุ่งการหาเลี้ยงชีพที่นอกจากจะดำเนินการตามครรลองของกฎหมาย และระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว ยังคำนึงถึงความรับผิดชอบทางศีลธรรมหรือมีการพินิจพิเคราะห์ให้การกระทำนั้น ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามอีกด้วย^{๑๗๓}

๒๔. คนส่วนมากเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าสัมมาชีพต้องเป็นการสร้างอาชีพที่สร้างรายได้มากกว่ารายจ่าย เท่านั้น ซึ่งในความหมายที่แท้จริงของคำว่าสัมมาชีพ คือ การประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียน หรืออาชีพสุจริต ตามหลักการของพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า สัมมาอาชีพะ ซึ่งเรื่องนี้ พระสงฆ์ทุกอารามส่งเสริมเป็นปกติ ดังเห็นได้จากการให้ศีล-รับศีล ที่กระทำกันทุกวันพระ หรือทุกงานประเพณี หรือทุกพิธีกรรม แต่เพียงผู้ฟังอาจไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริง^{๑๗๔}

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณ์ชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ พระปฏิภนโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๕. เบญจศีลหรือศีล ๕ ที่องค์พระศาสดาองค์หนึ่งได้ทรงบัญญัติขึ้นร่วมกับภคินีเป็นการสนับสนุนการประกอบอาชีพบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เพื่อให้ทุกชุมชนมีสัมมาชีพชุมชนที่สามารถอุ้มชูตัวเองให้อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้มีความพอกิน พอใช้ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมดั้งเดิมของชุมชน^{๑๗๕}

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา เฉพาะบริบทด้านศีล มีเนื้อความดังนี้คือ ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้ มีการรณรงค์ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ในทุกชุมชน ส่งเสริมให้ประกอบอาชีพสุจริต ไม่หากินในทางไม่สุจริต สอดคล้องกับที่ภคินีรณรงค์การส่งเสริมการขับเคลื่อนการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจให้มีความพอกิน พอใช้ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมเดิมของชุมชน และสอดคล้องกับหลักเบญจศีลของพระพุทธศาสนาที่สอนให้ซื่อสัตย์ ไม่หลอกหลวง สอดคล้องกับที่ฝ่ายราชการรณรงค์ให้ผู้ค้ามีความซื่อสัตย์โดยการขายสินค้าจากป้ายราคา หรือใช้กิโลที่ได้มาตรฐานเต็มกิโล และจำหน่ายในราคาตามจริงตามกลไกตลาด เป็นต้น การยึดมั่นในศีล ไม่ทุจริต ไม่คดโกง ล้วนเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพตามกฎหมาย และตรงกับหลักการสำคัญของสัมมาชีพ คือประกอบอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมไปถึงงดเว้นการดื่มสุราและของมีเมา ซึ่งเป็นการสร้างวินัยในตนเองเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สภาพเศรษฐกิจไม่ค่อยดี เพราะการเพิ่มรายได้จึงทำได้ยาก ฉะนั้น จึงต้องพยายามลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ค่าเหล้า ค่าบุหรี่ยกเว้นคือ ให้หลีกเลี่ยงการใช้จ่ายทรัพย์ไปกับสิ่งที่ไม่จำเป็น ทั้งนี้ จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าพระสงฆ์ได้เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของศีล โดยส่งเสริมการประกอบอาชีพสุจริต สอนให้ยึดมั่นในศีลเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต ส่งเสริมให้ไม่เบียดเบียนกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ซึ่งมีได้ใช้วิธีการบังคับขู่เข็ญ แต่เป็นการชี้ให้เห็นโทษ เห็นประโยชน์ ให้เกิดความเชื่อถือและนำไปปฏิบัติเองโดยไม่ต้องใช้การบังคับ ให้เกิดความเชื่อจากใจตามความเป็นจริง พระสงฆ์ส่งเสริมให้ประชาชนยึดเบญจศีล ซึ่งรองรับหลักการของสัมมาชีพระดับพื้นฐาน ที่เป็นสัมมาอาชีพะในระดับโลกียะ มุ่งการหาเลี้ยงชีพที่นอกจากจะดำเนินการตามครรลองของกฎหมาย และระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ และยังมีในส่วนของสัมมาชีพระดับสูง คือ สัมมาอาชีพะในระดับโลกุตระ ที่มุ่งการหาเลี้ยงชีพซึ่งนอกจากจะต้องดำเนินการตามครรลองของกฎหมาย และระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบทางศีลธรรมหรือมีการพินิจพิเคราะห์ให้การกระทำนั้น ๆ ไม่ขัด

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยทตฺโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ต่อศีลธรรมอันดีงามอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ทูนทางสังคมที่เข้มแข็งในปัจจุบัน คือ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์นั้น ได้สนับสนุนการประกอบสัมมาชีพโดยตรง การนี้ โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ หรือโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สถาบันการศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การภาคเอกชน องค์การเครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ ตลอดจนภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ร่วมกันนำพาศีล ๕ ให้เข้าถึงประชาชนทุกระดับพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อสร้างความสามัคคีปรองดองและประโยชน์สุขของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อันเป็นหลักประกันให้แก่สังคมโลกเกิดความสงบสุขต่อไปได้

ตารางที่ ๔.๗ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านศีล

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	การส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพด้วยความสุจริต	๑๔	๑, ๓, ๕, ๘, ๙, ๑๐, ๑๓, ๑๖, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๔
๒	การส่งเสริมให้ประชาชนงดเว้นอบายมุขเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น	๓	๒, ๑๑, ๑๔
๓	การส่งเสริมการประกอบสัมมาอาชีพเป็นปกติก่อนที่ภาครัฐจะขับเคลื่อนโครงการสัมมาชีพชุมชน	๓	๔, ๑๒, ๑๗
๔	โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์สนับสนุนการประกอบสัมมาชีพโดยตรง	๓	๑๕, ๒๓, ๒๕
๕	การส่งเสริมให้ไม่เบียดเบียนกันเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ	๑	๔
๖	การจำหน่ายสินค้าตามราคาตลาดตามความเป็นจริงสอดคล้องกับการไม่หลอกลวง	๑	๗

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงให้เห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านศิลป พบว่าการส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพด้วยความสุจริต การส่งเสริมให้ประชาชนงดเว้นอบายมุขเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น การส่งเสริมการประกอบสัมมาอาชีพเป็นปกติก่อนที่ภาครัฐจะขับเคลื่อนโครงการสัมมาชีพชุมชน มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์สนับสนุนการประกอบสัมมาชีพโดยตรง การส่งเสริมให้ไม่เบียดเบียนกันเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และการจำหน่ายสินค้าตามราคาตลาดตามความเป็นจริงสอดคล้องกับการไม่หลอกลวง

๔.๒.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านสมาธิ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านสมาธิ พบว่า

๑. วัดและพระสงฆ์สนับสนุนการปฏิบัติธรรมทำสมาธิ เพื่อให้มีจิตสงบ มีสติ จิตสงบจะประกอบกิจการงานใดก็ไม่พลั้งพลาด เพราะจิตเป็นสมาธิ มีสติ ไม่ประมาท จิตไม่ฟุ้งซ่านขณะทำงานให้จิตจดจ่ออยู่กับสิ่งเดียว คือ งานที่กำลังทำ^{๑๗๖}

๒. สั่งสอนอบรมให้พุทธศาสนิกชนมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ของตนเองต่อสังคม มีสติ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ ไม่ก่อโทษต่อส่วนรวม เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีสติในการกระทำไม่ประมาทจนเป็นเหตุให้คนอื่นเดือดร้อนจากการทำมาหากิน^{๑๗๗}

๓. ส่งเสริมการทำสมาธิ มิใช่หมายถึงการนั่งภาวนาหรือเดินจงกรม แต่มุ่งหมายให้เป็นการควบคุมอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการประกอบอาชีพที่ต้องแข่งขันกัน ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชน ไม่ว่าจะเป็ชุมชนขนาดเล็ก หรือชุมชนขนาดใหญ่ สิ่งสำคัญ คือ การพูดจากันด้วยเหตุผล ควบคุมอารมณ์ให้สงบ เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกัน ประเด็นนี้ ต้องคอยเตือนสติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงการประชุมผู้ค้า หรือประชามหมู่บ้าน^{๑๗๘}

^{๑๗๖}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑฒ), เจ้าอาวาสวัดখনอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๗}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพานิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๘}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔. เป็นแกนนำให้การสร้างสังคมสมานฉันท์ ให้ชุมชนมีความรู้รักสามัคคี เน้นการมีส่วนร่วมร่วมกันในชุมชน ประเด็นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำไปใช้ในการชุมชนมีเวทีประชาคมเพื่อการพิจารณาตัดสินใจร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของที่ประชุม^{๑๗๙}

๕. พระสงฆ์สั่งสอนอบรมทางสายกลาง ก็สอดคล้องกับการทำงานแต่พอดี คือ ทำแต่พอที่กำลังของร่างกายจะรับได้ หรือไม่หักโหม มีความพอเพียง เพียงพอกับรายได้สำหรับจุนเจือชีวิตและจุนเจือครอบครัว การงานนั้นจะไม่มีโทษ ทั้งต่อตนเอง เมื่อร่างกายเจ็บป่วย และทั้งต่อครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบดูแล^{๑๘๐}

๖. ถ้ามุ่งทางด้านจิตใจ ถ้าเช่นนั้น พระสงฆ์ก็ได้สอนให้ประชาชน มุ่งมั่น และอดทนต่อสิ่งที่มากระทบในขณะที่ทำงานและใช้ชีวิต^{๑๘๑}

๗. พระสงฆ์สอนให้สงบจิตไม่คิดคำนึงถึงเรื่องราววุ่นวายต่าง ๆ ในชีวิต เฟ่งที่งานที่กำลังทำเพียงอย่างเดียว^{๑๘๒}

๘. สอนให้มีสมาธิในเรื่องทำ คือ ตั้งใจทำให้สำเร็จที่ละเรื่อง จับหลายเรื่องอาจไม่สำเร็จสักเรื่อง^{๑๘๓}

๙. ฝึกให้ผู้สูงอายุทำสมาธิทางอ้อม โดยให้จดจ่อต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมสร้างรายได้ เช่น ทำดอกไม้จันทน์ ทำน้ำยาล้างจาน เป็นต้น^{๑๘๔}

๑๐. สอนให้มีสมาธิ ตั้งใจและมุ่งมั่นกับงานที่ทำ เมื่อมีจิตตั้งมั่น ตั้งใจในการประกอบกิจการงานก็จะประสบความสำเร็จ^{๑๘๕}

๑๑. ส่งเสริมการทำงานด้วยความไม่ประมาท^{๑๘๖}

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทจันทรา, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวิสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๒. สอนให้มีความมุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่ของตนเองต่อสังคม ทำตัวให้เป็นประโยชน์ ไม่ก่อโทษ^{๑๘๗}

๑๓. พระสงฆ์สอนให้มีใจจดจ่อกับงานที่ทำ ทำจิตเป็นสมาธิ ไม่วอกแวก^{๑๘๘}

๑๔. หลวงพ่อเจ้าอาวาสจะคอยบอกทุกคนเสมอว่า ให้มีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการทำงาน งานที่ทำก็จะได้ผลดี^{๑๘๙}

๑๕. ท่านสอนว่าให้มีจิตสงบเป็นสมาธิขณะทำงาน^{๑๙๐}

๑๖. พระสงฆ์สอนให้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ตั้งใจทำงานเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี^{๑๙๑}

๑๗. ให้มีการควบคุมสติ ไม่ประมาท ใช้สติควบคุมการพูดและการกระทำงานร่วมกัน^{๑๙๒}

๑๘. สอนให้อยู่ร่วมกันโดยสันติ มีสติ ไม่กระทำสิ่งใดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง^{๑๙๓}

๑๙. สอนให้มีความตั้งใจดี ไม่ประมาท ระมัดระวังก่อนที่จะพูดในที่ประชุม^{๑๙๔}

๒๐. เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ส่งเสริมการคิดเป็นระเบียบในการทำงาน เป็นสมาธิในการทำงาน เช่น การทอผ้าโดยมีอารมณ์พุ่งไปทำงานทอผ้า ซึ่งจะดูได้จากงานเย็บที่มีเส้นด้ายสม่ำเสมอ^{๑๙๕}

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นางสัมฤทธิ์ รัฐปต์ย, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นายสุทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยณัฏการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๑. สอนให้มีสติ ควบคุมอารมณ์ การค้าขายก็จะดี^{๑๙๖}

๒๒. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกหรือคนส่วนมาก ซึ่งมีการประชุมพิจารณาร่วมกันผ่านที่ประชุมต่าง ๆ มีการประชุมกลุ่มทุกเดือน ซึ่งหลวงพ่อก็จะเน้นว่าให้เร็วในการฟัง หรือจดจ่อ จับใจความให้ได้ หรือมีสมาธิในการฟัง แต่ช้าในการพูด ใช้สติพิจารณาไตร่ตรองก่อนพูด^{๑๙๗}

๒๓. พระสงฆ์อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งงามเป็นเครื่องหล่อหลอมให้เกิดความสามัคคี ประองตอง และสมานฉันท์ เพราะสภาพการประกอบอาชีพที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบันจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีระเบียบสำหรับชุมชน มีกุศลโลบายต่าง ๆ เช่น ทำบุญกลางหมู่บ้าน เป็นประเพณีชุมชน ใช้วัฒนธรรมประเพณีช่วยหล่อหลอมความสามัคคี^{๑๙๘}

๒๔. โดยส่วนตัว เน้นให้คนในชุมชนมีการควบคุมอารมณ์ในการประชุมร่วมกัน เช่น ประชุมหมู่บ้าน เป็นต้น เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ที่สำคัญคือ ทุกคนรู้จักให้เกียรติกัน รับฟังความคิดเห็นกัน และควบคุมอารมณ์ไม่ให้เกิดปากเสียงกัน มีการประชุมกันทุกเดือนด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง มีสติ ไม่ใช้อารมณ์เป็นที่ตั้ง^{๑๙๙}

๒๕. โดยแท้จริง ความมีสมาธิ คือ ความตั้งใจมั่น ที่พระสงฆ์แกนนำชุมชนปฏิบัติเป็นนิตย คือ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีจิตใจมั่นคงในการทำงานด้วยกันเป็นกลุ่ม มีการไตร่ตรองพิจารณาตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน ตามที่รัฐบาลมีนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจให้ชุมชนสร้างรายได้เสริม เช่น การปลูกพืชใช้น้ำน้อย เป็นต้น มีประชาคม ระดมความคิด พิจารณาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนร่วมกันด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ^{๒๐๐}

^{๑๙๖}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุคูณกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๗}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุคูณกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๘}สัมภาษณ์ พระปฏิภนโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๙๙}สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๐}สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพน พยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา เฉพาะบริบทด้านสมาธิ มีเนื้อความดังนี้คือ ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้ มีการปฏิบัติธรรมทำสมาธิ เพื่อให้มีจิตสงบ มีสติ ประกอบกิจการงานใดไม่พลั้งพลาด ไม่ประมาท ไม่ฟุ้งซ่าน ขณะทำงาน มีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งเดียวคืองานที่กำลังทำ ไม่ประมาทจนเป็นเหตุให้ตนเองและผู้อื่นเดือนร้อน ซึ่งปัจจุบันได้พบว่า พระสงฆ์ได้สอนให้ประชาชนมุ่งมั่นและอดทนต่อสิ่งที่มากระทบในขณะที่ทำงานและใช้ชีวิต สงบจิตไม่คิดคำนึงถึงเรื่องราววุ่นวายต่าง ๆ ในชีวิต ไม่วอกแวก ฟุ้งที่งานที่กำลังทำเพียงอย่างเดียว ให้มีจิตสงบเป็นสมาธิขณะทำงาน มีอารมณ์เพ่งไปที่งาน พระสงฆ์สอนให้พูดจากันด้วยเหตุผล ควบคุมอารมณ์ให้สงบ หลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งกัน ใช้สติควบคุมการพูดและการกระทำร่วมกัน ไม่ประมาท ระมัดระวังก่อนที่จะพูดในที่ประชุม มีสติพิจารณาไตร่ตรองก่อนพูด พระสงฆ์จึงเป็นแกนนำให้การสร้างสังคมสมานฉันท์ ให้ชุมชนมีความรู้รักสามัคคี เน้นการมีส่วนร่วมกัน ในชุมชน ให้พิจารณาตัดสินใจร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของที่ประชุม พระสงฆ์ได้อาศัยขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามเป็นเครื่องหล่อหลอมให้เกิดความสามัคคี ปรงอดองและสมานฉันท์ ด้วยเหตุที่การประกอบอาชีพที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบันจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีกุสโลบายต่าง ๆ เช่น ทำบุญกลางหมู่บ้าน เป็นประเพณีชุมชน มีระเบียบสำหรับชุมชน ใช้วัฒนธรรมประเพณีช่วยหล่อหลอมความสามัคคี ทั้งนี้ พระสงฆ์ส่งเสริมการทำสมาธิ มิใช่หมายถึงการนั่งภาวนาหรือเดินจงกรม แต่มุ่งหมายให้เป็นการควบคุมอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการประกอบอาชีพที่ต้องแข่งขันกัน ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนด้วยความปกติสุข ตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์สั่งสอนอบรมคือ ปกติสุขบนทางสายกลาง กล่าวคือ ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา เฉพาะบริบทด้านสมาธิ พบว่า เป็นความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการสั่งสอนอบรมจิตแก่เวไนยสัตว์หรือแนวทางในการดำเนินชีวิตตามแบบฉบับไตรสิกขา ในประเด็นของจิตสิกขา คือ ศึกษาในเรื่องจิต เรียนรู้เรื่องจิต ให้เข้าใจธรรมชาติของจิต การทำงานของจิต รู้วิธีการพัฒนาจิต เพื่อให้สงบตั้งมั่น เป็นสมาธิพร้อมที่จะทำกิจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการพัฒนาจิต หรือที่เรียกว่าสมาธิ ประกอบด้วย ด้านคุณภาพจิต ได้แก่ คุณธรรมความดีงามต่าง ๆ เช่น เมตตา กรุณา กตัญญู กตเวทิตา คารวะ หิริโอตตปยะ ฯ ซึ่งหล่อเลี้ยงจิตใจให้เจริญงอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม ด้านสมรรถภาพจิต ได้แก่ ความสามารถของจิต ที่เข้มแข็ง มั่นคง หรือความมีประสิทธิภาพของจิต เช่น มีฉันทะ ความใฝ่รู้ใฝ่ดีงาม ใฝ่กระทำ จิตมีความเพียร ความขยัน อดทน มีความระลึกรู้ตัวทั่วพร้อมเท่าทัน ตื่นตัวอยู่เสมอ สามารถควบคุมตัวเองได้ มีความตั้งมั่นแน่วแน่ ใส สงบ เป็นสมาธิ รวมไปถึงความไม่ประมาท ที่จะทำให้ก้าวหน้ามั่นคงในพฤติกรรมที่ดีงาม หรือตั้งมั่นในความดีงามและพร้อมที่จะใช้ปัญญาในการใช้ชีวิตและประกอบกิจการหน้าที่ และด้านสุขภาพจิต ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัวเศร้าหมอง เร่าร้อน หากแต่มีความสดชื่น เอิบอัมร่าเริง เบิกบาน ผ่อนคลาย ผ่องใส เป็นสุข ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้พฤติกรรมที่ดีงามมี

ความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน หรืออยู่ในภาวะที่สมดุล การนี้ การให้การอบรม การสอน หรือการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกกันว่าการเทศน์ แสดงธรรม หรือการปาฐกถาก็ตาม ซึ่งนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่าง ๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งจุดมุ่งหมายเดียวกัน

ตารางที่ ๔.๘ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านสมาธิ

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	ส่งเสริมการทำจิตให้สงบเป็นสมาธิขณะทำงานหรือประกอบอาชีพ	๙	๑, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๒, ๑๓, ๑๕, ๒๐
๒	ส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ในคราวประชุมร่วมกัน	๖	๓, ๔, ๑๘, ๑๙, ๒๒, ๒๔
๓	ส่งเสริมการควบคุมสติให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความประมาท	๔	๒, ๑๑, ๑๗, ๒๑
๔	ส่งเสริมให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการประกอบ การทำงาน	๔	๑๐, ๑๔, ๑๖, ๒๕
๕	ส่งเสริมการมีสติในการกิน อยู่ และใช้ชีวิต	๑	๕
๖	มีการใช้ประเพณีประจำชุมชนสร้างกิจกรรมเพื่อ หล่อหลอมให้เกิดความสามัคคี	๑	๒๓

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงให้เห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านสมาธิ พบว่า ส่งเสริมการทำจิตให้สงบเป็นสมาธิขณะทำงานหรือประกอบอาชีพ ส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ในคราวประชุมร่วมกัน ส่งเสริมการควบคุมสติไม่ตั้งอยู่ในความประมาท ส่งเสริมให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการประกอบกิจการงาน ส่งเสริมการมีสติในการกิน อยู่ และใช้ชีวิต และมีการใช้ประเพณีประจำชุมชนสร้างกิจกรรมเพื่อหล่อหลอมให้เกิดความสามัคคี

๔.๒.๓ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านปัญญา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านปัญญา พบว่า

๑. เราเป็นตัวอย่างที่ดี เป็นตำราที่มีชีวิต สำหรับให้ชาวบ้านศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับใช้ชีวิตพอเพียง มกน้อย สันโดษ^{๒๐๑}
๒. ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา พระสงฆ์เป็นต้นแบบของสังคม พระสงฆ์ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของชาวบ้าน^{๒๐๒}
๓. มีการอาศัยวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นทุนทางสังคม ช่วยหล่อหลอมพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๒๐๓}
๔. สอนให้คนใช้ปัญญาในการพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริง^{๒๐๔}

^{๒๐๑}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๒}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๓}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๔}สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๕. วัดเป็นแหล่งแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักความมักน้อย พออยู่ พอกิน ได้เป็นอย่างดี^{๒๐๕}

๖. พระสงฆ์ท่านส่งเสริมให้ใช้สติพิจารณาการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีสติในการใช้จ่ายในครัวเรือน^{๒๐๖}

๗. หลายวัดสนับสนุนให้ชาวบ้านใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต โดยมีในหลวง รัชกาลที่ ๙ เป็นต้นแบบความดี โดยมีหน่วยงานราชการสนับสนุนการให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักคิดการระเบิดจากภายใน^{๒๐๗}

๘. พระสงฆ์มีส่วนช่วยพัฒนากรอำเภอเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ หรือการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๒๐๘}

๙. วัดเป็นสถานที่เรียนรู้หรือเป็นแหล่งเรียนรู้หลักการแนวคิดของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้เป็นอย่างดี^{๒๐๙}

๑๐. วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนโดยมีพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสให้การสนับสนุน^{๒๑๐}

๑๑. พระเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตแบบพอเพียง^{๒๑๑}

๑๒. ช่วยเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายรัฐ^{๒๑๒}

๑๓. มีการส่งเสริมแหล่งการศึกษาเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจากชีวิตจริงในหมู่บ้าน โดยจัดตั้งในพื้นที่ของวัด^{๒๑๓}

^{๒๐๕}สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๖}สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๗}สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๘}สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐๙}สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๐}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๒}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๓}สัมภาษณ์ นางสาวสมฤทัย รัชปัติย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๔. อนุญาตให้ชาวบ้านเข้ามาค้าขายสินค้าในเทศกาลหรืองานประจำปีที่วัดจัดขึ้น^{๒๑๔}
๑๕. มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้านอาชีพดั้งเดิมในชุมชนให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปกรรมหนังใหญ่วัดขนอน^{๒๑๕}
๑๖. เจ้าอาวาสวัดขนอน ส่งเสริมให้ชุมชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ และสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม^{๒๑๖}
๑๗. เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาสท่านสนับสนุนหน่วยงานราชการในการเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงสามห่วงสองเงื่อนไข^{๒๑๗}
๑๘. หลวงพ่อสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาความต้องการของตลาดหรือลูกค้าหรือผู้บริโภค ไม่ใช่แค่สอนให้รอธุรกิจในกองสังขารอย่างเดียว เท่านั้น^{๒๑๘}
๑๙. วัดไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในเชิงธุรกิจจากพ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาค้าขาย อาจเรียกเก็บเฉพาะค่าไฟฟ้าที่ใช้จริง เท่านั้น^{๒๑๙}
๒๐. อนุญาตให้ราชการใช้พื้นที่เป็นที่ตั้งแหล่งเรียนรู้^{๒๒๐}
๒๑. สงฆ์เป็นต้นแบบของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง^{๒๒๑}

^{๒๑๔}สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๕}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมนตรี, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๖}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๗}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๘}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑๙}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒๐}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๒. มีเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น^{๒๒๒}

๒๓. พระสงฆ์ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา^{๒๒๓}

๒๔. ส่วนหนึ่งเป็นผู้นำปราชญ์ชาวบ้านไปให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาและการประกอบอาชีพในชุมชน เน้นการเผยแพร่ภูมิปัญญาที่เป็นมรดกของชุมชน^{๒๒๔}

๒๕. พระสงฆ์ส่งเสริมสัมมาชีพระดับสูง คือ ส่งเสริมการใช้ปัญญาไตร่ตรองด้วยเหตุผลในการการหาเลี้ยงชีพที่นอกจากจะดำเนินการตามครรลองของกฎหมายและระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ แล้วยังได้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อทางศีลธรรมหรือมีการพินิจพิเคราะห์ให้การกระทำนั้น ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม และรับผิดชอบต่อสังคม^{๒๒๕}

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา เฉพาะบริบทด้านปัญญา มีเนื้อความดังนี้คือ ในสภาพการณ์ปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา และยังกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับให้ชาวบ้านศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับใช้ชีวิตพอเพียง โดยวัดเป็นแหล่งแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตตามหลักความมกน้อย สันโดษ พระสงฆ์มีส่วนช่วยเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพหรือการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้ชุมชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ของวัด เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น เน้นการเผยแพร่ภูมิปัญญาที่เป็นมรดกของชุมชน พระสงฆ์ส่งเสริมการใช้ปัญญาเพื่อไตร่ตรองด้วยเหตุผลในการการหาเลี้ยงชีพที่นอกจากจะดำเนินการตามครรลองของกฎหมายและระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ รวมถึง การคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อทางศีลธรรมด้วย ทั้งนี้ ปัจจุบันวัดจำนวนมากได้อนุญาตให้ชาวบ้านเข้ามาค้าขายสินค้าในเทศกาลหรืองานประจำปีที่วัดจัดขึ้น โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในเชิงธุรกิจจากพ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาค้าขาย อาจเรียกเก็บเฉพาะค่าไฟฟ้าที่ใช้จริงเท่านั้น ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา เฉพาะบริบทด้านสมาธิ ซึ่งพบว่า เป็นความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์

^{๒๒๒}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒๓}สัมภาษณ์ พระปฏิภนโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒๔}สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒๕}สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ในการสั่งสอนอบรมจิตแก่เวไนยสัตว์หรือแนวทางในการดำเนินชีวิตตามแบบฉบับไตรสิกขาในประเด็นของปัญญาสิกขา กล่าวคือ มีปัญญาเข้าถึงความจริงแห่งธรรมตาของธรรมชาติและปัญญาที่สามารถใช้ความรู้ที่นั้น จัดตั้งวางระบบแบบแผนของการดำเนินชีวิตได้ และสังคมของมนุษย์ได้ประโยชน์สูงสุดจากความจริงนั้น บนพื้นฐานของการมีความสามารถในการแสวงหา เลือกคัดจัดสรรประมวลความรู้ คิดได้ชัดเจน และสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงสร้างเป็นเครือข่ายความรู้และสร้างเป็นความรู้ ความคิดใหม่เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ได้

ตารางที่ ๔.๙ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านปัญญา

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนภายในวัด	๗	๕, ๙, ๑๐, ๑๓, ๑๕, ๒๐, ๒๒
๒	พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในการในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง	๔	๑, ๘, ๑๑, ๒๑
๓	มีการส่งเสริมให้ใช้สติพิจารณาการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	๔	๖, ๗, ๑๖, ๑๙
๔	มีการสนับสนุนการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	๔	๑๒, ๑๔, ๑๗, ๒๔
๕	พระสงฆ์ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา	๓	๒, ๑๘, ๒๓
๖	พระสงฆ์สอนให้คนใช้ปัญญาในการพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริงบนพื้นฐานของหลักการเหตุผล	๒	๔, ๒๕
๗	พระสงฆ์อาศัยวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือพัฒนาปัญญา	๑	๓

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงให้เห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านปัญญา พบว่ามีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนภายในวัด พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีการส่งเสริมให้ใช้สติพิจารณาการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการสนับสนุนการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระสงฆ์ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา พระสงฆ์สอนให้คนใช้ปัญญาในการพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริงบนพื้นฐานของหลักการเหตุผล และพระสงฆ์อาศัยวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือพัฒนาปัญญา

๔.๓ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์การพัฒนารูปแบบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๕ รูป/คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๓.๑ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ พบว่า

๑. รัฐควรเปิดโอกาสให้องค์กรคณะสงฆ์เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน ตั้งแต่ขั้นตอนของการเป็นผู้นำสัมมาชีพชุมชน และควรให้พระสงฆ์แกนนำได้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ เพื่อร่วมเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนโดยรับผิดชอบเกี่ยวกับสาระความรู้เกี่ยวกับปรัชญา หลักการ และแนวคิดสัมมาอาชีวะ ที่เป็นต้นแบบของการพัฒนามาสู่แนวคิดสัมมาชีพชุมชน^{๒๒๖}

๒. เจ้าอาวาสส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมในชุมชน หากหน่วยงานราชการเปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมในการอบรมพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ตั้งแต่

^{๒๒๖}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิทย์), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ระดับจังหวัดลงมา คาดว่าจะได้ประโยชน์ในวงกว้าง เพราะเหตุที่ พื้นฐานแนวคิดการสร้างสัมมาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดทางสายกลางในพระพุทธศาสนา^{๒๒๗}

๓. ระดับจังหวัดต้องเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เป็นผู้ให้ความรู้แก่ปราชญ์ชุมชนที่เข้าอบรม เป็นผู้นำสัมมาชีพด้วย^{๒๒๘}

๔. พระสงฆ์หรือองค์กรสงฆ์มีความศรัทธาจากชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่ หากได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับปฏิบัติการ คาดว่า ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงบวก และพระสงฆ์หลายรูปก็เป็นผู้นำคนในชุมชนให้ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงอยู่แล้ว^{๒๒๙}

๕. พัฒนาชุมชน ดำเนินโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพและมีรายได้ เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ในส่วนนี้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถอาจร่วมรับผิดชอบในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสัมมาชีพตามแนวคิดของศาสนาได้^{๒๓๐}

๖. โดยเบื้องต้นได้คัดเลือกปราชญ์จากเวทีประชาคมหมู่บ้านละคน เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ ซึ่งปราชญ์ของอาชีพนั้น ๆ จำเป็นต้องเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพได้ประสบความสำเร็จด้วย ถ้าในสัดส่วนนี้ อาจปิดกั้นพระสงฆ์ แต่หากพิจารณาในฐานะผู้สนับสนุนองค์ความรู้ทางศาสนาเกี่ยวกับสัมมาชีพ ประเด็นนี้มีความเป็นไปได้^{๒๓๑}

๗. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ เป็นหลักสูตรผู้นำ เพราะผู้นำสัมมาชีพต้องมีการประสบการณ์ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองนำมาถ่ายทอดแก่ผู้ที่สนใจ

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุภทวารวส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทจันทร์ธา, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

แต่หลักสัมมาชีพชุมชนเป็นการส่งเสริมอาชีพบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คณะสงฆ์อาจมีส่วนร่วมรับผิดชอบในส่วนขององค์ความรู้สำหรับประกอบอาชีพที่ไม่เป็นเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นได้^{๒๓๒}

๘. พระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ พร้อมทั้งมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนก็อาจเข้าร่วมเป็นวิทยากรพิเศษในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าอบรมได้^{๒๓๓}

๙. การฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพให้ได้รับรู้ปรัชญา หลักการ และแนวคิดสู่สัมมาชีพชุมชน องค์ความรู้สู่การสร้างสัมมาชีพ และทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้สัมมาชีพ ซึ่งมีในส่วนของปรัชญา หลักการ แต่แนวคิดสู่สัมมาชีพชุมชนนั้น พระสงฆ์บางรูปอาจมีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางศาสนาที่ส่งเสริมการประกอบสัมมาอาชีพ^{๒๓๔}

๑๐. พระสงฆ์ที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาอาจเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการในฐานะเป็นผู้นำทางจิตใจหรือเป็นแกนนำผลักดันโครงการเสริมสร้างสัมมาชีพในภาคทฤษฎีได้^{๒๓๕}

๑๑. วิทยากรสัมมาชีพชุมชนเน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สาธารณะ จิตอาสา และการสร้างเครือข่าย ดังนั้น หากคณะสงฆ์ร่วมรับผิดชอบโดยเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายในลักษณะของผู้สนับสนุนองค์ความรู้ทางศาสนาสำหรับประกอบอาชีพโดยสุจริตได้ก็จะเป็นผลดีต่อภาคประชาสังคม^{๒๓๖}

๑๒. ที่ผ่านมามีการขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้แนวคิดชาวบ้านสอนชาวบ้านที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ เพื่อให้สามารถกลับไปสร้างทีมและจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้านเป้าหมายได้ หากได้กลุ่มพระสงฆ์มาสนับสนุนในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน ก็จะลดปัญหาความขัดแย้งและเสริมสร้างความสามัคคีของกลุ่มได้เป็นอย่างดี^{๒๓๗}

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๓. ความรับผิดชอบในส่วนของการเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนอาจขัดข้องโดยสถานภาพความเป็นพระภิกษุที่ระเบียบมิได้เปิดโอกาสไว้ แต่อาจมีบทบาทในการเป็นผู้นำจิตใจของคนในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันได้^{๒๓๘}

๑๔. ในส่วนของเจ้าอาวาสวัดখনอนนั้น เป็นบุคคลที่เป็นปราชญ์และเป็นนักอนุรักษ์ที่โดดเด่น มีความรู้ความสามารถในการความรู้ด้านอาชีพหนังใหญ่ได้เป็นอย่างดี แต่อาจติดขัดที่เกณฑ์ของราชการ ดังนั้น อาจรับผิดชอบในการเป็นวิทยากรให้ความรู้กับปราชญ์ชาวบ้านก่อนที่จะมาเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนได้^{๒๓๙}

๑๕. ผู้นำสัมมาชีพจากเวทีประชาคมหมู่บ้านของตำบลสร้อยฟ้าได้ทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพื่อสร้างการเรียนรู้การสร้างสัมมาชีพชุมชนร่วมกับปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านอีกสี่คนที่ได้รับการคัดเลือกจากเวทีประชาคมหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี แต่ทุกฝ่ายควรเปิดโอกาสให้องค์กรสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพราะมีพระสงฆ์จำนวนมากที่ทำงานเพื่อชุมชนอยู่ในขณะนี้ และเรื่องสัมมาชีพชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นแนวคิดที่ฐานคิดจากหลักการของศาสนาพุทธ ดังนั้น หากมีพระสงฆ์ร่วมเป็นวิทยากรพิเศษ ทำงานร่วมกับจังหวัดในการอบรมให้ความรู้ปราชญ์ชาวบ้าน เชื่อมั่นว่า ปราชญ์ชาวบ้านผู้ผ่านการอบรมจะได้รับความรู้เพิ่มเติมในส่วนของฐานคิดเกี่ยวกับหลักสัมมาชีพ^{๒๔๐}

๑๖. เจ้าอาวาสวัดখনอนเป็นปราชญ์ของชุมชนสร้อยฟ้า มีความสามารถด้านสัมมาชีพหนังใหญ่ เป็นผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน และเป็นผู้ร่วมจัดทำหลักสูตรชุมชนศึกษา ควรได้รับเชิญเป็นวิทยากรพิเศษจากจังหวัดในการอบรมหลักสูตรผู้นำสัมมาชีพ^{๒๔๑}

๑๗. ตลาดอมยิ้มตลาดวิถีไทยย้อนยุค กิรีเริ่มโดยพระสงฆ์ พระสงฆ์เป็นแกนนำ พระสงฆ์เป็นผู้ชักชวนชาวบ้าน หน่วยงานราชการก็ควรนิมนต์ให้ร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานทั้งระบบ^{๒๔๒}

^{๒๓๘} สัมภาษณ์ นางสมฤทัย รัชต์ปต์ย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ นายสุทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมนตรี, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๘. บ้านตลาดควายเมืองครีอช่ายภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อรวมพลังระหว่างผู้นำกลุ่มหมู่บ้าน เพื่อทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีหลวงพ่เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาสเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชน^{๒๔๓}

๑๙. เป็นผู้ให้ความรู้แก่วิทยาการสัมมาชีพชุมชนเกี่ยวกับสาระความรู้สัมมาชีพชาวพุทธ^{๒๔๔}

๒๐. เชิญองค์กรสงฆ์เข้าร่วมในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมในชุมชน^{๒๔๕}

๒๑. เพิ่มบทบาทในการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้มากกว่าการเป็นผู้สนับสนุน^{๒๔๖}

๒๒. ร่วมเป็นผู้ให้ความรู้แก่วิทยาการสัมมาชีพชุมชนตั้งแต่ระดับจังหวัดลงมา^{๒๔๗}

๒๓. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพเป็นนโยบายของรัฐบาลในการนำพาคนประเทศให้ดำเนินรอยตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ ๙ โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาหมู่บ้าน ที่กรมการพัฒนาชุมชน ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้จังหวัด อำเภอดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่เป้าหมายตามที่กำหนดไว้ แต่ยังขาดการมีส่วนร่วมขององค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งควรเข้าไปร่วมรับผิดชอบในงานภาคทฤษฎี คือ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยหลักการของสัมมาอาชีวะ^{๒๔๘}

๒๔. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านกระบวนการพัฒนาผู้นำชุมชนและส่งเสริมการบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นสำคัญ พระสงฆ์ควรร่วมรับผิดชอบใน

^{๒๔๓}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุภาคีขจรกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยยั่งยืนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔๔}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุภาคีขจรกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยยั่งยืนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔๕}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณีนันท์, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุภาคีขจรกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔๖}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุภาคีขจรกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔๗}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุภาคีขจรกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๔๘}สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

การดำเนินงานทุกชั้นตอน เพราะทุกชุมชนมีวัดประจำชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นสถานที่อเนกประสงค์สำหรับจัดกิจกรรมของชุมชนเป็นทุน^{๒๔๙}

๒๕. สัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้มีความสุขบนทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่รับการกลมเกลียวจากคำสอนของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ควรเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง^{๒๕๐}

สรุปได้ว่า ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ มีแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เนื้อความดังนี้คือ พระสงฆ์ต้องร่วมเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนซึ่งเป็นการส่งเสริมอาชีพบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีฐานคิดมาจากหลักของของพระพุทธศาสนา ซึ่งหากกล่าวโดยสรุปแล้ว เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักเศรษฐกิจที่สอดคล้องหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หลักเศรษฐกิจศาสตร์ตามแนวพุทธที่มุ่งให้มนุษย์จำกัดความอยาก หรือความต้องการของตนเอง แทนการกระตุ้นตัณหาหรือความอยาก เพื่อให้เกิดการบริโภคมากขึ้น ด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนาเล็งเห็นว่าความต้องการของมนุษย์นั้นไม่มีขีดจำกัด แต่ขณะเดียวกันทรัพยากรมีขีดจำกัด หากไม่ประหยัด สิ่งเหล่านั้นก็จะหมดสิ้นไปในที่สุด การปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องหันมาแก้ไขที่ตนเองก่อน จำกัดความอยาก ความต้องการ ให้รู้จักพอดี ไม่บริโภคเกินความพอดี หรือตกเป็นทาสของวัตถุ เมื่อปฏิบัติได้ดังกล่าวมาแล้ว จึงจะพบแต่ความสุขใจได้ง่ายขึ้น และยังเป็น การลดการแก่งแย่งแข่งขัน การเอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน การเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่น ตลอดจนการเบียดเบียนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประการสำคัญ ได้แก่ การอาศัยหลักธรรมทางพุทธศาสนาบูรณาการทางเศรษฐกิจ หรือหลักเศรษฐกิจสายกลาง หรือเศรษฐกิจมัชฌิมา ถือเป็นหลักคำสอนที่เป็นหัวใจที่สำคัญหรือคุณค่าทางจริยธรรมอยู่ตรงที่การดำรงชีวิตด้านการหาเลี้ยงชีพอย่างถูกต้อง ดังนั้น พระสงฆ์ต้องร่วมเป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนโดยรับผิดชอบเกี่ยวกับสาระความรู้เกี่ยวกับปรัชญา หลักการ และแนวคิดสัมมาอาชีวะ และแนวคิดทางสายกลางในพระพุทธศาสนา ที่เป็นต้นแบบของการพัฒนามาสู่ แนวคิดสัมมาชีพชุมชน ทั้งนี้ ภาครัฐจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้องค์กรคณะสงฆ์หรือพระสงฆ์ที่เป็นตัวแทนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนของการเป็นผู้นำสัมมาชีพชุมชน พระสงฆ์ต้องเป็นผู้นำทั้งในส่วนของการกระทำและในส่วนของจิตวิญญาณเพราะมีฐานความศรัทธาจากชุมชนเป็น

^{๒๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ทุนเดิมอยู่ จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมไปกับโครงการในฐานะเป็นผู้นำทางจิตใจหรือเป็นแกนนำผลักดันโครงการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่คนในชุมชน เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สาธารณชน จิตอาสา และการสร้างเครือข่าย ตามหลักการพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้มีความสุขบนทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่รับการกล่อมเกลามาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ องค์กรสงฆ์ต้องเข้าร่วมในฐานะองค์กรที่เป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมในชุมชน เพราะทุกชุมชนมีวัดประจำชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นสถานที่อเนกประสงค์สำหรับจัดกิจกรรมของชุมชนเป็นทุนส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านกระบวนการ พัฒนาผู้นำชุมชนและส่งเสริมการบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นสำคัญ ดำเนินรอยตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง รัชกาลที่ ๙ โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนา ร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ทุกภาคส่วน นั่นเอง

ตารางที่ ๔.๑๐ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	พระสงฆ์ควรร่วมเป็นผู้ให้ความรู้แก่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนโดยรับผิดชอบเกี่ยวกับสาระความรู้เกี่ยวกับปรัชญา หลักการ และแนวคิดสัมมาอาชีพะที่เป็นต้นแบบของการพัฒนามาสู่แนวคิดสัมมาชีพชุมชน	๑๗	๑, ๒, ๓, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๔, ๑๖, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓
๒	พระสงฆ์ควรมีบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน	๕	๑๒, ๑๓, ๑๗, ๑๘, ๒๕
๓	องค์กรคณะสงฆ์ควรเพิ่มบทบาทในการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้มากกว่าการเป็นผู้สนับสนุน	๓	๔, ๑๕, ๒๔

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ พบว่า พระสงฆ์

ควรร่วมเป็นผู้ให้ความรู้แก่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนโดยรับผิดชอบเกี่ยวกับสาระความรู้เกี่ยวกับปรัชญา หลักการ และแนวคิดสัมมาอาชีพะที่เป็นต้นแบบของการพัฒนามาสู่แนวคิดสัมมาชีพชุมชน พระสงฆ์ ควรมีบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน และองค์กรคณะสงฆ์ควร เพิ่มบทบาทในการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้มากกว่าการเป็นผู้สนับสนุน

๔.๓.๒ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนใน จังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด พบว่า

๑. สนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทความรับผิดชอบในการเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับ หลักการปฏิบัติหลักธรรมเชิงประยุกต์ ซึ่งเป็นการพัฒนาบทความความรับผิดชอบจากเดิมที่เป็นเพียง ผู้อำนวยความสะดวกด้านสถานที่สำหรับจัดประชุมของชุมชน^{๒๕๑}

๒. การประชุมเชิงปฏิบัติ ยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักการของ สัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้อธิบายการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวคิดเริ่มแรก ในส่วนนี้ คณะสงฆ์พร้อมให้การสนับสนุน^{๒๕๒}

๓. เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรฝ่าย หลักการของสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนาที่เป็นพื้นฐานแนวคิดสัมมาชีพชุมชนตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๒๕๓}

๔. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด คือ ปฏิบัติอำนวย ประโยชน์ในเชิงพื้นที่โดยมีหลักคิดในการบูรณาการงานที่ตอบสนองนโยบายในการน้อมนำหลัก

^{๒๕๑}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลป์ปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพ ศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕๒}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพ พาณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕๓}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของรัฐบาลโดยเชื่อมโยงงานของกรมพัฒนาชุมชน เป็นการประชุมร่วมกันของทุกฝ่ายที่สนับสนุน ซึ่งควรนิมนต์ฝ่ายพระสงฆ์ในพื้นที่เข้าร่วมประชุมด้วย^{๒๕๔}

๕. การดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ก็จะมีการเตรียมสถานที่อำนวยความสะดวก และการค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพื่อมาเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติหลักธรรมเชิงประยุกต์แก่ผู้เข้าประชุม^{๒๕๕}

๖. การปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพเพื่อฝึกอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมายพร้อมจัดตั้งกลุ่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามประเภทอาชีพในชุมชนเป้าหมาย คณะสงฆ์อาจารย์ร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้ให้การสนับสนุน^{๒๕๖}

๗. การวิเคราะห์อาชีพเพราะต้องเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง อาจอาราธนาฝ่ายสงฆ์เข้าร่วมเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน เพราะพระสงฆ์หลายท่านทำงานคลุกคลีอยู่กับชุมชน^{๒๕๗}

๘. องค์กรภาครัฐ องค์กรสงฆ์ และองค์กรเอกชนที่มีความรู้ควรมีบทบาทภารกิจในการส่งเสริมสนับสนุนและร่วมให้ข้อมูลและร่วมวิเคราะห์อาชีพด้วย^{๒๕๘}

๙. การเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัดนี้ ให้วิทยากรสัมมาชีพชุมชนมีความชัดเจนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน สามารถวิเคราะห์ความต้องการอาชีพของครัวเรือนเป้าหมายในหมู่บ้านได้ มีข้อมูลสัมมาชีพชุมชนตามกลุ่มประเภทอาชีพ เพื่อให้มีแผนปฏิบัติการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชน และการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน และสร้างเครือข่ายวิทยากรสัมมาชีพชุมชน ทั้งนี้ ควรให้พระสงฆ์แกนนำเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัดด้วย^{๒๕๙}

^{๒๕๔} สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕๕} สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕๗} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕๘} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๐. สำนัก มีวิทยากรที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสมาชิกเป็นอย่างดี อธิบายการปฏิบัติหลักการประกอบสัมมาชีพแก่ประชาชนได้ หลังจากที่ปราชญ์ชุมชนหมู่บ้านละคน ได้ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตร วิทยากรผู้นำสัมมาชีพ ตามโครงการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพแล้ว แต่ก็ยังคงขาดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน^{๒๖๐}

๑๑. วิทยากรสัมมาชีพชุมชนต้องสืบค้นครัวเรือนที่มีความต้องการและสนใจฝึกอาชีพเพื่อประกอบเป็นอาชีพที่สามารถสร้างให้เกิดรายได้ให้ครอบครัว ต้องมีการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน เพราะต้องนำข้อมูลรายได้เฉลี่ยไปใช้ในการดำเนินงาน เพื่อเป็นฐานในการวัดผลตามตัวชี้วัดของงบประมาณ ในส่วนนี้ พระสงฆ์อาจมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล^{๒๖๑}

๑๒. พัฒนาชุมชนจังหวัดทำงานร่วมกันกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนตามแผนงานที่จัดทำขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลในเชิงพื้นที่ หากพระสงฆ์ยืนยันการเป็นผู้สนับสนุนก็อาจเข้าร่วมได้^{๒๖๒}

๑๓. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดซึ่งเป็นการประชุมร่วมด้านวิชาการการพัฒนาชุมชนที่มีกิจกรรมหลากหลาย อย่างเช่น การดำเนินงานสารสนเทศต้นแบบ และฝึกวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยโปรแกรมผ่านเว็บไซต์ศูนย์ข้อมูลกลาง ชั้นตอนนี้ พระสงฆ์อาจมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์^{๒๖๓}

๑๔. ปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมผู้นำสัมมาชีพจะได้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด มีส่วนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนา โดยการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับบุคคล โดยมุ่งหวังให้มีการลดความฟุ่มเฟือย เลิกอบายมุข ควบอาราธนาฝ่ายสงฆ์มาร่วมเป็นวิทยากรพิเศษ^{๒๖๔}

๑๕. การวิเคราะห์อาชีพที่ครัวเรือนเป้าหมายต้องการเพื่อพิจารณาสถานการณ์เชื่อมโยงกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องและโอกาสของการประสบความสำเร็จได้อย่างแท้จริง พระสงฆ์ในพื้นที่ควรได้เข้าร่วมประชุมเป็นฝ่ายสนับสนุนการดำเนินงานในเชิงพื้นที่^{๒๖๕}

^{๒๖๐}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖๒}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖๓}สัมภาษณ์ นางสาวมฤทธิ รัษฎัตย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖๔}สัมภาษณ์ นายสุทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖๕}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยเมธีการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๖. ให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรฝ่ายหลักการของสัมมาชีพในทัศนะของพระพุทธศาสนา^{๒๖๖}

๑๗. ระดับจังหวัดคำนึงถึงสอดคล้องกับความรู้ของปราชญ์ชุมชนในหมู่บ้านหรือหมู่บ้านใกล้เคียงในอำเภอเดียวกัน ศักยภาพชุมชน ทุนชุมชน ความสามารถในการสร้างรายได้ และการมีแหล่งเรียนรู้ที่สะดวกต่อการเรียนรู้ ที่สำคัญที่จังหวัดมุ่งเน้น คือ ต้องเป็นอาชีพที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประเด็นนี้ ควรได้รับความร่วมมือจากองค์กรส่งเสริมร่วมสนับสนุนและรับผิดชอบ เพราะแหล่งเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีที่ตั้งอยู่ภายในพื้นที่ของวัด^{๒๖๗}

๑๘. นอกจากมีปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเข้าประชุมแล้ว ยังมีการประสานที่สนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนในพื้นที่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอและหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริม เข้าร่วมประชุมด้วย เพื่อขยายผลและต่อยอดการสร้างสัมมาชีพชุมชนในหมู่บ้านเพื่อไปสู่ความยั่งยืน พระสงฆ์และวัดควรรับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชนด้วย^{๒๖๘}

๑๙. ตอนนี้ เน้นการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ สร้างเครือข่าย โดยการส่งเสริมการพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม มีเป้าประสงค์ ให้เกิดความร่วมมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนา ร่วมกันของทุกฝ่าย ทั้งองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และควรรวมถึงภาคองค์กรส่งเสริมด้วย^{๒๖๙}

๒๐. พระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชนของทุกชุมชน ต้องเป็นแกนนำหลักในการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามแผนของระดับจังหวัด^{๒๗๐}

^{๒๖๖} สัมภาษณ์ นายฉลาด อารณกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖๘} สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖๙} สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์ นายตรีพล อารณณ์ชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๑. เห็นได้ชัดว่า คนในชุมชนยังมีบุคคลที่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างสัมมาชีพ ดังนั้น เพื่อให้ลดขัดแย้งและหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ต้องนิมนต์พระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนเข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง^{๒๗๑}

๒๒. จากการเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการระดับจังหวัด สัมมาชีพต้องเป็นอาชีพที่ชาวบ้านเขาต้องการทำ อยากทำ ประกอบการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางที่เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพ จากนั้นกลับไปถ่ายทอด ดังนั้น หากได้ผู้นำสงฆ์ เช่น เจ้าอาวาสของวัดในชุมชน ร่วมเป็นกำลังสำคัญ ก็จะทำให้ลดแรงเสียดทานได้^{๒๗๒}

๒๓. รัฐบาลให้ความสำคัญกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ แต่สิ่งที่อาจมองข้ามไป คือ หลักการของสัมมาอาชีพะ นี้จึงควรให้คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เช่น อาจร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบสัมมาชีพ^{๒๗๓}

๒๔. การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ เป้าหมายของภาครัฐ ต้องการการพัฒนาอย่างบูรณาการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ลงรายละเอียดในระดับชุมชน ระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล จึงควรให้พระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้นำจิตใจ^{๒๗๔}

๒๕. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด เป็นการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยยึดแนวคิดพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่สิ่งที่ยังขาดและควรปรับปรุงการดำเนินงานโดยเร่งด่วน คือ การมีส่วนร่วมขององค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนา อาศัยความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยตรงที่พระพุทธศาสนามีหลักสัมมาอาชีพะ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของหลักสัมมาชีพเต็มพื้นที่ จึงควรให้องค์กรพระพุทธศาสนา

^{๒๗๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗๒}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗๓}สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗๔}สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

รับผิดชอบโดยปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรฝ่ายหลักการของสัมมาอาชีวะตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา^{๒๗๕}

สรุปได้ว่า ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด มีแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เนื้อความดังนี้คือ พระสงฆ์ต้องมีบทบาทความรับผิดชอบในการเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการปฏิบัติหลักธรรมเชิงประยุกต์ ซึ่งเป็นการพัฒนาบทบาทความรับผิดชอบจากเดิมที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกด้านสถานที่สำหรับจัดประชุมของชุมชน โดยหลักการปฏิบัติหลักธรรมเชิงประยุกต์นั้น ได้แก่ แนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การนำคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการประสานกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรอย่างชาวนาและปศุสัตว์เป็นหลักจริยธรรมดังกล่าวคือ หลักการเดินสายกลาง หรือ มัชฌิมาปฏิปทา ระดับโลกียธรรม คือ ธรรมที่เหมาะสมแก่ชาวบ้านทั่วไป ได้แก่ ความเป็นรู้จักพอในการบริโภคใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ชีวิตแบบไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นการเน้นการลด ละ เลิก อบายมุข ด้วยการประพฤติตามหลักเบญจศีลและเบญจธรรมซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการเป็นวิถีพุทธ เป็นหัวใจของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ทั้งนี้ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธเป็นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นภาคทฤษฎีหรือหลักการ ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นภาคปฏิบัติของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจะต้องดำเนินต่อไปด้วยกันเสมอ และด้วยเหตุที่การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัดยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับหลักการของสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธศาสนาอันเป็นพื้นฐานแนวคิดสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น การที่พระสงฆ์ร่วมเป็นทีมวิทยากรสัมมาชีพในฝ่ายหลักการของสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธศาสนาจึงเป็นการเติมเต็มสิ่งที่ขาด ได้แก่ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อส่งเสริมความสงบสุขของผู้คนในสังคม ให้ประชาชนมีกินมีใช้อย่างเพียงพอแก่ความต้องการ และที่สำคัญต้องไม่ทำตนและผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งดังกล่าวนี้อาจสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาหลายประการ อาทิเช่น หลักธรรมการพึ่งพาตนเอง หลักธรรมความรู้จักพอประมาณ หลักธรรมเรื่องราวความสันโดษ หลักธรรมความเป็นผู้รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต หลักธรรมเรื่องทางสายกลางหรือความพอดี และหลักธรรมเรื่องความไม่โลภมาก เป็นต้น ทั้งนี้ พระสงฆ์อาจมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการและสนใจฝึกอาชีพ เพื่อเป็นฐานการดำเนินงานด้านสารสนเทศ หรืออาจมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ อีกทั้งฝ่ายองค์กรสงฆ์จำเป็นต้องร่วมให้การสนับสนุน เพราะแหล่งเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวนมาก

^{๒๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

มากมีที่ตั้งอยู่ภายในพื้นที่ของวัด ดังนั้น พระสงฆ์และวัดต้องรับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชนด้วย สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ฝ่ายพระสงฆ์ในพื้นที่เข้าร่วมประชุมด้วย ซึ่งในเบื้องต้นอาจร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ก่อนที่จะยกระดับเป็นส่วนหนึ่งของทีมวิทยากรสัมมาชีพ เพราะพระสงฆ์จำนวนมากทำงานคลุกคลีอยู่กับชุมชน มีข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์อาชีพและความต้องการ

ตารางที่ ๔.๑๑ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	การให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรฝ่ายหลักการของสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา	๘	๒, ๓, ๕, ๑๐, ๑๔, ๑๕, ๑๕, ๒๓
๒	พระสงฆ์ควรมีบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน	๖	๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๔
๓	การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ร่วมประชุมในฐานะผู้สนับสนุน	๔	๔, ๖, ๙, ๑๒
๔	พระสงฆ์ควรร่วมรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน	๓	๗, ๘, ๑๐
๕	คณะสงฆ์ควรพัฒนาบทบาทจากเดิมที่เป็นเพียงผู้อำนวยการความสะดวกด้านสถานที่สำหรับจัดประชุมของชุมชน	๓	๑, ๑๗, ๒๕
๖	พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์	๑	๑๓

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพ

ชุมชนระดับจังหวัด พบว่า การให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรฝ่ายหลักการของสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธานุชา พระสงฆ์ควรมีบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สนับสนุน พระสงฆ์ควรร่วมรับผิดชอบในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน คณะสงฆ์ควรพัฒนาบทบาทจากเดิมที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกด้านสถานที่สำหรับจัดประชุมของชุมชน และพระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์

๔.๓.๓ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พบว่า

๑. การเตรียมความพร้อมด้านที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พัฒนาชุมชนอำเภอจะเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดเตรียมความพร้อมที่วิทยากรที่ปฏิบัติงานสัมมาชีพ โดยสรรหาผู้ที่รู้ถึงผลดีและผลเสียในการดำเนินงาน มาเป็นที่วิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน การนี้ ควรให้คณะสงฆ์มีบทบาทในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัมมาชีพและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีหลักการพื้นฐานจากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์หลายรูปก็ทำงานพัฒนาร่วมกับคนในชุมชนอยู่มาตั้งแต่เดิมแล้ว^{๒๗๖}

๒. ที่วิทยากรที่ปฏิบัติสัมมาชีพที่มีคุณภาพเพื่อให้ความรู้ในหลักสมาธิอันนำไปสู่การเสริมสร้างสัมมาชีพระดับครัวเรือนอยู่แล้ว แต่ยังคงขาดบุคลากรขององค์กรทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคลากรของพระพุทธศาสนา เช่น พระสงฆ์ผู้นำชุมชนนั้น ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้านหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา^{๒๗๗}

^{๒๗๖} สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑู) , เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) , เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๓. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ควรยกระดับพระสงฆ์จากเดิมที่เป็นเพียงผู้เข้าร่วมประชุมในสัดส่วนบุคคลภายนอก ให้เป็นวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาที่สามารถยึดโยงจิตให้ของชุมชนภาคครัวเรือนให้ร่วมมือกันเพื่อชุมชนได้เป็นอย่างดี^{๒๗๘}

๔. ผู้นำพระสงฆ์ระดับอำเภอต้องร่วมรับผิดชอบโดยให้ความสนับสนุนด้านสถานที่สำหรับการประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน^{๒๗๙}

๕. พระสงฆ์แกนนำชุมชนอาจร่วมเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน โดยร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ^{๒๘๐}

๖. ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และร่วมดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ซึ่งบุคลากรระดับหมู่บ้านนี้ ได้แก่ ปราชญ์ชุมชน ดังนั้นหากพระสงฆ์ต้องการมีส่วนร่วมก็อาจร่วมรับผิดชอบร่วมกับปราชญ์ชุมชนในพื้นที่^{๒๘๑}

๗. ทีมงานของพัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน และมีหน่วยงานภาคีที่ร่วมกิจกรรม ร่วมให้คำปรึกษาแนะนำ ซึ่งหากได้พระสงฆ์ในพื้นที่ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายด้วยก็มั่นใจว่าส่งผลให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น^{๒๘๒}

๘. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน สร้างทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านให้มีความพร้อมและสามารถจัดการฝึกอบรมอาชีพให้กับประชาชนในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นการดำเนินโครงการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนในรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยให้มีทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชนในพื้นที่ส่วนนี้ คณะสงฆ์ระดับอำเภออาจให้การสนับสนุนการจัดการประชุมได้^{๒๘๓}

^{๒๗๘} สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส, เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘๐} สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘๑} สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘๒} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘๓} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๙. สำนักพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุนการประชุมเตรียมความพร้อมของทีมวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน โดยเน้นการสร้างความสำเร็จเกี่ยวกับการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความเป็นมา ความสำคัญ กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน แล้วก็อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้เพิ่มปราชญ์ชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นหมู่บ้านละห้าคน ซึ่งขั้นตอนนี้ พระสงฆ์ในพื้นที่ที่มีความรู้ความสามารถและคลุกคลีหรือทำงานด้านการพัฒนาชุมชนอาจร่วมรับผิดชอบในการให้ความรู้พื้นฐานของสัมมาชีพได้^{๒๘๔}

๑๐. ตอนนี้ มีการร่วมกันทบทวนและจัดทำแผนการฝึกอบรมอาชีพ การส่งเสริมสนับสนุน กำกับและติดตามครัวเรือนสัมมาชีพ การจัดเตรียมพื้นที่ฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอบรมอาชีพของแต่ละชุมชน ดังนั้น พระสงฆ์อาจมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนได้^{๒๘๕}

๑๑. การเตรียมความพร้อมของทีมวิทยากรนี้เป็นส่วนสำคัญยิ่งประการหนึ่งก่อนลงภาคปฏิบัติการในพื้นที่ พระสงฆ์อาจร่วมเตรียมความพร้อมวิทยากรผู้ให้ความรู้ ความเข้าใจ ของการประกอบสัมมาชีพ เพื่อจะได้อธิบายให้ประชาชนในหมู่บ้านรับทราบและเข้าใจในการประกอบสัมมาชีพที่สร้างรายได้โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น^{๒๘๖}

๑๒. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนหรือแกนนำชุมชนหรือแกนนำหมู่บ้านเข้าร่วมประชุม เพิ่มเติมจากการประชุมในระดับจังหวัด แต่ต้องมาในสัดส่วนของปราชญ์ชุมชน และต้องได้รับการฝึกอบรม เปิดรับความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยมที่มีต่อวิถีชีวิต และฝึกทักษะการเป็นผู้นำที่เหมาะสม ด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยกระบวนการกลุ่ม สามารถไปเสริมสร้างพลังการเคลื่อนไหวของชุมชน พระสงฆ์จึงสามารถร่วมรับผิดชอบได้ในฐานะร่วมเป็นวิทยากรพิเศษ^{๒๘๗}

๑๓. มีการเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนระดับหมู่บ้านแล้ว แต่ยังขาดแคลน คนที่สามารถเป็นผู้นำชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งในที่นี้ ต้องการผู้นำการกระทำ หรือผู้นำที่เสียสละอย่างแท้จริง ในส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า ควรเป็นพระสงฆ์ที่ชาวบ้านในหมู่บ้านนับถือศรัทธา หรือในเบื้องต้นอาจเป็นหลวงพ่ोज้าอาวาสของวัดในหมู่บ้านนั้น ๆ^{๒๘๘}

^{๒๘๔}สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘๕}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘๖}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘๗}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๘๘}สัมภาษณ์ นางสาวสมฤทัย รัชต์ปต์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๔. การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพโดยสอดคล้องกับบริบทของชุมชนสร้างความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไปสู่สิ่งที่ชุมชนต้องการได้ พระสงฆ์ที่เป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน หากได้เข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินการย่อมเป็นขวัญกำลังใจแก่ทุกคน^{๒๘๙}

๑๕. ตำบลสร้อยฟ้า ได้เพิ่มทีมวิทยากรซึ่งประกอบด้วยปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการอบรมและผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้วเป็นครูใหญ่ และปราชญ์ชุมชนมาช่วยทำหน้าที่เป็นวิทยากรสัมมาชีพชุมชนของหมู่บ้านร่วมเป็นครูน้อย ซึ่งการดำเนินงานในขั้นนี้ ได้ขอคำแนะนำจากหลวงพ่ोज้ำอวาสวัดขนอนซึ่งเป็นผู้นำของชุมชนที่ทำงานโดยเสียสละเพื่อชุมชนด้วย^{๒๙๐}

๑๖. เครื่องมือของการขับเคลื่อนการพัฒนาที่จัดทำขึ้นบนพื้นฐานข้อมูลชุมชนเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา เป็นต้นนั้นต้องให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเพิ่มเติมมากขึ้นจากเดิมที่เป็นเพียงผู้สนับสนุน เช่น อาณานิมนต์เป็นวิทยากรพิเศษ^{๒๙๑}

๑๗. พัฒนาชุมชนอำเภออาจให้หลวงพ่ोज้ำอวาสเป็นวิทยากรด้วย เพราะศูนย์การเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่ในวัด มีหลวงพ่ोज้ำเป็นผู้ริเริ่มมาตั้งแต่ต้น และเป็นผู้ให้การสนับสนุนทุนดำเนินการเริ่มแรกด้วย^{๒๙๒}

๑๘. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านนั้นเมื่อมองจากการผลประชุมเชิงปฏิบัติการ จำเป็นต้องเพิ่มศักยภาพให้มากขึ้นทั้งด้านการให้ความรู้ และการบริการที่ดีแต่ยังไม่ครบทุกฝ่าย เช่น ขาดการเชิญผู้นำทางศาสนาในพื้นที่เข้ามาร่วม ในที่นี้คือ เจ้าอาวาสของวัดประจำหมู่บ้าน^{๒๙๓}

^{๒๘๙}สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๐}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๑}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๒}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๓}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๙. หัวใจของสัมมาชีพคือมีรายได้เพิ่ม หรือให้รายจ่ายลดลง นี้ควรอาศัยความรู้ทางศาสนาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่ปลอดภัย^{๒๙๔}

๒๐. ต้องขับเคลื่อนการสร้างสัมมาชีพชุมชนสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นรูปธรรม จึงควรได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่เป็นแกนนำซึ่งควรให้มีบทบาทรับผิดชอบร่วมกับปราชญ์ชุมชนในพื้นที่^{๒๙๕}

๒๑. ปราชญ์และแกนนำที่เข้าร่วมประชุมเตรียมความพร้อมจะต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมาย และเรียนรู้วิธีการจัดเก็บข้อมูล ตลอดจนถึงวิธีวัดความสำเร็จจากการดำเนินงาน^{๒๙๖}

๒๒. องค์กรสงฆ์ควรได้รับผิดชอบในการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการของสัมมาชีพบนพื้นฐานแนวคิดของสัมมาอาชีวะของชาวพุทธ^{๒๙๗}

๒๓. การค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพิ่มเติม เพื่อมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ในระดับหมู่บ้าน ที่ควรเพิ่มเติม คือ องค์กรความรู้ทางพระพุทธศาสนา^{๒๙๘}

๒๔. สัมมาอาชีวะมีหลักการคือการหาเลี้ยงชีพในทางที่จะเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมถึงประเทศชาติบ้านเมืองด้วย ฉะนั้น สัมมาชีพชุมชนจึงยึดแนวทางปฏิบัติจากความหมายของสัมมาอาชีวะข้างต้น และปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัย^{๒๙๙}

^{๒๙๔} สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๕} สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณีนันท์, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๗} สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๘} สัมภาษณ์ พระปฏิภนโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙๙} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๕. การสรรหาทีมวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านรวมทั้งสิ้นหมู่บ้านละห้าคน ควรเพิ่มเติมคนที่หก ได้แก่ พระสงฆ์ในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานจากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา^{๓๐๐}

สรุปได้ว่า ด้านการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน มีแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เนื้อความดังนี้คือ พระสงฆ์ต้องมีบทบาทในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสัมมาชีพและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีหลักการพื้นฐานจากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ขั้นตอนนี้ พระสงฆ์ในพื้นที่ที่มีความรู้ความสามารถและคลุกคลีหรือทำงานด้านการพัฒนาชุมชนจึงสามารถร่วมรับผิดชอบในการให้ความรู้พื้นฐานของสัมมาชีพได้เป็นอย่างดี สามารถร่วมเป็นวิทยากรพิเศษเพื่อเสริมสร้างพลังการเคลื่อนไหวของชุมชนได้ ทั้งนี้ เนื่องจากพระสงฆ์ที่เป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน เป็นผู้นำของชุมชนที่ทำงานโดยเสียสละเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง หากได้เข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนการดำเนินการย่อมเป็นขวัญกำลังใจแก่ทุกคน อีกทั้ง หัวใจของสัมมาชีพ คือ มีรายได้เพิ่ม และให้รายจ่ายลดลง ดังนั้นจึงต้องอาศัยความรู้ทางศาสนาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่ปลอดภัยด้วย แม้พระสงฆ์หลายรูปทำงานพัฒนาร่วมกับคนในชุมชนอยู่มาตั้งแต่เดิมแล้ว แต่จำเป็นต้องยกระดับจากเดิมที่เป็นเพียงผู้เข้าร่วมประชุมในสัดส่วนบุคคลภายนอก ให้เป็นวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาที่สามารถยึดโยงจิตใจของคนในชุมชน นอกจากนี้ อาจมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนได้อีกด้วย ประการสำคัญคือ คณะสงฆ์ระดับอำเภออาจร่วมรับผิดชอบโดยให้ความสนับสนุนด้านสถานที่สำหรับการประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีพระสงฆ์แกนนำชุมชนร่วมเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน รับผิดชอบร่วมกับปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ รวมตัวและทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย เพราะกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการภายใต้แนวคิดที่ให้ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและเป็นที่ยอมรับ สอนอาชีพให้กับชาวบ้านในชุมชนเดียวกันหรือใกล้เคียงที่มีความต้องการหรือสนใจฝึกอาชีพ หรือที่ว่า ชาวบ้านสอนชาวบ้าน และเพื่อสนับสนุนให้การสร้างสัมมาชีพชุมชนตามโครงการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น จึงต้องเป็นการทำงานร่วมกันของเครือข่ายที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะกรรมการบริหารสำนักงานกลางศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนหรือคณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับจังหวัด ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับ

^{๓๐๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรธน ชยทตฺโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

อำเภอ ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล คณะกรรมการชมรมผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน เพื่อสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดและเกิดความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับพื้นที่หมู่บ้านชุมชน มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือในการจัดการปัญหาและตอบสนองความต้องการด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชน เชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น การเพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งงบประมาณที่สนับสนุนการยกระดับและต่อยอดการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตารางที่ ๔.๑๒ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	พระสงฆ์ในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานจากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาร่วมรับผิดชอบเป็นวิทยากรพิเศษ	๑๕	๑, ๒, ๓, ๗, ๙, ๑๑, ๑๒, ๑๖, ๑๗, ๑๘, ๒๐, ๒๒, ๒๓, ๒๔, ๒๕
๒	คณะสงฆ์ระดับอำเภอควรมีบทบาทสนับสนุนด้านสถานที่สำหรับการประชุมเตรียมความพร้อมที่มวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน	๔	๔, ๕, ๘, ๒๑
๓	พระสงฆ์ควรรับผิดชอบร่วมกับปราชญ์ชุมชนในพื้นที่	๓	๖, ๑๕, ๑๙
๔	พระสงฆ์ควรมีบทบาทในฐานะผู้นำทางจิตใจของคนในชุมชน	๒	๑๓, ๑๔
๕	พระสงฆ์ควรร่วมรับผิดชอบการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	๑	๑๐

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่มีวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พบว่า พระสงฆ์ในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานจากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาร่วมรับผิดชอบเป็นวิทยากรพิเศษ คณะสงฆ์ระดับอำเภอควรมีบทบาทสนับสนุนด้านสถานที่สำหรับการประชุมเตรียมความพร้อมที่มีวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พระสงฆ์ควรร่วมรับผิดชอบร่วมกับปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ พระสงฆ์ควรร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตใจของคนในชุมชน และพระสงฆ์ควรร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

๔.๓.๔ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า

๑. เมื่อมีการลงพื้นที่ของที่มีวิทยากรระดับหมู่บ้านเพื่อให้ความรู้หลักสัมมาชีพ และสอบถามความสนใจในการประกอบสัมมาชีพ และทำการอาชีพของครัวเรือนเป้าหมาย ทั้งในปัจจุบันและความสนใจในการทำอาชีพอื่นในอนาคตด้วย จึงควรให้วัดในชุมชนส่งตัวแทนร่วมปฏิบัติการเชิงพื้นที่ด้วย^{๓๐๑}
๒. ให้พระสงฆ์ร่วมเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นและลงพื้นที่เยี่ยมเยือนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการภายในหมู่บ้าน และมีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์ขยายผล^{๓๐๒}
๓. ให้องค์กรคณะสงฆ์มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลร่วมกับปราชญ์ชุมชนที่ผ่านการฝึกอบรมจากจังหวัด โดยมีการทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาชุมชน^{๓๐๓}

^{๓๐๑}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลป์ปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐๒}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดคอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐๓}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๔. อาจร่วมรับผิดชอบภารกิจในการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนแก่ครัวเรือน รวมถึงร่วมกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพ^{๓๐๔}

๕. ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านจะเตรียมการฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้านเป้าหมาย โดยต้องสอนอาชีพที่เขาต้องการอยากทำประกอบการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางประกอบอาชีพ ซึ่งอาจให้พระสงฆ์แกนนำในพื้นที่ได้ลงพื้นที่พร้อมกันด้วย^{๓๐๕}

๖. พระสงฆ์อาจลงพื้นที่ร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีและการสื่อสารกับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพ^{๓๐๖}

๗. ตอนลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพ คณะสงฆ์อาจรับผิดชอบโดยการส่งตัวแทนร่วมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ด้วย^{๓๐๗}

๘. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถฝึกอาชีพได้บรรลุผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม จากการใช้ความรู้โดยวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านซึ่งอาจร่วมกับปราชญ์ฝ่ายสงฆ์ที่ทำงานในพื้นที่ เกี่ยวกับความรู้เรื่องสัมมาชีพชุมชน ความสำคัญของการสร้างสัมมาชีพชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นมาของสัมมาชีพ^{๓๐๘}

๙. พระสงฆ์อาจช่วยเป็นสื่อการในการสื่อสารกับชุมชนในช่วงที่จะทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน^{๓๐๙}

๑๐. ภาครัฐมีการทบทวนความต้องการของครัวเรือนเป้าหมายว่ายังคงมีความสนใจหรือต้องการฝึกอาชีพ หรือเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือไม่ ซึ่งกรณีที่ไม่ต้องการฝึกอาชีพก็จะให้ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านหาครัวเรือนอื่นทดแทน หรือต้องการเปลี่ยนอาชีพให้เปลี่ยนอาชีพตาม

^{๓๐๔} สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐๕} สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธิจันทร์, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐๖} สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนวิเศษ, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐๗} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐๘} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๐๙} สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

คำแนะนำของทีมหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน ซึ่งพระสงฆ์อาจมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของครัวเรือนในรอบนี้ด้วย^{๓๑๐}

๑๑. รับผิดชอบโดยฐานะเป็นบุคคลที่เป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดี^{๓๑๑}

๑๒. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในเบื้องต้นกับครัวเรือนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ซึ่งเป็นคนในชุมชนที่พระสงฆ์มีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี^{๓๑๒}

๑๓. ทีมหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้านลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพ ซึ่งควรต้องเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ส่งตัวแทนร่วมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมพื้นที่ด้วย^{๓๑๓}

๑๔. มีอุปสรรคอย่างมากในขั้นตอนนี้ กำนัน ผู้ช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จะร่วมลงพื้นที่ด้วยเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หากได้พระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพศรัทธาของคนในชุมชนร่วมลงพื้นที่ด้วย ก็จะเป็นปัจจัยเชิงบวก^{๓๑๔}

๑๕. นิมนต์หลวงพ่อลงพื้นที่ร่วมกันเพื่อเป็นขวัญกำลังใจ^{๓๑๕}

๑๖. ด้วยความผู้นำทางจิตใจของคนในชุมชน จึงควรให้หลวงพ่เจ้าอาวาสซึ่งทำงานส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรมชุมชนวัดขนอนได้ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนพร้อมกับคณะทำงาน^{๓๑๖}

๑๗. ทีมหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้านจะมุ่งให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพแก่ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ โดยมุ่งส่งเสริมอาชีพตามที่ครัวเรือนต้องการ ดังนั้น ในขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมายจะมีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพของครัวเรือนอีกครั้ง เพื่อทราบความต้องการว่ามีการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพจากเดิมที่

^{๓๑๐}สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑๒}สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑๓}สัมภาษณ์ นางสาวสุทธิ รัชต์ปต์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑๔}สัมภาษณ์ นายสุทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑๕}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยนิการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑๖}สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรนุกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

แจ้งในแบบสำรวจหรือไม่ ดังนั้น จึงควรให้หลวงพ่เจ้าอาวาสวัดวาปีสุภทวารามีส่วนร่วมในการการกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพด้วย^{๓๑๗}

๑๘. โดยฐานะที่พระเป็นบุคคลที่เป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน จึงควรนิมนต์ให้พระสงฆ์ได้ร่วมการเตรียมความพร้อมครุว์เรือนเป้าหมายกับที่มหาวิทยาลัยมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีเป็นสำคัญ^{๓๑๘}

๑๙. ต้องให้ฝ่ายวัดมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมครุว์เรือนเป้าหมายโดยเริ่มต้นตั้งแต่การออกเยี่ยมเยียนครุว์เรือน เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกัน อาจกล่าวได้ว่า ช่วยเป็นสื่อกลางในการละลายพฤติกรรม^{๓๑๙}

๒๐. สังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมมาก เพราะพระภิกษุเป็นผู้ทรงศีล ย่อมพูดแต่สิ่งที่เป็นความจริง และเป็นครูบาอาจารย์^{๓๒๐}

๒๑. ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนคูบัวมีความผูกพันแนบแน่นกับพระสงฆ์และวัดตามวิถีชีวิตของคนชนบท พระสงฆ์จึงกลายเป็นที่พึ่งของชุมชนในทุกเรื่อง ทุกชั้นตอนจึงขาดพระสงฆ์ไม่ได้^{๓๒๑}

๒๒. พระสงฆ์สามารถเป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีกับครุว์เรือนทุกครุว์เรือน ดังนั้น ชั้นตอนของการเตรียมความพร้อมครุว์เรือนเป้าหมายที่มหาวิทยาลัยมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านจะสอบถามครุว์เรือนเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพหรือความต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ควรนิมนต์พระสงฆ์ร่วมด้วย^{๓๒๒}

^{๓๑๗}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาดิษยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑๘}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาดิษยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๑๙}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาดิษยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒๐}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาดิษยกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒๑}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาดิษยกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒๒}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาดิษยกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๓. ที่ผ่านมาการดำเนินงานระยะนี้ ก็ยังไม่ปรากฏว่าภาคคณะสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมดำเนินงาน^{๓๒๓}

๒๔. พระสงฆ์และวัดในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วมเพื่อช่วยประชาสัมพันธ์^{๓๒๔}

๒๕. ต้องเปิดโอกาสให้ส่งตัวแทนร่วมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่^{๓๒๕}

สรุปได้ว่า ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย มีแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เนื้อความดังนี้เป็นพระสงฆ์ต้องลงพื้นที่ร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน เป็นสื่อการในการสื่อสารกับชุมชน เป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีและการสื่อสารกับครัวเรือนเป้าหมาย สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกัน โดยอาศัยความคุ้นเคยเป็นอย่างดีของพระสงฆ์ที่มีกับคนในชุมชน เมื่อพระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพศรัทธาของคนในชุมชนได้ร่วมลงพื้นที่ด้วยก็จะเป็นปัจจัยเชิงบวก พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องร่วมเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา ร่วมปฏิบัติการเชิงพื้นที่ ตั้งแต่ระยะเริ่มต้นและลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการภายในหมู่บ้าน โดยทำงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาชุมชน ประการสำคัญคือ การร่วมรับผิดชอบภารกิจในการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนแก่ครัวเรือน ที่มุ่งสร้างอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายได้มากกว่ารายจ่าย เป็นความพยายามที่จะปรับจากการทำมาหากินเป็นทำมาค้าขาย โดยไม่ได้เอากำไรสูงสุดเป็นตัวตั้งหรือเป็นเป้าหมายสุดท้าย และคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคม คือ ความสุขของตนและคนทำงาน รวมถึงประโยชน์ของผู้บริโภคและผู้รับบริการเป็นหลักด้วย รวมถึงการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพ ติดตาม และสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอบรมอาชีพสามารถปฏิบัติอาชีพได้จริง ทั้งนี้ เพราะสังคมไทยเคารพศรัทธาต่อพระภิกษุมาก ชาวพุทธหรือผู้ที่เคารพเลื่อมใสและศรัทธาในพระรัตนตรัยได้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เคารพนับถือต่อพระรัตนตรัย เอาใจใส่ทำนุบำรุงและบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม นอกจากนี้ยังปฏิบัติตนอย่างมีมารยาทที่ถูกต้องและเหมาะสม และนำแนวทางการปฏิบัติตนของพระสงฆ์มาเป็นแบบอย่างที่ดีงามในการดำเนินชีวิต ดังเช่นที่ คนไทยมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแสดงความเคารพ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญู

^{๓๒๓} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒๔} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

กตเวที การไม่อาฆาตหรือมุ่งร้ายต่อผู้อื่น ความอดทนและการเป็นผู้มีอารมณ์แจ่มใส รื่นเริง เป็นต้น กล่าวคือ ความเคารพศรัทธาของพุทธบริษัทที่มีต่อพระภิกษุ เกิดจากพื้นฐานของความเป็นผู้ทรงศีล นั้นเอง อย่างไรก็ตาม จุดเน้นสำคัญคือ ภาคคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์ขยายผล และอาจมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของครัวเรือน โดยการจัดส่ง พระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพศรัทธาของชนในชุมชนเป็นตัวแทนขององค์คณะสงฆ์ในการร่วมปฏิบัติการ เตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่

ตารางที่ ๔.๑๓ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการ เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	บทบาทโดยฐานะเป็นบุคคลที่เป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดี	๑๒	๖, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๘, ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๔
๒	การเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ส่งตัวแทนร่วมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่	๙	๑, ๓, ๕, ๗, ๑๓, ๑๕, ๑๖, ๒๓, ๒๕
๓	การมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพ	๒	๔, ๑๗
๔	การมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของครัวเรือนในรอบนี้	๑	๙
๕	การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร	๑	๒

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า แนวทางในการพัฒนาความรับผิดชอบของพระสงฆ์ ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อม

ครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า บทบาทโดยฐานะเป็นบุคคลที่เป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดี การเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ส่งตัวแทนร่วมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ด้วย การมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพ การมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของ ครัวเรือน และการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร

๔.๓.๕ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนใน จังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน พบว่า

๑. ถ้าจะให้พูดถึงการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้มี บทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็น หลักการพื้นฐานสำคัญของแนวคิดสัมมาชีพชุมชน^{๓๒๖}

๒. ในส่วนขององค์กรพระพุทธศาสนาเรา ควรมีบทบาทในการให้ความรู้ด้านการประกอบ อาชีพตามหลักสัมมาชีพบนพื้นฐานแนวคิดของพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนสังคมพุทธ^{๓๒๗}

๓. เดิมทางวัดก็เข้าร่วมในฐานะผู้สนับสนุน ซึ่งในความเป็นจริง ภาคคณะสงฆ์มีองค์ความรู้ ทางพระพุทธศาสนาที่สามารถสนับสนุนสัมมาชีพชุมชนเต็มพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ในทางธรรมเรียก สัมมาอาชีพะ ในทางโลกเรียก สัมมาชีพ^{๓๒๘}

๔. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง อาชีพที่ครัวเรือนของหมู่บ้านนั้นต้องการเรียนรู้ประกอบด้วยความรู้ทางวิชาการ ทฤษฎี และ ภาคปฏิบัติการ ซึ่งในส่วนของภาคทฤษฎีนั้นพระสงฆ์อาจร่วมเป็นวิทยากรพิเศษร่วมให้ความรู้แก่ ผู้เข้าร่วมโครงการได้^{๓๒๙}

^{๓๒๖}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพ ศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒๗}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโธ), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพ พาณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒๘}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร, เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒๙}สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนา ชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๕. การดำเนินการจัดฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนรายหมู่บ้านตามแผนปฏิบัติการที่กำหนด หากได้ฝ่ายสงฆ์เข้ามาสนับสนุนความรู้ทางธรรมะสำหรับการประกอบสัมมาชีพตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็ยิ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งได้^{๓๓๐}

๖. วิทยากรสัมมาชีพชุมชนผู้เป็นเจ้าของอาชีพดำเนินการร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน จะบรรยายให้ข้อมูล ชี้ให้เห็นภาพความสำคัญของการทำอาชีพว่าให้ประโยชน์อย่างไร เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ แล้วจึงอธิบายให้ข้อมูลการประกอบอาชีพอย่างละเอียดในทุกขั้นตอนของการประกอบอาชีพ^{๓๓๑}

๗. วิทยากรสัมมาชีพชุมชนผู้เป็นเจ้าของอาชีพจะดำเนินการร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน บรรยายให้ข้อมูลชี้ให้เห็นภาพความสำคัญของการทำอาชีพว่าให้ประโยชน์อย่างไร เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ แล้วจึงอธิบายให้ข้อมูลการประกอบอาชีพอย่างละเอียดในทุกขั้นตอนของการประกอบอาชีพ แต่ยังคงขาดองค์ความรู้ส่วนที่เป็นหัวใจในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ^{๓๓๒}

๘. พระสงฆ์จะต้องรับผิดชอบโดยมีหน้าที่เป็นวิทยากรร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน^{๓๓๓}

๙. ความรู้ภาคทฤษฎีควรให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ด้านหลักธรรมของพระพุทธศาสนาร่วมเป็นวิทยากร ส่วนในด้านการลงมือปฏิบัติให้เป็นบทบาทความรับผิดชอบของทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชน^{๓๓๔}

๑๐. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตและการพัฒนาการประกอบอาชีพที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์กับแนวคิดของศาสนาพุทธ^{๓๓๕}

^{๓๓๐} สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์ธา, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓๒} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓๔} สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓๕} สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๑. พระสงฆ์ผู้มีความรู้ความชำนาญในการบรรยายอาจเข้ามีส่วนร่วมรับผิดชอบดำเนินงานในขั้นตอนนี้ในฐานะวิทยากรชุมชนได้^{๓๓๖}

๑๒. พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถร่วมดำเนินงานภาคทฤษฎี สร้างคุณภาพชีวิตและสภาวะที่ดีสำหรับคนในชุมชน พัฒนาให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรมด้วย^{๓๓๗}

๑๓. ตามหลักวิชาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและพื้นฐานทางจิตใจของคนไทย ควรให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบรรยายภาควิชาการที่เกี่ยวข้องกับหลักการของสัมมาชีพและแนวคิดพื้นฐานของสัมมาชีพชุมชนและหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง^{๓๓๘}

๑๔. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านของชุมชนสร้อยฟ้า ควรมีการให้ความรู้ภาควิชาการจากพระสงฆ์ผู้มีความรู้และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการประกอบสัมมาชีพ^{๓๓๙}

๑๕. ควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยเหตุที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด^{๓๔๐}

๑๖. หน่วยงานราชการควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่เป็นแกนนำของหมู่บ้านร่วมมีบทบาทรับผิดชอบโดยเป็นวิทยากรภาคทฤษฎี^{๓๔๑}

๑๗. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านยึดหลักปรัชญาด้านเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนหมู่บ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น รายจ่ายน้อยลง โดยไม่เดือดร้อนด้านเศรษฐกิจ จึงควรให้พระสงฆ์มาบรรยายเกี่ยวกับการใช้ชีวิตบนทางสายกลาง^{๓๔๒}

^{๓๓๖} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓๗} สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓๘} สัมภาษณ์ นางสมฤทธิ รัชต์ปต์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๓๙} สัมภาษณ์ นายสุทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๐} สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๑} สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๒} สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๘. แม้จะมีทีมวิทยากรสัมมาชีวะชุมชนระดับหมู่บ้านให้การสนับสนุนในการฝึกปฏิบัติการ แต่ก็ควรมีทีมพระสงฆ์ให้การสนับสนุนภาควิชาการสัมมาอาชีพ^{๓๔๓}

๑๙. มีพระสงฆ์ที่ทำงานเพื่อชุมชนจำนวนมาก ทำมาก่อนราชการ เช่น ททท. เป็นต้น จะให้เข้ามาให้การส่งเสริม เมื่อมีพื้นที่ มีอาชีพมั่นคง ไม่ควรทิ้งสงฆ์^{๓๔๔}

๒๐. ศูนย์ศึกษา ตั้งอยู่ในวัด ถ้าไม่เปิดโอกาสให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับชุมชนอาจไม่ใช่วิถีปฏิบัติที่ดี^{๓๔๕}

๒๑. ชุมชนคูบัว ลักษณะอาชีพที่แต่ละครัวเรือนเข้ารับการอบรม มีทั้งอาชีพหลัก อาชีพเสริม และอาชีพใหม่ เช่น การปลูกผักออแกนิกส์ ปศุสัตว์ แปรรูปผลผลิต เป็นต้น แต่ก็ยึดหลักการของศาสนาโดยการทำมาหากินด้วยความสุจริต^{๓๔๖}

๒๒. การให้ความรู้ทางวิชาการในทฤษฎีควรมีฝ่ายศาสนามาให้ความรู้และหลักการเพิ่มเติม แต่ในส่วนของสาธิตอาชีพในภาคปฏิบัติก็ให้ทีมวิทยากรสัมมาชีวะรับผิดชอบเช่นเดิม^{๓๔๗}

๒๓. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อภาคคณะสงฆ์ควรดำเนินการโดยฐานะเป็นปราชญ์ผู้ทรงความรู้ เช่น ความรู้หลักการของสัมมาอาชีพ^{๓๔๘}

๒๔. วัดบางวัดมีการตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนรองรับการศึกษาดูงานเศรษฐกิจพอเพียง^{๓๔๙}

^{๓๔๓}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพ “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๔}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพ “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๕}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณ์ชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๖}สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๗}สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๘}สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๔๙}สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ, เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๕. บทบาทการเป็นวิทยากรภาคทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์พื้นฐานองค์ความรู้ สัมมาอาชีวะ และหลักทางสายกลางที่สัมพันธ์กับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ควรเป็นบทบาทของ พระสงฆ์^{๓๕๐}

สรุปได้ว่า ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีแนวทางในการพัฒนา บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เนื้อความดังนี้คือ พระสงฆ์ต้องเป็นวิทยากรร่วมกับวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน หรือร่วมเป็นวิทยากรพิเศษ ร่วมให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ โดยมีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพตามหลัก สัมมาชีพหรือสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของแนวคิด สัมมาชีพชุมชน ดังนั้น การที่พระสงฆ์ร่วมเป็นที่วิทยากรสัมมาชีพในฝ่ายหลักการของสัมมาอาชีวะใน ทัศนะของพระพุทธศาสนาจึงเป็นการเติมเต็มสิ่งที่ขาด ได้แก่ องค์ความรู้ทางพระพุทธ ศาสนาที่ สอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อส่งเสริมความสงบสุขของผู้คนในสังคม ให้ประชาชนมี กินมีใช้อย่างเพียงพอแก่ความต้องการ และที่สำคัญต้องไม่ทำตนและผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาหลายประการ เช่น หลักธรรมการพึ่งพาตนเอง หลักธรรมความรู้จักพอประมาณ หลักธรรมเรื่องราวความสันโดษ หลักธรรมความเป็นผู้รู้จักใช้เหตุผล ในการดำเนินชีวิต หลักธรรมเรื่องทางสายกลางหรือความพอดี และหลักธรรมเรื่องความไม่โลภมาก เป็นต้น และด้วยเหตุที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด พระสงฆ์จึงไม่สามารถ หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบที่มีต่อชุมชนได้ หน่วยงานราชการจึงต้องเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่เป็นแกน นำของหมู่บ้าน ร่วมมีบทบาทรับผิดชอบโดยเป็นวิทยากรภาคทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานของ สัมมาชีพชุมชน หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง และการใช้ชีวิตบนทางสายกลาง กล่าวคือ พระสงฆ์มี ส่วนร่วมรับผิดชอบโดยฐานะเป็นปราชญ์ผู้ทรงความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นงานที่พระสงฆ์ จำนวนมากได้ทำให้ชุมชนก่อนราชการจะมีนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

^{๓๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๑๔ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	การส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธานุศาสน์ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของแนวคิดสัมมาชีพชุมชน	๑๘	๑, ๒, ๓, ๕, ๖, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๓, ๑๔, ๑๗, ๑๘, ๑๙, ๒๑, ๒๒, ๒๓, ๒๕
๒	การร่วมรับผิดชอบโดยบทบาทการเป็นวิทยากรภาคทฤษฎีเป็นสำคัญ	๔	๒,๘,๑๒,๑๖
๓	คณะสงฆ์ควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมด้วยเหตุที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด	๓	๑๕, ๒๐, ๒๔

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน พบว่า การส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธานุศาสน์ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของแนวคิดสัมมาชีพชุมชน การร่วมรับผิดชอบโดยบทบาทการเป็นวิทยากรภาคทฤษฎีเป็นสำคัญ และคณะสงฆ์ควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมด้วยเหตุที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด

๔.๓.๖ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ พบว่า

๑. พระสงฆ์และวัดควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ อนุญาตให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์เปิดจำหน่าย สร้างรายได้^{๓๕๑}
๒. ควรผลักดันการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยให้ใช้พื้นที่ของวัดเป็นที่ทำการ^{๓๕๒}
๓. ต้องส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวัดประจำชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตมกน้อยสันโดษของชุมชน^{๓๕๓}
๔. เมื่อมีการขอตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนใช้รูปแบบของประชาคม โดยระดมทีมงานที่อาจมาจากสมาชิกศูนย์ประสานงานองค์การ ชุมชนระดับตำบล พระสงฆ์อาจร่วมสนับสนุนการระดมทุนเพื่อขับเคลื่อนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนนี้^{๓๕๔}
๕. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพนี้ ครัวเรือนสัมมาชีพชุมชนที่ผ่านการฝึกปฏิบัติอาชีพในระดับหมู่บ้าน จะนำผลจากการฝึกปฏิบัติอาชีพไปประกอบอาชีพได้อย่างต่อเนื่อง ขึ้นตอนนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะการประเมินผลการดำเนินการ ซึ่งพระสงฆ์อาจร่วมกับภาครัฐและองค์กรชุมชน^{๓๕๕}
๖. การสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องกระบวนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับภาครัฐเรือนร่วมกันตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนนี้ เมื่อผู้แทนครัวเรือนเป้าหมายที่ฝึกอาชีพได้มีความรู้ความเข้าใจ ก็จะสามารถดำเนินตามกระบวนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน ซึ่งวัดในชุมชนอาจอำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่^{๓๕๖}

^{๓๕๑}สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ), เจ้าอาวาสวัดখনอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนึ่งใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕๒}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕๓}สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวิโส, เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕๔}สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน, หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕๕}สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทจันทรา, หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕๖}สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข, หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๗. อาจร่วมในการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยอนุญาตให้สถานที่ของวัดเพื่อการดำเนินงานเก็บรวบรวมผลผลิตและผลิตภัณฑ์ก่อนเข้าสู่ระบบ^{๓๕๗}

๘. ร่วมระดมทุนจัดตั้งกองทุนพัฒนากลุ่มอาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน ตามหลักการ ๔ก^{๓๕๘}

๙. การพัฒนากลุ่มอาชีพมีกิจกรรมหรือโครงการที่รองรับ คือ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ ซึ่งทางวัดอาจให้พื้นที่ในการจัดแสดงสินค้าชุมชน^{๓๕๙}

๑๐. พระสงฆ์ที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนควรเป็นแกนนำในการส่งเสริมให้มีการ จัดตั้งกลุ่มอาชีพทุก ๆ อาชีพที่มีในชุมชน^{๓๖๐}

๑๑. ควรแบ่งพื้นที่ให้ชุมชนใช้พื้นที่ในการตั้งสำนักงานของกลุ่มอาสาพัฒนาชุมชนเพื่อ ประโยชน์แก่ชุมชน^{๓๖๑}

๑๒. ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านมาจัดจำหน่ายในพื้นที่ของวัด โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย^{๓๖๒}

๑๓. ทางวัดอาจจะอนุญาตให้ครัวเรือนสัมมาชีพชุมชน นำสินค้าหรือผลผลิตมาจำหน่าย ในช่วงงานเทศกาลหรืองานประจำปีของวัดโดยไม่มีค่าใช้จ่าย^{๓๖๓}

๑๔. ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์แกนนำของชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้ง และพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน^{๓๖๔}

^{๓๕๗} สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว, พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕๘} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวรรณ, พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๕๙} สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๐} สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันบำรุง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๑} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๒} สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๓} สัมภาษณ์ นางสาวสมฤทัย รัชปัติย์, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๔} สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา, กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๑๕. การกิจหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ และติดตาม โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นแม่ข่ายใหญ่ร่วมกับทีมสนับสนุนการขับเคลื่อนสัมมาชีพจะดำเนินงานได้สะดวกกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หากได้รับความร่วมมือจากวัดประจำชุมชน^{๓๖๕}

๑๖. ชุมชนสร้อยฟ้า มีการตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชน โดยครัวเรือนสัมมาชีพที่ผ่านการพัฒนาแล้ว มารวมกลุ่มจัดตั้งขึ้นและพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพสร้างรายได้ โดยได้นิมนต์เจ้าอาวาสวัดখনอนเป็นที่ปรึกษา^{๓๖๖}

๑๗. หลังจากโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว กิจกรรมนี้จะเป็นจุดเชื่อมต่อกระบวนการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านที่ยกระดับและต่อยอดสู่การเป็นกลุ่มอาชีพ โดยมีพื้นที่รองรับการจัดจำหน่ายสินค้าตั้งอยู่ภายในวัด^{๓๖๗}

๑๘. ประชาชนส่วนใหญ่ยังประสบกับสภาพปัญหาทางการเงิน จึงมีเฉพาะกลุ่มอาชีพบางอาชีพที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง ทางฝ่ายสงฆ์อาจเป็นตัวกลางประสานงานกับราชการเพื่อการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนา^{๓๖๘}

๑๙. การต่อยอดการพัฒนาทั้งในพื้นที่ของชุมชนเองสามารถเป็นต้นแบบสำหรับพื้นที่อื่นได้อีกด้วย ซึ่งทุกชุมชนควรขอใช้พื้นที่ของวัดเป็นที่จัดตั้งศูนย์^{๓๖๙}

๒๐. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพนี้ มีการนำหลักการจัดการความรู้แบบง่าย เพื่อนำองค์ความรู้ของชุมชนไปจัดสถานการณ์ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายโอนความรู้ ใช้ฐานเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้ชุมชน^{๓๗๐}

^{๓๖๕}สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยะนิจการ, ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนึ่งใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๖}สัมภาษณ์ นายฉลาด อารณกุลพงศ์, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดখনอนหนึ่งใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๗}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๘}สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖๙}สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา, ประชาชนชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗๐}สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชื่น, กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

๒๑. ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ^{๓๗๑}

๒๒. ทางวัดต้องสนับสนุนให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านมาจัดจำหน่ายในพื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย หรือหากเรียกเก็บก็ให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสมกับค่าใช้จ่ายของทางวัด โดยไม่หวังกำไร^{๓๗๒}

๒๓. ถึงจะส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนจากกลุ่มครัวเรือนที่มีการประกอบอาชีพเดียวกัน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการประกอบอาชีพให้เกิดรายได้ แต่ก็ยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ ควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนเพื่อความยั่งยืน^{๓๗๓}

๒๔. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพนี้อาจหลงลืมแนวคิดเริ่มต้นเชิงพุทธของสัมมาชีพหรือการเลี้ยงชีวิตชอบตามหลักสัมมาอาชีพะในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจำเป็นต้องใช้ธรรมะที่เกื้อหนุนเพื่อความสมบูรณ์ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น จึงควรอาราธนาพระสงฆ์ผู้ทรงภูมิร่วมเป็นที่ปรึกษาด้วย^{๓๗๔}

๒๕. หน่วยงานภาครัฐต้องให้การสนับสนุนการจัดการความรู้ และการจัดตั้งกลุ่มอาชีพส่วนองค์กรพระสงฆ์และวัดในชุมชนควรมีบทบาทร่วมในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยให้ใช้พื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย คือ ดำเนินการในรูปแบบของการสาธารณสงเคราะห์แบบให้เปล่าอย่างแท้จริง^{๓๗๕}

^{๓๗๑} สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗๒} สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง, ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗๓} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗๔} สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร., รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สรุปได้ว่า ด้านการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ มีแนวทางในการพัฒนาความบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เนื้อความดังนี้คือ กลุ่มอาชีพที่สามารถดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอาชีพได้อย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกลุ่ม การมีกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง การแบ่งปันผลประโยชน์ของกลุ่มที่เหมาะสมเป็นธรรมและสมาชิกมีความพึงพอใจ การมีกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การมีกฎระเบียบกติกาที่เป็นที่ยอมรับของทุกคน มีการกำกับติดตามและตรวจสอบการดำเนินงาน มีกิจกรรมสร้างแรงจูงใจ เช่น การให้รางวัล การยกย่อง ชมเชย เป็นต้น กล่าวคือ มาตรฐานของกลุ่มอาชีพ มีตัวบ่งชี้ในการบริหารจัดการ ที่มีประสิทธิภาพและความเข้มแข็ง ทั้งในด้านด้านบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วย กองทุน กฎระเบียบ และกิจกรรมของกลุ่ม ด้านบริหารคน ซึ่งประกอบด้วย กรรมการ สมาชิก คนในชุมชน และด้านบริหารผลประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วย ผลประโยชน์ต่อสมาชิก ผลประโยชน์ต่อกลุ่ม และผลประโยชน์ต่อชุมชน ดังกล่าวนี มีแนวทางในการพัฒนา คือ พระสงฆ์ต้องส่งเสริมให้มีการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ ผลักดันการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยให้ใช้พื้นที่ของวัดเป็นที่ทำการ คือ อำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่เป็นเบื้องต้น และอาจร่วมในการระดมทุนด้วย ทั้งนี้ ทางวัดต้องอนุญาตให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์เปิดจำหน่ายในพื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในช่วงงานเทศกาลหรืองานประจำปี อีกทั้ง ทุกฝ่ายต้องส่งเสริมให้มีการจัดตั้งวัดประจำชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตมักน้อยสันโดษของชุมชน และวัดอาจให้พื้นที่ของวัดเพื่อการดำเนินงานเก็บรวบรวมผลผลิตและผลิตภัณฑ์หรือจัดแสดงสินค้าชุมชนเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน มีการนำหลักการจัดการความรู้แบบง่าย ๆ เพื่อนำองค์ความรู้ของชุมชนไปจัดสถานการณ์ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายโอนความรู้ แล้วต่อยอดไปสู่การเป็นฐานเรียนรู้หรือศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงประจำชุมชน ทั้งนี้ พระสงฆ์แกนนำของชุมชนอาจมีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ ร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะการประเมินผลการดำเนินการ และอาจอาราธนาพระสงฆ์ผู้ทรงภูมิหรือพระสงฆ์ผู้มีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชน ร่วมเป็นที่ปรึกษาด้วย

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๑	การส่งเสริมให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านมาจัดจำหน่ายในพื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย	๖	๑, ๙, ๑๒, ๑๓, ๑๗, ๒๒
๒	การส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยให้ใช้พื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย	๕	๒, ๑๐, ๑๙, ๒๐, ๒๔
๓	การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่สำหรับการอบรมความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ	๔	๖, ๗, ๑๑, ๑๘
๔	การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์แกนนำของชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ	๓	๗, ๒๑, ๒๓
๕	การสนับสนุนการระดมทุนเพื่อขับเคลื่อนการจัดตั้ง วิสาหกิจชุมชน	๒	๔, ๘
๖	การร่วมรับผิดชอบเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมิน ผลการดำเนินงาน	๒	๕, ๑๕
๗	การส่งเสริมพระสงฆ์แกนนำของชุมชนร่วมเป็นที่ ปรึกษากลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน	๒	๑๖, ๒๕

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ (ต่อ)

ที่	ประเด็น	จำนวน (รูป/คน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่
๘	การจัดตั้งวัดประจำชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตมกน้อยสันโดษของชุมชน	๑	๓

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ พบว่าการส่งเสริมให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านมาจัดจำหน่ายในพื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย การส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยให้ใช้พื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่สำหรับการอบรมความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์แกนนำของชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ การสนับสนุนการระดมทุนเพื่อขับเคลื่อนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การร่วมรับผิดชอบเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลการดำเนินงาน การส่งเสริมพระสงฆ์แกนนำของชุมชนร่วมเป็นที่ปรึกษา กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน และการจัดตั้งวัดประจำชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตมกน้อยสันโดษของชุมชน

๔.๓.๗ ผลการวิเคราะห์ตัวแบบการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์สภาพตัวแบบการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน ๑๐ รูป/คน ประกอบด้วย หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น และนักวิชาการด้านศาสนา โดยผลการวิเคราะห์สภาพตัวแบบการพัฒนาความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี พบว่า

จากความหลากหลายของสัมมาชีพของจังหวัดราชบุรี จึงมีการสร้างเครือข่าย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งระบบ Input Process Output และ Outcome เช่น ตลาดอมยิ้ม สถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงได้เข้าไปมีส่วนร่วม ฯลฯ ทั้งนี้ พระสงฆ์ได้ส่งเสริมหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านศีล โดยใช้ศีลเข้าไปกำกับกับการรักษาสิ่งแวดล้อมชุมชน มุ่งหมายการไม่ทำลายชีวิต โดยไม่ใช้สารเคมี ลดการใช้สารเคมี หลีกเลี่ยงอันตรายที่มีต่อประชาชนและผู้บริโภค หรือเรียกว่าเป็นลักษณะของเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนบนพื้นฐานและหลักการของชาวพุทธ คือ สัมมาอาชีวะ หรือสัมมาอาชีพ นั่นเอง^{๓๗๖}

วัดได้อนุญาตให้ใช้พื้นที่ของวัดในการเปิดร้านจำหน่ายสินค้าของชุมชนในลักษณะให้เปล่า โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น โดยที่ผ่านมามีการเปิดให้ใช้แบบเสรี แต่ก็ยังไม่เป็นรูปธรรม ด้วยเหตุที่ผู้ที่มาขอใช้สถานที่ของวัดดังกล่าวเป็นผู้ประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก มีใช้คนในชุมชนสินค้าที่นำมาวางจำหน่ายก็มีใช้ผลผลิตจากการประกอบอาชีพของคนในชุมชน แสดงให้เห็นว่า ชุมชนยังมีใช้หนักผลิตสินค้า ยังมีใช้หนักออกแบบ ยังมีใช้หนักการตลาด ยังมีใช้หนักค้าขาย กล่าวคือ มีความรู้ความสามารถในการผลิตเพียงอย่างเดียว ตามอาชีพเกษตรกรรม ฉะนั้น จึงเป็นช่องทางให้ผู้ประกอบอาชีพค้าขายจากชุมชนอื่นเข้ามาใช้โอกาสดังกล่าว นั่นเอง ทั้งนี้ ประการสำคัญ คือ ภาคคณะสงฆ์มีองค์ความรู้ทางธรรมและพร้อมที่จะส่งเสริมให้เกิดการประกอบอาชีพโดยสุจริตแก่ประชาชนอยู่แล้ว แต่ที่ต้องคำนึงถึง คือ ชุมชนมีความพร้อมที่จะรับรององค์ความรู้ทางธรรมนั้นหรือไม่ อย่างไร หากชุมชนขาดความรู้ต้องสร้างความรู้ หากชุมชนขาดทีมงานต้องสร้างทีมงาน เป็นต้น

การส่งเสริมสัมมาชีพชุมชนจัดอยู่ในภารกิจด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ถือเป็นบทบาทเสริมหากพิจารณาถึงการให้ทางด้านวัตถุ ถ้ามีใช้การสงเคราะห์ด้วยธรรมะ หรือความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพโดยสุจริต ไม่เบียดเบียน เพื่อให้ประชาชนมีสุขในชีวิต สุขดังกล่าวคือ สุข ๔ ประการ ซึ่งเป็นสุขของเพศศฤงษ์หรือผู้ครองเรือน ได้แก่ (๑) สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์ (๒) สุขเกิดแต่การใช้ทรัพย์ (๓) สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ (๔) สุขเกิดแต่ความประพฤตินี้ไม่มีโทษ คือ ประพฤติแต่สุจริตธรรม นั่นเอง^{๓๗๗}

การเสริมสร้างสัมมาชีพ เป็นบทบาทเสริมของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม หรือในลักษณะ “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม” คณะสงฆ์อาจต้องจัดตั้ง “ทีมสังฆะเพื่อสังคม” ดำเนินการส่งเสริมให้มี

^{๓๗๖} สอนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร์, อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๓๗๗} สอนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิสุทธานันทคุณ, ดร., เจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักศีล หลักสมาธิ หลักปัญญา นำเข้าไปช่วยส่งเสริมใน
มิติของการสร้างสัมมาชีพ^{๓๗๘}

โดยแท้จริง ผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการส่งเสริมสัมมาชีพแก่ชุมชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้อง
โดยตรงกับภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ คือ พระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับวัด หรือ
เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่โดยชัดเจน ทั้งนี้ รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระสงฆ์
ทั่วไปอาจเข้าไปมีบทบาทได้ ด้วยการมอบหมายจากเจ้าอาวาส

ในส่วนของ ตลาดอมยิ้ม โดยเริ่มต้นมุ่งหมายให้คนในชุมชนมาค้าขายและประกอบ
สัมมาชีพ แต่โดยแท้จริง ชาวบ้านไม่ได้ต้องการเพียงแค่พื้นที่ แต่ต้องการความมั่นคง ต้องการผู้นำที่มี
ความรู้ความสามารถ มีแผนธุรกิจ เป็นต้น ดังที่ ประสบความสำเร็จในพื้นที่อื่น ๆ เช่น ตลาดน้ำวัด
ตะเคียน จังหวัดนนทบุรี ก็เกิดจากการที่มีพระเป็นผู้นำ ไม่เพียงแค่ให้พื้นที่ของวัด แต่มีการให้นโยบาย
ให้คำปรึกษา หรือให้การชี้แนะและชี้แนะ กล่าวคือ ชี้นำ ได้แก่ ความเป็นผู้นำและภาวะผู้นำ ส่วนชี้แนะ
คำนึงถึงองค์ความรู้ที่จะนำไปแนะนำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และ
ปัญญา กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ พฤติกรรม ความมั่นคง และองค์ความรู้ ทั้งนี้ พฤติกรรมคือศีลทางกาย
วาจา ความมั่นคงคือสมาธิและความต่อเนื่อง และองค์ความรู้คือปัญญา นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การให้พื้นที่โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงหลากหลายบริบท
ด้วยเหตุที่ในการดำเนินงานในทางปฏิบัตินั้นจะเกิดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และเมื่อไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายจาก
ชาวบ้าน จึงจำเป็นต้องหารายได้จากช่องทางอื่น ๆ มาชดเชย เช่น รายได้จากการทำบุญของนักท่องเที่ยว
 เป็นต้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่มากกว่าการเป็นผู้สังเกตการณ์^{๓๗๙}

สัมมาชีพ ในส่วนของประเทศไทยได้เริ่มต้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ โดย
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด เป็นหน่วยงานที่ได้นำนโยบายสัมมาชีพชุมชนไปสู่การปฏิบัติ โดยมุ่ง
หมายให้ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” ทั้งนี้ ได้น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็น
แนวปฏิบัติ ตั้งแต่ในระดับบุคคล คือ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้กระบวนการสัมมาชีพชุมชน อาศัย
ทุนทางสังคม ทุนทางภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน จากนั้นจึงขยายเป็นระดับกลุ่มหรือ
เครือข่าย ด้วยเหตุที่เมื่อผลิตมาแล้ว ต้องนำมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ จึงเกิดเป็นนโยบาย
“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ที่เรียกว่า OTOP โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนจากมิติเดิมที่นำ

^{๓๗๘} สอนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน, อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๓๗๙} สอนทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปากาโร, รองเจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส/ผู้จัดการตลาด
อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ผลิตภัณฑ์ของชุมชนไปจำหน่ายในงานใหญ่ ๆ ที่จัดขึ้นภายนอก แต่ให้นำกลับมาขายที่ชุมชน โดยให้คนจากภายนอกเข้ามาท่องเที่ยวชุมชน เข้ามาซื้อของภายในชุมชน ดังที่เรียกกันว่า “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP ธรรมวิถี” ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง

ในส่วนของจังหวัดราชบุรี เมื่อพิจารณาจากผลการดำเนินงาน “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP ธรรมวิถี” สังเกตได้ว่า หมู่บ้านใดก็ตาม ที่มีวัดตั้งอยู่ในพื้นที่ที่จะประสบความสำเร็จ ตัวอย่างเช่น ในพื้นที่อำเภอโพธาราม ได้แก่ ชุมชนวัดดอนกระเบื้อง ชุมชนวัดขนอน ชุมชนวัดเขาช่องพราน หรือในพื้นที่ของอำเภอเมือง ได้แก่ ชุมชนวัดคูบัว ชุมชนวัดโหลง ชุมชนวัดนาหนอง เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของภาคีเครือข่ายและการมีส่วนร่วม ดังกล่าวนี้นี้ ตอกย้ำให้เห็นว่า สถาบันศาสนามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ทั้งในเรื่องคุณธรรมทางจิตใจ หรือแม้กระทั่งสนับสนุนให้ประชาชนมีวิชาชีพ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ซึ่งส่งผลต่อการมีเศรษฐกิจฐานรากที่มั่นคง

การสร้างสัมมาชีพชุมชนในจังหวัดราชบุรี จึงแสดงให้เห็นกระบวนการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในลักษณะเครือข่าย ที่เรียกกันว่า “บวร” ประกอบด้วย บ้าน วัด และโรงเรียนหรือราชการ โดยที่ “ว” หมายถึง วัด หรือองค์กรทางศาสนา ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมไทย ดังบทกลอน ความว่า “วัดจะดี มีหลักฐาน เพราะบ้านช่วย บ้านจะสวย เพราะมีวัด ดัดนิสัย บ้านกับวัด ผลัดกันช่วย ก็อวยชัยฯ” ซึ่งตอกย้ำให้เห็นชัดเจนที่พระสงฆ์มีบทบาทเป็นผู้นำเชิงบารมี ด้านวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น^{๓๘๐}

การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในปัจจุบันนี้ วัดได้อนุญาตให้ประชาชนเข้าใช้พื้นที่ของวัดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์จากครัวเรือน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น กล่าวคือ เป็นการดำเนินงานในลักษณะสาธารณกุศล หรือการสาธารณสงเคราะห์ นั่นเอง^{๓๘๑}

ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ต่อการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน จำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาตนเองของพระสงฆ์เป็นอันดับแรก ก่อนที่จะนำองค์ความรู้ไปสู่การพัฒนาผู้อื่น กล่าวคือ “ก่อนที่จะพัฒนาเขา ต้องพัฒนาตัวเราก่อน” ทั้งนี้ สอดคล้องกับแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการสาธารณสงเคราะห์ที่มุ่งสร้างระบบและกลไกเพื่อกำกับดูแลและบริหารภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นรูปธรรมโดยสามารถวัดและประเมินผลได้ ส่งเสริมและสนับสนุนพระสงฆ์

^{๓๘๐} สทนากลุ่มเฉพาะ นายนายธนิศร ศรีก๊กเจริญ, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๓๘๑} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูคุณสารานุกูล, รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

นักพัฒนาให้ทำงานร่วมกับเครือข่ายทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน และส่งเสริมและสนับสนุนองค์การทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาวิชาชีพสำหรับชุมชน เป็นต้น^{๓๘๒}

ความสำเร็จของการสร้างสัมมาชีพชุมชน ขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้ง บ้าน-วัด-ราชการ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในด้านต่าง ๆ ประกอบกัน ทั้งในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงกระบวนการ^{๓๘๓}

การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากทุนเดิมของชุมชน เช่น วัฒนธรรมของชุมชน ภูมิปัญญาดั้งเดิม ฯลฯ ทั้งนี้ เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง พัฒนาจากเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาจากต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ แม้ยังขาดพื้นที่ ตลอดจนองค์ความรู้สำหรับดำเนินชีวิตแบบลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ จึงเป็นช่องทางในการสร้างบทบาทและความรับผิดชอบของพระสงฆ์และองค์การทางศาสนา นั้นเอง^{๓๘๔}

หลักธรรมที่อาจนำมาส่งเสริมการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน คือ หลักหัวใจเศรษฐกิจ อู อากะ สะ หรือทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ประกอบด้วย อุดมฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ กัลยาณมิตตา คบคนดี และสมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง กล่าวคือ “ขยันหา รักษาทรัพย์ คบกับกัลยาณมิตร และใช้ชีวิตพอเพียง”

แนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานราชการที่ดำเนินการอยู่ก่อนแล้ว ดังนี้ (๑) ให้คณะสงฆ์สร้างหรือจัดทำ “หลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ” (๒) ให้คณะสงฆ์ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการหรือจัดอบรมสังฆวิทยากร โดยคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีความสนใจและเสียสละในการทำงานเพื่อชุมชน ประมาณ ๑๐๐ รูป แล้วแบ่งจัดอบรม ๑๐ รุ่น รุ่นละ ๑๐ รูป โดยมุ่งหมายให้พระสงฆ์ผู้ผ่านการอบรมมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสัมมาชีพตามแนวทางของพระพุทธศาสนา (๓) ให้คณะสงฆ์สร้างหรือจัดตั้งทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพ โดยมีบทบาททำงานร่วมกับทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนของฝ่ายราชการที่มีอยู่แล้ว ในลักษณะของการทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่าย (๔) ประชาสัมพันธ์และคัดเลือกหมู่บ้านที่มีความพร้อม อาทิ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP ธรรมวิถี เป็นต้น เพื่อพัฒนาสัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน และ (๕) ดำเนินการสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยดำเนินงานในลักษณะของวงจรคุณภาพ หรือ PDCA ที่เน้นการดำเนินการระยะสั้นและมีอบรมให้ความรู้ การติดตาม และการ

^{๓๘๒} สทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ประเสริฐ ธิลาว, เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๓๘๓} สทนากลุ่มเฉพาะ นายสง่า รอดเคราะห์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย ตำบลจอมบึง อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๓๘๔} สทนากลุ่มเฉพาะ นางสุธา ทรวงู, ปราชญ์ชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพณิชยกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ชุมชนดังกล่าวสามารถเป็นต้นแบบ หรือ Model สำหรับพื้นที่อื่นต่อไป^{๓๘๕}

๔.๔ ต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

ต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เป็นผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากต้นแบบแนวปฏิบัติของพระสงฆ์ระดับแกนนำประกอบด้วย

ลำดับที่ ๑ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”

ลำดับที่ ๒ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

ลำดับที่ ๓ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คุบัว เมืองโบราณ”

การสังเคราะห์ข้อมูลแนวปฏิบัติของพระสงฆ์ระดับแกนนำ จำนวน ๓ รูป ดังกล่าวนี้ เป็นต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ของ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่” ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน

พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ) เจ้าอาวาสวัดขนอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีบทบาทในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ดังนี้

๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ

๑.๑ เป็นปราชญ์และเป็นนักอนุรักษ์ที่โดดเด่น มีความรู้ความสามารถในการความรู้ด้านอาชีพหนังใหญ่ได้เป็นอย่างดี

๑.๒ เป็นผู้ร่วมจัดทำหลักสูตรชุมชนศึกษาด้านสัมมาชีพหนังใหญ่

^{๓๘๕} สันทนา กลุ่มเฉพาะ พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด
 - ๒.๑ เป็นผู้อำนวยความสะดวกด้านสถานที่สำหรับจัดประชุมของชุมชน
 - ๒.๒ เป็นผู้นำของชุมชนที่ทำงานโดยเสียสละเพื่อชุมชน
 ๓. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน
 - ๓.๑ เป็นผู้ร่วมจัดทำแผนชุมชนที่บูรณาการทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา
 ๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย
 - ๔.๑ เป็นผู้นำในการลงพื้นที่ร่วมกับกำนัน ผู้ช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
 ๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน
 - ๕.๑ เป็นผู้ร่วมจัดทำสาระวิชาเลือกเสรีการอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปะการเซตหนังใหญ่
 ๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ
 - ๖.๑ เป็นที่ปรึกษาในการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ
 - ๖.๒ เป็นผู้จัดสรรพื้นที่ภายในวัดให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์มาเปิดจำหน่าย
- ๒. ต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ของ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุภทวาราส อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม ตลาดวิถีไทยย้อนยุค” ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน**
- พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) เจ้าอาวาสวัดวาปีสุภทวาราส อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีบทบาทในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ดังนี้
๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ
 - ๑.๑ เป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชน ทำงานร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 ๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด
 - ๒.๑ เป็นวิทยากรการเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 ๓. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน
 - ๓.๑ เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมในชุมชน

๓.๒ เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานราชการในการอบรมพัฒนาอาชีพ

๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย

๔.๑ เป็นผู้นำในการออกเยี่ยมเยียนครัวเรือนเพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกันระหว่างภาครัฐและประชาชน

๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

๕.๑ เป็นผู้นำในการก่อตั้งตลาดอิมมิตลาดวิถีไทยยั่งยืนยุค

๕.๒ เป็นผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีที่ตั้งอยู่ภายในวัด

๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

๖.๑ เป็นผู้ผลักดันการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน โดยให้ใช้พื้นที่ของวัดเป็นที่ทำการ

๓. แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ของ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาส วัดโขลงสุวรรณคีรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ” ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน

พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี มีบทบาทในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ดังนี้

๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ

๑.๑ เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ แนวทาง และวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับธรรมชาติของอาชีพชุมชน

๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด

๒.๑ เป็นผู้เข้าร่วมประชุมในสัดส่วนของผู้นำชุมชน

๓. การเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน

๓.๑ เป็นผู้ทรงความรู้ทางศาสนาที่ยึดโยงจิตใจของชุมชนภาคครัวเรือนให้ร่วมมือกันเพื่อชุมชนได้เป็นอย่างดี

๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย

๔.๑ เป็นวิทยากรพิเศษเมืองโบราณและประวัติศาสตร์หัตถกรรมผ้าตีนจกคูบัว

๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

๕.๑ เป็นผู้ที่มีบทบาทในฐานะผู้สนับสนุนหลัก

๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ

๖.๑ เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตหัตถกรรมผ้าตีนจกคูบัว

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

<p>๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ</p> <ol style="list-style-type: none"> กำหนดจุดมุ่งหมายตัวชี้วัด หน่วยงานของภาครัฐหลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วม จัดอบรมผู้นำสัมมาชีพในรูปแบบหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ มุ่งผลการดำเนินงานทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนา รณรงค์ให้ข้าราชการบรรจุข้าราชการเป็นต้นแบบ 	<p>๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย</p> <ol style="list-style-type: none"> มีการเก็บข้อมูลความสนใจในการฝึกอบรม มีทีมวิทยากรระดับหมู่บ้านการลงเยี่ยมเยียนพื้นที่ เน้นสร้างความเข้าใจเบื้องต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมลงพื้นที่ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ 	<p>๑. การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ</p> <ol style="list-style-type: none"> เป็นผู้ให้ความรู้แก่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนที่รับผิดชอบสาระความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของรัฐกับชุมชน ปรับเปลี่ยนบทบาทให้เป็นผู้มากกว่าเป็นผู้สังเกตการณ์ 	<p>๔. การเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย</p> <ol style="list-style-type: none"> เป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐและชุมชน เป็นตัวแทนองค์กรสงฆ์ร่วมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ ร่วมออกแบบเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพภาคทฤษฎี 	<p>๑. ด้านศีล</p> <ol style="list-style-type: none"> ส่งเสริมเสริมการประกอบอาชีพด้วยความสุจริต กำหนดนโยบายชุมชนเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น โครงการหมู่บ้านรักษาศีล สนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันโดยสันติ
<p>๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด</p> <ol style="list-style-type: none"> ค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีการวิเคราะห์อาชีพชุมชน ขาดวิทยากรที่มีความรู้ในศาสตร์ของสัมมาชีพ มุ่งเป็นการดำเนินงานเชิงพื้นที่โดยสอดคล้องกันตั้งแต่จังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน และครัวเรือน ผลผลิตเป็นแผนปฏิบัติการ มีทีมงานจังหวัดสนับสนุน 	<p>๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> มีการให้ความรู้ทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ คณะสงฆ์เข้าร่วมในส่วนของการเปิดงานตามระเบียบพิธีการของชาวพุทธ วิทยากรสัมมาชีพเป็นเจ้าของอาชีพ มีศึกษาดูงานนอกสถานที่ มีจุดมุ่งหมายกระตุ้นให้เกิดเปลี่ยนแปลง ไม่พร้อมด้านเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ วัดผลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามแบบฟอร์ม 	<p>๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด</p> <ol style="list-style-type: none"> เป็นวิทยากรฝ่ายหลักการสัมมาชีพของทางพระพุทธศาสนาในระดับจังหวัด เป็นผู้นำทางความคิดและต้นแบบสัมมาชีพภูมิปัญญาในระดับจังหวัด คณะสงฆ์จังหวัดส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมโดยฐานะเป็นผู้ร่วมให้การสนับสนุน 	<p>๕. การสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> เป็นวิทยากรฝ่ายหลักการสัมมาชีพของทางพระพุทธศาสนาในระดับครัวเรือน เป็นผู้นำทางความคิดและต้นแบบสัมมาชีพภูมิปัญญาในระดับครัวเรือน จัดการศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด 	<p>๒. ด้านสมาธิ</p> <ol style="list-style-type: none"> ส่งเสริมเสริมการปฏิบัติจิตตเจตนะทำงาน ส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ มีสติอยู่เสมอ ส่งเสริมให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการทำงาน มีการใช้ประเพณีประจำชุมชนสร้างกิจกรรมเพื่อหล่อหลอมให้เกิดความสามัคคี
<p>๓. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> ขาดวิทยากรฝ่ายสงฆ์ ปราชญ์ชุมชนร่วมเป็นวิทยากร เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการทบทวนแผนชุมชนก่อนลงภาคปฏิบัติการ พัฒนาชุมชนอำเภอเป็นหน่วยประสานงาน วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นคนในชุมชน 	<p>๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ</p> <ol style="list-style-type: none"> มีโครงการ OTOP รองรับ ส่วนใหญ่เป็นอาชีพดั้งเดิม วิทยากรสัมมาชีพสหภาพเป็นผู้สนับสนุน มีการตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพใหม่ มีการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพตามแบบฟอร์ม ดำเนินการบนหลักการ ๔ก คณะสงฆ์ไม่มีส่วนร่วมโดยตรง อุปสรรคจากสภาพเศรษฐกิจ 	<p>๓. การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน</p> <ol style="list-style-type: none"> ร่วมเป็นวิทยากรพิเศษหรือผู้เชี่ยวชาญสัมมาชีพตามแนวพุทธ ภาคคณะสงฆ์ระดับอำเภอให้ความสะดวกด้านสถานที่ ร่วมปฏิบัติงานร่วมกับปราชญ์ของชุมชนในพื้นที่ในลักษณะทีมงาน 	<p>๖. การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ</p> <ol style="list-style-type: none"> ให้พื้นที่ของวัดสำหรับการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นบ้านโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยไม่เรียกเก็บพื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย ให้สถานที่สำหรับกระบวนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและพัฒนากลุ่มอาชีพในชุมชน 	<p>๓. ด้านปัญญา</p> <ol style="list-style-type: none"> ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา มีศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนภายในวัด อาศัยประเพณีเป็นเครื่องมือพัฒนาปัญญา สอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริงบนพื้นฐานของเหตุผล
<p>สภาพการณ์ปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพในจังหวัดราชบุรี</p>		<p>บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี</p>		<p>บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา</p>

การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

<p>๑. ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ</p> <p>“จัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ”</p> <p>กรอบการดำเนินงาน</p> <ol style="list-style-type: none"> องค์กรภาคคณะสงฆ์จัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ ผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ระดับประกาศนียบัตร ลักษณะการศึกษาออกกะบะ (๙๐ วัน) เป้าหมาย ๑๐๐ รูป มุ่งหมายให้บุคลากรอุทิศตนในการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชนแนวพุทธและประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา 	<p>๒. ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด</p> <p>“ตั้งทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพ”</p> <p>กรอบการดำเนินงาน</p> <ol style="list-style-type: none"> การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อม การจัดตั้งกลุ่มสังฆวิทยากรสัมมาชีพตามประเภทอาชีพและบริบทเชิงพื้นที่ 	<p>๓. ด้านการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน</p> <p>“การประชาสัมพันธ์คัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่พร้อม”</p> <p>กรอบการดำเนินงาน</p> <ol style="list-style-type: none"> การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ความต้องการจากข้อมูลพื้นฐานสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด การคัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่มีความพร้อม การประชุมปฏิบัติการเพื่อร่วมจัดทำแผนการฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ 	<p>๔. ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย</p> <p>“การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย”</p> <p>กรอบการดำเนินงาน</p> <ol style="list-style-type: none"> การลงพื้นที่ออกตรวจเยี่ยมครัวเรือน/หมู่บ้านที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย ประสานงานทำงานร่วมกับตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เน้นการทำงานที่เชื่อมโยงไปสู่การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันด้วยความเข้มแข็ง การทำข้อตกลงร่วมกันและกำหนดวันฝึกอบรม 	<p>๕. ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน</p> <p>“การฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ”</p> <p>กรอบการดำเนินงาน</p> <ol style="list-style-type: none"> ดำเนินการฝึกอบรมฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธตามวัน-เวลาที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน เน้นความรู้ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติการในเบื้องต้น เพิ่มพูนความรู้และแรงจูงใจโดยการจัดศึกษาดูงานเพิ่มเติม มุ่งหมายให้สามารถประกอบตนเองอยู่ในสัมมาชีพและดำรงอยู่ในศีลธรรมอย่างงดงาม 	<p>๖. ด้านการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ</p> <p>“ติดตามประเมินผลเป็นรูปธรรม ตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธ”</p> <p>กรอบการดำเนินงาน</p> <ol style="list-style-type: none"> ติดตามประเมินผลตาม PDCA จัดตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสามประสาน (บ-ว-ร) เชื่อมโยงกับตลาดและระบบ OTOP และพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พัฒนาเป็นต้นแบบการเรียนรู้หรือศูนย์การเสริมสร้างสัมมาชีพแนวพุทธ
---	---	--	---	--	--

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ก. สภาพการณ์ปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพในจังหวัดราชบุรี

ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงานทั้ง ๖ ด้าน พบว่า

๑. ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ พบว่า มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและตัวชี้วัดการดำเนินงานที่ชัดเจน ดำเนินงานด้วยความพร้อม มีทักษะ และประสบการณ์ มีหน่วยงานภาครัฐอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้ามาสนับสนุน จัดอบรมผู้นำสัมมาชีพในรูปแบบการจัดฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ มีผลการดำเนินงานเป็นรูปธรรมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และมีการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้โดยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒. ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด พบว่า มีการค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพื่อให้วิทยากรสัมมาชีพชุมชนมีความชัดเจนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน มีผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชนเข้าร่วมวิเคราะห์อาชีพของแต่ละชุมชนเพื่อความสำเร็จในเชิงคุณภาพของการสร้างสัมมาชีพชุมชน ยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสัมมาอาชีพะตามหลักการของพระพุทธศาสนา มีการมุ่งเป้าการดำเนินงานในเชิงพื้นที่โดยสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน และครัวเรือน มีผลผลิตเป็นแผนปฏิบัติการทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด และมีทีมสนับสนุนการดำเนินงานระดับจังหวัดการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทย

๓. ด้านการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พบว่า ยังขาดวิทยากรฝ่ายสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสัมมาอาชีพะที่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ตามแนวคิดสัมมาชีพชุมชน มีการเพิ่มเติมปราชญ์ชุมชนเข้ามาเป็นวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านโดยสัดส่วนนอกเหนือจากที่เข้ารับการอบรมในระดับจังหวัด เน้นการสร้าง ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นความเป็นมา ความสำคัญ และวิธีการสร้างสัมมาชีพชุมชน การเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านมีการทบทวนแผนชุมชนก่อนลงภาคปฏิบัติการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานให้มีการประชุมเตรียมความพร้อมของทีมวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน ทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นคนในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบของคนในชุมชนเป็นอย่างดี และมีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านด้วย

๔. ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพของครัวเรือนหรือความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพดั้งเดิม มีการลงพื้นที่ของทีมวิทยากรระดับหมู่บ้านเพื่อเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย เน้นการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนในเบื้องต้นกับครัวเรือนโดยวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นส่งตัวแทนร่วมลงพื้นที่เยี่ยมเยือนครัวเรือนเป้าหมายด้วย การลงพื้นที่ของ ทีมวิทยากรระดับหมู่บ้านยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ และภายหลังการลงพื้นที่ที่มีการกลับมาเตรียมวัสดุสนับสนุนการฝึกอาชีพก่อนเริ่มการอบรมแก่ครัวเรือน

๕. ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีการให้ความรู้ทางวิชาการในทฤษฎี และมีการสาธิตอาชีพในเบื้องต้นเป็นภาคปฏิบัติ มีการเปิดโอกาสให้องค์การคณะสงฆ์จัดส่งตัวแทนเพื่อประกอบพิธีกรรมและให้โอวาทตามระเบียบพิธีการของชาวพุทธ วิทยากรสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านจะเป็นเจ้าของอาชีพหรือประกอบอาชีพนั้นเพื่อการเลี้ยงชีพ มีการศึกษาเพิ่มพูนความรู้จากการศึกษาดูงานตัวอย่างการประกอบสัมมาชีพภายนอกชุมชน มีจุดมุ่งหมายในการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตและการพัฒนาการประกอบอาชีพที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการฝึกปฏิบัติภายในครัวเรือนเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอาชีพโดยมีทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านให้การสนับสนุน มีการวัดผลการดำเนินงานสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมรายงานตามลำดับไปถึงจังหวัด ความไม่พร้อมด้านเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของครัวเรือนที่เป็นปัญหาสำคัญสู่ความสำเร็จในการประกอบสัมมาชีพ และมีรูปแบบของรายงานผลการติดตามในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือนสัมมาชีพ

๖. ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ พบว่า มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์รองรับการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพโดยส่วนใหญ่เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนพื้นถิ่นจังหวัดราชบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอร่วมกับภาคครัวเรือนมีบทบาทเพิ่มขึ้นในขณะที่วิทยากรสัมมาชีพลดบทบาทเป็นผู้สนับสนุน มีการขอตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนจากกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้นใหม่พัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ มีการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งกลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนเชื่อมโยงกับการตลาดตามข้อมูลและแผนของจังหวัด มีการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพแบบฟอร์มที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนดไว้ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพดำเนินการบนพื้นฐานหลักการ ๔ ก (กรรมกร/กตিকা/กองทุน/กิจกรรม) มีการขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพโดยกลุ่มแม่บ้านของชุมชน และมีอุปสรรคจากสภาพเศรษฐกิจส่งผลการพัฒนากลุ่มอาชีพที่เน้นการขายผลิตภัณฑ์

ข. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงานทั้ง ๖ ด้าน พบว่า

๑. ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ พบว่า พระสงฆ์ร่วมเป็นผู้ให้ความรู้แก่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนโดยรับผิดชอบเกี่ยวกับสาระความรู้เกี่ยวกับปรัชญา หลักการ และแนวคิดสัมมาอาชีวะที่เป็นต้นแบบของการพัฒนามาสู่แนวคิดสัมมาชีพชุมชน พระสงฆ์รับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน และองค์กรคณะสงฆ์เพิ่มบทบาทในการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้มากกว่าการเป็นผู้สนับสนุน

๒. ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด พบว่า การให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรฝ่ายหลักการของสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์รับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สนับสนุน พระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน คณะสงฆ์พัฒนาบทความความรับผิดชอบจากเดิมที่เป็นเพียงผู้อำนวยการความสะอาดด้านสถานที่สำหรับจัดประชุมของชุมชน และพระสงฆ์มีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์

๓. ด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พบว่า พระสงฆ์ในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานจากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาร่วมรับผิดชอบเป็นวิทยากรพิเศษ คณะสงฆ์ระดับอำเภอรับผิดชอบให้ความสนับสนุนด้านสถานที่สำหรับการประชุมเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบร่วมกับปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ พระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตใจของคนในชุมชน และพระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

๔. ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า การรับผิดชอบโดยฐานะเป็นบุคคลที่เป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดี การเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ส่งตัวแทนร่วมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของครัวเรือน และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร

๕. ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน พบว่า การส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีวะในทัศนะของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของแนวคิดสัมมาชีพชุมชน การร่วมรับผิดชอบโดยบทบาทการเป็นวิทยากร

ภาคทฤษฎีเป็นสำคัญ และคณะสงฆ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยเหตุที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด

๖. ด้านการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ พบว่า การส่งเสริมให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านมาจัดจำหน่ายในพื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย การส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยให้ใช้พื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่สำหรับการอบรมความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์แกนนำของชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ การสนับสนุนการระดมทุนเพื่อขับเคลื่อนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การร่วมรับผิดชอบเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลการดำเนินงาน การส่งเสริมพระสงฆ์แกนนำของชุมชนร่วมเป็นที่ปรึกษากลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน และการจัดตั้งวัดประจำชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตมกน้อยสันโดษของชุมชน

ค. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา

ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ตามกรอบหลักการของหลักไตรสิกขา พบว่า

๑. ด้านศีล ได้แก่ การส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพด้วยความสุจริต การส่งเสริมให้ประชาชนงดเว้นอบายมุขเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น การส่งเสริมการประกอบสัมมาอาชีพเป็นปกติ ก่อนที่ภาครัฐจะขับเคลื่อนโครงการสัมมาชีพชุมชน มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์สนับสนุนการประกอบสัมมาชีพโดยตรง การส่งเสริมให้ไม่เบียดเบียนกันเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และการจำหน่ายสินค้าตามราคาตลาดตามความเป็นจริงสอดคล้องกับการไม่หลอกลวง

๒. ด้านสมาธิ ได้แก่ ส่งเสริมการทำจิตให้สงบเป็นสมาธิขณะทำงานหรือประกอบอาชีพ ส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ในคราวประชุมร่วมกัน ส่งเสริมการควบคุมสติไม่ตั้งอยู่ในความประมาท ส่งเสริมให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการประกอบกิจการงาน ส่งเสริมการมีสติในการกิน อยู่ และใช้ชีวิต และมีการใช้ประเพณีประจำชุมชนสร้างกิจกรรมเพื่อหล่อหลอมให้เกิดความสามัคคี

๓. ด้านปัญญา ได้แก่ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนภายในวัด พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีการส่งเสริมให้ใช้สติพิจารณาการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการสนับสนุนการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระสงฆ์ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา พระสงฆ์สอนให้คนใช้ปัญญาในการพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริงบนพื้นฐานของหลักการเหตุผล และพระสงฆ์อาศัยวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือพัฒนาปัญญา

ง. การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ตามกรอบการดำเนินงานทั้ง ๖ ด้าน พบว่า

๑. ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ: การจัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ

แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ คือ “การจัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ” โดยองค์รภาคคณะสงฆ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑.๑ ชื่อหลักสูตร

ชื่อหลักสูตร (ภาษาไทย) หลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ

ชื่อหลักสูตร (ภาษาอังกฤษ) Program in Sangha Lecturer of Right Livelihood

๑.๒ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

๑.๒.๑ เพื่อผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนาในระดับประกาศนียบัตร ให้มีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน

๑.๒.๒ เพื่อผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนาในระดับประกาศนียบัตร ให้สามารถนำความรู้ด้านการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชนไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม

๑.๒.๓ เพื่อผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนาในระดับประกาศนียบัตร ให้อุทิศตน และสามารถนำหลักทางการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑.๓ คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา

๑.๓.๑ เป็นพระสังฆาธิการหรือครูสอนปริยัติธรรมที่สอบได้ประโยค ๑-๒ ขึ้นไป และนักธรรมชั้นเอก หรือ

๑.๓.๒ เป็นพระสังฆาธิการหรือครูสอนปริยัติธรรมที่ได้รับแต่งตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ ปี และเป็นผู้ที่สอบได้นักธรรมชั้นเอกและสำเร็จการศึกษาภาคบังคับขึ้นไป

๑.๔ ระบบการศึกษา

การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education)

๑.๕ ระยะเวลาการศึกษา

ระยะเวลาการศึกษาตลอดหลักสูตร ๙๐ วัน

๑.๖ การวัดผลการศึกษา

ผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีคุณสมบัติ คือ

๑.๖.๑ สอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตรเข้าศึกษาภายในระยะเวลาไม่เกิน ๒ เท่า ของเวลาการศึกษาตามหลักสูตรและมีค่าระดับเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่าค่าระดับ ๒.๐๐

๑.๖.๒ มีความประพฤติดี

๑.๗ โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรมี ๑๒ หน่วยกิต ประกอบด้วย

วิชา พระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์	๒ หน่วยกิต
วิชา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	๒ หน่วยกิต
วิชา สัมมาชีพชุมชน	๒ หน่วยกิต
วิชา เทคนิคการถ่ายทอดองค์ความรู้	๒ หน่วยกิต

๒. ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด: จัดตั้งทีมสังขวิทยากรสัมมาชีพ

แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด คือ “การจัดตั้งทีมสังขวิทยากรสัมมาชีพ” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างคณะสงฆ์ระดับจังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน

๒.๒ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการทีมสังขวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัด โดยมีสังขวิทยากรผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรสังขวิทยากรสัมมาชีพ ๑๐๐ รูป เข้าร่วมประชุมพร้อมกับปราชญ์ชุมชนและผู้นำสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัดของกรมการพัฒนาชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมทีมสังขวิทยากรสัมมาชีพ

๒.๓ การจัดตั้งกลุ่มสังขวิทยากรสัมมาชีพตามประเภทอาชีพและบริบทเชิงพื้นที่ เพื่อให้ทีมสังขวิทยากรสัมมาชีพและเครือข่าย มีความชัดเจนในการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ

๓. ด้านการเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน: การประชาสัมพันธ์และคัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่มีความพร้อม

แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมที่มหาวิทยาลัยพุมชนระดับหมู่บ้าน คือ “การประชาสัมพันธ์และคัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่มีความพร้อม” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๑ การประชาสัมพันธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ โดยเผยแพร่ข้อมูลด้านการเสริมสร้างสัมมาชีพตามแนวทางของพระพุทธศาสนา และข้อมูลเกี่ยวกับทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ

๓.๒ การวิเคราะห์ความต้องการการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ จากข้อมูลพื้นฐานของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ได้แก่ ข้อมูลการสำรวจความต้องการอาชีพของภาคครัวเรือน ข้อมูลทิศทางเศรษฐกิจระดับจังหวัดและอำเภอ เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ความสมัครใจและต้องการของครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย

๓.๓ การคัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่มีความพร้อมตามประเภทอาชีพและบริบทเชิงพื้นที่ อาทิเช่น ชุมชนท่องเที่ยว OTOP ธรรมวิถี เป็นต้น เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบปฏิบัติการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชนตามนโยบายของรัฐบาลบนพื้นฐานของหลักการแนวทางของพระพุทธศาสนา

๓.๔ การประชุมปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนการฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพและเครือข่ายปราชญ์ชุมชนและผู้นำสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัดของกรมการพัฒนาชุมชน โดยจำแนกตามกลุ่มกลุ่มประเภทของอาชีพและบริบทเชิงพื้นที่

๔. ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย: การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย

แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย คือ “การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ ทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพชุมชนแนวพุทธ ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมครัวเรือนในหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย ตามที่มีความพร้อมและสมัครเข้าร่วม โดยประสานการทำงานร่วมกับเครือข่ายปราชญ์ชุมชนและผู้นำสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัดของกรมการพัฒนาชุมชน

๔.๒ ประสานการดำเนินงานร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานเชิงพื้นที่

๔.๓ เน้นการทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีแก่ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรต่อกันสำหรับเชื่อมโยงไปสู่การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยความเป็นกันเอง

๔.๔ การทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมายกับเครือข่ายทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพชุมชนแนวพุทธ ประชาชนชุมชน และผู้นำสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัดของกรมการพัฒนาชุมชน พร้อมกำหนดวันฝึกอบรม

๕. ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน: การฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธแก่ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย

แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน คือ “การฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธแก่ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ ทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพชุมชนแนวพุทธ ดำเนินการฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธแก่ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย ตามแผนการฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ และวัน-เวลาที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน

๕.๒ การฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ เน้นความรู้ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติการ ในเบื้องต้นด้วย

๕.๓ การฝึกอบรมสามารถเพิ่มพูนความรู้และแรงจูงใจต่อการปฏิบัติสัมมาชีพแนวพุทธแก่ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย โดยการจัดศึกษาดูงาน ณ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงหรือบ้านประชาชนชุมชนที่ประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ หรือศูนย์เรียนรู้และขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้มแข็ง ทั้งนี้ ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับศูนย์การเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัดและชุมชนชาวพุทธ

๕.๔ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมายที่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติอาชีพได้อย่างถูกต้อง สามารถสร้างรายได้มากกว่ารายจ่าย ลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม โดยเว้นมิจอาชีพทุกรูปแบบ และประกอบตนอยู่ในสัมมาชีพและเป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรมพร้อมกันไปอย่างบูรณาการ

๖. ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ: การติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมและจัดตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของ ๓ ประสาน (บ-ว-ร)

แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ คือ “การติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมและจัดตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธ” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๖.๑ ทีมสังฆวิททยากรสัมมาชีพชุมชนแนวพุทธ ดำเนินการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะของวงจรคุณภาพ หรือ PDCA เพื่อนำผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานมาใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

๖.๒ จัดตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธ เพื่อสนับสนุนให้ครัวเรือน/ชุมชนที่ผ่านการอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธมีการรวมกลุ่มจัดตั้งและพัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้มากกว่ารายจ่าย ลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม และประกอบตนอยู่ในสัมมาชีพและเป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม โดยมีการนำผลิตภัณฑ์ของการประกอบสัมมาชีพเชิงพุทธมาจัดจำหน่ายโดยเชื่อมโยงกับตลาดและระบบ OTOP และพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

๖.๓ การจัดตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของ ๓ ประสาน (บ-ว-ร) ได้แก่ บ-บ้าน คือ ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมายที่ผ่านการอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ ว-วัด ได้แก่ วัดในพื้นที่ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมายที่ผ่านการอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ และ ร-ราชการ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๖.๕ การเป็นต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ หรือ Model สำหรับพื้นที่อื่น โดยให้ครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมายที่ผ่านการอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธซึ่งประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้มากกว่ารายจ่าย ลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม และประกอบตนอยู่ในสัมมาชีพและเป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม พัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ประจำชุมชนสำหรับการศึกษาดูงานการเสริมสร้างสัมมาชีพแนวพุทธ

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี (๒) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน และ (๓) ศึกษาการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี โดยการวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ที่มีบทบาทโดดเด่นในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน หัวหน้าหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น และนักวิชาการด้านศาสนา โดยการเลือกแบบเจาะจงตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสมสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๕ รูปหรือคน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท โดยมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑.๑ สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามรายด้าน พบว่า

๑. สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ พบว่า มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและตัวชี้วัดการดำเนินงานที่ชัดเจน ดำเนินงานด้วยความพร้อม มีทักษะ และประสบการณ์ มีหน่วยงานภาครัฐอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนเข้ามาสนับสนุน จัดอบรมผู้นำสัมมาชีพในรูปแบบการจัดฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากรผู้นำสัมมาชีพ มีผลการดำเนินงานเป็นรูปธรรมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และมีการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้โดยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒. สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด พบว่า มีการค้นหาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสัมมาชีพเพื่อให้วิทยากรสัมมาชีพชุมชนมีความชัดเจนในการสร้างสัมมาชีพชุมชน มีผู้แทนจากหน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชนเข้าร่วมวิเคราะห์อาชีพของแต่ละชุมชนเพื่อความสำเร็จในเชิงคุณภาพของการสร้างสัมมาชีพชุมชน ยังขาดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสัมมาอาชีพชีวิตตามหลักการของพระพุทธศาสนา มีการมุ่งเป้าการดำเนินงานในเชิงพื้นที่โดยสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ชุมชน และครัวเรือน มีผลผลิตเป็นแผนปฏิบัติการที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด และมีทีมสนับสนุนการดำเนินงานระดับจังหวัดการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาชนบทตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงมหาดไทย

๓. สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พบว่า ยังขาดวิทยากรฝ่ายสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสัมมาอาชีพชีวิตที่บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ตามแนวคิดสัมมาชีพชุมชน มีการเพิ่มเติมปราชญ์ชุมชนเข้ามาเป็นวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้านโดยสัดส่วนนอกเหนือจากที่เข้ารับการอบรมในระดับจังหวัด เน้นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นความเป็นมา ความสำคัญ และวิธีการสร้างสัมมาชีพชุมชน การเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านมีการทบทวนแผนชุมชนก่อนลงภาคปฏิบัติการ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเป็นผู้ให้การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์พร้อมทั้งทำหน้าที่ประสานงานให้มีการประชุมเตรียมความพร้อมของที่วิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน ที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านเป็นคนในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบของคนในชุมชนเป็นอย่างดี และมีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านด้วย

๔. สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสนใจในการฝึกอาชีพของครัวเรือนหรือความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพดั้งเดิม มีการลงพื้นที่ของที่วิทยากรระดับหมู่บ้านเพื่อเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย เน้นการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสัมมาชีพชุมชนในเบื้องต้นกับครัวเรือนโดยวิทยากรสัมมาชีพระดับหมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งตัวแทนร่วมลงพื้นที่เยี่ยมเยียนครัวเรือนเป้าหมายด้วย การลงพื้นที่ของที่วิทยากรระดับหมู่บ้านยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ และภายหลังการลงพื้นที่มีการกลับมาเตรียมวัสดุสนับสนุนการฝึกอาชีพก่อนเริ่มการอบรมแก่ครัวเรือน

๕. สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีการให้ความรู้ทางวิชาการในทฤษฎีและมีการสาธิตอาชีพในเบื้องต้นเป็นภาคปฏิบัติ มีการเปิดโอกาสให้องค์กรคณะสงฆ์จัดส่งตัวแทนเพื่อประกอบพิธีกรรมและให้โอวาทตามระเบียบพิธีการของชาวพุทธ วิทยากรสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านจะเป็นเจ้าของอาชีพหรือประกอบอาชีพนั้นเพื่อการเลี้ยงชีพ มีการศึกษาเพิ่มพูนความรู้จากการศึกษาดูงานตัวอย่างการประกอบสัมมาชีพภายนอกชุมชน มีจุดมุ่งหมายในการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตและการพัฒนาการประกอบอาชีพที่สอดคล้องตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการฝึกปฏิบัติภายในครัวเรือนเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอาชีพโดยมีทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านให้การสนับสนุน มีการวัดผลการดำเนินงานสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพร้อมรายงานตามลำดับไปถึงจังหวัด ความไม่พร้อมด้านเงินทุนและวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพของครัวเรือนที่เป็นปัญหาสำคัญสู่ความสำเร็จในการประกอบสัมมาชีพ และมีรูปแบบของรายงานผลการติดตามในแบบฟอร์มการติดตามครัวเรือนสัมมาชีพ

๖. สภาพปัจจุบันของการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ พบว่า มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์รองรับ การจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพโดยส่วนใหญ่เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนพื้นถิ่นจังหวัดราชบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ร่วมกับภาคครัวเรือนมีบทบาทเพิ่มขึ้นในขณะที่วิทยากรสัมมาชีพลดบทบาทเป็นผู้สนับสนุน มีการขอตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนจากกลุ่มอาชีพที่จัดตั้งขึ้นใหม่พัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ มีการจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งกลุ่มอาชีพตามแนวทางสัมมาชีพชุมชนเชื่อมโยงกับการตลาดตามข้อมูลและแผนของจังหวัด มีการจัดทำฐานข้อมูลกลุ่มอาชีพแบบฟอร์มที่กรมพัฒนาชุมชนกำหนดไว้ ขาดการมีส่วนร่วมของภาคคณะสงฆ์ การจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพดำเนินการบนพื้นฐานหลักการ ๔ก (กรรมกร/กตিকা/กองทุน/กิจกรรม) มีการขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพโดยกลุ่มแม่บ้านของชุมชน และมีอุปสรรคจากสภาพเศรษฐกิจส่งผลการพัฒนา กลุ่มอาชีพที่เน้นการขายผลิตภัณฑ์

๕.๑.๒ บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา

บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามกรอบการดำเนินงานทั้ง ๖ ด้าน และตามหลักการของพระพุทธศาสนา พบว่า

ก. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงาน พบว่า

๑. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงานด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ พบว่า พระสงฆ์ร่วมเป็นผู้ให้ความรู้แก่วิทยากร

สัมมาชีพชุมชนโดยรับผิดชอบเกี่ยวกับสาระความรู้เกี่ยวกับปรัชญา หลักการ และแนวคิดสัมมาอาชีพะที่เป็นต้นแบบของการพัฒนามาสู่แนวคิดสัมมาชีพชุมชน พระสงฆ์รับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน และองค์กรคณะสงฆ์เพิ่มบทบาทในการสร้างสัมมาชีพชุมชนให้มากกว่าการเป็นผู้สนับสนุน

๒. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงานด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด พบว่าการให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นวิทยากรฝ่ายหลักการของสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์รับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในการทำงานร่วมกันของชุมชน การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สนับสนุน พระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน คณะสงฆ์พัฒนาบทความความรับผิดชอบต่อจากเดิมที่เป็นเพียงผู้อำนวยการความสะดวกด้านสถานที่สำหรับจัดประชุมของชุมชน และพระสงฆ์มีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์

๓. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พบว่าพระสงฆ์ในชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสัมมาชีพตามหลักการพื้นฐานจากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาร่วมรับผิดชอบเป็นวิทยากรพิเศษ คณะสงฆ์ระดับอำเภอรับผิดชอบให้ความสนับสนุนด้านสถานที่สำหรับการประชุมเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน พระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบร่วมกับปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ พระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบในฐานะผู้นำทางจิตใจของคนในชุมชน และพระสงฆ์ร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน

๔. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงานด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย พบว่า การรับผิดชอบโดยฐานะเป็นบุคคลที่เป็นสื่อกลางในเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดี การเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ส่งตัวแทนร่วมปฏิบัติการเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมอาชีพ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการของครัวเรือน และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร

๕. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงานด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน พบว่า การส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับสัมมาชีพหรือสัมมาอาชีพะในทัศนะของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของแนวคิดสัมมาชีพชุมชน การร่วมรับผิดชอบโดยบทบาทการเป็นวิทยากร

ภาคทฤษฎีเป็นสำคัญ และคณะสงฆ์มีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยเหตุที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัด

๖. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามกรอบการดำเนินงานด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ พบว่า การส่งเสริมให้คนในชุมชนการนำเอาผลิตภัณฑ์พื้นบ้านมาจัดจำหน่ายในพื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย การส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนโดยให้ใช้พื้นที่ของวัดโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย การอำนวยความสะดวกด้านสถานที่สำหรับการอบรมความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์แกนนำของชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ การสนับสนุนการระดมทุนเพื่อขับเคลื่อนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การร่วมรับผิดชอบเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลการดำเนินงาน การส่งเสริมพระสงฆ์แกนนำของชุมชนร่วมเป็นที่ปรึกษากลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน และการจัดตั้งวัดประจำชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตมัคนายกน้อยสันโดษของชุมชน

ข. บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ตามหลักการของพระพุทธศาสนา พบว่า

บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ตามกรอบหลักการของหลักไตรสิกขา พบว่า

ด้านศีล ได้แก่ การส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพด้วยความสุจริต การส่งเสริมให้ประชาชนงดเว้นอบายมุขเพื่อลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น การส่งเสริมการประกอบสัมมาอาชีพเป็นปกติ ก่อนที่ภาครัฐจะขับเคลื่อนโครงการสัมมาชีพชุมชน มีโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ของคณะสงฆ์สนับสนุนการประกอบสัมมาชีพโดยตรง การส่งเสริมให้ไม่เบียดเบียนกันเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติ และการจำหน่ายสินค้าตามราคาตลาดตามความเป็นจริงสอดคล้องกับการไม่หลอกลวง

ด้านสมาธิ ได้แก่ ส่งเสริมการทำจิตให้สงบเป็นสมาธิขณะทำงานหรือประกอบอาชีพ ส่งเสริมการควบคุมอารมณ์ในคราวประชุมร่วมกัน ส่งเสริมการควบคุมสติไม่ตั้งอยู่ในความประมาท ส่งเสริมให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการประกอบการงาน ส่งเสริมการมีสติในการกิน อยู่ และใช้ชีวิต และมีการใช้ประเพณีประจำชุมชนสร้างกิจกรรมเพื่อหล่อหลอมให้เกิดความสามัคคี

ด้านปัญญา ได้แก่ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนภายในวัด พระสงฆ์เป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีการส่งเสริมให้ใช้สติพิจารณาการใช้จ่ายตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีการสนับสนุนการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระสงฆ์ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา พระสงฆ์สอนให้คนใช้ปัญญาในการพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริงบนพื้นฐานของ

หลักการเหตุผล และพระสงฆ์อาศัยวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาปัญญา

๕.๑.๓ การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรีตามรายด้านของการวิจัย พบว่า

๑. การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรีด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ได้แก่ “จัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ” โดยมีกรอบการดำเนินงาน คือ (๑) องค์กรภาคคณะสงฆ์จัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพผลิตบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ระดับประกาศนียบัตร ลักษณะการศึกษานอกกระบบ (๙๐ วัน) (๒) เป้าหมาย ๑๐๐ รูป และ (๓) มุ่งหมายให้บุคลากรอุทิศตนในการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชนแนวพุทธและประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสามารถประสานการทำงานร่วมกับปราชญ์ชุมชนและผู้นำสัมมาชีพชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัดของกรมการพัฒนาชุมชนได้

๒. การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรีด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ได้แก่ “ตั้งทีม สังฆวิทยากรสัมมาชีพ” โดยมีกรอบการดำเนินงาน คือ (๑) การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน (๒) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการทีม สังฆวิทยากรสัมมาชีพระดับจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อม และ (๓) การจัดตั้งกลุ่มสังฆวิทยากรสัมมาชีพตามประเภทอาชีพและบริบทเชิงพื้นที่

๓. การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรีด้านการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ได้แก่ “การประชาสัมพันธ์คัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่พร้อม” โดยมีกรอบการดำเนินงาน คือ (๑) การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร (๒) การวิเคราะห์ความต้องการจากข้อมูลพื้นฐานสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด (๓) การคัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่มีความพร้อม และ (๔) การประชุมปฏิบัติการเพื่อร่วมจัดทำแผนการฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ

๔. การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรีด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ได้แก่ “การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมครัวเรือน/หมู่บ้านเป้าหมาย” โดยมีกรอบการดำเนินงาน คือ (๑) การลงพื้นที่ออกตรวจเยี่ยมครัวเรือน/หมู่บ้านที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย (๒) ประสานงานทำงานร่วมกับตัวแทนองค์กรปกครองท้องถิ่น (๓) เน้นการทำงานที่

เชื่อมโยงไปสู่การการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันด้วยความเป็นมิตร และ (๔) การทำข้อตกลงร่วมกันและกำหนดวันฝึกอบรม

๕. การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ “การฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ” โดยมีกรอบการดำเนินงาน คือ (๑) ดำเนินการฝึกอบรมฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธตามวัน-เวลาที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน (๒) เน้นความรู้ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติการในเบื้องต้น (๓) เพิ่มพูนความรู้และแรงจูงใจโดยการจัดศึกษาดูงานเพิ่มเติม และ (๔) มุ่งหมายให้สามารถประกอบตนอยู่ในสัมมาชีพและดำรงอยู่ในศีลธรรมอย่างบูรณาการ

๖. การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี ด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ ได้แก่ “ติดตามประเมินผลเป็นรูปธรรม/ตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธ” โดยมีกรอบการดำเนินงาน คือ (๑) ติดตามประเมินผลตาม PDCA (๒) การจัดตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธ (๓) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของสามประสาน (บ-ว-ร) เชื่อมโยงกับตลาดและระบบ OTOP และพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ (๔) พัฒนาเป็นต้นแบบการเรียนรู้ หรือศูนย์การเสริมสร้างสัมมาชีพแนวพุทธ

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี พบว่า พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ส่งเสริมการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชน ด้วยการพัฒนาในด้านพฤติกรรมตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษาสามอย่างซึ่งประกอบด้วย ศีลหรืออธิศีลสิกขา เป็นความปกติกายและวาจา เป็นกฎที่ควบคุมกายวาจาให้อยู่ในระเบียบ คือ ความปกติ ไม่แสดงอาการผิดปกติกคือทุจริต สมาธิหรืออธิจิตตสิกขา เป็นการฝึกอบรมจิตให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น มีความสุขสงบ ผ่องใส ตั้งมั่นในอารมณ์เดียว และปัญญาหรืออธิปัญญาสิกขา เป็นความฉลาด รอบรู้ รู้เหตุและผล รวมถึงการมีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วย ทั้งนี้ หากพิจารณาจากกรอบการศึกษารายด้าน ทั้ง ๖ ด้าน พบว่า การพัฒนาความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี มีแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยง สอดคล้อง และเป็นลำดับ ดังนี้ ด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ได้แก่ จัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ ด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ได้แก่ ตั้งทีมสังฆวิทยากรสัมมาชีพ ด้านการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ คัดเลือกครัวเรือน/หมู่บ้านที่พร้อม ด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ได้แก่ การลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมครัวเรือน/

หมู่บ้านเป้าหมาย ด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ได้แก่ การฝึกอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ และด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ ได้แก่ ติดตามประเมินผลเป็นรูปธรรม/ตั้งกลุ่มพัฒนาสัมมาชีพเชิงพุทธ ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในจังหวัดราชบุรี มีบทบาทในฐานะนักปราชญ์ชาวบ้าน ได้บูรณาการพุทธธรรมที่หลากหลายมาปรับใช้ร่วมกันกับการเสริมสร้างสัมมาชีพแนวพุทธในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนปฏิบัติตามและประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยองค์ความรู้ในท้องถิ่นและองค์ความรู้เชิงจริยธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงที่สืบทอดกันมา ผ่านการรับรู้และเข้าใจถึงวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งนี้ ผลจากการผูกพันและทำงานเพื่อสังคม ทำให้พระสงฆ์เล็งเห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและนำมาสู่การกล่อมเกลาคตนเองต่อไปได้อีกด้วย การเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชนแนวพุทธจึงส่งผลให้มีการฝึกอบรมทางด้านอาชีพแก่ประชาชนในพื้นที่เพื่อนำไปประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมและประสบความสำเร็จในการสร้างรายได้มากกว่ารายจ่าย ลดการเบียดเบียนตนเองผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม และประกอบตนอยู่ในสัมมาชีพและเป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการดำเนินงานย่อมขึ้นอยู่กับเจตคติและความตั้งใจของผู้เข้าร่วมการอบรมที่มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง และให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการสร้างความรู้ใหม่เพื่อการประกอบสัมมาชีพ และประการสำคัญคือ จำเป็นต้องมีการให้การศึกษแก่พระสงฆ์เพื่อให้ทราบหลักเกณฑ์และกลไกในการส่งเสริมสัมมาชีพเชิงพุทธ และให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของ ๓ ประสาน (บ-ว-ร) ได้แก่ บ-บ้าน คือ ครุฑเรือน/หมู่บ้านเป้าหมายที่ผ่านการอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ ว-วัด ได้แก่ วัดในพื้นที่ครุฑเรือน/หมู่บ้านเป้าหมายที่ผ่านการอบรมสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ และ ร-ราชการ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ/จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระราเชนทร์ วิสารโร และพระมหานรากร วรเมธี^๑** ได้วิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพรัตนมุนี” จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มีบทบาทในฐานะนักปราชญ์ชาวบ้านได้บูรณาการพุทธธรรมที่หลากหลายมาปรับใช้ร่วมกันกับการทำเกษตรกรรมแนวพุทธในรูปแบบต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนปฏิบัติตามและประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาความยากจน คือ สร้างรายได้ ลดรายจ่าย สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีเสริมสร้างความรักสามัคคีของชุมชน ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับ

^๑พระราเชนทร์ วิสารโร และพระมหานรากร วรเมธี, “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพรัตนมุนี”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๐.

ผลงานวิจัยของ **พระจิตศิลป์ เหมรสี**^๒ ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการสินค้าชุมชนวิถีพุทธในจังหวัดกาญจนบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะท้องถิ่นในเมืองหรือในชนบทจะมีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ที่ส่งคมกันต่อ ๆ มา สามารถช่วยแก้ปัญหาหรือเสนอแนะสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสมกว่าได้ในหลายเรื่อง ดังนั้น การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น องค์กรอื่น จะช่วยให้การทำงานสำเร็จได้โดยง่าย ทั้งนี้ องค์กรความรู้ในท้องถิ่นนั้น เป็นความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงที่สืบทอดกันมา ผ่านการรับรู้และเข้าใจถึงวิสัยทัศน์และเป้าหมายของกลุ่มสินค้าชุมชน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **บูรกรณ์ บริบูรณ์ และนายวิบูลย์ แมนสถิตย์**^๓ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่กล่อมเกลตาตนเองในระดับเข้มแข็งแล้วเห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชน ผลจากการผูกพันและทำงานเพื่อสังคมเห็น ทำให้ตนเองเห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่งและนำมาสู่การกล่อมเกลตาตนเองต่อไป ในเวลาเดียวกัน พระสงฆ์ที่ทำงานเพื่อสังคมจะมีระดับความเข้มแข็งในคุณสมบัติแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้เป็นชีวิตที่จะอธิบายการทำงานของพระสงฆ์เพื่อสังคมได้อย่างดี และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ศุภมาส เหล็นเรื่อง และคณะ**^๔ ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ศึกษากรณีอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม” จากผลการวิจัยพบว่า (๑) มีการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสนับสนุนให้มีการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชน (๒) ภาครัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบโครงการเป็นหน่วยงานหลักในการติดต่อประสานงานสร้างเครือข่ายการพัฒนาสัมมาชีพชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดกระบวนการส่งเสริมภาคประชาชนอย่างบูรณาการ และ (๕) ภาครัฐจัดหาตลาดเพื่อรองรับสินค้าและบริการจากประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสัมมาชีพชุมชน และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พรปวีณ์ หวานชม, สมชาย วงศ์เกษม และสุทัศน์ แก้วคำ**^๕ ได้

^๒พระจิตศิลป์ เหมรสี, “การจัดการสินค้าชุมชนวิถีพุทธในจังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๖๐.

^๓บูรกรณ์ บริบูรณ์ และนายวิบูลย์ แมนสถิตย์, “รูปแบบการนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๗.

^๔ศุภมาส เหล็นเรื่อง และคณะ, “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ศึกษากรณีอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันดำรงราชานุภาพ: กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๑๐.

^๕พรปวีณ์ หวานชม สมชาย วงศ์เกษม สุทัศน์ แก้วคำ, “การบริหารจัดการการเรียนรู้ชุมชนเพื่อประกอบสัมมาชีพ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม”, **วารสารข้อพระยอม**, ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๒๐๙-๒๒๒.

วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการการเรียนรู้ชุมชนเพื่อประกอบสัมมาชีพองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหล็ก อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จากผลการวิจัยพบว่า (๑) มีการวางแผนเขียนโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ (๒) มีการปฏิบัติกิจกรรมโดยการอบรมความรู้ด้านสัมมาอาชีพตรงกับความต้องการของประชาชน (๓) ผลการสังเกตผู้เข้าร่วมการอบรมความรู้มีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง และให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนด มีความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการเรียนรู้ชุมชน ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการสร้างความรู้ใหม่เพื่อประกอบอาชีพเสริมในครัวเรือนแก้ปัญหาการว่างงาน และ (๔) มีการสะท้อนผลการจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติ เพื่อการจัดการความรู้อย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส)**^๖ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมโครงการตลาดประชารัฐเพื่อประชาชนในกรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัยพบว่า สมควรให้พระสงฆ์มีการเข้าอบรมหลักสูตรต่าง ๆ โดยควรมีการให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ที่เกี่ยวกับโครงการตลาดประชารัฐเพื่อให้ทราบหลักเกณฑ์และกลไกในการเข้าร่วมโครงการตลาดประชารัฐอย่างเป็นระบบ และควรมีการพัฒนาบทบาทที่ตรงกับเป้าประสงค์ โดยการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์และปรับใช้เป็นประโยชน์ต่อตลาดที่ตนเองดูแลรับผิดชอบ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. คณะสงฆ์ระดับจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรร่วมมือกันในการจัดทำหลักสูตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ ในลักษณะการศึกษาในระบบ แบบทวิภาค (Semester System) ระดับประกาศนียบัตรที่ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถนำมาใช้เป็นคุณสมบัติสำหรับศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีได้

๒. คณะสงฆ์ระดับจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในดำเนินงานเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ เพื่อเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันในลักษณะภาคีเครือข่าย

^๖พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส), “การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมโครงการตลาดประชารัฐเพื่อประชาชนในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๕๓.

๓. คณะสงฆ์ระดับจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรประกาศเกียรติคุณแก่ชุมชนดีเด่นที่มีการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธอย่างเป็นรูปธรรม โดยยกย่องให้เป็น “ชุมชนสัมมาชีพดีเด่นเชิงพุทธต้นแบบ”

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ควรสนับสนุนการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน โดยบูรณาการร่วมกับโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ (ตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี)

๒. ควรสนับสนุนให้วัดประจำชุมชนเป็นสถานที่ตั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพและแหล่งเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ของชุมชน อาทิ แหล่งเรียนรู้อาชีพแขนงต่าง ๆ แหล่งทดลองอาชีพต่าง ๆ โดยเน้นการดำเนินงานที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม และเน้นการดำเนินการในเชิงสาธารณะที่ไม่แสวงหากำไร

๓. ควรสนับสนุนให้วัดประจำชุมชนเป็นพื้นที่เสรีสำหรับประชาชนใช้ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สัมมาชีพชุมชนเชิงพุทธ โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักและผสมผสานด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติจากวิธีการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นเครื่องยืนยันผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ

๒. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรสังฆวิทยากรสัมมาชีพ

๓. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการเสริมสร้างสัมมาชีพแนวพุทธในยุคไทยแลนด์ ๔.๐

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. แนวทางการสร้างสัมมาชีพชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๙.

_____ . สัมมาชีพ สร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

คณาจารย์โรงพิมพ์เสียงเชียง. หนังสือเรียนนักเรียนชั้นตรี ฉบับมาตรฐาน บูรณาการชีวิต วิชาพุทธประวัติ. กรุงเทพมหานคร: เสียงเชียง, ๒๕๔๙.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์. สร้างสัมมาชีพเพื่อสังคมทั้งมวล. กรุงเทพมหานคร: สหมิตร พรินต์ติ้ง จำกัด, มปป.

ทองอินทร์ วงศ์โสธร. ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

บรรจบ บรรณรุจิ. อีสติมหาสาวก. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธาคารพิมพ์, ๒๕๔๒.

ประพันธ์ อำพันธ์ประสิทธิ์. จิตวิทยาสังคม. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔.

ประเวศ วัชชี. สร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที คิว พี จำกัด, ๒๕๕๒.

ประเสริฐ เข้มกลิ่นฟูง และคณะ. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปราชญา กล้าผจญ. **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.
- ฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะวิทยาการจัดการ. **รายงานผลการดำเนินโครงการจิตอาสาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนตลาดอมยิ้ม จังหวัดราชบุรี (ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์)**. ราชบุรี: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๖๐.
- พระเทพดิลก (ระแบบ จตถาโณ). **ศาสนทายาทคุณภาพ**. กรุงเทพมหานคร: พรศิวการพิมพ์, ๒๕๔๓.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๑.
- _____. **จาริกบุญจาริกธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๗.
- _____. **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน). **คู่มือพระอุปัชฌาย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๔๐.
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จตถาโณ). **การพัฒนาจิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. นนทบุรี: เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๓.
- _____. **พจนานุกรมศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- _____. **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, ๒๕๕๕.
- _____. **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.
- พระพุทธโฆษาจารย์. **พระธมมปทภูทกถา (จตุตถโถ ภาโค)**. แปลโดย มหามกุฏราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์ วรทสฺสี). **เบญจศีลเบญจธรรม: อุดมชีวิตของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระอุปติสสเถระ. **วิมุตติมรรค**. แปลโดย พระเทพโสมภณ (ประยูร ธรรมจิตโต) และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พิทยา บวรวัฒนา. **รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.๑๙๗๐-ค.ศ.๑๙๘๐)**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ). **คำสอนผู้บวชพรชชาเดียว**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๔.
- _____ . **เรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม**. กรุงเทพมหานคร: จักรานุกูลการพิมพ์, ๒๕๒๙.
- _____ . **สมาธิและวิปัสสนาตามธรรมชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สุภาพใจ, ๒๕๔๙.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย. **มลินทปัญหาคบแปลในมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- _____ . **อภิธรรมมัตถสังคหบาลีและอภิธรรมมัตถวิภาวินีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- วศิน อินทสระ. **หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา, ๒๕๔๔.
- วินิจ เกตุขำ และคำเพชร ฉัตรศุภสกุล. **กระบวนการกลุ่ม**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๒.
- วีรพันธ์ พวงเพชร. **บทบาทของครูที่มีต่อการป้องกันการกระทำผิดของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาใน กรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, ๒๕๔๓.
- สงวนศรี วีรัชชัย. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ศึกษาพรการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- สนธยา พลศรี. **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถร). **ธรรมคดี**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **สังขรณ์แห่งแนวพระราชดำริสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๖.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. **การพัฒนาผู้นำสมัครใจด้วยระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน (มมช.)**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพีทีเอสเพรส จำกัด, ๒๕๕๙.

สุดา ภิรมย์แก้ว. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๕๔.

แสง รัตน์มงคลมาศ. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: เพชรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๕.

แสง อุดมศรี. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.

อภิชัย พันธเสน. **พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์:

พระครูสังฆรักษ์ชุมพล โขสวโร. “บทบาทของพระสงฆ์ด้านงานสังคมสงเคราะห์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล้ จารุวิโส). “การพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมโครงการตลาดประชารัฐเพื่อประชาชนในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระจิตศิลป์ เหมรสี. “การจัดการสินค้าชุมชนวิถีพุทธในจังหวัดกาญจนบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหานรากร วรเมธี. “การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระมหาประพันธ์ สิริปัญญา. “บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ว่าที่ ร.ต.ชัยยุทธ ชีโนกุล. “กลยุทธ์การฝึกอบรมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในจังหวัดชายแดนภาคใต้”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๓) รายงานวิจัย:

ชาญชัย ฮวดศร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

บุรกรณ บรีบุรณ และนายวิบูลย์ แมนสถิตย์. “รูปแบบการนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชนของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสิริรัตนาวุธ และพระไพโรเวศน์ จิตตทนฺโต. “บทบาทการบริการวิชาการแก่สังคมของอาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระมหาประยูร ธีรวีโส และคณะ. “บทบาทของพระสงฆ์กับเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาบ้านท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์, สัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด และโครงการเมือง สหกรณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาโยธิน จานิสสุโร, พูล พัฒนา และสุดฤทัย จันทรวงษ์. “บทบาทเครือข่ายพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ป่วยเอดส์และผู้ที่ได้รับผลกระทบ: กรณีศึกษาพระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. “แนวโน้มนโยบายพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า”, **รายงานการวิจัย**. ศูนย์พุทธศาสนศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระราเชนทร์ วิสารโร และพระมหานรากร วรเมธี. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการแก้ปัญหาความยากจนของพระสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพรัตนมุนี”, **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ศุภมาส เหล็นเรือง และคณะ. “ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน ศึกษากรณีอำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันดำรงราชานุภาพ: กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๐.

เสาวนีย์ ไชยกุล และจงจิตร แสงทอง. “บทบาทพระสงฆ์ในการที่มีต่อการพัฒนาศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์จังหวัดพะเยา”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

(๔) บทความ:

เชษฐา พวงหัตถ์. “ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสภาวะสมัยใหม่ของแอนโธนี กีดเดนส์”. **วารสารร่มพฤษ์**. ปีที่ ๒๖ (ตุลาคม ๒๕๕๐-มกราคม ๒๕๕๑): ๙.

พรवीณ์ หวานชม สมชาย วงศ์เกษม สุทัศน์ แก้วคำ. “การบริหารจัดการการเรียนรู้ชุมชนเพื่อประกอบสัมมาชีพ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม”. **วารสารช่อพะยอม**. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๒๐๙-๒๒๒.

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. **กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.cdd.go.th/web> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

มหาเถรสมาคม. **มติมหาเถรสมาคม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://mahathera.onab.go.th> [๑๗ กันยายน ๒๕๖๒].

วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี. **เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

_____ . **จังหวัดราชบุรี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดราชบุรี> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

บรรณานุกรม (ต่อ)

_____ . วัดโขลงสุวรรณคีรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/วัดโขลงสุวรรณคีรี> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. ๑๐ คนทำพิพิธภัณฑ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.sac.or.th/exhibition/museummakers/prakrupituk.html> [๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐].

(๗) สัมภาษณ์:

สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์ธา. หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว. นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว. ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวสมฤทัย รัฐปัดย์. นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์รัตน์. ศรีสังวรณ์ พัฒนาการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน. หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนารวมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสันทวีสุข. หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนารวมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จันทบำรุง. นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง. ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัวเมืองโบราณ”, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรกุลพงศ์. ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชีน. กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจกคูบัว เมืองโบราณ”, ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว. พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์. นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา. กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา. ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยมณีการ. ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง. นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส. เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑู). เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทโร). เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรธรรม ชยทตโต, ผศ.ดร.. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต). รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี, ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ. เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

(๘) สันทนากลุ่มเฉพาะ:

ดร.ประเสริฐ ธิลา. เลขาธิการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

นางสุธา ทรช่วย. ปราชญ์ชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพกรรม “ตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

นายนายธนิศร ศรีก๊กเจริญ. นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

นายสง่า รอดเคราะห์. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย ตำบลจอมบึงอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร. อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน. อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

พระครูคุณสารานุกูล (ประพัช คุณสาโร). รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

พระครูวิสุทธานันทคุณ, ดร. (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร). เจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปภากร. รองเจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส/ผู้จัดการตลาดอ้อมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

(๙) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี. หมู่บ้านสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. ราชบุรี: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี, ๒๕๖๑. (เอกสารอัดสำเนา).

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Christopher W. Gowans. **Philosophy of the Buddha**. New York: Routledge, 2003.

Moorhead G., Griffin R.W. **Organizational Behavior: Managing People and Organizations**. New Delhi: Virenda Kumar Arya AITBS Publishers, 2001.

Paul B. Horton and Chester L. Hunt. **Sociology**. Tokyo: Mc Graw-Hill Inc., 1984.

Pervin A. L. **Personality Theory and Research 1989**. New York: John Wiley, 1998.

Richard Cheener and Wallace. **Sociology**. California: Allyn and Bacon, 1989.

Rodney Stark. **Sociology**. 4thed. California: Wadsworth Publishing Company, 1992.

Stephen P. Robbins. **Organizational Behavior**. 7thed. New Jersey: Prentice Hall, 1996.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญหรือในการตรวจเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญหรือในการตรวจเครื่องมือวิจัย

๑. พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.	อาจารย์คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร, ผศ.ดร.	อาจารย์คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.	อาจารย์คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	อาจารย์คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ดร.สุรียา รักษาเมือง	อาจารย์คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๔

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพันธ

นมัสการ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

ด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา ญาณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพระหว่างประชาชนในจังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพันธ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ ญาณชโย

โทรศัพท์ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ยินดีอนุเคราะห์ ได้ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยแล้ว

(พระอุดมสิทธินายก,ดร.)

๒ / ๑๑ / ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๔

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุชกุณิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร.

ด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รณนุชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรคุชกุณิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรคุชกุณิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุชกุณิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรคุชกุณิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร.
๕, พ.ย. 2561

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รณนุชโย

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๔

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุชกุณินพนธ์

นมัสการ พระมหากษัตริยา กิตติโสภณ, ดร.

ด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรคุชกุณินพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรคุชกุณินพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุชกุณินพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรคุชกุณินพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณชโย

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๓๕-๕๙๖-๒๖๕๔

ยื่นต้นนุเคราะห์

ได้ตรวจและปรับแก้ไขแล้ว

(พระมหากษัตริยา กิตติโสภณ, ดร.)
๒ / พ.ย. / ๖๑

บันทึกข้อความ

สำนักงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๒๐๔

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

ด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๓๕-๕๙๖-๒๖๕๔

ศาสตราจารย์ ดร. สุรพล สุธะพรหม

S. Suthaporn

(อ.อ. สุรพล สุธะพรหม)

๒ พ.ค. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๒๐๔

วันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.สุรียา รักษาเมือง

ด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณฺชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดัชนีพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออโนโมนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ได้โปรดเกล้าแล้ว
(ดร.สุรียา รักษาเมือง)
อ.พ.ช-๒๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณฺชโย

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๓๕-๕๙๖-๒๖๕๔

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

๑. พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโฒ)

เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”

๒. พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร)

เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทย
ย้อนยุค”

๓. พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร

เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

๔. นางสาวนิภา ทองก้อน

หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนารวมชน สำนักงานพัฒนารวมชนจังหวัดราชบุรี

๕. นางทศมนพร พุทธจันทร์

หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนารวมชน สำนักงานพัฒนารวมชนจังหวัดราชบุรี

๖. นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข

หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนารวมชน สำนักงานพัฒนารวมชนจังหวัดราชบุรี

๗. นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว

พัฒนารอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

๘. นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวร

พัฒนารอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

๙. นางพนิดา เกตุแก้ว

นักวิชาการพัฒนารวมชนชำนาญการ

๑๐. นางสุรญาณี จันทำรุง

นักวิชาการพัฒนารวมชนชำนาญการ

๑๑. นายสมศักดิ์ เพชรทอง

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

๑๒. นายเผด็จ คงศักดิ์

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

๑๓. นางสาวสัมฤทธิ์ รัชต์ปต์ย์

นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

๑๔. นายฤทธิ์ไกร เอี่ยมจินดา

กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนึ่งใหญ่”

๑๕. นายสมเกียรติ วิริยมณีการ

ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนึ่งใหญ่”

๑๖. นายฉลาด ถาวรนุกุลพงศ์

ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนึ่งใหญ่”

๑๗. นายสมหมาย ทับทิม

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดความ/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

๑๘. นางพะเยาว์ สายบัว

ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

๑๙. นายวันชัย ศรียา

ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชยกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

๒๐. นายตรีพล อารมณชื่น

กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

๒๑. นายสมศักดิ์ มณฑา

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพัฒนา “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

๒๒. นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง

ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพัฒนา “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

๒๓. พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต)

รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี

๒๔. พระมหาประกอบ โชติบุญโญ

เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

๒๕. พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร.

รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูพิทักษ์ศีลปาคม เจ้าอาวาสวัดขนอน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูพิทักษ์ศีลปาคม
๑๕ พ.ย. ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

สุรพล สุษะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตรเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิบุลกิจสุนทร เจ้าอาวาสวัดวาปีสุภทวาราส
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

๑๖/๑๑/๖๑
พระครูวิบุลกิจสุนทร
๒๐ พ.ย. ๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวิโส เจ้าอาวาสวัดโฆลงสุวรรณคีรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รณนชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

ได้พิมพ์หนังสือเมื่อวันที่ ๐๗/๑๑/๖๑
รับ: ดร.สุรพล สุขะพรหม
พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวิโส
๑๓ พ.ย. ๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รณนชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวนิภา ทองก้อน หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนารวม
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

สมภารค์ทศ
นิพน ทองก้อน

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางทศมนพร พุทธจันทร์หา หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ญาณ รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ทศมนพร พุทธจันทร์หา
สัมภาษณ์แล้ว

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณชโย
โทรศัพท์ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนารัฐบาล
สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

สุคันติกร แสนทวีสุข
สัมภาษณ์แล้ว

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว พัฒนาการอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ญาณ รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ปฏิพัทธ์ พวงแก้ว

สัมภาษณ์แล้ว -

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ ญาณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวร พัฒนาอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

จันทร์รัตน์ ศรีสังวร

-สัมภาษณ์แล้ว -

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอมอบอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางพนิดา เกตุแก้ว นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

พนิดา เกตุแก้ว
อนุญาตให้สัมภาษณ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณชโย
โทรศัพท์ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสุรณานี จันทร์บำรุง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมศักดิ์ เพชรทอง นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณฺชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณฺชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๕๖-๒๖๕๔

สมศักดิ์ เพชรทอง
11/11/2018

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายเผด็จ คงศักดิ์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีผลจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

รับทราบ
วันที่ ๑๖/๑๑/๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังษี
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวสมฤทัย รัฐปติย์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สู่พระหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๕๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสุทธิไกร เอี่ยมจินดา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

สุทธิไกร เอี่ยมจินดา
พัฒนผลสัมฤทธิ์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๕๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมเกียรติ วิริยะมณีการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

สมภามภักดิ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายฉลาด กาวรณุกุลพงศ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ฉลาด กาวรณุกุลพงศ์
ให้สัมภาษณ์ให้

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมหมาย ทับทิม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดคายน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รัตนขโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

สั่งทางโทร
สั่งทางข ทับทิม

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รัตนขโย
โทรติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางพะเยาว์ สายบัว ข้าราชการบำนาญ ครูชำนาญการ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รณนชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รณนชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายวันชัย ศรียา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รณนชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รณนชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายตรีพล อารมย์ชื่น
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

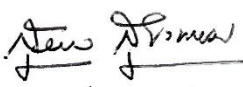
เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รณนุชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ตรีพล อารมย์ชื่น
สัมภาษณ์แล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รณนุชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมศักดิ์ มณฑา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

สมศักดิ์ มณฑา

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ญาธา รณณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

สัมภาษณ์
อุทัยวรรณ ใจกว้าง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รณณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระปิฎกโกศล, ดร. รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระปิฎกโกศล
๒๖ พ.ร. ๒๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๓๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาประกอบ โชติบุญโณ เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณฺชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อ.ศุภชาติ ๒๕๖๑
พระมหาประกอบ โชติบุญโณ
๑๔ พ.ย. ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณฺชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๐๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร.
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

(พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ผศ.ดร.)

๑๗ พ.ย. ๖๑

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี

- ข้อที่ ๑ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ มีสภาพเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๒ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด มีสภาพเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๓ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมที่วิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน มีสภาพเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๔ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย มีสภาพเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๕ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน มีสภาพเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๖ ท่านเห็นว่า ปัจจุบัน การเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ มีสภาพเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๗ ท่านเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านศีล เป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๘ ท่านเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านสมาธิ เป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๙ ท่านเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนตามหลักการของพระพุทธศาสนา ในสภาพการณ์ปัจจุบัน เฉพาะบริบทด้านปัญญา เป็นอย่างไร

- ข้อที่ ๑๐ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ ควรเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๑๑ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับจังหวัด ควรเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๑๒ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน ควรเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๑๓ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการเตรียมความพร้อมครัวเรือนเป้าหมาย ควรเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๑๔ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ควรเป็นอย่างไร
- ข้อที่ ๑๕ ท่านเห็นว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี เฉพาะบริบทด้านการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพ ควรเป็นอย่างไร

ขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ

พระมหาคำพันธ์ ญาณชโย (แสนยโยธิน)

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๑. นายนายธนิศร ศรีก๊กเจริญ
นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี
๒. นายสง่า รอดเคราะห์
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย ตำบลจอมบึงอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร
อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
จังหวัดราชบุรี
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
กรุงเทพมหานคร
๕. พระครูวิสุทธานันทคุณ, ดร.
เจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
๖. พระครูคุณสารานุกูล
รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
๗. พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปากาโร
รองเจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส/ผู้จัดการตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค
๘. นางสุธา ทรช่วย
ปราชญ์ชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุอาชีพ “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”
๙. พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.
อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสนาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐. ดร.ประเสริฐ ธิลา

เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๗ ๑๔๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายสุทธิรักษ์ หงสะมัด พัฒนาการจังหวัดราชบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ณาษา รมณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการ
เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันพุธที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา
๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ฉันตั้งใจร่วมแทน
Stark
อนันต์ ศรีจางกริช
ผอ. ม.พ.ค.น.น.น.น.

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รมณชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๒๐๕๒/ ๑ ๑๔๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นายสง่า รอดเคราะห์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา วัฒนชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการ
เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา
๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

วิหิต วิวิธ
ส.๖๖ ร๐๐๑๓๖๖๖

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ วัฒนชโย
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๑๔๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณฺขโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการ
เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา
๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณฺขโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๓๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๑๔๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทรน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ, ดร. เจ้าคณะอำเภอโพธาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รณณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความ
รับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันที่พุธที่ ๒๐
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทรน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

๑๙ ก.พ. ๒๕๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รณณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๑๔๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูคุณสารานุกูล รองเจ้าคณะอำเภอโพธาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ญาธา รณณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความ
รับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันที่พุธที่ ๒๐
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ฉันดีเข้าร่วม

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระครูคุณสารานุกูล
๑๙ ก.พ ๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รณณชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๑๕๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระปลัดณรงค์ศักดิ์ ปภากโร รองเจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ ฉายา รมณฺชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๑๐๔๐๓๔ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความ
รับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันที่พุธที่ ๒๐
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

อินต์ฟ้าโพธิ์
ชาวอัครศาสน์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ รมณฺชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๔๐-๕๕๖-๒๖๕๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๑๔๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน นางสุธา ทรรศัย ปราชญ์ชาวบ้าน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา วัฒนไชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการ
เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา
๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ปิ่นแก้วแก้ว
สุธา ทรรศัย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ วัฒนไชโย
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๑๖๗

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหากษัตริยา กิตติโสภณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธ์ุ ฉายา รณชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความรับผิดชอบต่อพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันที่พุธที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๓๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อินดีฟ้ารุ่ง

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธ์ุ รณชโย

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

พระมหากษัตริยา กิตติโสภณ, ผศ.ดร.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร., โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๐๖๗

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระมหาคำพันธุ์ ฉายา รณนชโย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๐๔๐๓๘ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัด
ราชบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “ความรับผิดชอบของพระสงฆ์ในการ
เสริมสร้างสัมมาชีพแก่ประชาชนในจังหวัดราชบุรี” ในวันพุธที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๔.๓๐
น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B508 - B509 ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

รศ.ประเสริฐ ธิลาว
๑๘/๒
๑๘/๒

ผู้ประสานงาน: พระมหาคำพันธุ์ รณนชโย

โทรศัพท์ : ๐๙๐-๕๙๖-๒๖๕๔

ภาคผนวก จ
ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรวิฑูโธ)
เจ้าอาวาสวัดขนอน ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”

สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร)
เจ้าอาวาสวัดวาปีสุทธาวาส ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

สัมภาษณ์ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส
เจ้าอาวาสวัดโขลงสุวรรณคีรี ผู้ส่งเสริมสัมมาชีพพัฒนากรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

สัมภาษณ์ นางสาวนิภา ทองก้อน
หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี

สัมภาษณ์ นางทศมนพร พุทธจันทร์ธา
หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี

สัมภาษณ์ นางสาวรักนิกร แสนทวีสุข
หัวหน้ากลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดราชบุรี

นายปฏิพัทธ์ พวงแก้ว
พัฒนกรอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

นางสาวจันทร์รัตน์ ศรีสังวร
พัฒนกรอำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี

สัมภาษณ์ นางพนิดา เกตุแก้ว
นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

สัมภาษณ์ นางสุรญาณี จั่นบำรุง
นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ เพชรทอง
นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

สัมภาษณ์ นายเผด็จ คงศักดิ์
นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

สัมภาษณ์ นางสาวสมฤทธิ รั้วปต์ย
นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

สัมภาษณ์ นายฤทธิไกร เอี่ยมจินดา
กำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”

สัมภาษณ์ นายสมเกียรติ วิริยะนิจการ
ผู้ช่วยกำนันตำบลสร้อยฟ้า/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”

สัมภาษณ์ นายฉลาด ถาวรนุกุลพงศ์
ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพศิลปกรรม “วัดขนอนหนังใหญ่”

สัมภาษณ์ นายสมหมาย ทับทิม

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ บ้านตลาดควาย/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุกิจกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

สัมภาษณ์ นางพะเยาว์ สายบัว

ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพหุกิจกรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

สัมภาษณ์ นายวันชัย ศรียา
ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพพาณิชย์กรรม “ตลาดอมยิ้ม-ตลาดวิถีไทยย้อนยุค”

สัมภาษณ์ นายตรีพล อารมณชีน
กำนันตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ มณฑา

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖ ตำบลคูบัว/ผู้นำชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

สัมภาษณ์ นางอุทัยวรรณ ใจกว้าง

ปราชญ์ชาวบ้านชุมชนส่งเสริมสัมมาชีพหัตถกรรม “ผ้าตีนจก คูบัว เมืองโบราณ”

สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล, ดร. (ปราโมทย์ ปโมทิต)
รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี

สัมภาษณ์ พระมหาประกอบ โชติปัญโญ
เจ้าคณะอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรธรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร.
รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ภาคผนวก ฉ
ประมวลภาพจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การสนทนากลุ่มเฉพาะ

การสนทนากลุ่มเฉพาะ ณ ห้อง B 508-509 ชั้น ๕ โซน บี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระมหาคำพันธ์ุ รณชโย
(คำพันธ์ุ แสนโยธิน)
- เกิด : ๑๑ มกราคม ๒๕๑๐
- สถานที่เกิด : ๘๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลดอนคลัง
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
- การศึกษา : นักธรรมชั้นเอก
:เปรียญธรรม ๔ ประโยค
: ปริญญาตรี หลักสูตรเศรษฐศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
: ปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (พธ.ม.)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- อุปสมบท : ๒๓ เมษายน ๒๕๓๙
- สังกัด : วัดเวฬุวนาราม
๑๐๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลดอนไผ่ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ๗๐๑๓๐
- ตำแหน่ง/หน้าที่ : เจ้าอาวาสวัดเวฬุวนาราม
: อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
- ผลงานทางวิชาการ : ๑. พระมหาคำพันธ์ุ รณชโย (แสนโยธิน), “หลักการบริหารจัดการวัดตามหลักพลธรรม”, การประชุมวิชาการระดับนานาชาติภูมิศาสตร์เชิงวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา ครั้งที่ ๗ ประจำปี ๒๕๕๙ (IBRS 2016), (๑๘-๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙): ๑๖๖-๑๗๕.
๒. พระมหากังวาล ธีรธมโม,ดร. (ศรชัย) และพระมหาคำพันธ์ุ รณชโย (แสนโยธิน), “การปกครองตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙): ๓๑-๔๖.
๓. พระมหาคำพันธ์ุ รณชโย, “พระพุทธศาสนากับสังคมร่วมสมัย”, การสัมมนาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑).

- ผลงานทางวิชาการ : ๔. พระมหาคำพันธ์ รัตนชโย, “การบรรพชาของสามเณรในสังคมไทย”, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพุทธโฆส, (๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑).
๕. พระมหาคำพันธ์ รัตนชโย, “พุทธปัญญาภิวัตน์แห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน”, การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ (MCU Buddhabanya Congress I) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี, (๙-๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑).